

Innehållsförteckning 2001/02:KU20

Utfrågningar

Bilaga B1 Borgarrådet Annika Billström, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm	3
Bilaga B2 Statsrådet Britta Lejon, granskningsärende 2001/02:18 Statsrådet Britta Lejons offentliggörande av aktieförsäljning	17
Bilaga B3 Riksgäldsdirektören Thomas Franzén, Riksgäldskontoret, granskningsärende 2001/02:11 Näringsminister Björn Rosengrens utfästelser om statlig garanti till flygbolag	32
Bilaga B4 Statsrådet Mona Sahlin, granskningsärende 2001/02:23 Statsrådet Mona Sahlins hantering av ett ärende om bidrag till Fryshusets verksamhet, samt granskningsärende 39 Regeringens hantering rörande M/S Estonias förlisning	46
Bilaga B5 Statsrådet Bosse Ringholm, granskningsärendena 2001/02:11 Näringsminister Björn Rosengrens utfästelser om statlig garanti till flygbolag, samt 20 Regeringens tillståndsgivning till till spel på Internet	65
Bilaga B6 Forskare Ulf Pettersson, granskningsärendena 2001/02:29 samt 33 Regeringens handläggning avseende ett radiokommunikationssystem baserat på TETRA-standard	87
Bilaga B7 Statsrådet Thomas Bodström, granskningsärende 2001/02:15 Justitieminister Thomas Bodströms ansvar för bristen på ordning och säkerhet under EU-toppmötet i Göteborg	102
Bilaga B8 Hovrättslagman Håkan Lavén, granskningsärende 2001/02:14 Kulturminister Marita Ulvskogs hantering av uppdraget till Radio- och TV-lagsutredningen om skydd för barn mot olämpligt programinnehåll	116
Bilaga B9 Verkställande direktör Lars Rådh, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm	126
Bilaga B10 Borgarrådet Stella Fare, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm	131
Bilaga B11 Statsrådet Thomas Östros, granskningsärende 2001/02:10 Utbildningsminister Thomas Östros ansvar för Centrala studiestödsnämnden	136
Bilaga B12 Statsrådet Anna Lindh, granskningsärende 2001/02:25 Regeringens ansvar i samband med FN-	

sanktioner, samt 38 och 40, Avvisning till Egypten	147
Bilaga B13 Statsrådet Björn von Sydow, granskningsärende	
2001/02:12 Upphandlingen av helikopter NH90	170
Bilaga B14 Statsrådet Björn Rosengren, granskningsärende	
2001/02:5 Näringsminister Björn Rosengrens handläggning av SAS kartellsamarbete med Maersk, granskningsärende 11 Näringsminister Björn Rosengrens utfästelser om statlig garanti till flygbolag samt granskningsärende 31 Näringsdepartementets hantering av uppgifter i ärendet om statens förvärv av aktier i Assi Domän	186
Bilaga B15 Kommunsekreterare Dag Larsson, granskningsärende	
2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm	209
Bilaga B16 Statsrådet Marita Ulvskog, granskningsärende	
2001/02:14 Kulturminister Marita Ulvskogs hantering av uppdraget till Radio- och TV-lagsutredningen om skydd för barn mot olämpligt programinnehåll, samt 24 Kulturminister Marita Ulvskogs utövande av ägandet i bolaget Teracom AB.....	214
Bilaga B17 Statsminister Göran Persson, granskningsärende	
2001/02:18 Statsrådet Britta Lejons offentliggörande av aktieförsäljning samt 26 Interregnum på skolministerposten och 34 Regeringens utnämningsspolitik.....	234
Bilaga B18 Statssekreteraren Pär Nuder, granskningsärende	
2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm	253

BILAGA B1

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 3 april 2002

Borgarrådet Annika Billström, granskningsärende
2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till
infrastrukturinvesteringar i Stockholm

Ordföranden: Jag ber att få förklara sammanträdet öppnat. Detta är den första av en serie utfrågningar, offentliga sådana, inom ramen för konstitutionsutskottets uppgifter att granska regeringen och regeringens handläggning av sina ärenden.

Vi har i dag fyra gäster i inalles fem ärenden. Det första handlar om statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm, som vi strax ska börja med. Klockan 9 utfrågas statsrådet Britta Lejon om offentliggörande av aktieförsäljningar. Klockan 10 utfrågas riksgäldsdirektören Thomas Franzén om de statliga flyggarantierna till flygbolag. Klockan 12.30 utfrågas Mona Sahlin om två ärenden: bidrag till Fryshusets verksamhet respektive regeringens hantering av M/S Estonias förlisning.

Vi börjar alltså med ärendet om statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm. Vi har bett Annika Billström komma till oss, och jag ber att få hälsa henne hjärtligt välkommen hit. Varsågod att ta plats. Traditionen bjuder att de som kommer till oss får möjlighet att alldeles på egen hand kommentera det ärende som utskottet har att ställa frågor om, och den möjligheten vill jag gärna ge dig. Därefter vill jag nämna att traditionen likaledes bjuder att själva frågorna sedan ställs i storleksordning mellan partierna från störst till minst, med undantag för de första frågorna som brukar få ställas av de partier som har anmält ärendet till granskning. I det här fallet är det två partier som har gjort det, nämligen Moderaterna respektive Folkpartiet, som alltså inleder utfrågningen. Men om du först vill säga någonting om det som ärendet gäller, så är ordet ditt. Varsågod.

Annika Billström: Nej, tack. Jag svarar gärna på utskottets frågor direkt.

Inger René (m): Anmälan har sin grund, åtminstone den tidigaste grunden, i tidningsartiklar som skrevs i oktober förra året och som handlade om förra valet. I tidningsartiklarna talas det om nedgrävning av Centralbron och att nedgrävningen av Centralbron kunde vara en pusselbit i det valet. Jag ska läsa

innantill vad Annika Billström har sagt: Jag hade fört samtal med Regeringskansliet och fått ett tydligt besked att regeringen var beredd att medverka till en nedgrävning av Centralbron.

Jag skulle vilja att du berättade om de här samtalen, vilka du talade med i Regeringskansliet, om du förde ett eller flera samtal, hur samtalen förankrades på din sida och om du vet hur de förankrades på departementets sida. Jag skulle också vilja veta i vilken mån du talade med två andra personer som är apostroferade i dessa artiklar, nämligen Lars Rådh och Dag Larsson.

Annika Billström: Jag samtalade med Pär Nuder vid två tillfällen. Det som du läste upp är alldeles korrekt citerat, att jag fick ett besked om att regeringen skulle kunna medverka till att lösa problemet med nedgrävningen av Centralbron. Till saken hör att nedgrävningen av Centralbron är den enda politiska infrastrukturfråga som Stockholms stads kommunfullmäktige är helt enigt om. Det är ganska unikt för att vara Stockholms stad. Det var också där som jag lyfte fram den här frågan. Det var bara Pär Nuder som jag samtalade med.

När det sedan gäller hur jag förankrade detta pågick det, som ni vet, diskussioner och förhandlingar i Stadshuset. Alla partier var involverade. Jag var då både gatu- och fastighetsborgarråd och gruppleddare för Socialdemokraterna i Stadshuset. Jag hade regelbundna kontakter med min gruppstyrelse och med min fullmäktigegrupp och samtalade naturligtvis också med Dag Larsson och Lars Rådh.

Inger René (m): Det sägs också i artiklarna, och det är grunden till denna anmälan, att det här var en pusselbit när det gällde makten över Stadshuset i Stockholm. Du berättar att du har haft samtal med Stella Fare. Kan du berätta om samtalen?

Annika Billström: Det går till så att man för samtal med olika partier. Alla vi som är kommunalpolitiker vet ju att efter det att valresultatet är klart är det viktigt att föra en diskussion med så många parter som möjligt, därför att vår uppgift är att försöka söka kompromisser och majoriteter för att bringa, om jag får uttrycka mig så, samlande lösningar. Min uppgift som gruppleddare för Socialdemokraterna var att presentera ett program för och en idé om hur vi ville styra Stockholm de närmaste fyra åren om vi fick möjlighet till det 1998. I det sammanhanget hade jag ett antal samtal med bl.a. Stella Fare, som är ledare för Stockholmspartiet. Vi resonerade kring olika lösningar för Stockholm, och det gällde på alla politikområden. Det som har varit det svåraste politikområdet för Stockholm och Stockholmsregionen, och är det tyvärr fortfarande, är infrastrukturfrågorna.

Inger René (m): Stämmer alltså det som står i tidningarna, att när du förde den här typen av samtal med Stella Fare var ett av de erbjudanden som du gav Stella Fare, om hon skulle stödja Socialdemokraterna när det gällde regeringsbildning – om jag får kalla det så – i Stadshuset, att regeringen kunde medverka ekonomiskt till att gräva ned Centralbron?

Annika Billström: Det sista stämmer inte, för jag har aldrig fått besked av regeringen, eller rättare sagt av Pär Nuder, för det är bara honom som jag har haft kontakt med, om några ekonomiska bidrag. Vi har aldrig pratat om pengar, utan min fråga till Pär Nuder var: Tror du att regeringen är beredd att medverka till en lösning när det gäller nedgrävningen av Centralbron? Det svar jag fick av Pär Nuder var: Ja, det tror jag. Den informationen förde jag till Stella Fare, därför att jag tycker att det är viktigt att ge så mycket information som möjligt och föra så öppna samtal som möjligt.

Inger René (m): Om man säger att regeringen är beredd att stödja en lösning när det gäller Centralbron, innebär det då att regeringen ska stå för en del av kostnaderna? Det kan inte vara möjligt att man säger att man stöder en lösning och sedan säger att detta får staden själv betala.

Annika Billström: Som alltid när det gäller infrastrukturfrågor – och det har vi också sett under den här mandatperioden – är min och alla kommunalpolitikernas bild att man tar kontakt. Det är ju en kommunalpolitikers, ett kommunalråds eller, i mitt fall, borgarråds skyldighet att höra vad regering, departement, myndigheter eller verk är beredda att medverka till. Om beskedet är positivt, vilket det var i det här fallet, är gången att man först och främst måste ta hem frågan till sin kommun. Man måste resonera med parterna och försöka bidra till att skapa en så bred politisk enighet som möjligt i frågan. I den här frågan var det total politisk enighet.

Gången därefter må i så fall bli att sätta sig ned och förhandla, träffa en överenskommelse om innehållet i sak och om ekonomin, men det måste först ske en förankring i riksdagen. Sedan kan det bli fråga om ett formellt förhandlande och ett formellt avtal. Så ser jag på saken.

Ordföranden: Jag kanske skulle ha sagt att vi brukar medge ett antal frågor från varje ledamot. Därefter kör vi varvet runt och börjar sedan om från början igen om frågor återstår.

Kerstin Heinemann (fp): Du säger att du fick beskedet att Pär Nuder trodde att regeringen skulle ställa sig bakom det här. Anser du att det i det läget var så

pass klart att du kunde använda det som argument i eventuella förhandlingar med andra partier?

Annika Billström: I Stockholmsregionen är vi inte bortskämda med ekonomiska medel eller lösningar för infrastrukturen. Infrastrukturfrågorna är de allra viktigaste frågorna för oss att lösa för att vår region ska utvecklas. När jag efterhörde möjligheten i en för alla partier i Stockholms stadshus viktig fråga och fick ett positivt svar, var min tanke och ambition att gå tillbaka till samtliga gruppleddare och föra förhandlingar i Stadshuset för att vi för en gångs skull skulle stå eniga inför riksdagen. Vi skulle kunna ge ett besked om att vi var beredda att gå vidare för att få en såväl praktisk och ekonomisk som teknisk lösning på frågan.

Kerstin Heinemann (fp): Men hade du i det här läget endast kontakt med Stockholmspartiet och inte med några andra partier?

Annika Billström: Vid det här tillfället hade jag bara kontakt med Stockholmspartiet.

Göran Magnusson (s): Jag har en fråga om intresset för att gräva ned Centralbron. Var det första gången som regeringen hade någon uppfattning om detta, eller i alla fall första gången som Pär Nuder uttalade sig i saken?

Annika Billström: Nej, absolut inte. Som utskottet kanske känner till är nedgrävningen av Centralbron en mycket gammal fråga. Det var så sent som 1995, om jag nu minns rätt, som regeringen utsåg en utredare för att återigen hitta en lösning på denna besvärliga fråga.

Göran Magnusson (s): Så det intresse som Pär Nuder deklarerade var egentligen inte något nytt utan mer en uppdatering där det kunde konstateras att detta kunde vara en viktig bricka i de resonemang som pågick kring majoritetsfrågan i Stockholms stadshus?

Annika Billström: Ja.

Kenneth Kvist (v): Jag har några frågor.

För det första: Du säger att du eftersökte regeringens medverkan men att det inte var tal om pengar. Om vad handlade regeringens medverkan om inte om pengar?

För det andra: Var det i de här samtalen något som helst villkor från Pär Nuder att staten kunde tänkas medverka under förutsättning att s var i majoritet?

För det tredje: Har den borgerliga sidan i Stadshuset uppvaktat regeringen i den här frågan? Vad har i så fall resultatet varit av den uppvaktningen?

Annika Billström: Beskedet från Pär Nuder var, som jag nu har sagt några gånger, att regeringen var beredd att medverka till att finna en lösning när det gällde nedgrävningen av Centralbron. Du ställer frågan till mig på vilket annat sätt än ekonomiskt regeringen kan medverka. Regeringen kan ju medverka både tekniskt och miljömässigt men självklart också ekonomiskt. Men min fråga till Pär Nuder gällde inte ekonomi, utan den gällde över huvud taget en lösning på en viktig fråga för Stockholms stad. Det ställdes inga som helst villkor i samtalet med Pär Nuder, att det ena eller det andra förutsattes, utan det var ett mycket rakt och tydligt besked från Pär Nuder.

När det sedan gäller den borgerliga majoriteten i Stockholms stadshus vet jag att både Carl Cederschiöld och Sten Nordin vid flera tillfällen under nuvarande mandatperiod har uppvaktat regeringen och olika departement, företrädesvis naturligtvis Näringsdepartementet när det gäller infrastrukturinvesteringar. Jag känner inte till om Cederschiöld och Nordin har valt att uppvakta regeringen när det gäller frågan om nedgrävningen av Centralbron. Jag känner heller inte till om den nuvarande majoriteten prioriterar frågan om Centralbron högst. Jag vet att Nordin och Cederschiöld har uppvaktat Näringsdepartementet om Norra länken, och nu har Stockholms stad i den infrastrukturfrågan fått besked om en lösning och också om finansiering.

Kenneth Kvist (v): Du använder två uttryck om Nuders utsaga som det möjligen kan vara lite petimätriskt att fråga om. Du säger dels att han har sagt att han tror att regeringen är beredd att medverka, dels säger du att han har sagt att regeringen är beredd att medverka. Vilket sade han?

Annika Billström: Nu blir jag osäker. Jag är inte tvärsäker, men jag tror att han sade att han trodde att regeringen var beredd att medverka. Det var alltså ett sådant besked att jag kände att detta kunde jag ta med mig tillbaka till Stadshuset, och det var ju det som var mitt syfte med frågan.

Kenneth Kvist (v): Menar du att skälet till att de borgerliga inte har fått något positivt besked i den här frågan är att de inte har prioriterat den och att de heller inte har informerat någon i Stadshuset, åtminstone inte utanför majoriteten, om att de rest frågan?

Annika Billström: Jag kan bara tolka Carl Cederschiölds och Sten Nordin's agerande som att de inte prioriterar frågan om nedgrävningen av Centralbron, eftersom den aldrig har tagits upp i kommunala sammanhang, vare sig i kommunstyrelse, borgarrådsberedning eller kommunfullmäktige. Jag har heller inte fått någon information. Däremot har jag fått information om att de två herrarna har uppvaktat bl.a. Björn Rosengren i frågan om Norra länken.

Kenneth Kvist (v): Din slutsats är alltså att regeringen inte har särbehandlat de borgerliga i den här frågan, eftersom de inte har rest frågan och därför inte har kunnat bli särbehandlade i frågan?

Annika Billström: Min bedömning av regeringens agerande är att man har tagit emot både Sten Nordin och Carl Cederschiöld och lyssnat på deras prioriteringar och bedömningar av Stockholms stads infrastrukturinvesteringar. I det sammanhanget har jag inte uppfattat att den borgerliga majoriteten har velat diskutera en lösning på nedgrävningen av Centralbron.

Åsa Torstensson (c): Jag har en följdfråga med anledning av samtalet med Pär Nuder. Refererade Pär Nuder till någon annan kontakt i regeringen med anledning av sitt svar till dig, att han trodde att regeringen var beredd att medverka till en nedgrävning, och i så fall vem?

Annika Billström: Nej, han refererade inte till någon annan.

Inger René (m): Jag har tre frågor. Vem tog först upp frågan om Centralbron? Var det du eller var det Pär Nuder?

Annika Billström: Det var jag.

Inger René (m): Min andra fråga gäller ett citat ur tidningen igen. Där står det att enligt Annika Billström var regeringen beredd att vara med och finansiera en nedgrävning av Centralbron, om det är rätt citerat, vilket jag antar att det är eftersom det inte har dementerats. Kan man tyda det på något annat sätt än att det rör sig om pengar?

Annika Billström: Jag skulle vilja att utskottet tolkar det så som jag tidigare har svarat, nämligen att den kontakt som jag hade innebar ett tydligt besked om att Pär Nuder trodde att regeringen var beredd att medverka. Och min alldeles personliga och privata tolkning av detta är att det innebär ett förhållningssätt och en speciell behandling av den här typen av frågor. Man kan ju säga att man är beredd att medverka till lösningen. Det handlar då om den

tekniska, den miljömässiga och i det här fallet kulturhistoriska och också ekonomiska lösningen. Det är alltså fyra fem olika komponenter som detta handlar om. Därmed fick jag inget konkret besked av Pär Nuder själv om ekonomi eller finanser.

Inger René (m): Nej, men du har tydligen tytt det på det sättet eftersom du inte dementerar det som står i tidningsartiklarna.

Sedan har jag min sista fråga. Det här var då ett erbjudande som du efter förfrågan fick från Regeringskansliet, inte under valrörelsen utan under regeringsbildningen i Stockholms stadshus. Har detta erbjudande från din sida eller från Pär Nuders sida aktualiserats under denna mandatperiod vid några ytterligare tillfällen, och vad har du i så fall gjort med det erbjudandet?

Annika Billström: Jag skulle vilja svara så här: Jag såg det inte som ett erbjudande. Jag såg det som ett svar på en fråga som jag hade ställt. När det gäller vad som har hänt under den här mandatperioden från mitt partis och från min sida kan jag säga att jag i dag är ledamot i Stockholmsberedningen. Jag har lyft fram frågan om Centralbrons nedgrävning i Stockholmsberedningen. Det står också i betänkandet om den långsiktiga lösningen för Stockholms län, för Stockholms stad och för vår region när det gäller handhavandet av både väg- och kollektivtrafikinvesteringar. Jag skulle vilja påstå att vi håller frågan levande, och det har vi gjort under hela den här mandatperioden.

Inger René (m): Tack, men jag är inte riktigt nöjd med svaret. Jag tycker inte att du svarade på min fråga. Har det erbjudande som du ändå fick av Pär Nuder, som du sade var kulturellt, praktiskt, tekniskt och finansiellt, upprepats under denna mandatperiod? Det går att svara ja eller nej på frågan.

Annika Billström: Jag vet inte om detta erbjudande har upprepats under den här mandatperioden när det gäller den borgerliga majoriteten i Stadshuset. Däremot har den borgerliga majoriteten i Stadshuset fått ett lika delikat erbjudande, nämligen en lösning av frågan om Norra länken som också är en mycket högt prioriterad fråga i Stockholms stad.

Inger René (m): Jag frågade inte om det hade getts till den borgerliga majoriteten, utan jag frågade om det hade getts till dig eller om du hade haft ytterligare förhandlingar med Pär Nuder eller någon annan på Regeringskansliet om den här frågan.

Annika Billström: Ja, inom ramen för Stockholmsberedningen. Det är ju regering och riksdag som har tillsatt Stockholmsberedningen för att få en lösning

på våra infrastrukturproblem. I Stockholmsberedningen har jag och några andra ledamöter lyft fram och diskuterat frågan om nedgrävningen. Något erbjudande kan ju inte ställas till Stockholmsberedningen, utan det är ju nu Stockholmsberedningen som sköter infrastrukturfrågorna och förhandlingarna. Jag vill upprepa att frågan om Centralbron fortfarande lever inom ramen för Stockholmsberedningen.

Kerstin Heinemann (fp): Var det i dina två samtal med Pär Nuder klart för honom att frågan om Centralbron var en viktig fråga när det gällde att skapa en ny majoritet i Stockholms kommun?

Annika Billström: Det fanns två skäl till att jag tog upp den här frågan. Det första skälet – det har jag kanske redan sagt, men jag vill gärna upprepa det – är att nedgrävningen av Centralbron fortfarande i denna dag är den enda infrastrukturfråga som Stockholms stads kommunfullmäktige är enigt om. Det andra skälet till att jag tog upp frågan var just att det var en ambition från min sida att söka lösningar och kompromisser och naturligtvis förhandla fram en samlande lösning och ett program för Stockholms stad. Det är klart att det var regeringsbildning på gång i Stockholms stadshus, eftersom det nya kommunfullmäktige skulle väljas i mitten av oktober.

Göran Magnusson (s): Jag bara konstaterar att enigheten i Stockholms stadshus när det gäller intresset av att gräva ned Centralbron var manifesterad före valet. Kommer du ihåg ungefär hur länge den hade varit det? 1998 var valet. Det var alltså ett eller annat år dessförinnan eller någonting sådant. Det var helt enkelt en fråga som man var överens om.

Annika Billström: Om jag minns rätt nu så diskuterade Stockholms kommunfullmäktige frågan om Centralbron i samband med att vi antog detaljplanen för tredje spåret. Jag tror att det var 1996, så det är flera år tidigare.

Göran Magnusson (s): När det gäller frågan om statsbidrag till detta vill jag säga att det inte är något unikt att kommunpolitikerna söker statsbidrag till olika infrastrukturinvesteringar. Det framstår ibland som om detta vore en alldeles unik händelse, men min kommunala erfarenhet säger mig någonting annat. Men det var alltså på ett initiativ från dig som kontakterna togs med Pär Nuder?

Annika Billström: Ja, det var jag som ringde upp.

Per Lager (mp): Jag har bara en liten följdfråga som jag funderar över. Om det nu råder fullständig enighet i den här frågan kan man ju stilla undra varför

den inte prioriteras av de andra partierna eller varför den hamnar lite i skymundan. Och varför lyfter inte Socialdemokraterna fram frågan i fullmäktige eller försöker driva den? Vad är det som har hänt när en sak som alla är överens om plötsligt på något sätt har hamnat i skuggan?

Annika Billström: Jag är ledsen, men jag kan inte svara på det. Jag vet naturligtvis inte hur den borgerliga majoriteten resonerar när det gäller infrastrukturfrågorna. Man har valt att inte prioritera den här frågan i alla fall.

Jag kan väl säga att de partier som har agerat för Centralbrons nedgrävning är Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna, om jag minns rätt, i Stockholm. När vi har fattat olika typer av beslut om infrastrukturfrågor har vi tagit upp frågan om Centralbron under den här mandatperioden. Och som jag har sagt tidigare är alla riksdagspartier representerade i Stockholmsberedningen. Där har också Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets företrädare tagit upp frågan om Centralbrons nedgrävning.

Per Lager (mp): Det är lite underligt, tycker jag, just med tanke på de svar som du tidigare har gett här om att regeringen har varit positivt inställd till frågans lösning vad gäller alla aspekter. Det skulle alltså vara en väldigt framgångsrik fråga att driva från kommunen gentemot staten när det gäller stöd.

Annika Billström: Det var väl mer ett konstaterande.

Ordföranden: Då vill jag bara kontrollera några uppgifter i och med att en tidningsartikel har kommit att spela en så stor roll. Uppfattade jag det rätt att samtalet mellan Annika Billström och Pär Nuder fördes under den period då diskussioner fördes om vem som skulle bilda politisk majoritet i Stockholm?

Annika Billström: Ja.

Ordföranden: Uppfattade jag det också rätt att den information som Annika Billström fick från Pär Nuder fördes vidare till Stella Fare och bara till Stella Fare?

Annika Billström: Den information som jag fick fördes framför allt vidare till min egen kommunfullmäktigegrupp och till gruppstyrelsen och till Stella Fare.

Ordföranden: Men ingen information fördes sedan vidare till något annat parti i fullmäktige genom Annika Billströms försorg?

Annika Billström: Nej, det är korrekt.

Ordföranden: I den här artikeln förefaller det som om övriga ledande politiker i Stockholm var förvånade över uppgiften när den väl publicerades gott och väl två eller tre år senare. Och de har uppenbarligen skäl att vara överraskade, om jag förstår Annika Billström rätt, eftersom informationen inte fördes vidare till dem. Vad var motivet till att den inte fördes vidare, om detta, som Annika Billström säger, var en fråga som alla partier var ense om? Det är ju inte en alldeles betydelselös information.

Annika Billström: Det fanns inget motiv från min sida för att inte föra frågan vidare, utan under mandatperioden som har gått har vi naturligtvis sett att vi har fått större och större behov när det gäller både vägtrafiklösningar och kollektivtrafiklösningar. Det är klart att det är den sittande majoritetens ansvar att lösa och driva den här typen av frågor. Det är ju känt för alla att vi har ett beslut som vi är eniga om. I det sammanhanget tycker jag att man måste ta ett eget ansvar när man sitter vid regeringsmakten. Man kan ju inte lasta oppositionsledaren för detta.

Ordföranden: Nej, jag lastar ingen utan frågar mera eftersom jag är förbryllad över det faktum att man är ense om någonting och att en part sitter inne med kunskap om att det finns pengar att hämta och att den informationen inte lämnas till de övriga kontrahenterna. Tycker inte Annika Billström också att det, så här i efterhand, känns lite egendomligt?

Annika Billström: Den beskrivningen kan jag inte ställa upp på, eftersom det inte fanns pengar att hämta. Så den informationen hade jag inte kunnat ge för fyra år sedan. Ordföranden uttryckte sig på det sättet som att det fanns pengar att hämta och att undertecknad därför borde ha fört informationen vidare. Men det var ju inte på det sättet.

Göran Magnusson (s): Jag har en fundering kring det här med majoriteten. Det var manifesterat att fullmäktige var enigt i mitten av 90-talet om Centralbrons nedgrävning. Du säger att det i Stockholmsberedningen, som ju ligger långt senare än de här händelserna, finns vissa partier – jag tror att det var Socialdemokraterna, kd och v – som driver det här. Men fp eller m, som är det stora dominerande partiet, driver alltså inte frågan i Stockholmsberedningen.

Annika Billström: Nej, det är rätt uppfattat.

Ingvar Svensson (kd): Du sade något intressant i svaret på Kerstin Heinemanns sista fråga. Som jag uppfattar detta var syftet med dina samtal med Pär Nuder att skaffa Socialdemokraterna fördelar i maktspelet om regeringsmakten i Stockholm. Är det korrekt uppfattat?

Annika Billström: Det är klart att det är varje kommunalråds uppgift efter ett val att bilda en majoritet för den politik som man tror på. Eftersom Stockholms problem när det gäller infrastrukturfrågorna är så oerhört strategiskt tycker jag att det är viktigt att ha så tydliga besked som möjligt att ge om de frågorna. Det är klart att det var och är min ambition att Socialdemokraterna ska styra Stockholms stadshus.

Ingvar Svensson (kd): Syftet var alltså att skaffa Socialdemokraterna speciella fördelar i förhandlingarna om regeringsmakten. Det var alltså syftet med dina samtal med Pär Nuder.

Annika Billström: Nej, jag skulle inte uttrycka mig så. Jag skulle uttrycka mig så här: Nu kan man ju börja tvivla på om det är så att alla partier i Stadshuset är engagerade i Centralbrofrågan, men det finns ett enigt beslut, och eftersom jag visste och vet i dag att det var den enda fråga som vi var eniga om tyckte jag att det var viktigt att få besked i den frågan. Jag trodde nämligen att det skulle spela roll för Stockholmspartiet när det gällde bilden – och möjligheten – av vilka infrastrukturfrågor vi skulle lösa.

Ingvar Svensson (kd): Men det var alltså en bricka i maktspelet som det handlade om, eller hur? Du måste ju erkänna detta. Varför förs annars de här samtal vid just denna tidpunkt och i just denna situation?

Annika Billström: För min del – och det har jag sagt tidigare – var det naturligtvis viktigt att få ett sådant besked. Jag ville naturligtvis att vi socialdemokrater skulle ta över i Stockholms stadshus, och eftersom Stockholms stads samtliga partier var överens om Centralbronns nedgrävning var det en viktig fråga för just partierna i Stadshuset.

Kenth Högström (s): Apropå ordförandens frågor om information som förs vidare blir jag lite nyfiken på det politiska klimatet i Stockholms stadshus, vilket jag förresten har varit i många år. Det ska bli intressant att komma dit på studiebesök den 11 april.

Sten Nordin och Carl Cederschiöld har uppenbarligen uppvaktat regeringen vid två tillfällen, säger du. Hur har de fört den informationen vidare till Stadshuset?

Annika Billström: Jag har inte fått någon information om innehållet i och resultatet av de uppvaktningarna.

Kenth Högröm (s): Jag vill att detta noteras, för normalt sett är ett kommunalråd naturligtvis skyldigt att informera sin fullmäktigeförsamling när han eller hon uppvaktar, men det görs uppenbarligen inte i Stockholms stadshus.

Annika Billström: Nej, inte i de här fallen i alla fall.

Ordföranden: Får jag bara ställa en fråga till om vad det var som utlovades. Det fanns inte pengar att hämta, säger Annika Billström. Vad finns det för övriga frågor som är relaterade till Centralbrons nedgrävning där man kan vänta sig att man måste ha regeringens medverkan för att kunna klara av det? Finns det en stor motsättning mellan Stockholm och regeringen om miljökonsekvenserna? Finns det någon stor motsättning mellan Stockholm och regeringen om de infrastrukturella aspekterna i stort utom pengarna? Kan Annika Billström berätta vad det handlar om, om det inte är pengar, vilket de flesta av oss brukar tro att det handlar om i Stockholmsregionen när det väl kommer till kritan?

Annika Billström: Jag ska försöka att kortfattat relatera denna mycket komplicerade fråga.

Det fördes en debatt och diskussion om tredje spåret och tredje spårets dragning genom Gamla stan och förbi Riddarholmen. Det fördes också diskussioner i regeringen. Det var tydliga debatter, och de relaterades i tidningar, TV och radio. Det var en mycket stark miljöopinion, och det var en väldigt stark kulturopinion. Vi hade heta och innerliga debatter i kommunfullmäktige både om stadsmiljöfrågan och om den tekniska dragningen av ett eventuellt tredje spår för att höja kapaciteten genom Stockholms stad. Många var djupt engagerade i detta. Det är klart att det i det sammanhanget var ganska komplicerat för fullmäktige att samtidigt skriva en detaljplan för Årstabron. Det var ju spårkapaciteten från Älvsjö till Södra station som skulle öka. Sedan handlade problemet om huruvida kapaciteten också skulle öka från Södra station till Stockholms central.

I det läget valde Stockholms stads fullmäktige att under vända anta detaljplanen som gällde från Älvsjö till Södra station och stannade på den delen av

Södermalm. Frågan om tredje spårets fortsatta dragning stannade därvid. I det sammanhanget har debatterna och diskussionerna förts: Ska vi, trots stora kostnader, kulturmiljö- och stadsmiljöfrågorna och de tekniska lösningarna, välja att gräva ned Centralbron eller inte? Det har utretts ett antal gånger, både före 90-talet och under 90-talet. Det är klart att det i det läget inte bara var en debatt om finansieringsfrågan, utan det handlade om stadsmiljöfrågor, det kulturhistoriska arvet osv. Det var minst lika heta debatter och diskussioner om det.

Ordföranden: Så långt är jag med. Min minnesbild är hyggligt klar över hur diskussionerna fördes. Mitt problem är bara att när Annika Billström vänder sig till regeringen för att be regeringen att medverka så leder det ju tanken till att regeringen har haft svårigheter att riktigt göra det. Annika Billström kom ju sedan tillbaka till Stella Fare med ett "erbjudande" om att regeringen nu var beredd att göra detta.

Vad var det för någonting som Annika Billström kämpade ned i regeringens motstånd genom att få det här erbjudandet? Det förefaller mig, när jag läser tidningarna, som att det stora problemet när det gällde förhållandet till regeringen inte handlade om en stadsmiljöfråga. Alla människor är väl för att man gräver ned det här, om man har slantar. Frågan har varit vad det kostar att uppnå denna stadsmiljövinster. Är det alldeles felaktigt uppfattat?

Annika Billström: Nej, inte alls. Men det är också en fråga om prioritering. Vad vill Stockholms stad? Vad vill Stockholms län prioritera, och hur ska vi förhandla våra viktiga frågor med regeringen? I vilken prioriteringsordning ska vi göra detta? På vilket sätt ska vi göra det? Det var också en ambition från min personliga sida att lyfta fram en fråga som för mitt parti är oerhört viktig.

Ordföranden: Jo, allt det förstår jag. Mitt problem är bara det här med regeringen; vi granskar ju till slut vad regeringen sade och inte sade. Annika Billström sade till oss att regeringen var beredd att medverka under vissa bestämda omständigheter. Då är fortfarande min fråga: Med vad?

Annika Billström: Med samma saker som regeringen alltid gör när det gäller infrastrukturfrågor. I det här sammanhanget är just staten ägare av en del av de här kulturhistoriskt värdefulla fastigheterna. Det är en mycket viktig fråga att tillsammans med kommunen hitta en lösning när det gäller dragningen. Det handlar om den tekniska lösningen och om miljön men naturligtvis också om ekonomin. I alla sammanhang när vi arbetar med den här typen av infrastrukturfrågor är gången ganska känd.

Ordföranden: Men om man gräver ned spåret undrar jag vad regeringen har medverkat till när det gäller kulturhistoriska byggnader.

Annika Billström: Frågan var ju om tredje spåret skulle ligga i ytläge eller om vi skulle...

Ordföranden: Men nu skulle det ned, och där ligger inga kulturhistoriska byggnader. Alltså kunde inte regeringen medverka till någonting när det gäller kulturhistoriska byggnader, eller hur? Jag hade förstått argumentet om det hade handlat om att dra tredje spåret i ytläge, för då berörs kulturhistoriska byggnader.

Annika Billström: Uppfattningen har ju varit delad. I Stockholms stad är vi för ovanlighetens skull eniga om nedgrävning. Det har förts diskussioner i riksdagen och i regeringskretsen om huruvida det skulle grävas ned eller om man skulle dra ett tredje spår i ytläge.

Ordföranden: Tack för det! Jag har ingen ytterligare fråga. Då ber jag att få tacka Annika Billström för att hon ställde upp och svarade på våra frågor. Jag tillerkänner därefter utskottet fem minuters rast och vila.

BILAGA B2

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 3 april 2002

Statsrådet Britta Lejon, granskningsärende 2001/02:18 Statsrådet Britta Lejons offentliggörande av aktieförsäljning

Ordföranden: Sammanträdet återupptas, gott folk! Jag ber att få hälsa statsrådet Britta Lejon välkommen till utskottet för att svara på frågor om det ärende som är rubricerat Offentliggörande av aktieförsäljning.

Kutymen bjuder att den gäst eller de gäster som vi har i utskottet får möjlighet att säga något inledningsvis utan att det är svar på en fråga, om man så vill. Därefter följer frågorna från utskottets ledamöter i partistorleksordning med undantag för första frågorna som ställs av det parti som har anmält frågan till granskning, i detta fallet Kristdemokraterna.

Varsågod, Britta Lejon, om du vill ta tillfället i akt att säga något inledningsvis.

Britta Lejon: Tack, herr ordförande. Jag tycker att det räcker med att hänvisa till de skriftliga svar som har inkommit till utskottet tidigare.

Ordföranden: Tack för det. Ingvar Svensson har ordet.

Ingvar Svensson (kd): Tack, herr ordförande. Den 29 november i fjol lät du via pressmeddelande från Justitiedepartementet meddela att du hade sålt dina aktier i Ericsson. Att enskilda människor och även statsråd reagerar på företag på olika sätt är inte så konstigt. Att man säljer sina aktier och gör dispositioner i den typen av frågor är inte alls märkligt. I vilket syfte skedde offentliggörandet av detta via Regeringskansliet?

Britta Lejon: Herr ordförande! Anledningen till att jag den 29 november gjorde det uttalande jag gjorde och sålde mina 75 Ericssonaktier var att jag tyckte att de förhållanden som ägde rum just då var orimliga. Jag ville använda mig av min möjlighet att protestera.

Jag tycker att det är helt orimligt att ett företag samtidigt som man varslar många människor runtom i Sverige om uppsägning också har ett bonussystem som man låter rulla på som om ingenting har hänt. Jag ville använda mig av min möjlighet att protestera mot detta, som jag tyckte var orimligt.

Ingvar Svensson (kd): Vilka sakliga grunder hade du för att agerandet? Vilka uppgifter hade du för att för att vidta de åtgärderna?

Britta Lejon: Vid den här tiden, i slutet av november, var jag mycket utomlands och reste kort hem flera gånger. Varje gång jag kom hem till Sverige hörde jag radioprogram, såg på TV och läste i tidningar om detta som ägde rum både när det gäller situationen i stort för Ericsson och utvecklingen men också diskussionen som då pågick om bonussystemet.

Vid den tiden var det väl inte klarlagt, om jag minns det hela rätt, exakt hur stor bonus som skulle utfalla. Men att man hade bonussystem framgick med all önskvärd tydlighet.

Ingvar Svensson (kd): Har uppgifterna sedan i efterhand korrigerats på något sätt?

Britta Lejon: Nej, det har de inte. Efteråt har folk från Ericsson, framför allt informationsdirektören på Ericsson, varit i kontakt med politiskt anställda hos mig på Justitiedepartementet och mer ingående beskrivit hur bonussystemet sett ut och företagets syn på frågan. Men den informationen har inte på något sätt fått mig att backa från den uppfattning jag har i sakfrågan.

Ingvar Svensson (kd): Du är i princip emot alla bonussystem?

Britta Lejon: Nej, det har jag däremot inte sagt. För att vara väldigt tydlig kan jag säga så här. Bonussystem behöver inte vara av ondo. Men jag tycker att bonussystem eller incitamentssystem över huvud taget för att få människor att ge järnet och jobba allt de kan i ett företag rimligen borde omfatta alla anställda.

Framför allt tycker jag att det måste finnas någon rim och reson i hur ett företag agerar särskilt när man befinner sig i kris. Det är alltid viktigt att en ledning agerar och föregår med gott omdöme. När man befinner sig i en sådan situation, när många anställda varslas om uppsägning, när många både i allmänheten och bland enskilda aktieägare runtom i Sverige och anställda tittar

på vad Ericsson gör är det oerhört väsentligt vilka signaler som ledningen då sänder ut, eftersom Ericsson är ett så stort företag i Sverige.

Jag menar att det var ett orimligt uppförande som jag kände att jag måste ta avstånd ifrån. Därför kände jag att jag inte längre kunde kvarstå som aktieägare.

Ingvar Svensson (kd): Du tar alltså avstånd från vad din egen pressekreterare sade till Finanstidningen den 4 december att det egentligen var en kritik mot bonussystem i allmänhet? Det är inte din uppfattning.

Britta Lejon: Nej, jag tycker nog att man kan ha incitamentssystem för att folk ska ge järnet. Men man får nog fundera allvarligt över hur de är utformade.

Ingvar Svensson (kd): Telia har också bonussystem.

Britta Lejon: Det är mycket möjligt.

Ingvar Svensson (kd): Det är mycket möjligt?

Britta Lejon: Ja, det är mycket möjligt att det har det.

Ingvar Svensson (kd): Telia har bonussystem, och du har Teliaaktier, men dem har du inte sålt?

Britta Lejon: Nej.

Ingvar Svensson (kd): Du har inte velat agera mot bonussystemen på Teliasidan?

Britta Lejon: Nej. Jag kan inte se att det finns någon anledning att göra det.

Ingvar Svensson (kd): Jag kan nöja mig med det så länge.

Ordföranden: Tack för det. Vill Britt-Marie Lindkvist säga något?

Britt-Marie Lindkvist (s): Övervägde du över huvud taget om det fanns någon risk för att ditt offentliga uttalande skulle kunna påverka allmänheten att sälja sina aktier i bolaget?

Britta Lejon: I samband med att detta ägde rum blev jag uppringd av journalister från olika företag, olika tidningar och olika massmedieinstitutioner över huvud taget. Då ställde man ungefär den frågan till mig om det var något jag också ville rekommendera andra att göra, att sälja sina aktier. Då sade jag: Nej, det tycker jag inte. Detta är något som gäller mig, min uppfattning av hur man bör agera och vilka företag jag vill stödja. Jag var ganska tydlig på den punkten, tror jag. I varje fall försökte jag att vara det. Det var inget jag rekommenderade andra att göra.

Britt-Marie Lindkvist (s): Vad var anledningen till att du inte rekommenderade andra att göra det?

Britta Lejon: Den anledning som jag sade var att det var en väldigt dålig affär. Jag förlorade i mitt fall 9 000 kronor på detta. Sedan är det klart att jag någonstans i bakhuvudet också kände en varningsklocka att det nog inte är direkt lämpligt att göra så.

Ordföranden: Nils Fredrik Aurelius får ordet.

Nils Fredrik Aurelius (m): Det pressmeddelande som gick ut har en mycket officiell karaktär med lilla riksvapnet, beteckningen Regeringskansliet och därunder Justitiedepartementet. Det inleds så här: Demokrati- och konsumentminister Britta Lejon har i dag sålt, etc.

Du var naturligtvis fullt medveten om att du här agerade som minister och företrädare för regeringen. Är det riktigt uppfattat?

Britta Lejon: Att jag agerade som minister ...?

Nils Fredrik Aurelius (m): Och därmed också som företrädare för regeringen.

Britta Lejon: Det är riktigt. Som statsråd är man alltid i någon mening offentlig, oavsett om jag går på ICA och handlar, säljer aktier i Ericsson eller sitter i konstitutionsutskottet. Statsråd är offentliga personer och måste därmed också räkna med att det de säger och gör blir uppmärksammat. Jag är en del av den offentliga debatten. Jag förväntas ta del av den offentliga debatten.

Nils Fredrik Aurelius (m): Det var alltså ett övervägt politiskt beslut att gå ut med detta pressmeddelande?

Britta Lejon: Låt mig säga så här. Jag förväntas delta i den offentliga debatten. Jag får ofta frågor av enskilda riksdagsledamöter där man ber mig att kommentera enskilda aktörer i samhället och deras agerande. Mitt sätt att kommunicera med allmänheten tar sig ofta uttryck i form av pressmeddelanden.

Nils Fredrik Aurelius (m): Hade du någon tanke på att detta ditt agerande med pressmeddelandet skulle kunna skada företaget?

Britta Lejon: Min avsikt handlade om att protestera och reagera mot det som jag uppfattade som uppenbart orimligt. Min avsikt var inte att avsätta någon ledning för Ericsson eller att påverka kursen eller förtroendet för Ericssonledningen. Min avsikt var att använda mig av min yttrandefrihet och protestera och också tala om att jag inte klarar av att stötta ett sådant företag som enskild aktieägare i den här situationen.

Sedan sade jag vid de intervjuer som följde, när det kom frågor av den karaktären som ni framför, att jag önskar att Ericssons framtid blir väldigt ljus, därför att Sverige är beroende av att det går bra för Ericsson. Men jag tycker att det är viktigt att man långsiktigt har en diskussion om vad för sorts personalpolitik, vad för signalvärden en ledning ska sända ut. Vilken sorts incitamentsprogram är viktiga att ha? Hur ska de se ut? Det är en viktig diskussion. Den kan säkert föra med sig något gott. Jag hoppas innerligt att den diskussion som vi har haft i Sverige de senaste månaderna också för med sig något gott. Det gäller inte bara Ericsson utan också andra företag.

Nils Fredrik Aurelius (m): Det faktum att du går ut med ett pressmeddelande kan tänkas påverka kursen. Det kan man i så fall tänka sig var negativt. Var du fullt medveten om detta?

Britta Lejon: Jag kan inte se att detta ska påverka kursen. Om man dessutom efteråt sitter med facit i hand kan man se att så har heller inte varit fallet.

Nils Fredrik Aurelius (m): Förlåt?

Britta Lejon: Ursäkta. Nej, jag kunde inte tänka mig att det på något sätt skulle påverka kursen men däremot påverka den viktiga diskussionen om chefsbonusar.

Nils Fredrik Aurelius (m): Inte med tanke på huvuden och sådant på meddelandet, men med tanke på den text som sedan står, gör det ett något impulsivt intryck. Ångrar du efteråt att du gjorde detta uttalande? Tycker du att det på något sätt kan rubba förtroendet för dig som minister?

Britta Lejon: Nej, jag ångrar verkligen inte att jag gjorde det uttalandet. Tvärtom tycker jag fortfarande att det äger all sin rimlighet.

Ordföranden: Tack. Finns det någon ytterligare fråga? Åsa Torstensson får ordet.

Åsa Torstensson (c): Tack. Statsrådet har här sagt att syftet var att protestera och därmed också ge sin syn och få möjlighet att skapa opinion kring den här frågan, och därmed också påverka allmänheten. Ville statsrådet påverka allmänhetens innehav av Ericssonaktier i och med denna protest?

Britta Lejon: Herr ordförande! Jag har svarat på en liknande fråga tidigare. Nej, det var inte min avsikt. Det var däremot att påverka diskussionen om chefsbonusar och incitamentsstrukturer i företag.

Åsa Torstensson (c): Kan statsrådet se att statsrådet är en tydlig opinionsbildare och därmed i offentligheten också har stora möjligheter att påverka allmänhetens syn på just Ericssonaktien i ett sådant agerande?

Britta Lejon: Ja, det hoppas jag verkligen. Syftet med att vara politiker vore annars helt förfelat om man inte kan påverka. Jag vill påverka diskussionen. Jag tycker att det är en viktig diskussion. Det är viktigt hur alla sorters företag, inte bara privata utan också offentliga, bedriver sin verksamhet och vilka incitament man har.

Det finns mycket i övrigt att tillägga om detta. Jag hoppas verkligen att vi genom den diskussion som har varit har skapat en ökad insikt hos många företagsledningarna både privat och offentligt om vikten av att man vårdar strukturen och funderar över vilka system man har internt i företagen. Jag tror att det räcker.

Åsa Torstensson (c): Om jag förstår statsrådet rätt var också syftet att allmänheten skulle få upp ögonen och därmed också reagera på liknande sätt som statsrådet här gjorde genom att sälja sina aktier.

Britta Lejon: Jag tar gärna tillfället i akt att säga att det verkligen inte var syftet. Jag var också väldigt tydlig i mina uttalanden när jag sade att det var något som gäller mig, mitt förhållningssätt, dvs. försäljningen av aktier.

Ordföranden: Kerstin Heinemann? Per Lager?

Per Lager (mp): Tack, herr ordförande! Det var inte bara den privata personen Britta Lejon utan den officiella och offentliga personen och representanten för regeringen som gjorde detta uttalande och sålde sina aktier.

Eftersom detta gick ut på ett officiellt pressmeddelande kan man se det som att det var väldigt mycket representanten för regeringen som gjorde detta. Hur har detta påverkat regeringens övriga ledamöter? Har de också på något sätt tagit konsekvensen av ditt uttalande och din handling? Hur har du själv drivit frågan vidare efter detta?

Britta Lejon: Jag har vare sig innan detta ägde rum eller efteråt diskuterat just Ericsson och bonussystemen i Ericsson med någon annan regeringsledamot. Det enda som jag har talat om för mina kolleger i regeringen är att saken har blivit föremål för en anmälan i konstitutionsutskottet. Jag har informerat om det.

Jag har ingen aning om ifall det är någon annan av mina kolleger som äger aktier över huvud taget i Ericsson. Jag kan inte svara på frågan. Vi har över huvud taget inte haft någon diskussion om detta.

Per Lager (mp): Det måste väl ändå ha föresvävat dig att om du använder det officiella pressmeddelandet som verktyg utåt blir du den person som representerar regeringen i detta. Hade du inte i efterhand i stället önskat dig att du hade gjort det på ett annat sätt där din privata person mer framträdde?

Britta Lejon: Allt ett statsråd gör och säger kan man räkna med blir föremål för offentlighet, inte alltid, men man kan räkna med det. Vi deltar i den offentliga debatten både med våra åsikter och med vårt agerande.

Det vanligaste sättet att kommunicera åsikter och uttalanden är att göra det via pressmeddelanden. Jag har dessutom en skyldighet som statsråd att offentliggöra aktieinnehav och förändringar i dem.

Dessutom har jag en önskan, eftersom jag tyvärr alldeles för många gånger har varit med om motsatsen, att försöka bli rätt citerad om det jag tycker,

tänker och gör. Detta sammantaget gjorde att jag tyckte att det var fullkomligt rimligt att offentliggöra min försäljning av Ericssonaktier på det sätt jag gjorde. Jag befann mig dessutom vid den tiden utomlands.

Ordföranden: Tack. Ingvar Svensson får ordet.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Du säger här som svar på ett antal frågor att din avsikt inte var att påverka aktiemarknaden. Då är en bra fråga: Varför nöjer du dig då inte med att protestera utan att också tala om att du har sålt dina aktier i det sammanhanget? Är det inte en ganska naiv uppfattning av ett statsråd att inte tro att man kan påverka aktiemarknaden när man talar om för marknaden sina omdispositioner av sina aktier?

Oavsett vad man tycker om detta är det en väldigt viktig funktion i samhället. Jag kan tala om att i augusti 1992 var det en liten obetydlig riksdagsledamot som blev uppringd av Reuter som sade: Du får röntan att stiga. Jag fattade ingenting.

När ett statsråd gör något så påverkar det, är det inte så?

Britta Lejon: Det hoppas jag innerligt. Jag ska svara på själva frågan om varför jag inte nöjde mig med att bara protestera utan att också sälja de 75 aktier jag ägde i Ericsson. Hade jag bara protesterat kan Ingvar Svensson vara fullkomligt säker på att jag sekunden efter hade fått frågan från ett antal journalister: Men varför säljer du inte dina aktier i Ericsson? Vad är det för hycklande attityd att bara protestera men kvarstå som aktieägare?

Men det var inte det som var skälet och argumentet för att jag reagerade och agerade som jag gjorde. Anledningen till att jag agerade som jag gjorde var att hela jag reagerade mot det som Ericssonledningen ägnade sig åt. Ingvar Svensson må förlåta, men jag har en bakgrund som fackligt aktiv. För mig var det agerande som Ericssonledningen då ägnade sig åt fullkomligt orimligt. Jag tycker inte att man som ansvarsfull ledning kan ägna sig åt den sortens verksamhet i en sådan situation som man befann sig i just då. Jag ville inte kvarstå som ägare.

Ingvar Svensson (kd): Telia har också bonussystem. Där väljer du tydligen att kvarstå som ägare. Du är konsumentminister. Som sådan har du krav på dig att inför konsumenterna ge en relevant och adekvat information. Har du gett den i balansen mellan Ericsson och Telia?

Britta Lejon: För det första trodde jag att den här utfrågningen skulle handla om min försäljning av aktierna i Ericsson. Jag har i dag aktier kvar i Telia. Jag kan inte se att det finns någon anledning till att inte ha det. Jag sade tidigare att jag inte är emot bonussystem som sådana. Men jag tycker att det finns all anledning att vara varsam med hur man utformar bonussystem. Jag har inte någon information som säger mig att jag skulle behöva sälja aktierna i Telia.

Ingvar Svensson (kd): År 1992–1993 sade Socialdemokraterna i konstitutionsutskottet att statsråd över huvud taget inte borde ägna sig åt aktieförvaltning. Var det en felaktig uppfattning?

Britta Lejon: Jag har ingen anledning att på något sätt kritisera den uppfattningen. Tvärtom tycker jag att man som statsråd inte bara ska följa regeringsformen utan också vara väldigt försiktig med vilka sorts bindningar på alla möjliga sätt och vis som man tillåter sig, dvs. om man sitter med i styrelsen för någonting, om man skriver under papper eller deltar i olika evenemang. Man måste välja med omsorg vad man gör. Det är självklart.

Ingvar Svensson (kd): Du delar alltså inte uppfattningen som Socialdemokraterna hade då?

Britta Lejon: När det gäller aktier och statsråds innehav av aktier gäller det att tolka regeringsformen med en försiktighetsprincip. Statsråd ska inte på något sätt utöva verksamhet som kan rubba förtroende för det statsrådet. Den tolkning som regeringen och Statsrådsberedningen och rättschefen i Statsrådsberedningen har av regeringsformen och som man har haft en följd av år handlar om en försiktighetsprincip och att hålla ett stort avstånd till detta. Det är viktigt.

Vi har informationsplikten. Vi har också den tolkning av hela detta komplex av intressekonflikter som kan gälla för statsråd som Etikkommittén en gång uttryckte och som vi följer. Har man t.ex. aktier eller ägnar sig åt aktieaffärer i en sådan utsträckning att det överstiger vad som normalt brukar kallas vanlig fritidssysselsättning är det någonting som ett statsråd definitivt inte bör ägna sig åt. Men jag kan inte se på någon punkt att jag har avvikit från de linjer som gäller i det här fallet, utan mitt agerande kan inte på något sätt tolkas som att det skulle vara ägnat att rubba förtroendet för mig.

Ingvar Svensson (kd): Socialdemokraterna har alltså bytt uppfattning på den här punkten sedan 1992–1993. Får jag ställa en sista fråga. Du nämnde 6 kap. 9 § i regeringsformen. Där säger man i kommentarerna att statsråden ska

koncentrera sina krafter på regeringsuppdragens utförande. Det är motiveringen till kraven i denna paragraf.

Hur skulle det se ut om alla statsråd började ägna sig åt att gå ut och jämt och ständigt tala om sina dispositioner av sina aktier beroende på hur de ogillar saker och ting i de olika företagen?

Britta Lejon: Det är en väldigt hypotetisk fråga, eftersom det inte är fallet.

Ingvar Svensson (kd): Är den hypotetisk?

Britta Lejon: Jag kan inte se att statsråd jämt och ständigt är ute och pratar. Det här var en unik situation. Det var en unik debatt och diskussion. Jag tyckte att det var en viktig frågeställning som jag ville delta i.

Ingvar Svensson (kd): Ogillande av företag kan ske successivt. Hur skulle det se ut om alla statsråd gjorde det som du gjorde här i höstas i andra sammanhang när de ogillade saker och ting inom företagen?

Britta Lejon: Det skulle väl se ut som att statsråden använde sig av sin yttrandefrihet. Jag tycker att resonemanget är hypotetiskt. Statsråd ska med omsorg välja vilka sammanhang de agerar i, vilka bindningar de har till olika intressen och vilka uttalanden och aktiviteter de ägnar sig åt.

Vi har en mängd institutioner som ska säkerställa att så är fallet. Utfrågningar i konstitutionsutskottet är en av dessa institutioner.

Ordföranden: Ska vi långsamt röra oss vidare till Britt-Marie Lindkvist?

Britt-Marie Lindkvist (s): Jag skulle vilja ha ett litet förtydligande av dig. Om jag har förstått det rätt var din anledning – och det är vad jag vill ha klarlagt – att du ville solidarisera dig med de många arbetare som blev av med sina jobb?

Britta Lejon: Ja, plus att jag kände att jag inte ville stötta den ledningsfilosofin genom att ha kvar mina aktier.

Britt-Marie Lindkvist (s): Tack.

Nils Fredrik Aurelius (m): Du återopade ditt fackliga förflutna här. Rollen som statsråd är väl inte att utgå från sitt fackliga förflutna? Delar du den uppfattningen?

Britta Lejon: Rollen som statsråd är att försöka se till Sveriges bästa långsiktigt sett och att göra det genom att ta i anspråk de erfarenheter och kunskaper man har och de kunskaper som ens omgivning, departementet, kollegerna i partiet, riksdagens övriga ledamöter och alla andra kan hjälpa till med i det arbetet. Jag tycker att det är viktigt att jag använder mig av de erfarenheter och de kunskaper jag har.

Nils Fredrik Aurelius (m): I Aftonbladet den 30 november 2001 ställer reportern frågan: Tror du inte att Ericssonledningen tycker att det är konstigt att regeringen lägger sig i? Då svarar du: Det tror jag i och för sig att näringslivet tycker många gånger. Då får de väl tycka det då.

Här talas alltså om regeringen, och du reagerar inte mot det. Det föranleder frågan: Hade du stöd av regeringen för detta agerande? Har du fått kritik eller möjligen beröm efteråt från andra ledamöter av regeringen för detta agerande?

Britta Lejon: Frågan har över huvud taget inte diskuterats mellan mig och någon annan regeringsledamot. Jag har enbart informerat mina kolleger om att jag har fått en anmälan i konstitutionsutskottet med anledning av detta.

Nils Fredrik Aurelius (m): Du talade om försiktighetsprincipen och refererade till regeringsformen 6 kap. 9 §. Tycker du verkligen, så här efteråt, att pressmeddelandet var att tillämpa försiktighetsprincipen när det gäller statsråds aktiehantering?

Britta Lejon: Försiktighetsprincipen innebär en mängd olika saker, framför allt att statsråd inte ska ägna sig åt verksamheter som kan rubba förtroendet för dem. Det tycker jag inte att jag gör eller har gjort. Som jag tidigare sade till svar på en fråga från Åsa Torstensson har jag till uppgift att delta i den offentliga debatten. Som statsråd gör man det många gånger genom pressmeddelanden, dock inte alltid. I det här fallet gjorde dessutom ett antal andra skäl att det var lämpligt att göra det på det sättet.

Kenneth Kvist (v): Det här är egentligen en principiell frågeställning som du som demokratiminister borde kunna utveckla. Statsråd har, som alla medborgare, yttrandefrihet och demonstrationsfrihet. Samtidigt har statsråd ett visst

ansvar. De deltar i ett kollektiv som ska styra riket, som det heter, och leda landet.

Förs det någon diskussion i regeringen eller finns det någon policy för gränserna för deltagande i olika politiska aktioner eller manifestationer för en viss politisk uppfattning? Har den problematiken över huvud taget berörts i regeringen? Finns det någon policy i den frågan?

Britta Lejon: Det är oerhört svårt att utarbeta en policy som täcker in alla scenarion som kan tänkas uppstå för en regering och dess olika ledamöter. Regeringens arbete är i hög grad baserat på att man har ansvarsområden som man förväntas sköta på bästa sätt. Man förväntas sköta sitt ämbete som statsråd på ett klokt och ansvarsfullt sätt. Förtroende är en viktig aspekt i det sammanhanget. Man förväntas helt enkelt sköta ett så viktigt ämbete.

Det går inte att skriva en policy för alla upptänkliga situationer som ett statsråd kan hamna i.

Jag kan inte dra mig till minnes att vi har haft någon diskussion i regeringen om att det hade varit lämpligt eller inte lämpligt att delta i någon manifestation. Däremot är det naturligt att vi har sådana diskussioner vid regeringsbeslut om att stötta olika aktiviteter, om vi gör en lämplig avvägning eller inte.

Kenneth Kvist (v): Du använder här två termer. Först säger du att du som statsråd utövar ett ämbete som du ska sköta noggrant. Sedan är du också politiker. Det finns ett spänningsförhållande mellan de två rollerna som ska kombineras i en. Ett statsråd måste i någon mening vara ämbetsman och samtidigt politiker. Där måste det finnas en skärningspunkt. Det förs inte så mycket diskussioner om det i regeringen på ett allmänt plan. Är det så jag ska tolka ditt svar?

Britta Lejon: Jag deltar inte i alla diskussioner och är inte alltid med på regeringssammanträdena. Men jag kan inte minnas att vi har haft någon diskussion av den typ som jag tror att Kenneth Kvist är ute efter, om en policy för förhållningssätt i enstaka situationer som skulle kunna uppstå.

Ordföranden: Låt mig fortsätta där Kenneth Kvist slutade. Även om regeringen inte hade haft någon diskussion om det, skulle statsrådet Lejon vilja utveckla hur hon ser på den formulering som har återkommit flera gånger under utfrågningen, som härrör från 6 kap. 9 § regeringsformen, att han – statsråd är i regeringsformen alltid en han – ej heller får inneha uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för honom?

Hur ser statsrådet Lejon själv på det? Kan hon ge exempel på vad man bör göra och inte bör göra, för att ge oss en bild av hur hon själv resonerar i förhållande till regeringsformens stadganden?

Britta Lejon: Gärna det. Jag har ofta anledning att fundera över om jag bör delta i olika sammanhang som jag blir tillfrågad om. Senast den frågan dök upp i mitt huvud var inför faddergalan i söndags. Självfallet ska man fundera över om det är en viktig verksamhet, något som är seriöst och om deltagandet går att förena med uppdraget som statsråd. Jag har avstått från styrelseuppdrag i olika sammanhang därför att jag inte har tyckt att det har varit lämpligt att förena med det uppdrag jag har. Jag har vid ett flertal tillfällen haft anledning att fundera över den frågeställningen.

Ordföranden: Jag vill återkomma till en av de synpunkter som flera ledamöter i utskottet tidigare har väckt. Varför valde statsrådet Lejon att göra aktieförsäljningen till en regeringsfråga, i den meningen att det offentliggjordes under rubriken Justitiedepartementet? Det är dessutom en fråga som inte har någonting med Justitiedepartementets beredningsområde att göra. Varför gjorde statsrådet så?

Britta Lejon: Därför att det är det naturliga och vanliga sättet för statsråd att kommunicera sina göranden och låtanden till allmänheten, som jag redan tidigare har beskrivit. Jag tycker att det är väsentligt att kunna framföra det jag vill ha sagt utan att riskera att bli felciterad. Det har hänt alldeles för ofta. Det fanns många skäl till varför det skulle äga rum på det sättet.

Ordföranden: Det var inte svar på min fråga. Min fråga gällde varför offentliggörandet gjordes till en regeringsangelägenhet, genom att man använde Justitiedepartementet. Jag har ingenting emot att statsråd skriver pressmeddelanden, tvärtom. Det är säkerligen bra och förnuftigt. Men varför göra det till ett ärende, i egenskap av statsråd i Justitiedepartementet? Justitiedepartementet handlägger ju inte ärenden av detta slag över huvud taget. Varför inte använda den socialdemokratiska partistyrelsens motsvarande möjligheter att kommunicera?

Britta Lejon: Jag har en skyldighet att delta i den offentliga debatten och att redovisa förändringar av mitt aktieinnehav. Jag tyckte att det var alldeles utmärkt att kombinera de skyldigheterna på detta sätt. Jag råkar dessutom vara statsråd i Justitiedepartementet.

Ordföranden: Absolut. Ingen har förnekat det. Det är inte vad frågeställningen gäller. Diskussionen gäller snarast under vilka former statsrådet utövas. Det som statsrådet skriver är inte ett meddelande om förändring i aktieinnehav, eller hur? Skriften är en agitation om ogillandet av Ericssons ståndpunkter. Ser inte statsrådet en distinktion mellan att som statsråd offentligen meddela att man har sålt vissa aktier en viss dag och att agitera i en sak som ligger utanför Justitiedepartementets ansvarsområde?

Britta Lejon: Nej, som jag sade tidigare var det två sidor av samma mynt för mig. Jag ville delta i den diskussion om bonusen som pågick då, i slutet av november. Jag ville inte kvarstå som ägare. Det var två sidor av samma mynt för mig. Dessutom tycker jag att det är viktigt att statsråd deltar i den offentliga debatten. Det är nog inte första gången i världshistorien som ett statsråd uttalar sig om något som tillhör ett annat departements verksamhetsområde, som Per Unckel beskriver det.

Ingvar Svensson (kd): Du talar i ditt pressmeddelande den 29 november om gott omdöme, lyhördhet, insikt och gott exempel. Hur är det med insikten om Telias bonussystem hos författaren till pressmeddelandet?

Britta Lejon: Det kan jag tyvärr inte uttala mig om. Jag får undersöka det närmare.

Ingvar Svensson (kd): Nej, precis. Den insikten borde förbättras.

En sista fråga – jag hoppas i alla fall att det blir den sista. Vi har tidigare diskuterat 6 kap. 9 § regeringsformen. Är det rimligen så att officiella pressmeddelanden från statsråd angående egna aktiedispositioner innebär en koncentration på regeringsuppdragets utförande?

Britta Lejon: Jag menar att jag med all kraft ägnar hela min förmåga, tankemöda och tid åt mitt uppdrag som statsråd. Jag gör det på absolut bästa tänkbara sätt utifrån mina erfarenheter, kunskaper och förmågor. Jag vill också som statsråd delta i den offentliga debatten. Det är en viktig del av mitt uppdrag. Jag t.o.m. förväntas göra det, inte minst av riksdagsledamöter. Det här var ett sådant fall.

Ingvar Svensson (kd): Du svarar inte på den principiella frågan.

Britta Lejon: Om frågan gällde om detta uttalande på något sätt skulle inskränka min uppmärksamhet och koncentration på mitt område vill jag säga

följande. Ju fortare man gör sig av med saker som irriterar en, desto bättre. Då kan man ägna sig åt det man ska ägna sig åt.

Ordföranden: Tack för att statsrådet Lejon ville komma hit och svara på frågorna.

BILAGA B3

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 3 april 2002

Riksgäldsdirektören Thomas Franzén,
Riksgäldskontoret, granskningsärende 2001/02:11
Näringsminister Björn Rosengrens utfästelser om
statlig garanti till flygbolag

Ordföranden: Sammanträdet återupptas. Vi har då kommit till frågan om statliga garantier till flygbolag. Utskottet har inbjudit riksgäldsdirektören Thomas Franzén för att lämna sin syn på detta. Denna utfrågning kommer så småningom att följas av en utfrågning i samma ärende med näringsminister Björn Rosengren.

Traditionen bjuder att om den av våra gäster som är här vill säga någonting särskilt innan vi börjar med frågorna så är han eller hon hjärtligt välkommen att göra detta. Därefter ställs frågorna i partistorleksordning, med det undantaget att det parti som har anmält frågan till granskning brukar få börja. Sedan brukar vi tillåta ett antal frågor från varje ledamot för att vi, efter fattig förmåga, ska försöka uttömma ärendet för den ledamotens vidkommande.

Varsågod, Thomas Franzén, om du vill säga någonting inledningsvis. Hjärtligt välkommen hit!

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Tack så mycket! Jag tänkte börja med att beskriva bakgrunden till vårt beslut, hur garantierna var utformade och hur vi såg på det uppdrag vi fått av regeringen. Sedan tänkte jag också delge utskottet några minnesanteckningar som jag har från några samtal jag hade med näringsministern och med Sven Hegelund under den 22 oktober.

Riksdagsbeslutet den 27 september baserades på att Riksgäldskontoret mot en riskrelaterad avgift skulle ikläda staten ekonomiska förbindelser i form av garantier till försäkringsbolag, så att försäkringsbolag i praktiken hanterar själva kontakten med flygbolagen, medan vi garanterar försäkringsbolagen. Tanken var att man skulle återställa försäkringsskyddet till samma omfattning som tidigare vid skador för tredje man som följer av krig, terrorism och lik-

nande. I det här beslutet framgår det också att förutsättningen för riksdagens beslut var att ställa ut garantier för att ersätta det skydd som försäkringsmarknaden, enligt vad riksdagen skriver, inte längre tillhandahöll.

Vi fick samma dag ett beslut från regeringen, som i denna anda preciserar förutsättningarna för garantierna och säger att garanti får ställas ut endast om en försäkringslösning helt eller delvis saknas på marknaden. Om det under garantiperioden inträffar att en försäkringslösning kan erhållas på marknaden ska garantibeloppet i motsvarande utsträckning minskas.

Vi skrev i våra garantier in det här villkoret och sade att det åvilade den som har fått de här garantierna att bevaka marknaden och ersätta den försäkring som staten tillhandahöll med privata försäkringar så snart det fanns ett privat marknadsalternativ. Det innebar att villkoret som vi skrev in kunde tolkas så att om det uppstod en skada, och det vid skadetillfället fanns ett alternativ på marknaden, så skulle egentligen inte garantin gälla och försäkringsbeloppet utgå. Tanken var att i regeringens och i riksdagsbeslutets anda lägga ett tryck på flygbolagen att undersöka och förhandla på marknaden och se om man kunde få privata eller icke statligt garanterade alternativ.

Som vi tolkade det hela utvecklades marknaden så att det blev uppenbart att det nu fanns alternativ på marknaden och att Riksgäldskontoret då inte hade något bemyndigande att vidmakthålla flygförsäkringar längre eftersom det alltså fanns ett försäkringsalternativ på marknaden. Vi skrev ett brev till flygbolagen och påminde om det här den 3 oktober, och den 19 oktober gick vi ut och sade att vi nu upphävde beslutet om garantier med ikraftträdande den 22 oktober. Vi ville naturligtvis ge flygbolagen möjlighet att förhandla fram lösningar. Det var därför vi gav dem en viss respit.

Under den här dagen, den 22, rådde det en viss förvirring. Det var många samtal och många rykten i gång. Det finns i det material som utskottet har fått en nedteckning från Per Anders Bergendahl om olika samtal med olika personer som har ringt och frågat. Låt mig bara ta en tjänsteanteckning som gjordes. Den har gjorts av Karin Hermanrud och finns alltså inte i det här materialet. Hon har gjort den här tjänsteanteckningen, och den är ett förtydligande av ett samtal som finns i den här nedteckningen. Den här nedteckningen gjorde hon för några dagar sedan bara för att beskriva vad den innehöll:

”Den 22 oktober, vid femtiden på eftermiddagen, fick jag ett samtal på min mobiltelefon från en person som angav att hon arbetade på Malmö Aviation. Jag ombads faxa en flygförsäkringsgaranti eftersom man fått uppgift om att den statliga garantin skulle förlängas. Jag svarade att jag inte hade någon information om en förlängning och bad att få återkomma.”

Det finns ett samtal i den nedteckning som Per Anders Bergendahl har gjort om att vi strax efter fem den 22 ringde till Marie Ehrling på SAS och meddelade från Riksgäldskontoret att beslutet ligger fast: Det kommer inte att ställas ut någon garanti. Hon angav då att hon hade haft diskussioner med näringsminister Rosengren tre fyra gånger under dagen och ca 16.45 fått beskedet att garantin skulle fortsätta att gälla ytterligare två dagar.

Jag hade också samtal med regeringsföreträdare på olika nivåer under dagen för att höra hur behandlingen av ärendet gick till. Jag läser nu direkt ifrån mina anteckningar här:

Jag talade på morgonen med Sven Hegelund om garantin, och hans bedömning var att regeringen skulle stå fast och inte förlänga garantin. Runt halv fem ringde han och sade att det fanns en möjlighet till en överenskommelse om att garantin upphörde att gälla vid utgången av den 24 oktober och att Björn Rosengren skulle acceptera att den därefter inte förlängdes. Han frågade om Riksgäldskontoret kunde fatta beslut om förlängning på egen hand, men han underströk att det var vår bedömning som skulle gälla. Han var mycket korrekt i det avseendet. Jag bad om några minuters betänketid och bad också mina medarbetare skissa på ett sådant beslut, även om jag inte trodde på det. Jag ville inte förlora tid. Det jag personligen tyckte var besvärande var att Björn Rosengren hade agerat – tror jag – på ett sätt som givit flygbolagen intryck av att garantin skulle förlängas. Jag bad också Sven kolla om det verkligen fanns en *deal*. Jag var bestört över utvecklingen. Sven ringde igen, och jag sade att jag fått information om att Björn Rosengren gått ut och lovat att Riksgäldskontoret skulle förlänga garantin. Det var ute i massmedier. Jag sade att jag tyckte illa om det hela och att vårt tidigare beslut, det om att garantin skulle upphöra, stod fast. Sven föreföll respektera beslutet och verkade nästan lättad. Samtalet avslutades i god anda.

Min nästa anteckning är: Jag ringde tillbaka till Björn Rosengren, som talat in meddelande på min mobiltelefon om flyggarantier. Han var "ledsen" om det hade blivit "missförstånd". "Bosse och jag var överens om att vi skulle förlänga garantin." Bosse skulle ordna det. Han var "tvungen" att ringa SAS en kvart före 17 och tala om att Riksgäldskontoret skulle förlänga garantin. Några meningar senare var tidpunkten 5 minuter före 17. Han undrade vad min "linje" var. Jag svarade att vi hade ett uppdrag av regering och riksdag att utfärda garantier om det inte fanns marknadslösningar. Nu fanns det sådana, och därmed fanns ingen grund för fortsatta garantier för flygbolagen. Han sade att det ju var vår tolkning, men att man kanske kunde göra en annan. Han ville inte ifrågasätta tolkningen, men det kanske fanns alternativa tolkningar. Jag sade att från vår sida är tolkningen klar. Han frågade då om hans linje kunde vara att tala om att det skulle fattas ett retroaktivt regeringsbeslut.

Han frågade hur jag såg på det. Jag sade att jag inte hade någon anledning att kommentera hans linje. Han upprepade frågan, och jag repeterade att det inte är min uppgift att kommentera hans alternativ. Samtalet avslutades därmed.

Jag kan tillfoga att jag senare berättat det här för Sven Hegelund, och Sven Hegelund menar att det inte har funnits någon *deal* mellan Bosse Ringholm och Björn Rosengren. Det här är så långt mina anteckningar sträcker sig.

Ordföranden: Då övergår vi till frågorna. Anmälan kommer från Moderaterna.

Margareta Nachmanson (m): Du uppehåller dig här kring den 22 oktober. Det finns en proposition som är daterad den 18 oktober. Jag vill därför fråga om ni på Riksgäldskontoret över huvud taget underrättades om att det fanns en proposition som angav att garantin skulle förlängas. Det är min första fråga.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Nej, vi visste inte om det.

Margareta Nachmanson (m): Jag går då vidare till den 22 oktober. Det sägs att ni har fått uppgifter under den 22 oktober att garantin skulle förlängas, men något formellt besked har inte inkommit, om jag har uppfattat det du har sagt nu rätt.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Nej, det fanns rykten under dagen, men ospecificerade sådana, och det var också en bakgrund till mitt samtal med Sven Hegelund, där han bedömde att det inte skulle bli något beslut.

Margareta Nachmanson (m): Då verkställde ni uppsägningen av garantin?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja.

Margareta Nachmanson (m): Då har jag inga mer frågor just nu.

Mats Einarsson (v): Du har ju redogjort för, och det framgår också av handlingarna, att den här garantin skulle ersätta det skydd som försäkringsmarknaden inte längre tillhandahöll. Då blir ju en central fråga om detta var fallet eller inte.

Ni skriver från Riksgäldskontoret första gången den 3 oktober, som du har redogjort för, att Riksgäldskontoret har erhållit information om att traditionella försäkringsbolag på området nu skulle erbjuda åtminstone viss täckning inom det område... etc. Jag noterar att första gången handlar det om traditionella försäkringsbolag, alltså plural. Den 19 oktober säger ni i ett brev till flygbolagen att Riksgäldskontoret konstaterar att det finns kommersiellt tillgänglig försäkring för flygbolag, alltså singular, eller i alla fall obestämd numerus.

Mellan dessa båda datum, den 11 oktober, deltar representanter för regeringen i EU:s ad hoc-grupp för flygförsäkringar enligt promemoria från Näringsdepartementet. På det mötet, den 11 oktober, framgick att de flesta medlemsstaterna kände till att det fanns en enda försäkringslösning för tredjemansskador etc. De flesta medlemsstater och kommissionens representant var dock av den uppfattningen att detta inte var en marknadslösning som kunde eller borde accepteras. Den av många i Sverige framförda ståndpunkten att det redan i oktober fanns en marknadslösning fick inte något stöd av flertalet delegationer eller kommissionens representant.

Jag skulle vilja ha din bild, lite mer konkret, vad gäller antal lösningar och kostnadsnivåerna. Hur förändrades de över tid, och vilken är din bild av vilka marknadslösningar som egentligen fanns?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det fanns ett tydligt alternativ som vi var definitivt säkra på. Sedan fanns det ett alternativ som troligen behövde förhandlas fram mera.

Man kan mena olika saker med marknadslösningar, men faktum är att det fanns över hundra flygbolag i världen som hade tecknat det alternativ som vi hänvisar till som det säkra och det definitiva alternativet.

När man gör en sådan här sak uppkommer det en process där det här ändå är billigare än det alternativ som andra har tecknat på marknaden. Flygbolagen är inte särskilt pigga på att gå in och sluta avtal. Då kan man säga att saken inte blir riktigt förhandlad i botten. Ett syfte med vår skrivning var ju att man skulle trycka på flygbolagen att faktiskt förhandla med försäkringsbolagen. Men den processen fungerar inte riktigt om man ser att det finns ett billigare alternativ.

Mats Einarsson (v): Den uppfattning som tydligen kom till uttryck vid ad hoc-gruppsmötet i EU den 11 oktober, att de lösningar som fanns inte var att

betrakta som marknadslösningar, kommunicerades den uppfattningen från departementet till er på något sätt vid denna tidpunkt?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, den där typen av resonemang var vi hela tiden informerade om. Nu tror jag att man i kommissionsdiskussioner använder andra typer av uttryck. När man säger att det inte finns marknadslösningar så säger man i praktiken att det är för dyrt. Man kan rimligen inte mena att det inte finns en marknadslösning om det finns en lösning till vilken ett antal flygbolag i världen, över hundra, har tecknat kontrakt. Det är mera en politisk bedömning än en sakbedömning som görs i kommissionsdiskussionerna, som jag ser det.

Margareta Nachmanson (m): Jag vill återknyta till den 22 oktober. Du säger att det, som du uttryckte det, rådde en viss förvirring. I ett PM från Riksgäldskontoret, som jag har, som jag tror att Per Anders Bergendahl skrivit, sägs det att ni hade fått en uppgift om att det skulle förberedas ett regeringsbeslut med uppdrag att förlänga garantin oaktat marknadslösningar nu finns. Samtidigt uppfattade jag det så att ni inte fick något formellt och riktigt beslut under den 22. Sedan fattades ju ett beslut den 23 om retroaktiviteten.

Såvitt jag förstår hade SAS och Malmö Aviation fått besked från departementet – Malmö Aviation kl. 17 och SAS tydligen kl. 16.45 – att det skulle förlängas. När fick Riksgäldskontoret, som utställt garantierna, del av regeringens beslut?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det blev ju inget beslut.

Margareta Nachmanson (m): Jo, det finns ett beslut som är daterat den 23.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, den 23 ja. Men det var alltså under den 23.

Margareta Nachmanson (m): Det var alltså den 23 ni fick beslutet?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, just det. Den 22, när jag har mitt samtal med Björn Rosengren, beskriver han det hela som en ”linje”.

Margareta Nachmanson (m): Då vill jag ställa ytterligare en fråga om detta med tillgång till försäkringar på marknaden. Precis som Mats Einarsson sade

gick ni ut redan den 3 oktober och flaggade för samtliga berörda flygbolag att det redan då finns lösningar. Detta är alltså 19 dagar innan ni sedan beslutar. I brevet från Per Anders Bergendahl står det: Om ni anser att det inte finns något alternativ på marknaden vill vi att ni omgående förklarar detta för oss.

Var det något av flygbolagen som, om än inte omgående, förklarade att det hade börjat söka andra lösningar?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja. Får jag referera Per Anders Bergendahl? Vi hade samtal med flygbolag där de hävdade att det inte fanns en riktig marknadslösning.

Jag har en anteckning som har gjorts här om att ett antal flygbolag skrev till Riksgäldskontoret och ifrågasatte om det fanns en marknad. Riksgäldskontoret svarade på dessa brev den 16 oktober 2001 och informerade om att Riksgäldskontoret ansåg att det fanns ett erbjudande att teckna en försäkring.

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Det var bl.a. Britannia Airways som hade ställt den här frågan. De fick skriftligt svar från oss den 16 oktober, och jag har en kopia på det brevet här.

Britt-Marie Lindkvist (s): Vi fick precis veta att det fanns ett erbjudande som man kunde teckna. Anser ni att det var en fungerande marknad för just lösningar på dessa försäkringar?

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Man kan kommentera det på två sätt. Man kan tala om vad som är en bra och väl fungerande marknad. Vi anser inte att detta var en väl fungerande marknad. Vi anser att det fanns möjlighet att teckna, alltså göra ett kommersiellt köp av, en sådan här försäkring. Det fanns två alternativ. Det fanns det alternativ som är allmänt känt, som heter Willis, med öppna priser för alla, som Thomas talade om tidigare, och sedan fanns det en facilitet till som var amerikansk och hette Berkshire Hathaway och som var mer selektiv. De tog inte emot vilka bolag som helst. De accepterade t.ex. inte engelska eller amerikanska bolag därför att England och USA var i krig.

Per Lager (mp): Jag vill göra en uppföljning. Ni bedömde alltså att det fanns ett marknadsmässigt erbjudande – Willis, som du nämnde – eftersom det redan var ungefär hundra bolag som hade tecknat kontrakt där. Då kommer frågan: De flygbolag som ville ha kvar garantin såg alltså inte detta som ett riktigt alternativ, dvs. det var för dyrt. Men det argumentet kunde väl inte

hålla, just med tanke på att det var så många andra flygbolag som redan hade tecknat denna försäkring?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Vår bedömning var följande: I varje marknad kan man alltid säga att det borde fungera bättre. Det gäller troligen byggmarknader, flygmarknader, finansiella marknader osv. Det kan man alltid tycka. Men här fanns ett alternativ som användes av många flygbolag, och vår bedömning var att det egentligen var en kostnadsfråga från flygbolagens sida. Det var inte vår uppgift att hitta en lägre kostnad än andra bolag i världen. Vår uppgift var att teckna garantier om det inte fanns en lösning på marknaden.

Per Lager (mp): Man skulle kunna tänka sig att flygbolagens agerande skulle ha till uppgift att pressa marknaden eller skapa fler alternativ på marknaden genom att inte acceptera priset, men skulle priset vara för högt för de övriga skulle det ju genast skapas nya alternativ på marknaden, antar jag. Det var väl av den anledningen ganska rimligt att man ser att Willis var ett acceptabelt förslag. Det gick inte att använda som ett argument att det inte var ett så att säga riktigt förslag.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Vi gjorde bedömningen att man hade kunnat teckna avtal där.

Ordföranden: Tack. Jag vill nu gå tillbaka till några av datumfrågorna. Skälet till det är att det ingår i anmälan att riksdagen såväl vid det första tillfället som vid de två förlängningarna hamnade i en situation där man skulle stifta lag med retroaktiv verkan, vilket är ett författningsmässigt bekymmer. En första fråga om det: Har jag förstått rätt att Riksgälden lät sitt beslut stå fast under alla telefonsamtalen den 22?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja.

Ordföranden: Det innebär att flygbolagen levde utan statliga garantier mellan klockan 17 den 22 och den tidpunkt den 23 då regeringsbeslutet togs. Har jag tolkat det rätt?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, så är det.

Ordföranden: På en tidigare fråga svarade Thomas Franzén att man på Riksgälden inte kände till att regeringen vid sitt sammanträde torsdagen den 18 oktober – alltså torsdagen före den måndag och tisdag som vi nu talar om –

hade fattat beslut om att lämna en proposition till riksdagen som skulle förlänga garantin eller möjligheten att ställa ut garanti ytterligare en månad efter den 23. Ni visste inte om detta, trots att ni under torsdagseftermiddagen, fredagen och måndagen hade otaliga kontakter med såväl statsråd som tjänstemän på Närings- och Finansdepartementen.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det framgår också av de minnesanteckningar som jag läste upp. När jag på morgonen talade med Sven Hegelund sade han att han bedömde att det inte skulle fattas något regeringsbeslut.

Ordföranden: Vilken morgon talar vi nu om?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Den 22.

Ordföranden: Det är alltså måndagen efter torsdagen, då regeringen, enligt vad den har skrivit till konstitutionsutskottet, fattade beslut om en ny proposition.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det är en total nyhet för mig.

Ordföranden: Som upplysning till er vill jag säga att avlämnandet av denna proposition kom att fördröjas till den 25 oktober till följd av tryckning och inrättning. Då är vi framme vid torsdagen och fredagen i den vecka som vi nu talar om.

Det finns en hänvisning i regeringens skrivelse till utskottet i retroaktivitetsfrågan. Regeringen skriver att skälet till att man hamnade i situationer av ständiga retroaktiva ställningstaganden för riksdagen var att andra länders flygbolag tidigare anhängiggjorde önskemål hos respektive regeringar. Känner Riksgälden till någon sådan orsak till att riksdagen skulle hamna i denna retroaktiva situation – att Sverige skulle vara annorlunda än andra länder i något substantiellt hänseende?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Jag kan inte göra den bedömningen. Jag vet inte hur andra länder umgås med sina flygbolag. Tittar man på hur ärendet har hanterats kan man se att själva motiven för besluten har förändrats under tidens gång. Motivet för det första beslutet var uppenbarligen att det inte fanns något alternativ i marknaden. De andra besluten berodde nog mer på hur man hade gjort i andra länder. Jag tror att tänkandet har förändrats under tiden.

Ordföranden: Låt oss till slut reda ut relationerna mellan Näringsdepartementet och Finansdepartementet. Jag antar att den Bosse som förekommer i diskussionerna är landets finansminister.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja.

Ordföranden: Har jag uppfattat det korrekt att Riksgälden under den berömda måndagen först fick besked från Näringsministern om att det fanns en uppgörelse mellan Näringsdepartementet och Finansdepartementet om att ställa ut garantier för de kommande dagarna? Är det så man ska tolka näringsministerns uttalande?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det samtal jag hade med Björn Rosengren var efter klockan 17.00. Det var efter att vi hade gått ut och talat om att beslutet stod fast. Efter det sade Björn Rosengren att det fanns ett avtal, en överenskommelse.

Ordföranden: Och därefter kontrollerar Riksgälden detta med Finansdepartementet. Är det så man ska uppfatta fortsättningen?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Nej.

Ordföranden: Det nämndes något om att det inte riktigt förhöll sig så enligt de informationer ni hade fått.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Jag träffade Sven Hegelund i en annan fråga dagen därpå. Han menade att det inte fanns någon överenskommelse.

Ordföranden: Det är samma dag som regeringen de facto beslutar att ta över Riksgäldens ansvar för att hantera riksdagsbeslutet och på egen hand meddelar att garantin ska gälla. Regeringen tar väl över Riksgäldens ansvar för att hantera själva utfärdandet av garantier, eller hur?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, regeringen tar över ansvaret där. Jag fick uppfattningen att Björn Rosengrens yttrande egentligen var en hänvisning till att han trodde att vi skulle utfärda garantin själva.

Ordföranden: Men eftersom myndigheten bestämde sig för att stå fast vid sin ursprungliga ståndpunkt blev regeringens slutsats att den skulle ta över.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Vår bedömning var att vi helt enkelt inte hade någon grund för att ta hand om garantin.

Ordföranden: Gjorde ni den bedömningen på basis av riksdagsbeslutet?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Vi gjorde bedömningen på basis av det riksdagsbeslut och det gällande regeringsbeslut som vi kände till.

Ordföranden: Det senare kan dock naturligtvis ändras av regeringen själv.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja, just det. Men det som reglerar vår verksamhet är ju det regeringsbeslut som vi har fått, och det regeringsbeslutet var hur tydligt som helst: Vi hade inte någon grund för att fortsätta med garantigivningen.

Ordföranden: Angav regeringen under de här timmarna att man hade gjort en annan bedömning av sakfrågorna än vad Riksgälden hade gjort?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: När vi skrev brevet om att garantin skulle upphöra hade vi kontakter med tjänstemän på både Näringsdepartementet och Finansdepartementet, och de hade ingenting att invända mot vår bedömning.

Ordföranden: Tack. Det räcker för min del.

Göran Magnusson (s): Jag har några kompletterande frågor. Hur mycket dyrare var den här marknadslösningen än den lösning som Riksgäldskontoret erbjöd?

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Jag ska svara på det. Utan att komma ihåg den exakta tidpunkten kan jag uttala mig om hur differensen ligger i dag. Vi tar ut 40 cent mer per passagerare än vad som är miniminivån inom EU och som tillämpas i exempelvis Danmark. 40 cent är alltså fyra kronor per passagerare.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: I förhållande till marknadslösningen ligger detta ungefär mittemellan. De ligger på 3,10 och vi ligger på 2,65.

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: I Danmark ligger de på 2,35. I botten är det en marknadslösning som man tillämpar i alla länder. Man betalar upp till 1,95. Sedan kommer vi på.

Göran Magnusson (s): Vad kostade då den försäkring som så att säga utgjorde marknaden? Riksgäldskontorets kostade 2,75, men vad kostade marknadens?

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Vi garanterade försäkring på marginalen. Upp till en viss nivå tecknade alla bolag försäkring på marknaden, sedan tog vi vid. Hos oss kostade det 75 cent. Man betalade 35 cent i Danmark. På marknaden kostade det kanske 1,10 – alltså ungefär 40 cent mer. Vi låg ungefär mittemellan.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Den första gången försäkringen ställdes ut var vi lite osäkra på var nivån skulle ligga. Vi låg lägre i den första omgången. I den andra omgången beslöt vi att höja avgiften. Vi såg att det fanns marknadslösningar som låg väsentligt högre än vi gjorde, och vi hade diskussioner med försäkringsbolagen om hur de bedömde risker osv. Det är så finurligt att den första delen tecknas i marknaden, den andra delen fyller vi på med.

Om man tar kostnaden för marknadslösningen, alltså den lägre delen, plus vår tilläggsförsäkring blir den 2,65 i riksgäldsalternativet, medan den i marknaden blir 3,10. EU:s miniminivåer ligger på ca 2,35. Det är de dollar per passagerare det gäller.

Göran Magnusson (s): Fick alla EU-länders flygbolag sådana här av staten garanterade försäkringar? Hur såg det ut i Europa?

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Vi hade uppgifter om att det i Luxemburg fanns flygbolag som hade tecknat sig privat. Det fanns flygbolag i baltstaterna som hade tecknat sig privat också, liksom i Ryssland.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det är ju inte EU, åtminstone inte än.

Per Anders Bergendahl, avdelningschef, Riksgäldskontoret: Luxemburg är med i EU.

Göran Magnusson (s): Man kan alltså dra slutsatsen att det i EU-länderna var statsgaranterade flygförsäkringar som gällde.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja.

Göran Magnusson (s): Jag vill fråga en annan sak. Jag uppfattar det som att Riksgäldens garanti mot flygbolagen var konstruerad så att när flygbolagen fann en marknadsförsäkring skulle de upphöra att utnyttja Riksgäldens garanti. Det var det som sedan inträffade den 22–23 oktober. Fast då var det inte frivilligt, utan ni tvingade ut dem ur försäkringen genom att ni bestämde att det fanns marknadslösningar. Var detta en överföring av regeringsbeslutet till er?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Regeringsbeslutet speglades sedan i våra garantier. Det framgick att om det fanns marknadslösningar upphörde försäkringen att gälla. Det var för att i enlighet med regeringsbeslutet och riksdagsförutsättningarna stimulera marknaden att utvecklas.

Ordföranden: Tack för detta. Jag vill bara av nyfikenhet ställa en ytterligare fråga: Flög flygbolagen under kvällen mellan den 22 och den 23 alltså utan garantier?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Det fanns olika uppfattningar i pressen, men enligt vår bedömning fanns inga garantier. Den bedömningen gör jag fortfarande.

Göran Magnusson (s): Det sades att regeringen tog över själva garantiutfärdandet. När skedde det?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Garantiutfärdandet har alltid skett genom Riksgäldskontoret. Det var grunden till att jag svarade att det inte fanns någon garanti utfärdad fram till dess att beslutet fattades av regeringen den 23.

Ordföranden: Tekniken är alltså den att regeringen ålägger Riksgälden att ställa ut en garanti.

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Just det.

Ordföranden: Och då gör ni det?

Riksgäldsdirektör Thomas Franzén, Riksgäldskontoret: Ja.

Ordföranden: Nu har vi vidgat vårt vetande på detta område. Jag ber att få tacka er båda för att ni ville komma hit och lämna upplysningar i denna sak. Sammanträdet är nu ajournerat till klockan 12.30.

BILAGA B4

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 3 april 2002

Statsrådet Mona Sahlin, granskningsärende
2001/02:23 Statsrådet Mona Sahlins hantering av ett
ärende om bidrag till Fryshusets verksamhet, samt
granskningsärende 39 Regeringens hantering rörande
M/S Estonias förlisning

Ordföranden: Välkomna tillbaka! Sammanträdet är åter öppnat. Jag ber att få hälsa statsrådet Mona Sahlin välkommen hit för att svara på frågor i två ärenden. Det gäller dels Fryshusets verksamhet, dels Estonia. Jag antar att det är klokast att vi tar dem ett i taget så att vi kan hålla isär dem. Annars lär förvirringen bli för stor till följd av rena ordningsfrågor.

Traditionen bjuder, som Mona Sahlin vet, att den som kommer till oss får möjlighet att säga några inledande ord om man så vill. Därefter följer utfrågning i storleksordning mellan partierna med anmälade parti först. Vill Mona Sahlin säga någonting om Fryshuset inledningsvis? Ska vi börja i den änden?

Statsrådet Mona Sahlin: Nej, jag tänkte vänta till Estonia.

Margareta Nachmanson (m): Den här anmälan har sitt ursprung i en programserie i TV där statsrådet gav uttryck för att hon hade hittat en miljon och att den skulle fördelas under vissa förutsättningar. Jag skulle i princip gärna vilja höra statsrådet själv lämna en redogörelse för hur det här gick till, vad som föranledde att man hanterade frågan på det här sättet och vad som sedan blev resultatet.

Statsrådet Mona Sahlin: Herr ordförande! Bakgrunden är att det finns en liten disposition som står till regeringens förfogande för insatser och initiativ när det gäller integrationsområdet. En av de frågeställningar som vi har jobbat med länge har handlat om flickor som av olika skäl och på grund av sin invandrarbakgrund har haft svårare än andra att komma in i samhället på olika sätt. På ett av de områdena har det handlat om idrott.

Eftersom Fryshuset är en väldigt viktig aktör på basketområdet och har haft ett spännande arbete med flickor med invandrabakgrund hade jag fört samtal med ordföranden där, Anders Carlberg, om en projektidé som Fryshuset hade om hur man skulle nå ännu fler flickor med invandrabakgrund just med basket. Då nämnde jag att det fanns en miljon kvar till min disposition. Om det skulle vara aktuellt att använda pengarna för det här syftet så skulle det i så fall handla just om flickor. Nu blev det inte så, eftersom Fryshuset hittade en finansiering via Arvsfonden till ungefär samma ändamål. Därför blev det inget av med några pengar till Fryshuset för detta ändamål. Delar av det här samtalet fanns i det oerhört bra programmet Ministrarna.

Det är bakgrunden. Det förs en ständig diskussion, ibland på initiativ av organisationer som vill ha del av resurser, ibland utifrån att vi själva hittar saker som vi tycker vore värda att stödja. I stället gick de här pengarna till att stötta Exit, en organisation som jobbar med avhoppade nazister.

Margareta Nachmansson (m): Beslutet om pengarna till flicksporten i det inslag i programserien som vi grundar detta på skickades den 13 januari 2002, men de övriga pengarna ur Allmänna arvsfonden måste ju vara andra pengar eftersom de redan var fördelade den 13 maj 2001.

Bortsett från det så måste jag också få ställa en fråga. Man säger att det finns en liten pott till regeringens förfogande. Det handlar då om en liten miljon. Statsrådet måste ju ändå vara medveten om den kritik som Riksdagens revisorer förra året uttalade just mot det här sättet att hantera olika bidragsprojekt-pengar. Vad anför statsrådet i den frågan?

Statsrådet Mona Sahlin: Herr ordförande! Den summa pengar som finns på integrationsområdet tror jag handlar om ungefär 2 miljoner kronor under ett budgetår. Det är ungefär samma form som finns på flera departement. Det handlar inte bara om att det bygger på ansökningar utifrån, utan också på initiativ som kan ske från departementet självt om man ser projektidéer eller verksamheter som man vill stödja. Det är alltså inte samma bevekelsegrunder som när det handlar om stöd där det går ut tydliga riktlinjer för hur det ska sökas.

I detta syfte har jag fört samtal med många, och också med Anders Carlberg på Fryshuset som hade en idé som jag tyckte lät intressant. Men när det blev tydligt att Fryshuset redan hade fått resurser från Arvsfonden så var det självfallet ingen mening med att vi skulle bidra ytterligare till detta mycket bra projekt som de jobbar med på Fryshuset. Det blev i stället en insats som riktade sig gentemot Exit, som inte hade kunnat få stöd på annat håll.

Margareta Nachmanson (m): Jag har inga andra funderingar än statsrådet när det gäller målet och syftet med detta, och jag tycker att den här verksamheten på olika sätt ska prioriteras. Men fortfarande måste det väl ändå vara så att det behövs någon form av beredning av ärendet. Man kan väl ändå inte anse att detta är ett normalt sätt – eller är det det sätt på vilket man normalt bereder den här pengan? Ska man utan vidare beredning sitta i ett offentligt medium och tala om att pengarna kan gå hit eller dit under förutsättning att man söker dem så eller så? Är det ett sedvanligt sätt att bereda ett ärende på i departementet?

Statsrådet Mona Sahlin: Jag vill betona att sedvanlig beredning självfallet pågick i departementet. Det är ingenting som vi inte gör vare sig när det gäller det här eller det som denna miljon så småningom gick till. Det hör inte till vanligheterna att man diskuterar det i offentliga medier annat än om offentliga medier är med när man för ett samtal. Det var inte en beredning som visades i programmet Ministrarna, utan det var ett samtal efter en ansökan som fanns och som jag inte tyckte var tillräcklig. Skulle jag vara med och överväga en fortsatt beredning på departementet så skulle det i så fall vara en annan inriktning och en tydligare sådan gentemot flickor. Det var det samtalet som programmet Ministrarna visade. Sedan avslutades ärendet, eftersom resurser hade funnits på annat håll. Men en vanlig beredning på departementet sker självfallet också om de här pengarna, och det har det gjort hela tiden.

Barbro Hietala Nordlund (s): Vi har hört Mona berätta att detta var en dialog som ni för med dem som ansöker om bidrag. I anmälan framgår att man menar att om beredningen inte sker utifrån strikta strukturer så finns risken att regeringen tar partipolitiska hänsyn och att man i de kontakterna i så fall får en annorlunda hantering än andra.

Vi hör nu att den här dialogen förs i alla möjliga sammanhang där det är projekt på gång. Är ditt svar att diskussionen med Anders Carlberg på Fryshuset inte var specifik för honom och för Fryshusets projekt, utan att det är sådant som förekommer?

Statsrådet Mona Sahlin: Svar ja.

Barbro Hietala Nordlund (s): Min uppföljning blir då: Programrösten i det TV-program som är utgångspunkten för anmälan säger, enligt citat här, att Mona Sahlin har bestämt att Fryshuset ska få pengar men att det finns ett problem och det gäller då bidragsansökan som måste skrivas om. Var det så att du hade bestämt att Fryshuset skulle få pengar?

Statsrådet Mona Sahlin: Nej, det var det inte. I så fall hade Fryshuset fått pengar. Jag kan inte ansvara för vad programledarna lägger på för speakertexter.

Barbro Hietala Nordlund (s): Tack.

Ordföranden: Tack för detta. Finns det någon ytterligare fråga? Låt mig annars bara undra något själv ett ögonblick, så att jag har detta alldeles klart för mig.

Frågan gäller först att det verkar lite förbryllande att statsrådet och Anders Carlberg för en diskussion om bidrag till en verksamhet som redan har fått bidrag.

Statsrådet Mona Sahlin: Som jag har tolkat både ansökan och vårt samtal så handlar det om att utveckla det sätt på vilket basketsporten har nått just flickor med invandrabakgrund. Man ville koncentrera och utveckla det arbetet ytterligare. Visst är det så att verksamheten på Fryshuset har bidrag och att basketarbetet på Fryshuset också har samhälleligt stöd, men vårt samtal utgick ifrån att Fryshuset hade en metod att nå fler av flickorna med invandrabakgrund som jag tyckte lät intressant.

Ordföranden: Missuppfattade jag då tidigare svar om att det sedermera visade sig att just denna verksamhet var finansierad?

Statsrådet Mona Sahlin: Den 10 maj fick 08 Stockholm, som är basketföreningen på Fryshuset, pengar. Programmet Ministrarna och samtalet där var betydligt tidigare på våren. När jag fick den här kunskapen skickade jag också – jag kommer inte ihåg vilken dag, men i slutet på maj – ett brev till Anders Carlberg om att han därmed inte fick några pengar av regeringen på det här sättet.

Ordföranden: Men så kan det väl ändå inte vara? Ministrarna sändes den 13 januari 2002, och maj år 2002 har ju inte varit. I maj 2001 fattades det tydligen beslut någon annanstans om finansiering av denna verksamhet, rimligtvis i ...

Statsrådet Mona Sahlin: Det var den 9 maj förra året som jag besökte Fryshuset, och sedan fick man pengar från Arvsfonden den 10 maj, alltså dagen efter. Då skickade jag brevet.

Ordföranden: Det är alltså en fördröjning på tre kvartal mellan inspelning och sändningstid.

Statsrådet Mona Sahlin: Ja.

Ordföranden: Okej, då har vi rätt ut detta. Låt mig då bara övergå till frågan om Exit, eftersom statsrådet Sahlin berörde den. Var det så att de pengar som möjligen skulle ha gått till basketverksamheten enligt det tidigare samtalet i stället gick till Exit? Jag ber inte om svar på sista kronan, men i princip är det alltså samma pengar?

Statsrådet Mona Sahlin: När det gäller de här pengarna som handlar om särskilda projektstöd och som står till regeringens disposition är svaret ja – de har gått till Exits verksamhet.

Ordföranden: Argumentet om flickor, som var viktigt i det första fallet, var alltså inte lika viktigt i det andra fallet, eller?

Statsrådet Mona Sahlin: Det beror på vad ordföranden menar, för det finns också flickor som är djupt indragna i nazistisk verksamhet även om Exits verksamhet till stor del riktar sig till pojkar, för de är de mest tydliga deltagarna i nazistiska organisationer.

Ordföranden: Vilka övriga projektförslag har prövats för den här miljonen i stöd som statsrådet har till sitt förfogande?

Statsrådet Mona Sahlin: Om jag minns rätt – och om det inte är på öret när – så är det Exit och avhopparverksamheten som är den som seriöst har prövats och som också fick merparten.

Ordföranden: Skälet till att jag undrar lite grann är att det onekligen ser lite egenartat ut att när den första bidragsansökan från Anders Carlberg redan var finansierad så bifalles en annan bidragsansökan om någonting helt annat från samma Anders Carlberg.

Statsrådet Mona Sahlin: Exits verksamhet har funnits under lång tid och har fått stöd under lång tid. Det var inte första gången som Exits arbete fick stöd från Näringsdepartementet nu. Jag utgår från att det kanske inte heller är sista gången, för verksamheten med avhoppare är viktig. Man har sin hemort i Stockholm på Fryshuset, men stödet omfattar också verksamhet som finns i Motala och även i södra Sverige.

Ordföranden: Jag tror att det möjligen kunde vara till upplysning för utskottet om vi kunde få hjälp med att ta del av de ansökningar om projektstöd som har inkommit under någon relevant period. Jag är övertygad om att departementet kan definiera någon period som kan ge en överblick av hur det ser ut, inklusive det som i så fall har kommit från Exit.

Jag har ingen mer fråga. Om ingen annan heller har det kan vi kasta oss över på nästa ärende, nämligen frågan om Estonias förlisning. Där förstod jag att statsrådet har en inledande kommentar.

Statsrådet Mona Sahlin: Herr ordförande! Jag vill bara mycket kort redogöra för att regeringen självfallet under alla de år som har gått sedan förlisningen inte bara har varit medveten om utan också tagit mycket allvarligt på det som bl.a. finns i IMO:s resolution. Om det skulle komma fram nya omständigheter och nya bevis så måste man alltid vara beredd att pröva frågan om en eventuell ny utredning. Detta är förvisso en frågeställning som inte Sverige äger självt, men det är säkert utskottet väl medvetet om.

I det här sammanhanget vill jag bara erinra om att det under framför allt början på förra året, alltså 2001, pågick en mycket lång, prövande och plågsam beredningsprocess om frågeställningarna om en ny utredning. Den involverade både många av myndigheterna, många kontakter med anhörigorganisationerna och även med riksdagens partier och den ledde fram till beslutet att det vid det här tillfället inte fanns sådana nya omständigheter som skulle föranleda regeringen att ta initiativ till en ny utredning.

Detta kvarstår, så jag vill fortfarande säga att om det skulle komma fram nya omständigheter är regeringen självfallet inte bara villig att utan ska också pröva behovet av en ny utredning.

Ordföranden: Tack för detta! Här finns fyra partier som är undertecknare av anmälan. Vi kom lite informellt överens om att utfrågningen dessa fyra emellan linjeras upp med Miljöpartiet, Kristdemokraterna, Folkpartiet och Moderaterna. Det innebär att Per Lager börjar.

Per Lager (mp): Tack, herr ordförande! Mona, du säger att inga nya omständigheter har tillkommit. Men det är precis det som jag menar att det har gjort, och du vet också vilka jag då menar. Det handlar om manipuleringarna av hamnstatsprotokollen. De här manipuleringarna är ju konstaterade av SKL, så det är ingenting som någon enskild grupp har hittat på eller så. I och med att man har konstaterat manipuleringar som är ganska grava – väldigt grava,

skulle jag vilja säga med tanke på att det handlar om det som det gör och om framtida sjösäkerhet – så menar jag att detta är just de nya omständigheterna. Detta är det som automatiskt skulle leda till en kompletterande utredning.

Nu svarar departementet på våra frågor här att detta inte hade en officiell status, t.ex. hamnstatsprotokollet. Men samtidigt används det som en väldigt tung grund för haverikommissionens rapport. Antingen får man säga att det har status eller att det inte har det, och har det inte det så kan inte heller haverikommissionens rapport ha den status som den har – eller hur? Det är min första fråga, och den som jag tycker är väldigt allvarlig. Jag börjar därför med den.

Statsrådet Mona Sahlin: Huruvida hamnstatsprotokollet, eller det undervisningsmaterial som det ju faktiskt handlar om, hade en tung grund, som frågeställaren säger, i JAIC:s rapport är jag inte säker på. Jag är inte så säker på om det är ett korrekt uttryck. Det finns mer i JAIC:s rapport, det är helt riktigt, men bakgrunden är ju, som frågeställaren själv nämner, att detta inte har någon officiell status och att det inte hade som syfte att intyga fartygets sjövärdighet. Även om det rent hypotetiskt hade varit ett reguljärt hamnstatsprotokoll så hade de brister som påvisats knappast lett till att fartyget hade kvarhållits i hamnen.

Men vi menar, efter all beredning, att det inte har någon betydelse för de slutsatser som kom fram i JAIC:s rapport om detta var manipulerat eller inte. Det är ändå det som vår beredning har handlat om, dvs. om det har kommit fram nya uppgifter som skulle leda till att det fanns anledning att tro att själva haveriet orsakades av något annat än det som finns i rapporten. Där kom beredningen efter långt och mödosamt arbete fram till att det inte förelåg något sådant.

Per Lager (mp): Men hur kan detta stämma? Detta är ett hamnstatsprotokoll som är gjort på officiella papper, det är inspektörer som är auktoriserade och det hela bygger på ett avtal mellan Estland och Sverige. Förutom seminarier och andra undervisningsmetoder ska det ingå praktiska och konkreta kontroller av fartyg. Hur kan de här protokollen skrivas under av ansvariga inspektörer? Hur kan man i ett av protokollen, innan det manipulerats, hitta 14 fel som är allvarliga, varav fem är just sådana som gör att kaptenen inte får lämna hamn om han inte har åtgärdat problemen och dokumenterat åtgärderna? Hur kan man tala om en undervisningssituation och ett icke-officiellt hamnstatsprotokoll när det inte är det?

Sjölagen gäller ju. Inspektörernas ansvar gäller. Nu säger också haverikommissionen – jag kallar den så i stället för förkortningen – att fartyget var sjö-

värdigt. Det var därför det fick lämna Tallinn. Du, Mona, har ju själv sagt på en presskonferens att det inte var sjövärdigt tekniskt sett. Det har också Ann-Sofie Eksborg sagt vid något tillfälle. Hur går detta ihop? Jag kan inte för min själ få ihop att man gör ett sådant här allvarligt dokument som sedan också visar sig ha manipulerats och kallar det för undervisningsmaterial. Det går inte ihop med vare sig ansvaret som inspektör eller ansvaret inför internationella åtaganden, sjölagarna osv.

Statsrådet Mona Sahlin: Först vill jag bara säga något om det som jag uttryckte på en presskonferens och som Per Lager påpekar: Eftersom Estonia sjönk så kan väl ingen säga att hon var sjövärdig. Det är ett ganska enkelt och tragiskt konstaterande.

Men det vi pratar om nu handlar om själva det s.k. hamnstatsprotokollet. Det protokoll som anmälarna talar om – det är vi nog överens om – har ingen officiell status. Det hade inte som syfte att intyga fartygets sjövärdighet. När Estonia låg i hamn användes fartyget för undervisning i hamnstatskontroll av estniska inspektörer under ledning av inspektörer från svenska Sjöfartsverket. Då fyllde de olika personer som deltog i undervisningen i de olika blankettsetten. Därför skiljer de sig också åt på vissa punkter, precis som här har framkommit.

Enligt den uppfattning som jag har efter beredningen och beslutet i regeringen har det inte framkommit några nya fakta om detta undervisningsdokument som skulle ändra slutsatserna i haverikommissionens rapport. Jag vill bara erinra om att en haveriutredning handlar om att fastställa vad som hände – varför Estonia sjönk. Det är det som också har varit utgångspunkten när man har sett över de s.k. nya uppgifterna och nya faktumen och om de skulle leda fram till en annan bedömning. I det här fallet kvarhåller jag den uppfattning som vi kom fram till i beredningen, dvs. att det inte fanns några nya uppgifter om hamnstatsprotokollet som skulle föranleda initiativ om en ny utredning.

Per Lager (mp): Herr ordförande! Men det var ju inte olika dokument. Det är genomslagskopior av samma dokument – det finns tre fyra kopior i detta dokument. Det kan man också se på SKL:s undersökning. Detta är alltså manipulerat, och det är inte olika personer som har suttit och skrivit olika dokument, utan det är samma dokument med kopior. Det är detta som är väldigt allvarligt.

En annan sak som jag skulle vilja dra konsekvenserna av är ditt uttalande om det som du tyckte var naturligt, nämligen att alla fartyg som går till botten inte är sjövärdiga. Det var så du uttryckte det ungefär – det var i alla fall konsekvensen och det som du menade. Ett fartyg som går till botten är inte

sjövärdigt. Är det en ny definition av sjövärdighet som du lanserar? Det är nämligen så att även sådana fartyg som är sjövärdiga går till botten.

Statsrådet Mona Sahlin: Låt mig bara förtydliga detta, herr ordförande. Per Lager använde själv ett citat i sin första frågeställning. På en rak fråga: Var Estonia sjövärdig? hade jag svarat på presskonferensen: Eftersom hon sjönk på det sätt som hon gjorde så är inte jag människa att säga att Estonia var sjövärdig. Men det som vi pratar om nu är om det sedan haverikommissionen lämnade sin slutrapport har kommit fram nya uppgifter, nya fakta och nya bevis som skulle föranleda att regeringen ansåg det rimligt att ta upp diskussionen om en ny haveriutredning. Jag fasthåller fortfarande att regeringen inte såg det vare sig när det gäller hamnstatsprotokollet eller de andra delar som finns i anmälningen hit.

Per Lager (mp): Min fråga i denna vända är: Du anser alltså att de här konstaterat manipulerade protokollen inte är tillräckligt nya omständigheter och nya bevis trots att de låg till grund för kommissionens rapport, som sade att Estonia var sjövärdig när hon gick från Tallinn?

Statsrådet Mona Sahlin: Det gäller blanketterna som fylldes i av personer som deltog i undervisningen på den inspektion av Estonia som användes av estniska inspektörer under ledning av Sjöfartsverket i Sverige för att undervisa om hamnstatsprotokoll. Nu påstår man att detta skulle vara en manipulering som skulle leda till en annan slutsats av varför Estonia sjönk. Om frågan är om vi gör någon annan bedömning i dag än för ett år sedan så är mitt svar fortfarande nej. Sedan är det frågeställaren som hela tiden uttrycker att detta var en mycket tung grund i haverikommissionens slutsatser. Det får stå för dig själv.

Per Lager (mp): Det innebär att de här fem som går under kod 17, dvs. de anmärkningar som talar om att fartyget helt enkelt inte får lämna hamn om inte kaptenen har åtgärdat det hela och dokumenterat det – de anser du inte vara riktiga eller att de inte hade någon grund.

Statsrådet Mona Sahlin: Jag vill bara påpeka igen att de här dokumenten fanns med under haverikommissionens arbete. De finns med i JAIC:s rapport. De uppgifter som fanns för ett år sedan, när vi hade beredningen, föranledde inte oss att se att detta var nya uppgifter som skulle leda till nya slutsatser.

Björn von der Esch (kd): Herr ordförande! Jag skulle bara vilja ha bekräftat en sak. Du säger att det inte har framkommit några nya uppgifter. Då är min fråga: Visste regeringen när slutrapporten kom att originalet och det exemplar

som haverikommissionen hade fogat till sin rapport inte stämde överens? Kände ni till att det var divergenser mellan de två blanketterna?

Ordföranden: Vi har tidigare gjort så när det börjar bli tekniskt knöligt och om statsrådet vill ta en medhjälpare till hjälp – så varsågod och sitt fram! Det är viktigare att vi får reda på vad som faktiskt har hänt.

Catrin Tidström: Jag heter Catrin Tidström och jag har delvis hand om den här frågan på transportpolitiska enheten på Näringsdepartementet.

De blankettset som vi pratar om fanns med hela tiden, så vilken del man har tagit med i det här bihanget som man pratar om vet jag inte exakt nu. Men alla de olika delarna har man sett i utredningen, och man ska veta att haverikommissionen är sammansatt av de tre ländernas myndigheter och regeringar. De har utsett dessa ansvariga, så Sverige är inte ensamt i det här. Detta är ju också ett estniskt fartyg, som svenska myndigheter inte har någon rätt att göra den här typen av kontroller av när det ligger i en estnisk hamn.

Detta var en ren undervisning och ett led i en undervisning som sker i väldigt många länder, där man försöker sprida detta sätt att göra kontroller. Det är en viktig del, precis som när man har intervjuer och andra material för att se hurdan fartygets skick egentligen är.

Ordföranden: Tack! Kan du läsa in namn och ställning på departementet så att vi får det rätt i protokollet?

Catrin Tidström: Jag heter Catrin Tidström och är departementssekreterare på Näringsdepartementet.

Björn von der Esch (kd): Jag vill repetera frågan, för den är helt avgörande. Kände regeringen till att det skilde mellan haverirapportens exemplar och originalet, eftersom du har uppgett att det inte är någon ny uppgift? Anmälarna har ju menat här att detta är en väldigt viktig och ny uppgift, men regeringen hävdar att ni kände till att det var divergenser redan 1997, när slutrapporten kom.

Catrin Tidström: Menar du att det skulle förändra grunden för vad rapporten kommer fram till? Skulle de här olika delarna av blankettsetet förändra de slutsatser man kommer fram till? Det är ju det som är intressant. Den här bedömningen gjordes förra året. När precis de här invändningarna kom fram från många håll gick vi igenom det väldigt noggrant med de expertmyndig-

heter vi har. Då sade man att alla de här blankettdelarna redan fanns när rapporten kom. Förra året gick vi igenom det här väldigt noggrant.

Björn von der Esch (kd): Herr ordförande! Jag ska återkomma till vad jag menar med det. Just nu menar jag bara att jag vill ha ett ja eller ett nej. Kände ni till att det var skillnad mellan dessa två blanketter?

Catrin Tidström: Förra året när regeringen fattade det här beslutet kände man till det väldigt väl. Då hade man diskuterat det mycket. Jag vet inte hur det var i tidigare handläggningar, eftersom jag inte var med i den hanteringen.

Björn von der Esch (kd): Ni kände inte till det 1997 när slutrapporten kom?

Statsrådet Mona Sahlin: Jag fanns inte i regeringen 1997. Jag får be att få återkomma till den frågeställningen. Det gör jag gärna. Låt mig bara, även om det låter tjatigt, betona att det vi hade som utgångspunkt för beredningen var frågeställningar som skulle kunna leda fram till en annan bedömning av haveriersakerna. Även om det är intressant av många skäl att titta på hamnstatsprotokollets officiella status eller olikheter var inte detta något som vi vid tillfället för beredningen kunde säga var nytt eller skulle innebära en anorlunda bedömning. Då pratar jag om år 2000 och 2001. Om utskottet vill ska jag självfallet kolla vad som skedde 1997.

Ordföranden: Det vore kanske bra. Då kan vi skingra åtminstone några frågetecken som uppenbarligen finns kvar.

Margareta Nachmanson (m): Du sade inledningsvis att om nya omständigheter framkommer är det självklart att man kan tänka sig att initiera en ny utredning. Jag hade tänkt att inledningsvis ställa en rak fråga. Olika tunga svenska instanser i form av Statens kriminaltekniska laboratorium och SMHI har ändå redovisat vissa avvikelser i de dokument och underlag som finns. Finns det över huvud taget ingenting som du har ansett skulle kunna ligga till grund för en ny utredning? Är regeringen helt överens om att det inte finns någonting bland alla de fakta som både kunniga politiker och kunniga institutioner, dvs. ett antal initierade människor, lagt fram som skulle kunna ligga till grund för detta? Jag skulle gärna vilja höra din uppfattning i egenskap av statsråd.

Ditt departement svarade på de olika frågorna, och det var din statssekreterare som gjorde det. Det är inte Sverige som man har ifrågasatt, utan det är den svenska regeringen och i det här fallet dig som föredragande statsråd. Anser du med de olika uppgifter som har framkommit att ni har verkat för fullgö-

rande av de förpliktelser som den här IMO-resolutionen ger? Då hör det till saken att man vid något tillfälle har diskuterat att det är tre olika nationer inblandade. Men samtliga tre nationer har faktiskt ställt sig bakom den här IMO-resolutionen. Jag skulle vilja ha ett rakt svar – ja eller nej i stort sett. Sedan har jag ingen ytterligare fråga.

Statsrådet Mona Sahlin: Om du vill ha ett mycket kort svar är frågan besvarad med ja. Beredningen skedde under en väldigt lång tid. Jag vill påstå att den var mycket grundlig, mycket seriös och innefattade diskussioner med alla de tunga instanser som finns på området. Den innefattade diskussioner med de anhöriga och de politiska partierna. Mitt svar på denna mycket svåra frågeställning om Estonia är att jag menar att regeringen som helhet mycket seriöst har prövat detta och kommer att fortsätta att göra det för att leva upp till IMO-konventionen. Kommer det fram nya omständigheter ska frågeställningen om ny utredning självfallet prövas.

Sedan kan jag ifrågasätta en del av det som sades om tunga instanser, SMHI och annat, och att det nämns i anmälan och om det verkligen stämmer med verkligheten. Det är inte den bild vi har fått efter diskussioner med denna tunga myndighet, dvs. att man har lämnat några nya uppgifter efter diskussionen med Haveriutredningen. Men även om så vore är den sammanlagda bedömningen att vi seriöst har prövat detta och kommit fram till nej.

Mats Berglind (s): Jag skulle vilja börja med att be statsrådet kommentera ett par av de påståenden som finns i granskningsanmälan. Det första är att det står att den första utredningen som lämnades 1997 har varit föremål för stark kritik från såväl svensk som internationell expertis. Jag skulle vilja höra hur du ser på det påståendet.

Statsrådet Mona Sahlin: Den internationella haveriutredningen kantades ju av en mängd diskussioner. Det tror jag alla minns. Visst finns det de som har uttryckt kritik både mot en del av innehållet och en del av slutsatserna. Men jag menar att det är felaktigt att säga att det skulle vara en övervägande del eller att detta skulle vara något som ifrågasatte hela JAIC:s slutsatser om varför Estonia sjönk. Visst har jag tagit del av den debatt som har förekommit och som fortfarande pågår om Estonia. Jag har tagit del av de initiativ och diskussioner som förs i andra länder också. Men jag tycker inte att det finns fog för att ifrågasätta trovärdigheten, sanningshalten eller vederhäftigheten i den gemensamma haveriutredning som Sverige, Finland och Estland gjorde av Estonias förlisning.

Mats Berglind (s): Ett annat påstående som också finns i det här dokumentet är att det här dokumentet skulle ha varit utsatt för manipulationer, och då

syftar man på det här hamnstatsprotokollet. Anser du att det har varit sådana manipulationer, och vari skulle de i så fall bestå?

Statsrådet Mona Sahlin: Vi försökte att reda ut det relevanta i detta dokument som ju, som sagt, togs fram som en del i en undervisning av de estniska inspektörerna från det svenska sjöfartsverket. Det är flera personer som har fyllt i det här blankettsetets olika delar, varför de skiljer sig på vissa punkter. Jag tycker inte att det finns fog för att tala om manipulering. Det finns inte heller fog att tala om relevansen i detta för frågeställningen om det fanns någon annan förklaring till händelseförloppet denna natt i september 1994 än det som finns i haveriutredningen. Det är ändå det som har varit utgångspunkten för regeringens prövning av frågan.

Mats Berglind (s): Inför beslutet den 19 april 2001 har du redogjort för att det har varit en mycket bred beredning för att återigen granska om det har kommit fram några nya fakta som skulle visa att det skulle behöva göras en ny utredning osv. Du har sagt att det var många myndigheter och även andra partier som var med i detta. Vad gör du för sammanställning? Fanns det någon knapp majoritet för den ställning som regeringen tog, eller fanns det en bred enighet? Hur såg det ut i de här diskussionerna?

Statsrådet Mona Sahlin: Eftersom vi hade diskussioner med t.ex. många av anhörigföreningarna kan jag mycket rakt säga att där fanns det väldigt olika synpunkter om det här var ett riktigt beslut eller inte. Det fanns de som stödde beslutet, och det fanns de som var mycket besvikna över att vi inte tog fram krav på en ny utredning. Bland den tekniska expertisen, myndigheter och bland de politiska partierna fanns det en stor uppställning bakom att inte ta fram krav på en ny utredning, men det fanns partier som hade andra synpunkter. Det är ju väl känt för alla. Men sammantaget fanns det en bred uppslutning bakom kravet, och det var viktigt inte bara för mig utan också för regeringen som helhet. Frågeställningen om Estonias haveri är inte en partipolitisk fråga, och det är över huvud taget inte en normal politisk frågeställning. Det var viktigt att känna att det fanns en uppslutning som var bredare än regeringen.

Per Lager (mp): Jag tycker att det blir allt klarare att Mona Sahlin ser det här som ett undervisningsmaterial och inte som det hamnstatsprotokoll det är enligt huvudet på blanketten. De här manipulationerna som SKL, Statens kriminaltekniska laboratorium, har konstaterat, dvs. att man har lagt till och dragit ifrån på kopiorna, visar bl.a. att huvudet är borta på en av kopiorna. Man har tagit bort vem som är ansvarig. Notapparaten som talar om vad de olika felen egentligen betyder är borta. Det är alltså oerhört allvarligt.

Jag undrar hur du ser på detta med hamnstatsprotokoll över huvud taget. Hur ser du på fartygsinspektörer? Själv ser jag på fartygsinspektörer som på poliser, läkare och andra som alltid agerar när någonting inte är rätt, oavsett om man befinner sig i en leksituation eller i en seriös situation. Här använder man officiella hamnstatsprotokoll som man fyller i. Sedan konstateras att de manipulerats. Detta tycker inte regeringen är en ny omständighet. Vad är det då som över huvud taget kan vara en ny omständighet om det inte är t.ex. manipulering av dessa protokoll som ligger till grund för Haverikommissionens rapport? Är det så att hamnstatsprotokollet säger att fartyget är sjövärdigt? Det är väl en otrolig skillnad på det jämfört med originalet som säger att fartyget inte är sjövärdigt? Det är ju som natt och dag. Det är så allvarligt så det är inte klokt. Hur ser du på detta? Jag blir mer och mer konfunderad över hur vi ska betrakta sådana officiella dokument i framtiden.

Statsrådet Mona Sahlin: Jag är ledsen om jag låter tjatig, men jag måste upprepa att detta inte var eller är något officiellt dokument. Jag måste upprepa det även om frågeställaren inte verkar tro på det. Det kommer från en hamnstatskontrollundervisning som Sjöfartsverkets inspektörer gav sina estniska kollegor i Tallinn. Det dokument som anmälaren refererar till är ett protokoll som upprättades just som ett led i Sjöfartsverkets undervisning av fartygsinspektörer i Estland. Detta kan inte vara helt oviktigt för att förklara hur dokumentet ser ut och även när det gäller den fråga jag fortfarande ställer tillbaka, nämligen om detta i sig – om det skulle vara nya uppgifter – var så starka nya indicier att de skulle leda till att en ny utredning skulle komma fram till en annan orsak till att Estonia sjönk. Det var det som var ett led i regeringens beredningsarbete bland många andra uppgifter som har framkommit. Jag har inget tydligare svar än så att ge.

Per Lager (mp): Det märkliga är ju att ett protokoll, om vi nu talar om de här tre kopiorna, säger att fartyget inte är sjövärdigt. Det andra säger att det är sjövärdigt. Det används av haverikommissionen. De här allvarliga felen som säger att fartyget inte är sjövärdigt är ju förstås avgörande. Det skulle ju direkt leda till att man kompletterade utredningen och tog reda på vad detta är och hur det kommer sig. Det här med undervisningssituationen är inte ett riktigt argument. Sjölagarna tar inte semester. De försvinner inte plötsligt. Sjölagarna gäller oavsett vilken situation man befinner sig i. Om man är ansvarig är det ytterligare allvarligt.

Sedan vet vi ju också, Mona Sahlin, att man aldrig löste problemet med hur det snabba sjunkförloppet gick till. Där hade Haverikommissionen ett förslag till varför det sjönk snabbt. Sedan finns det andra. Anders Björkman hade t.ex. en version. Den handlade om att det kom in vatten på däck, om det kom in under eller om det kom in på båda ställena osv. Man är alltså inte färdig. Utredningen slutar liksom när fartyget har nått 90 grader. Man tar inte det

sista steget. Där är man inte överens. Man vet inte riktigt vad som händer. Jag vill ställa en slutlig fråga till dig. Är inte detta också en anledning till att man kompletterar denna utredning? Jag anser själv att dessa uppgifter klart pekar på behovet att komplettera denna utredning enligt våra internationella åtaganden med en ny. Jag säger gärna komplettera eftersom det redan finns så mycket material.

Statsrådet Mona Sahlin: Jag inser, både på grund av hur anmälningen ser ut och på grund av hur frågorna ställs här, att Per Lager tycker att de uppgifter som vi nu diskuterar skulle vara fog för att ta upp diskussionen med de andra länderna om en ny utredning. Jag kan bara upprepa att regeringen efter sin beredning kom fram till en annan slutsats. Det är inte bara taget ur luften. Jag vet inte hur många gånger under de här fyra åren som jag har varit ansvarig i regeringen och deltagit i diskussioner om Estonia som vi har fört, diskussioner med tekniker, med ansvariga myndigheter, med anhöriga, med politiska partier, med Estland, med Finland, med IMO och med forskare. Med detta faktaunderlag har vi med tryggt hjärta kommit fram till att säga nej till kravet på en ny utredning. Jag vill fortfarande upprepa att eftersom vi ska följa IMO hela tiden – och det tycker jag att vi har gjort hela tiden – måste vi fortsätta att pröva detta om det skulle komma fram andra uppgifter.

Björn von der Esch (kd): Jag skulle vilja knyta an till protokollet en gång till. Statsrådet säger att detta inte är något officiellt protokoll. Låt oss anta att det inte är officiellt. Men det finns en massa uppgifter i det som talar om att Estonia inte var sjövärdig och inte fick lämna hamn. Det finns i originalet vill säga, och inte i haverirapporten. Ska man då inte ta hänsyn till det därför att man eventuellt kan försöka att få det till att det inte var officiellt? I alla andra utredningar tar man väl upp allt material som har med saken att göra och värderar det. Här försöker man avfärda ett protokoll som säger att Estonia inte var sjövärdig och inte fick lämna hamn med att det inte var ett officiellt protokoll. Det är en rätt egendomlig inställning. Eller?

Statsrådet Mona Sahlin: Vi talar inte om ett nytt dokument som vi har upptäckt i går eller ens när anmälningen kom in till konstitutionsutskottet. Vi talar om uppgifter som också har kompletterats med intervjuer med Sjöfartsverkets inspektörer. Detta finns samlat tillsammans med bedömningen i JAIC:s rapport. Det är inte så att de mycket intressanta uppgifter som kom fram, inte i detta officiella dokument utan i den undervisning om hamnstatsinspektion som utfördes på Estonia denna natt, inte har varit av betydelse. Men eftersom det inte var ett officiellt dokument har de kompletterats med intervjuer med de sjöfartsinspektörer som fanns på plats, som framgår av Haverikommissionens rapport.

Jag vill protestera mot beskrivningen att man inte har tagit detta på allvar eller inte brytt sig om uppgifterna.

Kenth Högström (s): Låt mig bara testa en fråga på Mona Sahlin. Inom parentes har jag den största respekt för din och andra ministrars handläggning av detta enorma och komplexa ärende. Om det nu hade varit så i föl under er beredning att ni hade kommit fram till att någon av de omständigheter ni tittade på var så pass ny och graverande att ni hade fattat beslut om en ny utredning eller tagit initiativ till en sådan, hade det varit möjligt att få med sig de andra länderna på en sådan utredning?

Statsrådet Mona Sahlin: Det bjuder mig lite emot att svara så rakt upp och ned. Jag hade många kontakter med både Estland och Finland. Jag vet mycket bestämt att med de faktauppgifter som fanns då fanns det inga förutsättningar och ingen frågeställning som skulle ha lett till krav från Finland eller Estland på en ny utredning. Men om vi i Sverige vid vår självständiga bedömning ändå hade kommit fram till att vi ville ta initiativ till en ny utredning hade vi givetvis fört sådana samtal med mina kolleger i Estland och Finland. Men det är viktigt att poängtera att detta inte är en enskild svensk angelägenhet. Det är ett gemensamt intresse för Sverige, Finland och framför allt Estland. Det kommer sällan fram när man diskuterar kravet på en ny utredning.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Det är en sak som jag inte förstår här. Haverikommissionen intygar att Estonia var sjövärdig när hon avseglade från Tallinn. Vid en presskonferens när hon bekräftar detta säger Mona Sahlin att när Estonia sjönk var hon inte sjövärdig. Är det olika begrepp som statsrådet använder i sammanhanget eller är det så att någonting har hänt under tiden efter det att Estonia har avseglat som har gjort att sjövärdigheten har förändrats?

Statsrådet Mona Sahlin: Jag tycker att det är lite tråkigt om det här uttalandet rycks loss och används på det sätt som nu har skett. Det är ungefär samma sak som den svenska haverikommissionens chef också har uttryckt. När ett fartyg i detta förvisso hårda väder råkar ut för det haveri som Estonia gjorde kan väl ingen säga att det var ett sjövärdigt fartyg. Det är den diskussionen som vi förde på presskonferensen. Jag vill ändå betona att det är en helt annan sak än att bedöma de dokument som vi nu pratar om och som utfördes i undervisningssyfte i Estland den natt som Estonia lämnade hamnen.

Ingvar Svensson (kd): I slutrapporten hävdas ju att Estonia var sjövärdig. Det ifrågasätter du alltså. Det fastställs att hon var sjövärdig när hon lämnade hamnen.

Statsrådet Mona Sahlin: Hon var formellt sjövärdig. Det fanns inga hinder för att hon avlöpte hamnen. Det är så det uttrycks i JAIC:s rapport. Därtill kom ett något lekmanamässigt uttalande i en diskussion på en presskonferens. Ett fartyg som förlorade sitt bogvisir och sin ramp som hon gjorde kan knappast sägas vara sjövärdigt.

Mats Berglind (s): Jag har ingen mer fråga. Det är mer ett önskemål. Du har ju refererat till de här experterna och myndigheterna som gjorde sina utlåtanden inför det här beslutet 2001. Det vore väl bra om utskottet kunde få ta del av det. Då kunde vi själva läsa och se vad som skrivs där.

Margareta Nachmanson (m): Jag vill ställa en följdfråga till Kenth Högströms fråga om det framkommer något nytt och hur man skulle kunna ställa sig eftersom det är tre länder inblandade. Är det inte så att samtliga tre länder har samma skyldigheter enligt den här IMO-resolutionen? Om den svenska regeringen de facto skulle komma fram till något nytt eller om man finner att något av det material som har framkommit är av den kalibern att det faktiskt finns anledning att titta närmare på det och granska det, är det inte då så att man måste utgå ifrån att både Estland och Finland borde ha samma intresse av det som Sverige? Om den svenska regeringen finner att det här materialet är av sådant intresse att det föranleder oss att ta upp en ny utredning, är det inte då samma sak i de två övriga länderna som var berörda av den här katastrofen? De har ju faktiskt ställt sig bakom samma resolution och har samma skyldighet att uppta en ny undersökning om nya rön kommer fram. Det måste vara någonting som ni har gemensamt. Resolutionen är ju densamma oavsett vilket land det gäller. Det gäller definitivt inom EU, och såvitt jag vet är väl Estland också snart på väg in i EU och bör då omfattas av detta. Jag utgår ifrån att det kommer att behandlas på samma sätt. Kan vi inte vara överens om det?

Statsrådet Mona Sahlin: Självfallet. Det var också så jag svarade på Kenth Högströms fråga. Det enda jag vill betona är att det inte bara är Sverige som har intresse av att veta vad som hände Estonia. Man måste också förstå att samma frågeställningar finns i andra länder. Men vi har ett självständigt krav på oss att bedöma uppgifter. Om de anses som nya ska vi ta upp diskussioner om en ny utredning. Självfallet finns samma intresse i Estland och Finland. De gör sina bedömningar. Jag menade ingenting annat än att alla följer de konventioner man har skrivit under. Men man kan ändå göra olika bedömningar av vad som är nya omständigheter. Och där kan jag inte hypotetiskt svara på hur Estland och Finland skulle ställa sig.

Per Lager (mp): Jag vill bara slutligen konstatera vad du egentligen menar. Du drog en generell slutsats att fartyg som går till botten inte är sjösäkra. Jag

utgår ifrån – och du får svara ja eller nej eller hur du vill – att du menar att det finns andra orsaker än att fartyget icke är sjövärdigt till att det går till botten, dvs. det finns andra faktorer som den mänskliga faktorn och en rad andra saker som vi skulle kunna räkna upp. Vilket menar du?

Statsrådet Mona Sahlin: Jag förstår inte riktigt vad detta har med saken att göra. Jag tycker att vi har rätt ut det sätt som det här uttalandet, som du själv drog upp, kom till på och vad jag avsåg i en diskussion om ett fartyg som förlorar sin bogramp och sitt bogvisir. Bogrampen slets upp och hon sjönk. Jag uttryckte att jag inte tyckte att det var ett sjövärdigt fartyg, men det finns självfallet andra skäl till att ett fartyg kan sjunka än om hon formellt är sjövärdig eller inte. Om det är det naiva svaret som Per Lager vill ha, så varsågod!

Per Lager (mp): Nej, det var bara det att det lät som en generell slutledning.

Statsrådet Mona Sahlin: Nej, frågeställaren stämplar detta generellt på mig hela tiden. Det har inte varit min avsikt vare sig när jag sade det eller nu.

Ordföranden: Låt mig för egen förståelses skull sammanfatta vilken Mona Sahlins hållning är. I anmälan väcks invändningar på tre huvudområden. Det är dels hamnstatsprotokollet, dels frågorna om vågorna på bildäck, dels det möjligen något mer tekniska spørsmålet om det simulerade händelseförloppet. Ska svaren på alla frågor tolkas så att Mona Sahlin bedömer att samtliga dessa möjliga invändningar i sak, nu talar jag inte om formalia och det officiella eller inofficiella, redan har bedömts i den ursprungliga haverikommissionen? Är det så svaren ska tolkas i sammanfattning?

Statsrådet Mona Sahlin: Ja, möjligen med tillägget att vid den beredning som har vidtagits under förra året blev slutsatserna detta.

Ordföranden: Jag tänkte precis komma över till den andra möjliga hypotesen. Jag försöker fånga in vilka av dessa invändningar som kan anses vara bedömda redan i den ursprungliga haverikommissionen respektive vilka som är värderade därefter. Mot bakgrund av det senaste svaret förefaller det vara lite av varje eller lite av båda. Eller?

Statsrådet Mona Sahlin: Diskussionen om det simulerade händelseförloppet kom förstås fram efteråt.

Ordföranden: Men den förefaller inte vara så speciell i substans i och med att det var frågan om vem som hade kontrakt med vem.

Statsrådet Mona Sahlin: Jag ville bara vara noggrann. I JAIC:s rapport och vid den beredning som vi har haft där vi har prövat samtliga möjliga invändningar har ändå slutsatsen blivit att säga nej till en ny utredning.

Ordföranden: Jag ställer frågan framför allt med tanke på den första, dvs. hamnstatsprotokollet, som man kan ha synpunkter på från formella utgångspunkter, dvs. var det egentligen ett officiellt dokument eller var det ett dokument framtaget i undervisningssyfte. Jag är emellertid intresserad av om Mona Sahlins bedömning på denna punkt är att allt det som i substans väcktes i dessa handlingar är bedömda av Haverikommisionen.

Statsrådet Mona Sahlin: Absolut.

Ordföranden: Det är för frågeställningen huruvida någonting nytt i substans har framkommit inte alldeles ointressant att få svar på detta.

Göran Magnusson (s): Jag vill säga något som möjligen kan klargöra något kring detta hamnstatsprotokoll. Jag bryr mig egentligen inte så mycket om huruvida det är officiellt eller ej. Det är substansen i dessa protokoll som har varit viktig.

Frågeställningen är egentligen följande. Estonia som fartyg var alltså registrerat som ett estniskt fartyg. Och hamnstatskontrollen som sådan utförs egentligen i tredjeland för att övervaka att flagglandet faktiskt håller sig till de regler som finns. Från denna formella synpunkt är det något oegentligt att hela tiden säga att det finns ett hamnstatsprotokoll utfört på Estonia. Det finns utfört på hamnstatsprotokollets handlingar, men det är ett övningsmaterial. Och det som faktiskt finns i hamnstatsprotokollet har bedömts av Haverikommisionen, och det har beaktats, som ordföranden nyss har klarlagt, av den beredning som regeringen har gjort inför detta.

Statsrådet Mona Sahlin: Det är mycket korrekt beskrivet.

Ordföranden: Jag ber att få tacka Mona Sahlin för svaren på våra frågor och förklarar sammanträdet avslutat.

BILAGA B5

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 12 april 2002

Statsrådet Bosse Ringholm, granskningsärendena
2001/02:11 Näringsminister Björn Rosengrens
utfästelser om statlig garanti till flygbolag, samt 20
Regeringens tillståndsgivning till till spel på Internet

Ordföranden: God morgon! Sammanträdet är öppnat.

Det sammanträde som är öppnat är den del som handlar om offentliga utfrågningar med ett flertal statsråd. Som har framgått av information i går eftermiddag är ordningsföljden mellan de i dag anländande personerna något ändrad. Vi börjar med finansministern såsom planlagt var men kommer sedan att efter Ulf Pettersson utfråga Thomas Bodström, vid pass kl. 9.45. Skälet härtill är att det olyckligtvis blev någon dubbelbokning mot kammaren. Det var enklast att ändra i den här änden snarare än i kammarändan. Kl. 9.45 till fram emot kl. 11, eller den tid som krävs, har vi alltså justitieministern här. Därefter kommer Håkan Lavén, och sedan följs listan som den ser ut. Det var den ena ändringen.

Den andra ändringen är att granskningsärende nr 11 går före granskningsärende nr 20 här på morgonen av tekniska orsaker, dvs. de kompletterande frågorna till finansministern om flyggarantierna.

Får jag därutöver säga både till oss själva och till finansministern – jag ska senare återkomma till samma sak när det gäller justitieministern – att flera av fallen i dag kan komma att inkludera frågor respektive handlingar som inte är offentliga. Det finns uppenbarligen en sådan handling i lotterifrågan, och när det gäller Thomas Bodström-ärendet finns det flera sådana handlingar. Då gäller följande:

Skulle det bli aktuellt att ställa fråga där finansministern upptäcker att detta inte är offentliga uppgifter bryter vi diskussionen och svarar på frågan i icke-offentlig form. När det gäller justitieministern är det sannolikt att vi redan från början tvingas bestämma oss för att ha två utfrågningar, först en offentlig och därefter en hemlig, eftersom vi vet att vi i den frågeställningen mycket

fort kommer att hamna i ärenden där justitieministern inte kan svara offentligt. Detta bara sagt inledningsvis så att villkoren för utfrågningarna är klarlagda.

Välkommen, finansministern!

Till de första ärendena som dels handlar om några kompletterande frågor när det gäller de statliga garantierna till flygbolag som aktualiserades av en utfrågning i förra veckan med chefen för Riksgäldskontoret, dels dagens huvudärende, nämligen tillstånden till Internetlotteriet.

Vi har överenskommit att vi börjar med de statliga garantierna till flygbolag. Gången är som vanligt, som finansministern säkert minns från tidigare tillfällen, att vi frågar i partiernas storleksordning med undantag för att det parti som har anmält frågan brukar få börja. Vill finansministern säga någonting inledningsvis är ordet fritt för detta. Vi tar frågorna en och en och börjar med flygbolagen.

Finansminister Bosse Ringholm: När det gäller flygbolagen kan jag bara konstatera att det som utskottet möjligtvis kan vara intresserat av är hanteringen av det beslut som fattades i regeringen. Som utskottet väl känner till är alla beslut som fattas av regeringen beredda på vanligt sätt via Finansdepartementet. Så var det även vid det här tillfället. Så det var inget ovanligt med beredningsgången.

Det som var ovanligt med ärendet var naturligtvis att det var ett stort ärende som skulle samordnas med andra EU-stater. Framför allt med andra ägare i SAS, där vi också är delägare. Annars bereddades ärendet på vanligt sätt. Självfallet är det så att när ett ärende kommer upp på regeringssammanträdet har det föregåtts av beredning och ett accepterande från Finansdepartementets sida.

Margareta Nachmanson (m): Finansministern har i en intervju i Dagens Industri den 5 april 2002 sagt ungefär samma sak som finansministern säger nu, nämligen att det inte finns några förslag som gått till regeringsbeslut utan att de först har behandlats i Finansdepartementet. Då skulle jag vilja ställa en fråga med anledning av att Riksgäldskontorets Thomas Franzén var mycket bestämd på den punkten att han så sent som den 22 oktober hade fått signaler från såväl Finansdepartementet som Näringsdepartementet att regeringen inte hade behandlat den här frågan. Det var han mycket klar över. Björn Rosengren har alltså på olika sätt gett uttryck för att Bosse skulle ordna detta. ”Jag och Bosse är överens, och Bosse ska ordna detta.”

Jag ifrågasätter inte att alla ärenden behandlas i Finansdepartementet, men när skedde detta? Så sent som den 22 hävdar Riksgäldskontorets chef att man t.o.m. hade fått uppgifter från Finansdepartementet om att det inte var aktuellt att förlänga beslutet.

Finansminister Bosse Ringholm: Jag tror att det är lika bra att jag tar det noggrant från början så att det inte blir missförstånd, för jag tror att det är det som det handlar om i det här läget.

Regeringen behandlade alltså frågan om flygförsäkringarna och flygbolagen preliminärt redan på regeringssammanträdet torsdagen den 18. Sedan var situationen den att vi hade ständiga samråd både i EU-kretsen och med våra nordiska vänner och meddelägare i SAS. Regeringen har hela tiden haft uppfattningen att vi så snabbt som möjligt skulle avveckla den här typen av statsgarantier. Vi ville få tillbaka flygbolagen och försäkringarna till marknaden så fort som möjligt. Men vi kan inte ensamma avgöra det. Vi är beroende av våra europeiska regeringars beslut och det samråd som skedde i den nordiska kretsen.

Vi samrådde hela tiden från den 18, även under måndagen den 22, och var inriktade på att försöka upphäva garantin och få tillbaka frågan till marknaden. Men ju längre måndagen den 22 led, ju längre in på eftermiddagen vi kom, desto mer insåg vi att det inte gick. Det stödet för ett avbrott av garantierna fanns varken i EU eller i de nordiska länderna. Därför kom näringsministern och jag sent på eftermiddagen, någon gång vid halvfemtiden eller någonting sådant, överens om att vi fick fortsätta med de här garantierna och att vi skulle lägga fram ett nytt förslag till riksdagen om att vi skulle fortsätta med garantierna och att vi skulle ha ett extra regeringssammanträde dagen därpå, den 23.

Det är säkert rätt att Franzén dessförinnan hade fått beskedet att regeringen ville avbryta garantierna. Det har varit vår ambition hela tiden. Sedan meddelade näringsministern de berörda flygbolagen att regeringen dagen efter, alltså den 23, skulle ta upp ärendet på nytt och fatta det beslut som sedan gjordes. Det som inträffade var att detta kom ut via medierna omedelbart, sannolikt via flygbolagen, och Franzén hann inte bli informerad. Därför ringde näringsministern upp Franzén och bad om ursäkt för att han inte hade fått informationen i tid. Sedan var ju Franzén informerad, men då hade nyheten redan kablats ut.

Franzén hade nog fått alldeles rätt information. Vår ambition var att inte få tillstånd någon förlängning. Men när väl Björn Rosengren och jag konstaterade

att det inte gick att avbryta garantierna fick han lite senare på eftermiddagen eller kvällen den informationen.

Margareta Nachmanson (m): Jag måste fortfarande ställa frågan: Hade det inte varit rimligt att man informerade Riksgäldskontoret om de diskussioner som fördes? Man hade ju från Riksgäldskontoret gått ut till flygbolagen och sagt att vid den tidpunkten den här dagen drar regeringen in garantierna. Resultatet av det här sättet att hantera frågan blev de facto att flygbolagen stod utan garantier under närmare två dygn. Det kan inte anses rimligt. Det hade väl varit en enkel sak att även informera Riksgäldskontoret, som då hade regeringens uppdrag att rent formellt handlägga den här frågan, och ge dem det beskedet.

Finansminister Bosse Ringholm: Det är en fråga som näringsministern säkerligen kan svara på. Men jag utgår från att hans bedömning var att det i ett läge där flygbolagen sade att de tänkte ställa planen kl. 17, efter det att vi en halvtimme innan hade kommit överens om att vi skulle lägga fram det här förslaget för regeringen dagen efter, var viktigare att först informera flygbolagen för att inte det skulle inträffa som annars hade inträffat, att man hade ställt planen. En halvtimme senare kom informationen till Riksgäldskontoret. Jag tycker att det kanske är en rimlig ordning.

Margareta Nachmanson (m): Jag kan uppfatta att det är en rimlig ordning om man förutsätter att vi har kommit så nära som den 22. Men varför kunde man inte från Finansdepartementets sida hålla Riksgäldskontoret informerat om de kontakter som pågick och att man ändå misstänkte att det här inte skulle komma att gå vägen. Det kan inte ha kommit som en blixtnärhet från klar himmel klockan kvart i fem den 22.

Finansminister Bosse Ringholm: Det enkla svaret är helt enkelt, som jag sade förut, att vår ambition var att försöka avveckla de här garantierna. Det arbetade vi för hela tiden. Det visste Riksgäldskontoret också om. Den informationen hade de fått hela tiden. Men när det inte visade sig möjligt att få till stånd ett europeiskt samförstånd om detta och inte heller ett samförstånd i den nordiska kretsen, kunde vi konstatera vid halvfemtiden på eftermiddagen den 22 att det inte förelåg förutsättningar för ett sådant beslut som vi gärna hade önskat. Då blev Riksgäldskontoret informerat ungefär en timma efteråt.

Sven Bergström (c): Jag har två kanhända tre frågor. Dateringen av propositionen är den 18 oktober. Är det vanligt att man gör så i Regeringskansliet att man har dateringen vid den preliminära beredningen av ett ärende? Det är den ena frågan.

Den andra frågan: Fanns det någon olikhet i den svenska bedömningen av ärendet och den bedömning som gjordes inom EU och i de nordiska länderna, eftersom den svenska regeringen av allt att döma var inriktad på att inte förlänga garantierna? Fanns det någon motsättning i bedömningen av ärendet mellan Finansdepartementet och Näringsdepartementet? Och slutligen: Bedömde ni på Finansdepartementet att detta var någon verklig ekonomisk risk att ta för regeringen, eftersom det var en riskavspeglande avgift som skulle tas ut i sammanhanget?

Finansminister Bosse Ringholm: Det var fyra frågor. Den första frågan var om det är vanligt att vi fattar preliminära beslut. Nej, det är inte vanligt, men det förekommer då och då. Det var det som skedde den 18 oktober.

Det andra är att det fanns en olikhet inom EU på så vis att det fanns delade meningar i EU-kretsen om man skulle fortsätta eller inte fortsätta. Vi och några andra tillhörde dem som ville avbryta garantierna så snabbt som möjligt, men det fanns ingen majoritet och ingen enighet om detta. Det var det som ledde till det resultat man redovisat.

Det tredje är att det självfallet inte fanns någon oenighet mellan Finansdepartementet och Näringsdepartementet. Regeringen är *en* regering och har *en* uppfattning.

Det fjärde är att det är klart att det fanns risker för passagerarna om man ställde planen kl. 17. Det skulle påverka inte bara transportekonomin utan också samhällsekonomin. Den riskbedömning som flygbolagen gjorde var också föremål för olika bedömningar. Riksgäldskontoret hade sin bedömning. Flygbolagen hade en annan bedömning. Det är väl ganska naturligt i ett sådant här läge.

Sven Bergström (c): Med den sista frågan avsåg jag alltså om regeringen och Finansdepartementet bedömde att det fanns någon ekonomisk risk i och med att riskavspeglande avgifter skulle tas ut i sammanhanget.

Finansminister Bosse Ringholm: Den avgift som Riksgäldskontoret tog ut och har tagit ut under den här perioden är naturligtvis ett uttryck för att vi bedömer att det finns en risk. Det är därför man tar ut den här riskpremien. Premien har dessutom varierat mellan länderna, vilket inte har varit bra. Men de länder som har varit mest ivriga att försöka avveckla garantierna är i regel de länder som har haft de högsta premierna just för att försöka tvinga tillbaka flygbolagen till marknaden.

Helena Bargholtz (fp): På onsdagskvällen den 25 oktober, sex timmar innan den av riksdagen medgivna garantitiden löpte ut, meddelar regeringen att den påföljande dag avser att förelägga riksdagen en proposition som förlänger den statliga garantin med ytterligare en månad. Garantin avses gälla retroaktivt från midnatt den 24 oktober.

Jag vill fråga: Varför måste man ha den här typen av retroaktiva beslut i det här fallet? Vi som inte gillar retroaktiv lagstiftning undrar varför det var viktigt att över huvud taget göra alla förlängningsbesluten retroaktiva.

Finansminister Bosse Ringholm: Det enkla skälet var att vi inte ville riskera att vi fick luckor mellan garantier vid det ena eller andra tillfället. Om det händer någonting i de här luckorna står naturligtvis flygbolagen helt utan någon form av säkerhet. Det är skälen till att hela den här processen har karaktiserats av att länderna har varit överens om att efter en viss tidpunkt avveckla garantierna. När sedan den tidpunkten har börjat närma sig har pressen varit större och större på flygbolagen att också gå tillbaka till marknaden. Eftersom det inte har skett och de inte har använt sig av marknaden, vilket jag tycker är beklagligt, har regeringarna i Europas länder gång efter annan tvingats göra den här typen av förlängningar. Det har ibland skett med retroaktivitet för att inte få luckor helt enkelt.

Helena Bargholtz (fp): Var det ett krav som flygbolagen ställde, att det skulle ske retroaktivt? Finansministern sade att man ibland har gjort det i andra länder. Jag är över huvud taget väldigt orolig för den här principen med retroaktiva beslut om lagstiftning. Var det ett krav som flygbolagen ställde, att det skulle vara retroaktivt?

Finansminister Bosse Ringholm: Flygbolagens krav har varit att ha staten som garant när inte marknaden har fungerat. Då har flygbolagen självfallet inte velat ha några avbrott i garantierna. Det är väl en ganska rimlig bedömning också att det inte är någon idé att ha garantier i tre dagar, uppehåll i två dagar och sedan garantier igen. Det är därför regeringarna i de olika länderna har sett till att det har varit en sammanhängande garantiperiod. Sedan beror det oftast på de parlamentariska förutsättningarna, dvs. om det är riksdagen, regeringen, parlamentet eller vem det nu är som fattar beslutet, att man tvingas till den här typen av beslut.

Per Lager (mp): Herr ordförande! När vi frågade ut Thomas Franzén på Riksgäldskontoret menade han att det fanns en försäkringslösning, en marknadslösning, som han sade. Men regeringen menade alltså att den lösning som fanns, alltså det försäkringsbolag som fanns och att det bara var ett alternativt, inte var tillräckligt för att man skulle beteckna detta som en marknadslösning.

Hur resonerade regeringen om detta? Det fanns ju upp till 100 bolag, tror jag, som hade använt sig av den här försäkringslösningen. Varför var den inte marknadsmässig?

Finansminister Bosse Ringholm: Det fanns, såg jag i mitt protokoll från utfrågningen av Thomas Franzén, ett hundratal flygbolag som hade tagit garantier på den privata marknaden. De flygbolagen fanns i huvudsak i Asien. På den europeiska marknaden fanns det strängt taget inga flygbolag som hade sådana försäkringar på den privata marknaden.

Den bedömning som gjordes gemensamt av regeringarna inom EU var att det inte fanns marknadsmässiga villkor för flygbolagen att gå tillbaka till marknaden. Där fanns det kanske skilda bedömningar av vad de marknadsmässiga villkoren skulle vara. Flygbolagen har naturligtvis ett intresse av att minimera kostnaderna för sin verksamhet, och regeringen ville pressa tillbaka dem till marknaden så fort som möjligt. Men i det läge som de här besluten fattades var den bedömning som gjordes inom EU att det inte fanns marknadsmässiga villkor som var acceptabla.

Per Lager (mp): Det fanns tydligen inte fler bolag, kanske något mer, men det var framför allt ett försäkringsbolag som erbjöd de här lösningarna. Men man kan ju undra var någonstans bedömningen så att säga förändras. Är det prisläget som avgör om försäkringspremien har en för hög nivå? Var någonstans skulle gränsen i så fall gå för att man skulle anse det som en rejäl marknadslösning?

Finansminister Bosse Ringholm: I vissa lägen, framför allt i den första fasen efter den 11 september 2001, fanns det över huvud taget inte några försäkringar alls. Det fanns inga flygförsäkringsbolag som alls ville försäkra några flygplan. I ett senare skede skedde det på vissa delar av marknaden under vissa speciella villkor. Det försköts hela tiden. Man kan säga att det här är ett exempel på vad som har hänt. Det är ett totalt misslyckande för marknadsekonomin naturligtvis, eftersom marknadsekonomin normalt ska sköta försäkringslösningar. Men här har marknadsekonomin inte visat sig fungera utan staten har tvingats gå in och rädda det som inte marknadsekonomin har kunnat hantera.

Ordföranden: Får jag bara till slut reda ut ett par saker. Det är alltså korrekt att regeringen den 18 oktober fattade beslut om att, och här ligger möjligen en orsak till en viss förvirring, förlänga flyggarantierna efter den 23 oktober. Det är väl korrekt?

Finansminister Bosse Ringholm: Det var ett preliminärt beslut som fattades den 18, och det definitiva beslutet kom inte att fattas förrän på regeringssammanträdet den 22.

Ordföranden: Men propositionen är daterad den 18, eller hur?

Finansminister Bosse Ringholm: Ja, det beror på att det var ett preliminärt beslut som fattades då.

Ordföranden: Det fattades alltså ett preliminärt beslut den 18 om att förlänga detta.

Finansminister Bosse Ringholm: Beslutet var preliminärt i den bemärkelsen att det var först när förslaget kom upp slutligen den 23, efter diskussionen den 22, som beslutet fattades. Det var inget beslut som var något definitivt beslut från regeringens sida. Det var en preliminär bedömning som regeringen gjorde att vi skulle ha hög beredskap för att kunna fatta ett fortsatt beslut. Så skedde också den 23.

Ordföranden: Men det var ett beslut som fattades då, och på denna basis dateras en proposition till riksdagen.

Finansminister Bosse Ringholm: Eftersom propositionen är daterad var frågan uppe den 18. Det är inte obekant att det sker så med ärenden som inte slutgiltigt hanterats, utan det sker, som det heter, utom listan som ett preliminärt beslut. Så skedde för att kunna ha hög beredskap inför den fortsatta hanteringen.

Ordföranden: Men regeringens bedömning den 18 var uppenbarligen att det var rimligt att förlänga garantitiden efter den 23.

Finansminister Bosse Ringholm: Regeringens bedömning var att regeringen ville ha hög beredskap, och i beredskapen ingick att fatta det här preliminära beslutet.

Ordföranden: Och det fanns inte skäl att informera den ansvariga myndigheten att regeringen skaffade sig den beredskapen?

Finansminister Bosse Ringholm: Av förklarliga skäl hade det förmodligen försvårat den enskilda myndighetens arbete med att försöka bringa företagen tillbaka till marknaden.

Ordföranden: Jag tror att jag nöjer mig med det för stunden.

Britt-Marie Lindkvist (s): När vi hade Thomas Franzén här på utfrågning sade han att han hade träffat Sven Hegelund den 23 oktober och fått besked om att det över huvud taget inte fanns något beslut i regeringen i denna fråga. Är det inte korrekt?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag kan redovisa händelseförloppet. På dagen den 22 hade Sven Hegelund kontakt med Franzén och meddelade då att regeringens ambition var att arbeta för att vi skulle kunna upphöra med flyggarantierna. 16.30, när Björn Rosengren och jag konstaterade att det inte gick att få en sådan överenskommelse med de övriga europeiska länderna, blev Franzén informerad, i första hand av Rosengren, som ringde Franzén strax efter 5 och bad om ursäkt för att informationen hade nått ut för sent till honom eftersom den via flygbolagen kommit ut en kvart eller halvtimme dessförinnan. Då fick Franzén – det har han också vidimerat – uppgiften att regeringen dagen efter skulle behandla frågan och att det fanns ett förslag från regeringens sida som skulle förlänga garantierna.

Ordföranden: Till slut bara en uppföljande fråga med anledning av Helena Bargholtz fråga om retroaktiviteten. Det är väl korrekt uppfattat att den lagstiftning som regeringen vid flera tillfällen har bett riksdagen att genomföra inte innebär att flyggaranti ges?

Finansminister Bosse Ringholm: Det har vid olika tillfällen fattats beslut. De har oftast varit utformade på det sättet att det är Riksgäldskontoret som har fått i uppgift att förhandla vidare och fastställa villkoren för flygförsäkringar med flygbolagen. De villkoren har också skiftat under resans gång.

Ordföranden: Det jag närmast var ute efter var att den lagstiftning riksdagen har fastställt inte i sig har inneburit en garanti utan en rätt för regeringen och Riksgäldskontoret att utställa garanti under vissa speciella villkor. Finansministern förefaller hålla med om att det är så karaktären på lagstiftningen ser ut. Då inställer sig frågan varför denna beredskapslagstiftning, om jag får kalla den så, måste göras retroaktiv när själva beslutet om huruvida man ska använda den ligger i regeringens och Riksgäldskontorets händer.

Finansminister Bosse Ringholm: Mitt svar är detsamma som tidigare. Vi har inte velat ha luckor. Det är ju så att flygbolagen vid några tillfällen har fått muntliga besked om att regeringen avser att fatta beslut. De har nöjt sig med de muntliga beskeden, och besluten har fattats vid ett senare tillfälle i både regering och riksdag samt i förhandlingar med Riksgäldskontoret. Men själva det muntliga löftet har för flygbolagen varit tillräckligt för att exempelvis inte ställa in trafiken, vilket de har planerat vid vissa tidpunkter. Det har då inhiberats som resultat av de muntliga beskeden.

Ordföranden: Men frågeställningen handlar snarast om huruvida det är rimligt att försätta riksdagen i en situation där man tvingas att fatta retroaktiva beslut. Man skulle kunna tänka sig att riksdagen får god tid på sig att överväga saken, ge regeringen fullmakten att fatta beslutet och att sedan regeringen tar ansvaret för att utnyttja fullmakten endast i de situationer där det verkligen är nödvändigt. Då undviks ju retroaktiviteten, eller hur?

Finansminister Bosse Ringholm: Om det är så att man har hela scenariot klart för sig och vet hur övriga länder agerar, kan man naturligtvis agera med den typen av framförhållning. Men här har det oftast varit så att vi har tvingats till konsultationer in i de sista timmarna med övriga länder för att få helhetsbilden klar. Det är därför vi har fyllt ut de här luckorna via retroaktiviteten.

Ordföranden: Finansministern missuppfattar nog min fråga. Min fråga handlar om huruvida det till följd av det händelseförlopp finansministern skisserar är nödvändigt att försätta riksdagen i situationen att behöva stifta retroaktiv lag. Det är fullt möjligt att lämna en proposition i god tid till riksdagen, som ger möjlighet för regering och riksgäldskontor att fylla ut de luckor finansministern talar om. Situationen nu har ju varit att man har fyllt ut luckor utan att ha sanktionen från riksdagen.

Finansminister Bosse Ringholm: Det är mer en praktisk fråga om man ...

Ordföranden: Retroaktiv lagstiftning är ingen praktiskt fråga, finansministern.

Finansminister Bosse Ringholm: Det var inte det jag tänkte svara på, om jag får fullfölja mitt svar i stället för att bli avbruten, herr ordförande.

Jag sade att det kanske mer är en praktisk fråga att man i ett läge där man inte vet hur övriga stater reagerar, och där det dessutom är en väldig tidspress, även av förhandlingstaktiska skäl är angelägen att inte skaffa sig garantier på

förhand som snarast stärker de intressen som finns av att förlänga de här garantierna.

Jag har sagt hela tiden att regeringens ambition och avsikt har varit och fortfarande är att vi ska avsluta garantierna och få tillbaka flygbolagen till marknaden. Tyvärr har marknadsekonomi inte visat sig fungera här, och vi måste fortfarande försöka få i gång systemet. Därför har vi naturligtvis inte velat skaffa garantier långt i förväg, eftersom det snarast skulle vara en indikation för dem som vill förlänga dessa garantier och stärka deras position.

Jag antar att den, som jag uppfattar det, stora majoritet som har funnits i riksdagen hela tiden och som har stött regeringens linje att vi ska försöka få tillbaka flygbolagen till marknaden har intresse av att vi också är framgångsrika på det området.

Göran Magnusson (s): Det första beslutet som riksdagen tog var ju begränsat till 30 dagar. Där var det riksdagen som höll i upplägget, eftersom det var ett utskottsinitiativ som togs – självständigt från regeringen, kan man i princip tänka sig.

Min fråga till finansministern är: Förekom det överläggningar mellan näringsutskottet och regeringen om detta tidsupplägg, eller var det riksdagsutskottet som ansåg att det skulle begränsas till 30 dagar bara?

Finansminister Bosse Ringholm: De överläggningarna skedde med näringsministern i första hand. Jag låter honom svara på den frågan eftersom jag inte var involverad i den processen. Det skedde mellan utskottet och Näringsdepartementet och näringsministern.

Ordföranden: Vi ska fråga näringsministern om detta.

Tack för svaren på dessa frågor, som vi passade på att ställa när vi ändå hade finansministern här i annat ärende. Då går vi över till frågan om A-lotteriet för att bilda oss i denna del. Vill finansministern säga någonting om detta inledningsvis?

Finansminister Bosse Ringholm: Ja, gärna. Först vill jag nämna att frågan om lotterier över Internet, som har berörts i det skriftliga underlag som vi har lämnat över till utskottet, numera är en proposition som är lämnad till riksdagen. Om propositionens förslag antas av riksdagen öppnas en möjlighet för folkrörelserna att med tillstånd från Lotteriinspektionen i framtiden driva lotterier över Internet.

Själva kärnfrågan i ärendet är om regeringen genom sin tillståndsgivning i lotteriärenden på ett otillbörligt sätt har gynnat ATG, Svenska Spel eller A-lotterierna. Jag vill bestämt avvisa den tanken och i stället peka på hur situationen på spel- och lotterimarknaden såg ut 1997, när det första testtillståndet gavs. Det var i och för sig före min tid i Finansdepartementet, men jag har orienterat mig om de förutsättningar som vid det tillfället fanns för de beslut som fattades.

Som alla vet är grunden för statens engagemang i och reglering av spel- och lotterimarknaden att tillfredsställa allmänhetens spelbehov genom att det ordnas spel i ordnade och kontrollerade former, i stället för att verksamheten ska bedrivas i privat vinstintresse eller illegalt. Inkomsterna kommer då allmännyttiga ändamål och hästsporten till godo. Så länge spel och lotterier bedrivs på ett traditionellt sätt har det inte varit några större svårigheter för staten att värna dessa intressen.

Det som har hänt är utvecklingen av IT och särskilt Internet, som har medfört en helt ny situation. 1997 fanns det spel och lotterier över Internet. Det var framför allt privata, utländska företag som drev den här typen av verksamhet, och prognosen var att det skulle ske en snabb expansion på området. Därför var det 1997 angeläget för regeringen att agera så att Sverige inte skulle förlora spel till utlandet och därmed de inkomster som går till staten, hästsporten och föreningslivet. Det fanns naturligtvis också de sociala hänsynen, dvs. att få en motiverad kontroll över det svenska spelandet.

Situationen var den att när regeringen i september 1997 hade tagit ställning till ATG:s ansökan visste man att det fanns spel som riktades mot Sverige från utlandet. I det läget kunde regeringen använda sig av möjligheten att enligt lotterilagen ge tillstånd för spel via Internet i form av försöksverksamhet. Även om det var en helt ny verksamhet tyckte regeringen att det lämpligaste var en försöksverksamhet som man sedermera kunde utvärdera. Så var det alltså i september 1997 när ATG:s ansökan kom att behandlas.

Det framgick av det beslutet att regeringen tyckte att man skulle gå försiktigt fram och ställa villkor på området. Ett viktigt villkor var exempelvis att man skulle försöka begränsa risken för ökat spelberoende. Därför tilläts inte spel i omedelbar anslutning till tävlingarna, och spel fick bara ske under tider då det vanliga spelet hos ombuden ägde rum. Det hängde naturligtvis ihop med risker för ökat spelberoende, som man försökte förebygga så gott det gick på olika sätt.

Det som utmärker dessa direktspel är att de är föga eller inte alls begränsade till yttre speltider och former, utan spelaren avgör själv när och hur länge spelet kan pågå. Det innebär att en spelare snabbt kan komma upp i ett betydande antal spel på kort tid. Det kan därför antas att det finns en risk för att ett spel kan pågå under en längre tid än vad som från början varit avsikten eller vad som kan vara lämpligt. Det finns alltså en risk för att spelaren kan förlora kontrollen över sitt spelande. Det ansvar som regeringen tyckte var viktigt att ta var att försöka motverka spelberoende och motiverade försiktigheten i tillståndsgivningen.

Några månader efter det att ATG hade fått sitt tillstånd kom det flera ansökningar om att få driva spel via Internet från ytterligare aktörer. Vid det tillfället ansåg regeringen att några fler aktörer borde släppas fram på marknaden för att ATG inte skulle vara ensam. Fortfarande handlade det om att man inte ville ha något direktspel och inte dragning oftare än en gång per dag. De aktörer bland dem som då ansökte som uppfyllde dessa regler var Svenska Spel och A-lotterierna, och de fick sina tillstånd. Övriga som hade sökt uppfyllde inte de kriterier som regeringen hade ställt upp, och de fick således avslag på sina ansökningar.

Vid ungefär samma tidpunkt hade Lotterilagsutredningen påbörjat sitt arbete. Regeringen gav utredningen i uppgift att se över möjligheten till en reglering av spel över Internet via lagstiftning. Sedan tyckte regeringen att det var naturligt att avvakta försöket med de tre aktörerna plus utredningens arbete innan man definitivt kunde bestämma sig för hur ordningen skulle vara i fortsättningen.

Självfallet tyckte man att de begränsade försök som regeringen släppte fram på detta sätt skulle minimeras tidsmässigt. Av olika skäl kom Lotterilagsutredningen, bl.a. på grund av sjukdom, att ta betydligt längre tid än vad regeringen hade avsett från början. Sedan tillkom en del andra tidsutdräkt, exempelvis att vi måste gå till EG-kommissionen för att pröva den EG-rättsliga sidan av saken. Det fördröjde ytterligare möjligheten att fatta beslut. Sedan har, som jag sade, propositionen nyligen lämnats till riksdagen. Om riksdagen bifaller propositionen är det Lotteriinspektionen som i fortsättningen hanterar den här typen av tillstånd, med de regler och villkor som finns angivna i förslaget i propositionen.

Margareta Nachmanson (m): Anser finansministern att alla de ideella föreningar som ansökt om att få delta i försöksverksamhet på Internet har behandlats på ett likvärdigt sätt och att det står i relation till de bestämmelser som finns när det gäller opartiskhet och saklighet? Jag är medveten om att i fråga om de första tillstånden uppfyllde inte alla som ansökte kriterierna, men om

de nu uppfyller kriterierna, har ansökningarna då behandlats på ett likvärdigt sätt?

Finansminister Bosse Ringholm: Svaret är ja. De har behandlats på ett likvärdigt sätt. Som Nachmanson säger, var det vid det första tillfället bara tre aktörer som uppfyllde villkoren. Regeringen gjorde då mycket klart att det här var ett försök som skulle pågå under en kortare tid för att sedan, efter Lotterilagsutredningens arbete, övergå i en permanent lagstiftning. Övriga ansökningar som har kommit därefter har avslagits därför att man ville ha ett begränsat försök, vilket också klargjordes från början. Svaret på frågan är alltså: Ja, alla behandlas likvärdigt.

Margareta Nachmanson (m): Man säger sig vilja ha ett begränsat försök och hänvisar i varje beslut till Lotterilagsutredningen, men utredningen förskjuts hela tiden. I princip har den förhalats och fördröjts i fyra år. Tillstånden för A-lotterierna, Svenska Spel och ATG är inne på sitt fjärde respektive femte år. Fortfarande har man alltså avvisat andra ideella organisationer. Är det rimligt att hantera frågan på det sättet?

Finansminister Bosse Ringholm: Eftersom villkoren från början var att det skulle vara ett försök och att man inte ville ha fler än de tre aktörer som fick tillstånd från början, hade det naturligtvis varit bra om man kunde ha haft en kortare utredningsperiod. Men som jag nämnde tidigare kom, framför allt på grund av sjukdom hos utredaren, utredningsarbetet att förlängas avsevärt. Under vårt EU-ordförandeskap hade vi inte möjlighet att prioritera just det här arbetet. Vi hade jurister som jobbade med andra saker. Det påverkade också tidsplanen. Senast har omgången via EG-kommissionen och den rättsliga hanteringen i Bryssel också förlängt det hela.

Om riksdagen nu fattar beslut under våren är försöket därmed avslutat, och sedan övergår frågan till Lotteriinspektionen.

Margareta Nachmanson (m): Lotteriinspektionen har varit inblandad även i de här olika försöken och haft synpunkter på de olika aktörerna. Det innebär det att det fr.o.m. den 1 juli i år i princip skulle kunna vara fritt fram för dem som nu har ansökt, under förutsättning att de uppfyller de kriterier som regeringen har uppställt under försöksperioden?

Finansminister Bosse Ringholm: Om riksdagen bifaller regeringens proposition är det Lotteriinspektionen som hanterar ansökningar i fortsättningen. Om de villkor som finns i propositionen uppfylls av berörda aktörer utgår jag från

att Lotteriinspektionen, som alla andra myndigheter, hanterar frågorna på rätt sätt.

Ingvar Svensson (kd): Knutfrågan ligger här i att man fattade beslut om tre aktörer, och sedan sade man när man tillsatte utredningen att även om övriga aktörer uppfyllde de stränga kriterier som gällde för de tre företagen avvisades de schablonmässigt. Ser inte finansministern ett problem i detta att tre företag kan tillskansa sig betydande konkurrensfördelar under en lång tid? Är inte det ett problem?

Finansminister Bosse Ringholm: Varje form av försöksverksamhet har både möjligheter och risker. Det är klart att de företag som var snabbast ute och sökte och dessutom uppfyllde villkoren har en möjlighet att använda de testtillstånd de har haft. Såvitt jag vet är omfattningen av den här typen av Inter-
netverksamheter än så länge relativt begränsad. Därför har det inte gått lika snabbt som man trodde, och det har visat sig vara förenat med exempelvis mer arbete när det gäller investeringar och liknande.

Regeringens ambition har varit att det skulle vara en kort testperiod, men den har till en del försenats, som jag sade förut, på grund av att sjukdom i utredningen försenade utredningsarbetet en del.

Ingvar Svensson (kd): Finansministern svarar inte på frågan. Är det inte en risk eller ett problem att de här tre företagen nu har skaffat sig konkurrensfördelar under denna långa tid?

Finansminister Bosse Ringholm: Mitt svar är, om jag får upprepa det, att varje sådant här försök innebär både möjligheter och risker för de berörda företagen.

Helena Bargholtz (fp): Regeringen utfärdade alltså villkor för att få delta i testverksamheten. På vilka grunder togs de villkoren fram? Var det inom Regeringskansliet, eller var det någon utomstående som kom med förslag till hur villkoren skulle utformas?

Finansminister Bosse Ringholm: Det är möjligt att det var ett missförstånd i frågan. Regeringen utformade inga villkor för vilka företag som skulle få tillstånd, utan vilka bestämmelser som skulle gälla. De villkoren togs fram i Regeringskansliet som en konsekvens av den spelpolitik som regeringen sedan länge haft, nämligen att undvika sociala och negativa konsekvenser. Som jag redovisade i mitt anförande tidigare tyckte vi att det var viktigt att

exempelvis se till att personer inte kunde okontrollerat spela ett stort antal gånger samma dag och hamna i spelberoende.

Det var därför den här typen av villkor och restriktioner lades in i försöket så att det inte skulle vara fritt fram att spela hur mycket som helst via Internet med flera olika dragningar samma dag. Det var sådana restriktioner som togs fram i Regeringskansliet, som en konsekvens av den spelpolitik som drivits sedan länge.

Helena Bargholtz (fp): Diskuterades det här förfaringssättet med några av spelföretagen?

Finansminister Bosse Ringholm: Eftersom det här skedde 1997 och 1998 och jag inte fanns i Finansdepartementet på den tiden kan jag av naturliga skäl inte ha någon uppfattning om hur det gick till.

Per Lager (mp): Jag skulle bara vilja fråga finansministern om det fanns andra kriterier, som vi inte har fått reda på. Här nämns särskilt direktspel. Men man säger också att det var vissa kriterier, och då utgår jag från att det finns en lång rad kriterier. Vilka övriga var det?

Finansminister Bosse Ringholm: Det handlar naturligtvis om de kriterier som nämndes här, alltså direktspel, men också att man i samband med de här spelen såg till att det inte skulle bli en så stor omfattning att det kunde innebära sociala skadekonsekvenser. De var preciserade i de beslut som fattades. Det framgår av besluten att det var flera olika sådana kriterier.

Per Lager (mp): I den PM som vi har fått från Finansdepartementet nämns just direktspelet som ett särskilt kriterium. Finansministern har också nämnt att det inte fick ta en sådan omfattning att man kunde befara spelberoende. Hur begränsar man det? Jag vet inte om finansministern kan svara på detta. Hur går man till väga för att över huvud taget hitta en begränsning i spelandet?

Finansminister Bosse Ringholm: Utöver det som jag nämnde, att det skulle ske bara i omedelbar anslutning till tävlingen och att man fick bara ett vinsttillfälle per dag, skulle det också ske bara på de tider som de vanliga spelbutikerna hade öppet. Det kunde alltså inte ske dygnet-runt-spel eller sådant. Det var också sådana begränsningar som skedde. Det var ett sätt att försöka minimera omfattningen av det. Sedan har man efter hand som man har förlängt tillstånden fått göra en bedömning om det har gjorts överträdelser mot det här.

Eftersom den bedömningen har gjorts att aktörerna har uppfyllt reglerna har försöken förlängts vid olika tillfällen.

Ordföranden: Jag skulle också vilja ställa ett par frågor. Den första frågan anknyter till beslutet att avstyrka Hjärnfondens ansökan. Jag påminner då om att Hjärnfonden uppenbarligen uppfyllde kriterierna. Jag skulle vilja fråga finansministern: Vilken är den sakliga skada som skulle ha uppstått om man hade tillåtit Hjärnfonden att på lika villkor konkurrera med det socialdemokratiska A-lotteriet?

Finansminister Bosse Ringholm: Ibland tvingas man upprepa svaren därför att frågorna bygger på medvetna missförstånd.

När regeringen beslutade om den första försöksomgången sade man mycket bestämt att det var en försöksomgång och att den inte skulle utvidgas. Av det följer att de som sökte därefter inte kunde få tillstånd, vare sig de uppfyllde villkoren eller inte. Det har gjort att övriga aktörer som har sökt efter det att man beslutade om den första försöksomgången har fått avslag på sina ansökningar. Om de har uppfyllt eller inte uppfyllt villkoren är då en sekundär fråga i sammanhanget.

Ordföranden: Det var dock inte svar på den fråga jag ställde. Min fråga var: Vilka skulle de sakliga problemen ha varit om man hade tillåtit Hjärnfonden att konkurrera med A-lotteriet?

Finansminister Bosse Ringholm: Svaret är att om man bestämmer sig för ett försök med tre aktörer och säger att det är tre aktörer som ska göra försöket men sedan släpper in en fjärde aktör, måste man också släppa in en femte, sjätte och sjunde aktör. Då är det fritt fram, och då är det inte ett försök längre. Om man upphäver försöket och låter flera aktörer komma in innebär det att man har upphävt det ursprungliga beslutet om ett försök. Det var ju regeringens bestämda avsikt från början, vilket också deklarerades, att man inte ville vidga försöket och inte ville permanenta verksamheten förrän Lotterilagsutredningens arbete hade slutförts och man hade prövat frågan i dess helhet, bl.a. via EG-kommissionen.

Det hade ju varit att överträda regeringens befogenheter att inte invänta en ny lagstiftning utan på grundval av en tidigare lagstiftning, som inte reglerar Internet, göra en fullskaleverksamhet av någonting som behöver lagregleras och som nu lagregleras via den proposition som finns. Regeringen skulle ha gått långt utöver de rättigheter en regering har att tolka lagen om man hade släppt fram en fullskaleverksamhet innan det fanns en lagstiftning.

Ordföranden: När det ursprungliga beslutet fattades, hur lång var den då bedömda försöksperioden?

Finansminister Bosse Ringholm: Det har framgått några gånger, men jag upprepar det gärna, att jag inte fanns i Finansdepartementet 1997. Av förklarliga skäl kan jag inte ge ett svar på den frågan.

Ordföranden: Men det var inte fyra år?

Finansminister Bosse Ringholm: Eftersom jag inte fanns i Finansdepartementet 1997 kan jag inte bedöma om det var 4, 44 eller 144 år.

Ordföranden: Nej, men tidigare sade finansministern att det hade fördröjts utöver det regeringen bedömde vara rimligt.

Finansminister Bosse Ringholm: Det har fördröjts på grund av sjukdom hos utredaren i första hand, det har fördröjts under vårt EU-ordförandeskap och det har fördröjts via den process som sker i EG-rättstillämpningen.

Ordföranden: Men det torde väl kunna tolkas som att den tilltänkta försöksperioden var kortare än den period som nu har varit? Sjukdomar och EU-medlemskap var väl inte förutsatt?

Finansminister Bosse Ringholm: Det är riktigt att sjukdomen påverkade att perioden blev längre än vad regeringen hade trott från början. Men jag har ingen möjlighet att bedöma, som svar på ordförandens fråga, om det var x, y eller z år som försöksperioden var tänkt från början. Den bedömningen gjordes av andra.

Ordföranden: Min fråga syftade mest till att klarlägga att villkoren under vilka de tre valdes ut förändrades till följd av omständigheter som möjligen låg utanför regeringens räckvidd. Eller hur?

Finansminister Bosse Ringholm: Ja.

Ordföranden: Får jag fråga finansministern mera filosofiskt om han skulle vilja berätta för utskottet hur han ser på det faktum att den enda privata intressent som medgavs möjligheter att på en starkt reglerad marknad tjäna pengar på lotteri tillhörde hans egen politiska intressekrets.

Finansminister Bosse Ringholm: Svaret är mycket enkelt. Av de aktörer som sökte från början var det tre som uppfyllde villkoren. För regeringen var det inte intressant vilka de tre var, utan det viktiga var att de uppfyllde villkoren.

Ordföranden: Det var inte heller svar på min fråga. Hur ser finansministern på det faktum att den enda som finns på den här marknaden som inte är statlig eller delstatlig aktör är hans eget partis lotteri?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag tycker att alla aktörer ska behandlas lika. Ingen ska diskrimineras av varken det ena eller det andra skälet.

Ordföranden: Finansministerns egen partikamrat Kjell-Olof Feldt anser att Hjärnfonden diskrimineras till förmån för det socialdemokratiska A-lotteriet. Har han alldeles fel?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag har redovisat att det var ett begränsat försök med tre aktörer. Av det följer att alla som har sökt därefter har fått avslag. Det torde vara en kunskap som finns hos marknaden i övrigt.

Ordföranden: Men är det ett problem, Bosse Ringholm, att regeringen med en försöksverksamhet ger intryck av att vilja gynna närstående politiska intressenter?

Finansminister Bosse Ringholm: Nej, det är inget problem att regeringen behandlar alla lika och likvärdigt. Det är möjligen ett problem att en del försöker framställa det som att det inte är ett likvärdigt sätt att behandla aktörer. Regeringen kan inte göra mycket åt det om andra aktörer av olika skäl, vilka dessa skäl nu kan vara, har intresse av att förvrida beslutsbilden för regeringen.

Regeringen har haft en ambition, och det var att se till att det försök som startades skulle fullföljas och att man inte utvidgade försöket under resans gång. Alla aktörer behandlas lika.

Ordföranden: Delar finansministern uppfattningen att de intressenter som fick vara med från början får en snabbstart på den nya marknaden?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag har svarat på den frågan förut. Den som söker ett försökstillstånd får naturligtvis en möjlighet. Men denne utsätts också för en risk, eftersom den som är pilot och tar riskerna får väga in de

fördelar och de nackdelar som finns med att ingå i en försöksomgång. Man har naturligtvis fördelar av att man är först. Man har också nackdelen att man får ta de risker som det innebär att ge sig ut i ett okänt land.

Ingvar Svensson (kd): Jag vill återvända till frågan om marknaden och konkurrensfördelar. Detta är inget försök vilket som helst. Om vi tänker oss motsvarande situation att det får skapas t.ex. en ny, avreglerad elmarknad och Sydkraft, Vattenfall och Telge Energi får göra ett test på denna marknad. Hur skulle eventuella konkurrenter uppleva det om det skedde på detta sätt?

Det är också en fråga som är filosofisk: Menar verkligen finansministern att man ska hantera nya marknader på detta sätt, att man släpper in vissa företag för att de ska få försöka och kunna skaffa sig konkurrensfördelar? Är det en rimlig linje, egentligen?

Finansminister Bosse Ringholm: Svaret är att när tillstånden gavs 1997–1998 fanns det en marknad, en internationell marknad, som växte snabbt. Regeringen hade två möjligheter. Antingen kunde regeringen göra som regeringen gjorde, dvs. släppa in ett begränsat försök under tiden som utredningsarbetet pågick med att ta fram en lagstiftning. Eller också kunde regeringen ha sagt nej och sagt att man fick vänta till dess att detta blivit lagreglerat. Resultatet av det hade blivit att svenska aktörer hade fått en konkurrensnackdel i förhållande till den internationella marknaden. Det är klart att det kan finnas de som tycker att det är bra att svenska aktörer får sämre förutsättningar än andra länders aktörer. Det var inte regeringens bedömning.

Margareta Nachmanson (m): Mot bakgrund av att Lotterilagsutredningen blev så kraftigt försenad – regeringen har ju beslutat att förlänga den ett antal gånger, mot bakgrund av sjukdom m.m. – hade det inte varit rimligt att ompröva beslutet om tre kandidater och släppa in kanske någon av de andra aktörerna, t.ex. Hjärnfonden och andra ideella organisationer, som har ett behov av att få en del av sina inkomster just på det sättet? Jag kräver inte att man ska släppa in aktörer precis hur som helst, men man kunde åtminstone släppa in dem som uppfyller de av regeringen initialt sett ställda kriterierna. Hade det inte varit rimligt att ompröva beslutet i stället för att, som förre finansministern säger, förhala och fördröja det hela med hänvisning till en utredning som aldrig blir klar? Eftersom det förlängs hela tiden, hade det inte varit bättre att göra så?

Finansminister Bosse Ringholm: Det framgick av ordförandens fråga tidigare att det inte är regeringen som har förhalat och försenat utan att det är krafter som regeringen inte har rätt över. Sjukdom hos utredare är inte något som regeringen kan läggas till last.

Det ligger också i sakens natur att om man har ett begränsat tillstånd med tre, fem eller sju aktörer, är det alltid en fjärde, sjätte eller åttonde aktör som säger att de också borde få komma in. Det är naturligtvis alltid en gränsdragning, som man inte kommer ifrån när man gör ett begränsat försök.

Det var regeringens avsikt att efter försöksperioden få till stånd en permanent lagstiftning, och det är den lagen som nu ligger på riksdagens bord.

Helena Bargholtz (fp): Hur spreds information om regeringens villkor till de aktörer som kunde tänkas vara intresserade av att delta i försöksverksamheten? Var det genom riktad information till alla som sysslar med spel, genom annonsering eller så?

Finansminister Bosse Ringholm: Spelbranschen är en mycket välorganiserad bransch, som har gott om olika aktörer och aktiviteter. Som bekant är regeringens beslut offentliga, så jag tror inte att det var några större svårigheter att få kunskap om de villkor som framgick av regeringens ursprungliga beslut när det gällde tester. De spreds nog mycket snabbt i branschen utan att regeringen bedrev någon upplysningskampanj med skattemedel.

Helena Bargholtz (fp): Man kan då undra varför de aktörer som var intresserade av att delta i verksamheten inte anpassade sina ansökningar efter regeringens krav.

Finansminister Bosse Ringholm: Det är en bra fråga att ställa till aktörerna.

Ingvar Svensson (kd): Jag blir lite fundersam när finansministern skyller på utredningen. Jag läser i regeringsformen: "Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen." Inte kan regeringen frånsvara sig ansvaret för att det drog ut på tiden.

Finansminister Bosse Ringholm: Regeringen styr visserligen riket, men det är inte så välbeställt att regeringen också styr sjukdomar hos utredare.

Ordföranden: Låt mig bara ställa en fråga till finansministern. Om tre har ett tillstånd på en marknad av det här slaget och man släpper in en fjärde, blir det mer eller mindre pengar över till de tre då?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag skulle kunna svara och säga att om fem har tillstånd och en sjätte släpps in på marknaden tror jag att herr ordförande kan räkna ut svaret även på den frågan.

Ordföranden: I så fall är svaret på frågan att de tre skulle förlora på att det släpptes in en fjärde. Eftersom finansministern inte vill svara, så svarar jag åt finansministern. Är det ett korrekt svar?

Finansminister Bosse Ringholm: Om tre delar på en marknad och det blir fler på marknaden är ju förutsättningen att den fjärde, femte eller sjätte skaffar sig någon marknadsandel. Det kan ju komma att påverka marknadsandelarna för de tre första. Förut konstaterade jag att de tre som haft ett försök har haft en relativt begränsad omfattning på sitt försök av det enkla skälet att det visat sig att investeringar, kostnader, teknik och annat har varit mer komplicerade än vad många av aktörerna trodde från början. Jag tror att även de tre aktörer som nu har haft de här tillstånden nog inte har sett den snabba expansion som många trodde i slutet av 1990-talet.

Ordföranden: Tack för detta. Är vi därmed klara med våra frågor till finansministern? Jag ber i så fall att få tacka Bosse Ringholm för svaren på frågorna både när det gällde flyggarantierna och när det gällde A-lotteriet.

BILAGA B6

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 12 april 2002

Forskare Ulf Pettersson, granskningsärendena 2001/02:29 samt 33 Regeringens handläggning avseende ett radiokommunikationssystem baserat på TETRA-standard

Ordföranden: Tack för detta. Är vi därmed klara med våra frågor till finansministern? Jag ber i så fall att få tacka Bosse Ringholm för svaren på frågorna både när det gällde flyggarantierna och när det gällde A-lotteriet.

Jag tror att vi omedelbart går över till nästa fråga för att inte förlora tid. Nästa fråga är en mer teknisk historia, nämligen frågan om handläggningen av kommunikationssystem baserade på TETRA-standard.

Jag ber att få hälsa Ulf Pettersson välkommen hit för att svara på frågor från utskottet. Gången är den att vi brukar ge våra gäster möjlighet att säga någonting inledningsvis på basis av den kunskap som ni har fått genom de handlingar som utskottet har. Därefter ställer utskottet frågor. Det går i storleksordning mellan partierna med undantag för att vi börjar med det eller de partier som har anmält frågan till granskning. Sedan brukar vi tillåta ett antal frågor från varje frågare för att uttömma varje delspörsmål.

Än en gång hjärtligt välkommen hit. Vill du säga någonting inledningsvis om detta så varsågod!

Ulf Pettersson: Ja tack. Jag har med mig två overheadbilder som jag kanske kan få möjlighet att visa upp. Jag ska ge min bild av vad som har hänt de senaste åren.

Jag har sett den här processen på mer eller mindre nära håll sedan 1994. Jag jobbade då på FOA och hade uppdrag åt Räddningsverket vad gällde tekniska ledningssystem. Genom det blev jag inblandad i Komradsarbetet. Det var ett informellt samarbete mellan Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, ÖCB och Räddningsverket. De skulle försöka enas om ett gemensamt radiosystem. Tidigare hade det varit en motion i riksdagen 1994 om att riksdagen borde

ålägga myndigheterna att samarbeta, men då tyckte trafikskottet att myndigheterna kunde klara detta på egen hand. Därför bildades Komrads.

De höll på i två år och producerade fem rapporter. Men så insåg de att de inte skulle komma längre utan ett regeringsuppdrag. De knallade upp till Kommunikationsdepartementet och ville ha ett uppdrag. Men då tyckte regeringen att det var alldeles för tidigt att ta ställning i frågan. De gav tillbaka bollen till Rikspolisstyrelsen som skulle ta fram en kravspecifikation. 1996 lämnade RPS en mycket allmänt hållen rapport till Kommunikationsdepartementet som inte besvarade frågorna. Därför tillsatte departementet i stället en egen utredning som började arbeta i oktober 1997 och lämnade betänkandet i december 1998. Där var jag sekreterare. Dåvarande landshövdingen Jan Rydh var ordförande.

Diskussionen dit fram hade varit ganska tekniskt inriktad. Skulle det vara ett nytt radiosystem? Skulle det vara TETRA eller skulle det vara något annat? I stort sett var frågan: Ska det vara TETRA eller GSM? Det tyckte vi i utredningen var en väldigt sekundär fråga. Det viktiga var ju att utgå från behoven och se vad samhällets räddningstjänst, polisverksamhet och hälso- och sjukvård ställde för krav på kommunikation och satsa på att ge en bra lösning för kommunikationen.

Utredningen föreslog att det skulle göras en tjänsteupphandling. Tanken var framför allt att en privat aktör skulle ta investeringen, den ekonomiska risken, men också välja den tekniska lösningen. Det är professionella operatörer som är bäst på teknik, inte departement eller myndigheter.

Vi pekade väldigt starkt på att det var viktigt att snabbt skapa en upphandlingsorganisation som företräder användarna där användarna är med och påverkar. Det var också viktigt att den organisationen kunde leva vidare som en motpart till operatören för att ställa vidare krav på systemet och se till att operatören uppfyller sina åligganden. Det var också viktigt med ett stort antal deltagare i nätet, bl.a. av samverkansskäl. Det är många som behöver systemet och behöver kunna prata med varandra. Men det var också viktigt för att kunna göra en förmånlig upphandling. Där hade utredningen fått stöd från Post- och telestyrelsen för att det inte mötte några hinder att ha ett allmänt tillgängligt nät. Det var en fråga som däremot ledde till stora besvärigheter under förra året.

Betänkandet lämnades i december 1998. Vi tryckte hårt på att det var väldigt bråttom, och det hände absolut ingenting på Regeringskansliet, såvitt man kunde se utifrån i alla fall.

Det kan ha många olika orsaker. En av de viktiga orsakerna var att det var så olyckligt att det var en stor departementsombildning just då. Det nya Näringsdepartementet bildades, och alla personer bytte uppgifter. De handläggare och departementsråd som hade varit med i utredningen försvann, och det kom helt nya handläggare och departementsråd som inte visste någonting om vad som hade hänt i utredningen.

En annan fråga som jag själv tror har påverkat den långsamma handläggningen är ett väldigt oklart ansvarsförhållande beroende på att det är många departement inblandade, och de flesta användarna har inte ens något departement utan finns i kommuner och landsting.

Regeringen ser naturligtvis det hela från departementsnivån. Vi har alltså några inblandade departement, Justitiedepartementet när det gäller ordning och säkerhet, Försvarsdepartementet när det gäller räddningstjänst och allmän samordning vid katastrofhantering och liknande, Näringsdepartementet när det gäller infrastrukturfrågor och PTS, Socialdepartementet när det gäller hälso- och sjukvård och Finansdepartementet när det gäller pengar och även tullen m.m.

Då har vi departementslinjer så här. Näringsdepartementet har också Svenska Kraftnät. Men den enda myndighet som direkt ansvarar för några användare är Rikspolisstyrelsen. Övriga viktiga användare finns på kommunal nivå och landstingsnivå. Det kan gälla brandkår på kommunnivå, övrig kommunal verksamhet och övrig landstingskommunal verksamhet. Där finns det ett visst tillsynsansvar och utbildningsansvar från Räddningsverket och Socialstyrelsen, men de kan inte bestämma någonting. De kan inte tala om att man ska köpa det här systemet, de kan inte göra några ekonomiska åtaganden, och ännu mindre ÖCB som bara har en allmänt samordnande roll och inte kan göra några åtaganden alls i sammanhanget. En anledning till att processen tog så lång tid från 1994 och framåt var nog att det drevs på myndighetsnivå av myndigheter som egentligen inte kunde styra över användarna.

När vi föreslog att det skulle bildas en upphandlingsorganisation som skulle företräda användarna och ha starkt stöd hos användarna, tänkte vi snarast på intresseorganisationer för kommuner och landsting, dvs. Kommunförbundet, Landstingsförbundet och Rikspolisstyrelsen. Det är de som i det här sammanhanget kan företräda användarna.

En övrig viktig spelare är SOS-alarm som pratar med dessa och som också ägs av intresseorganisationerna och av Näringsdepartementet.

Så ser det ut. Den mycket trassliga organisationsbilden är nog ytterligare en anledning till att det har dröjt och till att Statskontorets uppdrag blev så svår genomförbart.

Uppdraget som gavs till Statskontoret innehöll inga direktiv om hur upphandlingen skulle göras. Det som hade pekats på i betänkandet och tryckts på i remissvaren besvarades inte i uppdraget. Det stod inte vilken typ av upphandling som skulle genomföras, om det var tjänst eller infrastruktur. Det stod inte för vilka pengar eller för vilka användare det skulle göras.

Det här uppmärksammade naturligtvis Statskontoret och lämnade efter förstudiefasen i april 2001 en rapport till departementet – då hade jag återgått från FOA till att vara projektledare på Statskontoret – där vi sade att om den här upphandlingen skulle vara möjlig att genomföra måste vi få besked på tre punkter. Det gällde finansiering, juridik, dvs. tillståndsfrågor, och organisation. Det måste finnas någon som kunde företräda användarna som kunde ta över det här avtalet.

För att den ursprungliga tidsplanen skulle hålla behövde vi besked före sommaren 2001. För att man över huvud taget skulle kunna tillgodose polisens krav, för de blir ju av med sina storstadssystem i december 2003, var vi tvungna att ha beskeden till september 2001. Men det kom över huvud taget aldrig några besked från Regeringskansliet till Statskontoret, inte ens negativa besked. Det kom inga besked alls. Därför hittade vi ingen annan utväg än att be att få bli befriade från uppdraget, vilket vi också blev.

Så långt har jag sett processen. Samtidigt som vi blev befriade fick Berit Rollén ett uppdrag att förhandla fram finansiering. Där har jag själv inte varit inblandad, så det säger jag inget om.

Ordföranden: Tack för detta. Då lämnar jag ordet till de två partier som har anmält detta. Eftersom Moderaterna började i det förra ärendet tänkte jag låta Folkpartiet börja i detta eftersom det finns två anmälare.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Jag vill börja med att tacka Ulf Pettersson för en pedagogisk framställning av en mycket snårig och svår fråga. Det märker vi alla som har försökt att tränga in i detta. Just detta att det är så många aktörer inblandade på alla möjliga nivåer i den här frågan gör det naturligtvis inte lättare.

Jag tycker ändå att det är uppseendeväckande att det har gått till på det här sättet. Det blir ju en fråga till statsrådet så småningom om varför man ändå

inte, trots denna stora departementala omorganisation har klarat av att arbeta vidare med den här frågan. Det var ju ett löfte i en av de många interpellationsdebatter som förts i den här frågan. Det här brådsnade och man skulle skynda på en lösning från departementets sida. Men det har man tydligen inte lyckats särskilt bra med.

Min egentliga fråga var just hur Statskontorets och departementets relationer har fungerat. Det har jag kanske egentligen fått svar på. För tydlighetens skull vill jag bara fråga: Det var alltså inte så att det var någon person inom Näringsdepartementet som åtog sig att vara den med vilken Statskontoret kunde kommunicera? Var man på Statskontoret hela tiden tvungen att försöka hitta någon att diskutera detta med? Det var min ena fråga.

Den andra gäller om Ulf Pettersson möjligen har någon uppfattning om hur många personer från Statskontoret som var engagerade i den här frågan och lade ned mycket tid och arbete på detta. Har du någon uppfattning om hur mycket detta, så småningom misslyckade, uppdrag har kostat Statskontoret?

Ulf Pettersson: Vi hade en kontaktperson på Näringsdepartementet, en handläggare där, som vi träffade förhållandevis frekvent. Problemet var inte att vi inte visste vem vi skulle prata med, utan problemet var att vi inte fick substans i beskedet. Vid det första mötet sade hon att nu hade vi fått uppdraget och att vi skulle genomföra det. Jag frågade naturligtvis hur. Skulle vi göra en tjänsteupphandling eller skulle vi upphandla infrastruktur? Ni ska göra det som är bäst för användarna, svarade de.

Det var hela tiden på den nivån. Vi fick aldrig några substantiella besked.

Det finns risk för att det låter som om jag beklagar mig, men det är inte det som är avsikten. Jag ska försöka ge en rättvisande bild. Projektet hade alltså kontakt med handläggare och i enstaka fall departementsråd. Någon gång på slutet träffade vi också statssekreterare. Statskontorets generaldirektör träffade däremot rikspolischef, statssekreterare etc. på sitt håll utan att stämna av med projektet i förväg, vilket nog inte var så lyckat.

Det var en fråga till som gällde antalet personer och ekonomin. Vi var en projektgrupp som varierade lite grann i storlek, men vi var runt 4–5 personer totalt. Det var kanske 3–4 heltidsarbetande. Jag kommer inte riktigt ihåg hur stor budgeten var, men jag tror att den låg på totalt 6–7 miljoner.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Ett argument som regeringen har använt som ett skäl till varför detta har blivit så krångligt var att det skulle

kosta så mycket pengar. Det har nämnts belopp på 6–7 miljarder. Genomförandet av TETRA-systemet skulle kosta väldigt mycket pengar. Jag undrar om Ulf Pettersson har någon uppfattning om regeringen, när man diskuterade detta med Statskontoret, då hade en uppfattning om vad det skulle komma att kosta. Eller var det ett uppdrag för Statskontoret att tala om vad det kostade? Annars kan man tycka att regeringen skulle vara medveten om detta när man ger uppdraget till Statskontoret. Jag talar om en ungefärlig kostnad.

Ulf Pettersson: En del av uppdraget var att genomföra kostnadsberäkningar. Vi fick inte påbörja upphandlingen förrän kostnadsberäkningarna var genomförda. De lämnades till regeringen i april 2001 samtidigt som våra krav på besked. Kostnadsberäkningen var på tre olika nivåer. Man kan ju inte säga att ett nät kostar en viss summa. Det beror på täckningsgrad, säkerhetsnivåer, kapacitetskrav etc. Vi räknade på tre nivåer, ett enkelt – ett rent ersättningsnät – ett bra nät och ett jättebra nät. De kostnaderna låg då mellan 2 och 6 miljarder ungefär för infrastrukturen.

Det var lite högre kostnader än vad utredningen hade kommit fram till. Utredningen hade kalkylerat lite schablonmässigt. Det fanns inte riktigt förutsättningar för att göra en ordentlig kostnadsutredning 1998. Den hamnade på ett par miljarder. Den summan var regeringen bekant med när uppdraget gavs.

Helena Bargholtz (fp): Du sade att det fanns flera olika sätt att beräkna kostnader. Presenterade ni bara det enkla på 2–6 miljarder, eller missförstod jag detta?

Ulf Pettersson: Nej, det fanns inte olika sätt att räkna, utan det finns olika sätt att bygga ett nät. Vi presenterade tre siffror för tre nivåer. Jag tror att det var 2, 5 och 6 miljarder.

Lars Hjertén (m): Jag har försökt att sätta mig in i den här frågan och haft stora svårigheter med att få en klar linje i vad som har skett och vad som inte har skett. Nu har vi fått en bra redovisning här. Det är jag tacksam för.

Det stora problemet var alltså att man hade en regeringsombildning, men det var ju samma regering efter vad jag kan förstå, så det ska ju inte vara något större problem. Du nämnde här att det är flera departement inblandade i den här frågan. Jag antecknade hastigt fem olika departement. Det måste ändå finnas någon från regeringens sida som är ansvarig för det här. Man kan ju inte skicka en fråga mellan departementen och inte få något rejält svar. Fanns det någon huvudansvarig i Regeringskansliet för det här?

Ulf Pettersson: Ja, det var Mona Sahlin. Men jag tror att den här långa perioden när det inte hände någonting, från december 1998 till augusti 2000, försiggick det nog en hel del diskussioner internt inom kansliet om vilket departement som skulle vara ansvarigt. Det var nog en ganska intensiv dragkamp, höll jag på att säga, men det var nog motsatsen till dragkamp. Man puttade ifrån sig detta mellan departementen.

Lars Hjertén (m): I interpellationsdebatter har vi sett att det är Mona Sahlin som svarat på frågorna. Hon har väl ansvaret för detta i dag i alla fall.

Jag skulle vilja komplettera med en fråga. Du sade att när Statskontoret fick uppdraget fanns det inga upphandlingsdirektiv. Meddelade ni inte det från början att det inte går att genomföra ett uppdrag utan direktiv? Var det först efteråt som ni sade att detta inte gick att genomföra?

Ulf Pettersson: När jag själv började på Statskontoret hade Statskontoret redan accepterat uppdraget. Jag har aldrig riktigt fått klart för mig hur den uppdragsdialogen såg ut och om det förekom någon dialog mellan Statskontoret och departementet innan Statskontoret antog uppdraget. I efterhand kan man väl ångra själv att man gav sig in i den typen av uppdrag som visade sig vara omöjligt att genomföra. Men vi trodde nog från början att det här skulle gå. Vi antog att det skulle gå att diskutera fram ytterligare direktiv med regeringen. Vi hade en hel del muntliga kontakter redan hösten 2000. Men som jag sade tidigare var det svårt att få substantiella besked. Det utmynnade till slut i den här rapporten som kom i april 2001 där vi mer formellt krävde beskedet.

Kenth Högström (s): Du har ju jobbat med den här frågan i åtta år nu, vad jag förstår. Du har mycket erfarenhet av den här sortens frågeställningar. Du är en erfaren projektledare. Jag har väl ställt den här frågan till dig tidigare, men du kan väl svara nu. Varför i hela friden åtog du dig uppdraget?

Ulf Pettersson: Anledningen till att jag har engagerat mig är att jag tycker att det är en viktig fråga. Jag anser själv att det inte är helt oväsentligt att polisen, räddningstjänst och sjukvård har möjligheter att kommunicera. Det känns viktigt att delta och försöka hitta en lösning på detta.

Sedan är ju frågan om man skulle ha accepterat att bli ansvarig för det uppdrag som regeringen lade fram. Men man insåg väl inte förrän efter det att man hade försökt att det inte gick att genomföra.

Kenth Högström (s): Du sade nyss att den enda myndigheten som hade egen linjär radiokommunikation var Rikspolisstyrelsen. Men är det inte så att Tullverket, Kustbevakningen och försvarsorganisationen också har egen radiokommunikation?

Ulf Pettersson: Jo, det finns många fler myndigheter. Jag har skrivit etc. där. Det här var den viktigaste. Man brukar säga polis, räddningstjänst, sjukvård m.fl. I m.fl. ingår bl.a. den statliga räddningstjänsten. Vi har Kustbevakningen, Tullverket, Sjöfartsverket och Luftfartsverket. Det finns många som använder radiokommunikation. Men de är förhållandevis få i förhållande till polis, räddningstjänst och sjukvård som är de stora, tunga grupperna.

Kenth Högström (s): Kan du för oss beskriva vilken av organisationerna, vid sidan av polisen, som har det största primära och akuta behovet att byta kommunikationssystem? Vad jag förstår beror Rikspolisstyrelsens behov på att frekvenserna försvinner i december 2003 för bl.a. Malmö och Stockholm. Men hur är det med de andra? Vilka har högst prioritet?

Ulf Pettersson: Polisens behov av att byta system hänger inte bara ihop med att de blir av med frekvenserna, utan det beror också på att de i dag har usla system. Det märktes framför allt vid händelserna vid EU-mötet i Göteborg. Systemen var vidöppna. Kriminella kunde föra in egna meddelanden i systemet, kapaciteten räckte inte till och det var separata storstadssystem så förstärkningarna från övriga landet kunde inte prata i det systemet. Jag frågade Polisförbundet varför man inte hade kompletterat innan så att man hade ökat kapaciteten och ökat antalet radioapparater. Det berodde på att de inte finns att köpa längre. Det är en död teknik. De kan inte förstärka systemen inför större händelser. Det handlar alltså inte bara om frekvensfrågan utan också om att systemen är usla.

Det gäller även räddningstjänst och sjukvård, men i varierande grad mellan olika kommuner och olika landsting. Det är en väldigt försvårande omständighet att det ser så olika ut i olika delar av landet. En del kommuner har också väldigt akuta behov.

Det kan bli en ännu värre situation om det bara är några som byter. I dag har alla gammaldags analoga system och klarar av att prata med varandra bara man rattar in rätt frekvens. Men om bara några inom *public safety* skulle byta till TETRA skulle de ännu mindre kunna prata med övriga. Man kan inte prata mellan ett digitalt system och ett analogt, utan då får man fortfarande släpa med sig de gamla analoga apparaterna om man ska prata med en grannkommun som inte har gått över till TETRA.

Kenth Högström (s): Jag vill ställa en fråga till i den första frågeomgången så att alla partier ges chansen att delta i detta.

Det är många rykten i svang i den här frågan. Häromkvällen hade jag tillfälle att vara på ett seminarium hos den amerikanska ambassadören kring internationell säkerhet och global terroristbekämpning. Där redogjorde Motorolas vice vd från Chicago för Projekt 25 som är ett TETRA-liknande system, vad jag förstår. Ett av ryktena som bekräftades under kvällen var att Rikspolisstyrelsen inte har något intresse av att ur egen ficka, ur egen budget, vara med och finansiera något avancerat och dyrt system. De satsar hellre pengar på polislöner och fler poliser. Det gäller även den organisationsförändring som ska till i Skåne. Har du hört den sortens rykten också?

Ulf Pettersson: Nej, jag har inte hört några rykten om vad de helst satsar pengarna på, om det är löner eller teknik. Det vet jag inte. Däremot vet jag att de har en ansträngd budget och att om de skulle bli tvungna att investera i ny teknik skulle det gå ut över annat, t.ex. löner. Det är svårt att se att de skulle klara det hela utan tillskott. Och det gäller inte bara polisen, utan alla de här samhällsviktiga verksamheterna har ansträngda budgetar.

Kenneth Kvist (v): Jag har bara en kort fråga. Du har nämnt, och det framgår ju också av anmälningarna, att det fanns en vaghet i regeringens direktivgivning. Har det varit den enda svårigheten? Du visar i den här bilden med en imponerande pedagogik hur det har varit många oberoende aktörer. Du har väl haft kontakt med andra aktörer. Hur har det sett ut? Vilket mandat skulle, enligt din uppfattning, regeringen kunnat ha över kommuner, landsting osv. för att pressa in dem i ett system?

Ulf Pettersson: Jag tror inte att man egentligen behöver pressa in användarna. I stort sett alla användare är väldigt angelägna om att få vara med och att systemet blir till. Däremot är det väldigt svårt för användarna att göra några ekonomiska utfästelser. När utredningen föreslog en tjänsteupphandling skrev vi också i betänkandet att det förutsätter att man i upphandlingen har bindande åtaganden från ett stort antal användare för att man ska kunna få någon privat aktör att vilja investera i det här och vilja ta risken.

Det har sedan visat sig vara stört omöjligt att få användarna att göra några bindande åtaganden. Inte ens polisen har velat lova att den kommer att gå med. Alla säger att det beror på hur det kommer att se ut ekonomiskt och hur systemen blir – om de får några tillskott av medel etc.

Det har alltså blivit en fullständig låsning på alla håll. Det är inte bara departementen som har duckat utan det har även användarna gjort. Man kan i korthet säga att användarna uttalar: Ja, vi måste ha ett nytt system, men vi har inte råd. Vi går gärna med om staten hjälper till ekonomiskt, men vi kan inte ge några garantier om att vi kommer att gå med förrän vi vet hur det kommer att se ut.

Sven Bergström (c): Du sade senast att olika aktörer har duckat och inte tagit sitt ansvar. Jag tror ändå att det ytterst är regeringen som har ansvaret för att en så oerhört viktig fråga får en lösning. Vi har tidigare i vårt land på ett framgångsrikt sätt lyckats hantera rätt stora frågor organisatoriskt, logistiskt osv. Vilken är din bild av orsakerna till att den här stora och väldigt viktiga frågan har gått så formidabelt snett under så lång tid?

Ulf Pettersson: Det är nog en mängd olika samverkande faktorer. Jag har svårt att se vilken som skulle vara viktigast av dem. Om det fanns en vilja från regeringen är det klart att man skulle kunna plocka fram pengarna och ge direktiv till olika myndigheter att uppmuntra kommuner och landsting. Nu verkar den viljan inte ha funnits hos regeringen. Anledningen till att det till slut blev ett uppdrag var väl att statsråden blev pressade av riksdagen. Den politiska viljan till att det ska bli av finns alltså hos riksdagen.

Anledningarna till regeringens tveksamhet är nog många. Jag tror att den i mycket beror på bristande förståelse av problematiken. Det här är lite besvärligt eftersom det förutsätter att man har lite hum om det tekniska. Om det kommer en leverantör som säger att det är klart att polisen kan använda GSM – det gör ju alla andra – är det för en politiker svårt att veta varför det inte går. Varför ska man tro mer på en leverantör som

säger att det måste införas ett nytt system än på en leverantör som säger att man kan klara sig med vanlig mobiltelefoni?

Det har gått väldigt många rykten om olika typer av lobbyingverksamhet. Eftersom jag inte själv vet precis hur det har gått till ska jag inte säga någonting om det, men jag tror att regeringen har varit tveksam till om man verkligen behöver ett nytt system, trots att utredningen och användarna har sagt att det måste till ett sådant.

Sven Bergström (c): Vilka eventuella intressen skulle lobbyister ha att förhindra att Sverige skaffar sig ett modernt och välfungerande kommunikationssystem som omfattar alla aktörer?

Ulf Pettersson: Det är lite svårt att svara på, men jag vet att Ericsson väldigt aktivt har fört fram att GSM duger bra. Ericsson var ju från början med i TETRA-standardiseringsarbetet men bestämde sig efter ett tag för att helt satsa på massmarknaden, dvs. GSM och efterföljarna till GSM.

Jag vet inte vad som nu har försiggått bakom kulisserna. Det går väldigt många rykten. Däremot vet jag vad Ericsson skrev till utredningen och vad Ericsson skrev i sitt remissvar. Det går i korthet ut på att TETRA visserligen är bäst för polis och räddningstjänst men att majoriteten av andra användare klarar sig bra med GSM. Att bygga ett rikstäckande TETRA-nät bara för polis och räddningstjänst kommer att bli orimligt dyrt, och därför ska man inte bygga ett landstäckande radiosystem. Däremot kan man t.ex. bygga upp TETRA i städerna och ha GSM i landet i övrigt. - Det var Ericssons remissvar.

Vi har vänt lite grann på detta och i stället sagt att de som verkligen måste ha TETRA är väldigt få i förhållande till dem som använder GSM. Det rör sig om 4 miljoner jämfört med några tiotusental för TETRA. Just därför att de är så pass få är det viktigt att man samlar alla användare och gör en gemensam upphandling.

Per Lager (mp): Det pågår mycket bakom kulisserna, och det är svårt att känna till allt vad som sker. Jag vill till dig bara ställa frågan om du tror att era kostnadsförslag från 2–6 miljarder låg på en för hög nivå för att regeringen skulle agera direkt eller tycka att det var något att snabbt gå vidare med, lämna nya direktiv osv. – helt enkelt att den enligt din bedömning i princip var för hög för regeringen.

Ulf Pettersson: Vi har ju aldrig föreslagit att investeringen ska tas ur statskassan, utan grundtanken var att en privat aktör gör investeringen och sedan räknar hem den huvudsakligen på användaravgifter. Det räkneexempel som gjordes i utredningen visade att det skulle bli fråga om förhållandevis rimliga användaravgifter, mellan 300 och 600 kr per användare och månad i trafikavgifter.

Sedan ökade beloppen när vi gjorde en grundligare kostnadskalkyl, men det behöver inte bli fråga om några stora summor för regeringen. Det är beroende av vad användarna kan betala.

Sven Bergström (c): Jag har förstått att flera av användarna var väldigt osäkra på om de ville vara med eller inte. Det berodde väl på hur mycket staten skulle ta av den här kostnaden. Det är väl ingen som ifrågasätter att det borde

ligga ett stort ansvar hos regeringen. Men du menar att själva kostnaden egentligen inte var något problem för regeringen i det här sammanhanget?

Ulf Pettersson: Det är väl snarare finansieringen som är ett problem. Vad gäller kostnaden som sådan är det klart att 6 miljarder låter mycket för en privatperson, men i telebranschen är det inte någon speciellt hög siffra, och utslaget på ett stort antal användare blir det inte så våldsamt mycket per capita. Problemet är snarare att det inte går att hitta någon som vill investera i detta.

Läget förra året när Statskontoret försökte genomföra upphandlingen var ganska annorlunda läget under utredningstiden. Det hann hända en hel del under den tiden. Under utredningen var operatörerna aktiva. De ville vara med, och det fanns go i det hela då. Men sedan kom UMTS-investeringarna och allt detta in, och då var operatörerna plötsligt mycket mera avvaktande.

Helena Bargholtz (fp): Bara helt kort: Tog ni i samband med att Statskontoret avstod från att fortsätta uppdraget upp diskussionerna om finansieringen och möjligheterna till användaravgifter, leasing o.d. som alternativ i diskussionerna med den person som ni hade att göra med på det röriga Näringsdepartementet?

Ulf Pettersson: Ja, vi förde hela tiden finansieringsdiskussioner ganska intensivt under förra sommaren inför budgetarbetet. Mona Sahlin hade ju lovat att återkomma till riksdagen i samband med budgeten, så vi ägnade merparten av våra tilltänkta semestrar åt att räkna inför budgeten. Det var också en hel del diskussioner om olika finansieringsmöjligheter, och vi presenterade rapporter redan på våren. Vi sade att vad vi behövde för en upphandling var åtminstone statliga garantier eller villkorslån. Det krävdes aldrig några direkta investeringar från staten. Men även garantidiskussionen verkade vara svårsmält för regeringen.

Lars Hjertén (m): Den 24 oktober svarar Mona Sahlin i en interpellationsdebatt med Kenth Högström att hon har stor tilltro till att Statskontoret kommer att lösa de här frågorna med att förhindra att lokala nät byggs upp och att man får ett gemensamt kommunikationssystem. Några dagar senare utser hon Berit Rollén att som förhandlare lösa det här med ett gemensamt kommunikationssystem. Däremellan lade Statskontoret ned sin verksamhet i detta sammanhang. Detta måste ha gått ganska snabbt. Stämmer det?

Ulf Pettersson: Nej, det skedde inte någonting snabbt omkring den 24 oktober 2001. Hon uttalade då inte något förtroende för Statskontorets förmåga att

genomföra uppdraget. Det måste vara något missförstånd, för då hade vi redan av sagt oss det hela.

Lars Hjertén (m): Det låter konstigt, för den 24 oktober säger Mona Sahlin: ”Uppdraget till Statskontoret innebär att myndigheten aktivt ska samråda med intresserade användare, och det kan Statskontoret bäst bedöma självt.” Hon har stort förtroende för att Statskontoret ska klara det självt. Kände hon inte till att ni hade av sagt er uppdraget den 24 oktober 2001? Eller är det fråga om fel år?

Ulf Pettersson: Vilket protokoll var det?

Lars Hjertén (m): Snabbprotokoll 2000/01:17. Är det möjligtvis fråga om den 24 oktober år 2000?

Ulf Pettersson: Det måste vara år 2000. Då var det en interpellationsdebatt mellan Kenth Högström och Mona Sahlin, där Kenth var orolig för att Statskontoret hade för låg ambitionsnivå. Jag hade uttalat mig i Göteborgs-Posten om olika nivåer på nätet, och det hade Kenth tolkat så att vi kanske inte skulle bygga ut landstäckande. Det var väl det som behandlades i den debatten. Efter den interpellationsdebatten var vi rädda för att föreslå någonting annat än ett landstäckande nät redan från start. Mona Sahlin presenterade i höstas en lösning som började i Skåne. Det hade vi diskuterat om det kunde vara bra att börja lokalt, men vi vågade inte riktigt gå ut med det.

Lars Hjertén (m): Mycket kort: Du ska ju inte gå in på Berit Rolléns uppdrag, men hon säger att för att en sådan här teknisk lösning ska komma till stånd krävs en ekonomisk garanti från staten. Är det också din uppfattning?

Ulf Pettersson: Ja, åtminstone en garanti. Ju mer finansiering staten kommer med, desto lättare blir det att få till stånd en sådan. Men utan åtminstone en garanti lär det inte gå.

Kenth Högström (s): Uppenbarligen hade mitt yttrande i kammaren hösten 2000 så stor betydelse att man ändrade ambitionsnivå. Det är inte var dag man får ett sådant genomslag. Bakgrunden till det var att Göteborgs Spårvägar var på väg att upphandla ett lokalt TETRA-baserat system, och det kunde ha följts av en rad olika lokala aktörer. Då skulle vi inte ha haft något nationellt samband.

Jag vill ställa några frågor om UMTS, 3 G, GSM och alla de tekniker som mobila leverantörer av mera ordinärt slag tillhandahåller. Är det enligt din uppfattning alldeles omöjligt att de systemen skulle kunna klara *public safety* på det säkraste tänkbara sätt som är beskrivet i er standard?

Ulf Pettersson: Det beror på väldigt många olika saker, men den enklaste är att ta det funktionellt. GSM är byggt på att en person pratar med en annan person. *Public safety* jobbar i grupper där alla ska kunna höra vad som sägs och kunna prata med varandra. En ledningscentral ska kunna styra samtalen. Det avgör valet.

Kenth Högström (s): Jag vill också kolla följande. Ericssonkoncernen var den enda remissinstans som tungt gick emot TETRA-standarderna i Sverige. Det är också den koncern som uppenbarligen har påverkat departementet mest av alla lobbyister. Jag vill bara säga att så är fallet. Men har de inte något annat i rockärmen? Det handlar ju om den nationella ambitionsnivån. I Finland bygger man nu TETRA-system med Nokia och Sonera.

Ulf Pettersson: Jag träffade efter utredningen några höga chefer på Nokia, och de frågade mig om jag trodde att Ericssons val att inte bygga TETRA hade betydelse för den långsammare handläggningen i Sverige än i Finland. Jag svarade med en motfråga om Nokias val att tillverka TETRA hade betydelse för den snabba handläggningen i Finland, och de medgav att så nog var fallet. Det är alltså inte bara den svenska regeringen som påverkas av den egna leverantören.

Göran Magnusson (s): Jag vill bara kontrollera att det uppdrag som Statskontoret fick när man skulle upphandla ett sådant här nät handlade om TETRA-systemet eller ett motsvarande. Ericssons lobbyverksamhet hade alltså inte lett till någon tveksamhet, utan uppdraget gällde TETRA?

Ulf Pettersson: Ja, det är sant. Möjligen kan lobbyverksamheten ha fördröjt hanteringen av uppdraget och bidragit till tveksamhet för regeringen. Det var inte bara Ericsson som gick emot utredningsförslagen. Det mest negativa kom från IT-kommissionen, men dess remissvar var fullt av missförstånd och felaktigheter.

Post- och telestyrelsen hade tidigare, under den förra generaldirektörens tid, en väldig skepsis mot TETRA, men numera är PTS helt införstått med behovet av TETRA. Tidigare påverkade nog också det regeringens tveksamhet.

Göran Magnusson (s): Det är inte riktigt min hemmaplan, men gällde också förhandlingsuppdraget till Berit Rollén år 2001 TETRA eller motsvarande?

Ulf Pettersson: Ja, det är så. Jag tror inte att det i dag finns några tveksamheter om att det är TETRA som är det viktiga. Det är också det enda som användarna skulle acceptera.

Ordföranden: Då ber vi att få säga tack till dig, Ulf Pettersson, för ditt tålamod med våra frågor. Det gäller en materia som inte direkt ligger mitt i den som vårt utskott normalt sysselsätter sig med.

BILAGA B7

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 12 april 2002

Statsrådet Thomas Bodström, granskningsärende
2001/02:15 Justitieminister Thomas Bodströms ansvar
för bristen på ordning och säkerhet under EU-
toppmötet i Göteborg

Ordföranden: Jag ber att få hälsa justitieministern välkommen till oss. Det är första gången, om jag inte minns alldeles fel. Vi ska ägna den tid som vi har tillsammans åt ett ärende, nämligen Göteborgsmötet med kringfrågor.

Jag har redan upplyst utskottet om, men gör det igen, att detta ärende innehåller både öppna frågeställningar och hemliga frågeställningar. Eftersom den bedömning utskottets presidium har gjort är att det nog ofrånkomligen också kommer att ställas frågor om de hemliga delarna, är min utgångspunkt den att om inte utfrågningen ger anledning till annan slutsats, delar vi upp utfrågningen i två. Vi börjar med den öppna delen, gör ett avbrott och övergår till den slutna delen. Jag tror att det är enda sättet att på ett rimligt sätt hantera frågor som annars riskerar att gå kors och tvärs över det öppna och det hemliga.

I detta ligger också en indikation till justitieministern att om det skulle ställas frågor som förefaller öppna men som kräver ett icke öppet svar, skjuter vi bara dem till den andra avdelningen och ställer om frågorna. Jag tror att vi så på bästa möjliga sätt ska kunna belysa den frågeställning som vi har att granska.

Än en gång hjärtligt välkommen hit! Ordningen är den att vi först brukar ge våra gäster möjlighet att säga något inledningsvis, om de så vill. Därefter utgår vi från frågorna, som ställs i partistorleksordning med undantag för att det eller de partier som har anmält frågan brukar få börja. Varje partirepresentant brukar få ett antal följdfrågor för att komma till slutet i varje delfrågeställning.

Justitieminister Thomas Bodström: Tack så mycket, herr ordförande! Jag tackar också för klargörandet på en punkt som jag känt en viss oro för. Det

kan här komma att tas upp uppgifter som är sekretessbelagda, och det är bra att ordföranden har presenterat dagordningen på det sätt som skett.

Jag vill inledningsvis säga att det som hände i Göteborg naturligtvis har påverkat oss alla. Det var ett angrepp på ett demokratiskt möte, det var ett angrepp på tiotusentals fredliga demonstranter, det var ett angrepp på butiksgäster, det var ett angrepp på enskilda poliser, och det var också ett angrepp på själva demokratin som jag tror har påverkat oss alla för en lång tid framöver. Liksom många andra känner jag också en ilska och sorg över hur detta har drabbat alla göteborgare som hade förberett sig på den fest som det annars kunde ha blivit.

Vissa har uttryckt en förvåning över att jag har bjudits hit, men jag måste säga att jag tycker att det är väldigt bra. Jag har hela tiden sagt att vi ska utvärdera allas roller.

I frågan om förberedelserna är det så, som ni säkert känner till, att det under ordförandeskapet gjordes en samordning genom 2001-sekretariatet på UD. Jag får varje månad information från Säpo i olika frågor, och under ordförandeskapet gällde det bl.a. de här frågorna. Jag har också fått information från Sten Heckscher på RPS.

Även om jag inte varit operativt ansvarig vill jag redan nu säga att jag naturligtvis har ett stort ansvar, inte minst i alla de frågor som kommer att föreslås om eventuella lagändringar där förbättringar kan göras och där brister kan ha funnits. Jag tar gärna på mig det ansvaret.

Avslutningsvis vill jag också säga att jag tycker att det var väldigt bra efter den svåra händelsen med den samordning som förekom mellan olika partier inför direktivskrivningarna till Göteborgskommittén.

Inger René (m): Tack för den inledningen. Det är inte svårt för mig som göteborgare att hålla med statsrådet om att det här var en väldigt bekymmersam och ledsen tid i Göteborg. Det är faktiskt erfarenheter som ligger kvar fortfarande. Statsrådet talade om rättssekretariatet och det utbyte som Justitiedepartementet hade med detta sekretariat. Statsrådet vet säkert också att man hade en förhöjd hotbild i samband med toppmötet i Nice och det som hände där. I samband med det eller bara några dagar efteråt skrev polismyndigheten i Västra Götaland en begäran till Rikspolisstyrelsen om att få använda den särskilda beredskapspolisen. Det dröjde två och en halv månad innan man fick något besked från departementet, och när man fick beskedet var det negativt. Både polismyndigheten i Västra Götaland och Rikspolisstyrelsen hade

tillstyrkt denna begäran och menade att det var just för den här typen av verksamheter, med den hotbild som man kunde se, som den särskilda beredskapspolisen skulle användas.

Jag skulle gärna vilja få justitieministerns kommentarer till avslaget.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Låt mig först klargöra att det över huvud taget aldrig har varit något avslag från regeringens sida. Saken är följande. För Justitiedepartementets del kom det in en begäran från Rikspolisstyrelsen, daterad den 12 januari. Där hemställdes om att regeringen skulle medge Rikspolisstyrelsen att få ta i anspråk beredskapspolismän i den omfattning som erfordras för uppdrag med anledning av Sveriges ordförandeskap i EU. Denna begäran skulle avse hela ordförandeskapet.

Då hölls en dialog mellan en tjänsteman från Justitiedepartementet och RPS. Det ledde till att RPS den 16 februari återkallade sin begäran. RPS fick då också besked om att det var en alltför generell begäran att man skulle få anlita beredskapspoliser under hela vårt ordförandeskap.

Däremot fanns det inget som hindrade att man återkom med en begäran när en sådan situation uppstod, som t.ex. vid något av de senare toppmötena. Men en sådan begäran kom aldrig in. Därför har regeringen inte heller haft anledning att över huvud taget ta ställning i frågan. Så svaret är att regeringen aldrig har fattat något beslut i den här frågan.

Inger René (m): Enligt de uppgifter som vi har fått kommunicerade man med departementet. Det är alldeles riktigt att det inte kom in någon begäran. Efter den kommunikativa diskussion som man hade mellan RPS och departementet fanns det anledning att återkalla den här begäran eftersom man fick besked från departementet om att det inte var rimligt att använda beredskapspolisen i det sammanhanget. Är det inte rätt uppfattat?

Justitieminister Thomas Bodström: Det besked som gavs var att man inte kan bifalla en allmän begäran över hela ordförandeskapet – man gjorde i alla fall den rättsliga bedömningen – så regeringen har aldrig tagit ställning i den frågan. Därför återkallade RPS, enligt uppgift, den här begäran. RPS fick möjlighet att återkomma om man skulle behöva det inför något möte, t.ex. Göteborgsmötet, men man återkom aldrig med en begäran.

Inger René (m): Då är min fråga: På vilket sätt kommunicerade man det till polisen i Västra Götaland? Det framkommer inte på något sätt i våra papper, utom i ett svar från departementet på generella frågor som vi ställde.

Sedan skulle jag gärna vilja läsa upp den författning som reglerar den särskilda beredskapspolisen. Där står det: Då samhället är utsatt för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt får det vid polismyndigheterna finnas beredskapspolismän under förutsättning att dessa ingått avtal osv. Och det hade ju den här särskilda beredskapsstyrkan gjort.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Jag ska först säga att begäran kom från RPS. Därför har dialogen naturligtvis förts med RPS. Det har alltså, återigen, varit en allmän begäran över hela vårt ordförandeskap och inte en begäran för något speciellt möte. I den dialog som fördes mellan den här tjänstemannen och RPS gjorde man den rättsliga bedömningen att det inte var möjligt att bifalla en sådan generell begäran, och då återkallades den. Det har alltså aldrig inkommit någon begäran om ett speciellt möte, t.ex. i Göteborg. Men man fick alldeles klart för sig att det gick bra att återkomma senare under våren om det var för ett speciellt möte.

Inger René (m): Den kommunikationen verkar ha fastnat någonstans på vägen, men man kan väl ändå inte säga att Justitiedepartementet inte har lagt ett avgörande ord när det gäller användande av den särskilda beredskapspolisen eller ej.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Den enda dialog som har funnits är naturligtvis dialogen med den myndighet varifrån begäran kom, dvs. RPS. Den har inte fastnat på vägen. Den har funnits här, och den har avhållits på det sätt som jag har presenterat. Det har alltså inte varit något annat än ett rättsligt besked om att den här begäran var alltför generell och att den inte var avsedd för något specifikt tillfälle men att det fanns möjlighet till en sådan.

Inger René (m): I sin ingress sade statsrådet att departementet inte på något sätt har varit operativt i det här sammanhanget. Om man nu får en sådan här begäran och också yttrar sig över den kan jag inte se annat än att man faktiskt är operativ ur en viss synpunkt.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Här är det ju fråga om en rättslig bedömning som man har gjort i en dialog. Man har naturligtvis inte på något sätt tagit något operativt ansvar. För att beredskapspolis här ska tas i anspråk ska man också göra bedömningen att polisens vanliga resurser inte räcker till. Begäran kan alltså inte vara så generell. Det är därför som man har tolkat den som man har gjort, men man har självklart inte på något sätt varit operativ, utan man har enbart gjort en rättslig bedömning i den dialogen.

Inger René (m): Så statsrådet menar att den information som man ständigt fick, en gång i månaden och ofta tätare, från Rikspolisstyrelsen om den hotbild som förelåg i Göteborg inte på minsta sätt låg bakom den bedömning som man gjorde.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Det här samtalet var i början av året. Sedan kom månatlig information om bl.a. de här bitarna, men det har alltså inte kommit in någon begäran. Det skulle kännas väldigt främmande om jag, som justitieminister, eller regeringen skulle ta initiativ till en begäran om beredskapspolisen n r beskedet hade getts om att det gick bra att återkomma om behov skulle uppstå.

Anders Bengtsson (s): Ordförande! Jag skulle vilja ha Thomas Bodströms kommentar kring de s.k. preventiva åtgärderna som vidtogs inför toppmötet i och med erfarenheterna av de andra toppm tena runt om i Europa. Det ordnades bl.a. Öppna forum, och det var en demokratisk dialog med olika organisationer som skulle delta. Man hade också en diskussion med dem som hade sökt tillstånd f r demonstrationer. Vad är din erfarenhet av de preventiva åtgärderna inför toppmötet?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Det h lls en dialog mellan 2001-sekretariatet och vissa organisationer som skulle demonstrera. Den dialogen och dialogen över huvud taget mellan myndigheterna, polisen och de h r organisationerna  r nu bl.a. föremål för en utvärdering. Men jag kan redan nu säga att jag f r min del tror att det  r väldigt viktigt att man uppr th ller dialogen med de seriösa demonstranter och organisationer som finns. Det var också den slutsats som drogs av samtliga EU-länder vid det möte som vi h ll den 13 juli. En av de två eller tre slutsatserna var att den här dialogen måste utvecklas och förstärkas. Men jag kan inte säga nu om man har gjort rätt eller om man har gjort misstag i just det här fallet.

Ingvar Svensson (kd): Jag vill ha en uppföljning när det gäller Inger Ren s frågeställning. Justitieministern säger när det gäller de h r beredskapspoliserna att man inte kunde bevilja en generell begäran. Och så fick RPS informella uppgifter om detta. Anta då att RPS uppfattade detta som att det inte var någon mening att över huvud taget återkomma med någon fråga om användning av beredskapspoliser. Kan det vara möjligt att RPS har fått en sådan uppfattning? Hur skulle justitieministern bedöma det om man hade uppfattat det som att det inte var någon mening att återkomma över huvud taget i frågan?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Då har ju budskapet misslyckats, eftersom budskapet just gick ut på att det gick bra att återkomma för ett specifikt ärende eller ett specifikt möte.

Sven Bergström (c): Jag måste också säga att jag blir lite förvånad över den skiftande bild som vi får av just beredskapspolisens eventuella inkallande här. Det framgår ju tydligt av en promemoria som rättschefen Per Virdesten har upprättat den 10 april i år att i den ansökan som kom in den 17 januari 2001 till regeringen, en framställan från RPS, bifogades den särskilda ansökan från Västra Götaland om att få använda beredskapspoliser just vid toppmötet i Göteborg. Det är väl ett väldigt tydligt utpekande av att det är vid ett särskilt tillfälle som man i så fall avser att använda beredskapspoliserna.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Det är ju RPS som har kommit med en begäran, och det är den som då har varit föremål för dialogen. Den där bilagan som fanns med var ju en korrespondens mellan Västra Götaland och Rikspolisstyrelsen. Rikspolisstyrelsen har sedan inkommit med en begäran. Det är den enda begäran som har funnits för regeringen att eventuellt ta ställning till. Nu blev det inte så. Regeringen har aldrig tagit ställning till den, men det var den handlingen som var upphov till den diskussion som fanns. Nu kan jag inte svara för den dialogen eftersom jag inte var med. Men eftersom RPS fick uppgift om att man kunde återkomma om situationen förändrades kan detta naturligtvis ha påverkat. Men, återigen, den begäran som har kommit är från Rikspolisstyrelsen. Att det sedan har varit en korrespondens mellan Västra Götaland och Rikspolisstyrelsen är en annan sak. Det har ju inte varit föremål för diskussion.

Sven Bergström (c): Det står väldigt tydligt i promemorian av Per Virdesten att den här framställan från polismyndigheten i Västra Götaland fanns med som en särskild bilaga i den inlägga som kom från Rikspolisstyrelsen. Det var alldeles uppenbart att den fanns med som huvudanledning till att man kom in med en begäran, såvitt jag förstår.

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Javisst, det är riktigt att det har varit en korrespondens däremellan, men det är RPS som har framställt en begäran på ett visst sätt till regeringen, och det är den som har varit föremål för diskussion. Rikspolisstyrelsen uttryckte sig på ett sådant sätt i den begäran att man gjorde den rättsliga bedömningen att det inte var möjligt att tillåta detta, men det fanns möjlighet att återkomma för ett speciellt ärende.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Jag vill gå tillbaka till frågan som handlar om dialogen mellan de olika opinionsgrupperna. Det var i och för sig bra att regeringen träffade opinionsgrupper av olika slag. Men var det helt

harmoniskt? Vad framfördes från de här opinionsgrupperna när det gällde t.ex. krav på hur polisen skulle agera? Kunde man inte utifrån de diskussioner som ni hade med opinionsgrupperna ha anat att det kunde bli konflikter mellan personer som ville demonstrera och ordningsvakten, eller var allt lugnt och harmoniskt när ni träffades?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Det vågar jag inte svara på personligen, eftersom jag inte har varit med vid sådana möten. Det är möjligt att det i den här dialogen kan ha gjorts en del misstag eller att man på olika sätt borde ha agerat på ett annat sätt. Jag är alltså generellt positiv till att man har en dialog. Men det innebär inte att allting har gått perfekt till i dialogen mellan organisationerna och framför allt 2001-sekretariatet och i dialogen mellan bl.a. poliserna och de här organisationerna.

Helena Bargholtz (fp): Jovisst är det viktigt att ha en dialog, men jag antar att det görs en ordentlig utvärdering av resultatet av den här dialogen. Vad man skulle vilja veta är om någon organisation som hade medlemmar som störde arrangemangen var med i den här dialogen och i förväg betedde sig på ett sådant sätt att man hade kunnat ana att det skulle bli bråk mellan demonstranter och polisen. Syftet med dialogen måste ju ha varit att förhindra detta och att i förväg få veta om det skulle kunna inträffa.

Justitieminister Thomas Bodström: Ja, det är alldeles riktigt, och jag tror att vi är alldeles överens, Bargholtz och jag, på den punkten. Det kan, som sagt, ha begåtts misstag, och man kanske kommer att agera på ett annat sätt i framtiden. Det är också mycket riktigt att det är oerhört viktigt att vi får svar på de här frågorna, och det är en av de saker som Göteborgskommittén arbetar med.

Per Lager (mp): Herr ordförande! Det var väldigt viktigt med den här dialogen mellan organisationerna och myndigheterna. Den innebar också att man var överens om spelregler på väldigt många sätt. Därmed hade man också kunnat genomföra demonstrationer på ett, som jag menar, fint sätt. Själv var jag delvis på plats under de här dagarna, och jag blev väldigt chockad av de olika aktioner och sådant som jag fick se från polisens sida och som jag inte riktigt förstod. Det var alltså ingrepp mot mötes- och demonstrationsfriheten. Framför allt var de ingrepp som väl skulle vara preventiva vid Hvitfeldtska helt oförståeliga. Var regeringen medveten att sådana här preventiva aktioner, om vi kallar dem så, från polisens sida skulle äga rum? Vi som var på plats kunde liksom inte se några orsakssamband eller någonting sådant i polisens handlande.

Justitieminister Thomas Bodström: Jag har inte på något sätt tagit del av något operativt arbete eller fått information om det som nämns här, men jag tycker

att det är lite tidigt att dra några slutsatser om polisens arbete och den oerhört svåra uppgift som man hade. I vissa fall är ju detta föremål för brottsutredningar, och i samtliga delar som inte är knuta till brottsutredningar är detta föremål för en utredning som nu görs.

Per Lager (mp): Man kan ju ställa sig frågan bl.a. mot bakgrund av Polisförbundets rapport om kommenderingen i Göteborg, där man sammanfattar det hela i kaos. Det är klart att det då är någonting som inte är bra, och på vägen har det förmodligen begåtts en rad fel så att det inte har kunnat fungera som det skulle. Polisens verksamhet har då inte kunnat skötas på det sätt som medborgare upplever är riktigt. Vi som deltog i demonstrationerna blev väldigt överraskade av det sätt som man hanterade oss på. Min fråga är då om regeringen var medveten om att det skulle kunna bli så här, dvs. att grundlagsskyddad verksamhet skulle kunna bli utsatt.

Justitieminister Thomas Bodström: Jag vill bara understryka att det här är föremål för en prövning, så jag vill inte på det här stadiet dra några slutsatser. Däremot är det väldigt många frågor som vi nu väntar svar på. Det kommer naturligtvis att föranleda en fortsatt diskussion. När vi har det materialet tror jag att det är lättare att besvara flera av de här frågorna.

Ordföranden: Detta fullbordar den första omgången. Får jag börja med några frågor i den andra av mer allmän natur.

Justitieministern började med att säga att samordningen av alla Göteborgsaktiviteter låg inom Utrikesdepartementet, alltså inte bara säkerhetsdelen utan samordningen av alla förberedelser. Det låg alltså i någon mening på en politisk nivå; det låg inte bara på myndighetsnivå.

Givet att vi nu vet att säkerhetsarrangemangen inte höll måttet och att vi tvangs att uppleva några dagar i Göteborg som de flesta av oss helst vill glömma undrar jag vad justitieministern anser vara regeringens ansvar i detta.

Justitieminister Thomas Bodström: Det är alldeles riktigt som ordföranden säger att regeringen har varit med i planeringen. Man var också värd för mötet, och man var delaktig i de dialoger och samtal som fördes med olika organisationer. Man hade naturligtvis ett ansvar för de sakerna inför det här mötet. Däremot har regeringen inte tagit något operativt ansvar för själva polisarbetet, men det var kanske inte heller det som frågan avsåg.

Ordföranden: Nej, jag har full förståelse för att det operativa låg och ska ligga på någon annan. Men när det gäller den säkerhetsmässiga delen hade ju Göte-

borgsmötet inte bara föregåtts av indikationer, som vi möjligen återkommer till i den slutna delen, om potentiella säkerhetsbekymmer i Göteborg. Också möten i andra delar av världen gav indikationer om vad som skulle kunna komma att inträffa. Hur resonerade regeringen i planläggningen inför Göteborgsmötet med vetskap om detta, för det visste naturligtvis regeringen? Tog ni några särskilda initiativ med anledning av att ni visste hur situationen hade varit vid andra likartade möten? Vilka diskussioner förde ni, med anledning av de erfarenheterna, med de underställda myndigheterna i egenskap av ytterst ansvariga, som justitieministern säger, för värdskapet för detta möte?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Det handlar inte om någonting annat än att man har fått information. Om regeringen, jag eller någon annan, skulle dra slutsatser av andra möten och komma med förslag tycker jag att vi är inne på det som vi är alldeles överens om, nämligen det operativa ansvaret. Däremot har vi alltså fått information om eventuell hotbild, som vi återkommer till senare. Det har varit upplagt på det sättet att det i 2001-sekretariatet har funnits en sambandsman från Säkerhetspolisen som har deltagit bl.a. i ledningsmöten. Och man har naturligtvis haft den här dialogen. Man hade också inför Göteborgsmötet en särskild avdelning som bestod av Göteborgs kommun och Göteborgspolisen, och man hade då en dialog med 2001-sekretariatet, återigen, bara för att ge information. Sedan har jag naturligtvis också fått en viss information under de månatliga möten som jag har haft med Säpo, och vid något tillfälle har jag också fått det från Sten Heckscher från RPS.

Ordföranden: Jag har en sista fråga innan jag lämnar ordet till Göran Magnusson. Justitieministern förefaller vilja ge intryck av att säkerhetsfrågorna har legat rätt långt ifrån det politiska värdskapet för mötet. Är det verkligen en rimlig bild med tanke på vad regeringen rimligtvis visste stod på spel, både säkerhetsmässigt och politiskt, om mötet skulle urarta på det sätt som det tyvärr gjorde?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Om det på något sätt uppfattas som att vi håller avstånd är det bara för att vi markerar avståndet till det operativa ansvaret. Vi har alltså fått information. Det är också på det sätt som jag i all fall anser att det ska vara, nämligen att man får kontinuerlig information och att man inte vidtar några åtgärder.

Ordföranden: Inga instruktioner, inga uppmaningar?

Justitieminister Thomas Bodström: Nej, jag har inte givit några uppmaningar, och jag har inte på något sätt överprövat de bedömningar som har gjorts av den information som jag har fått.

Göran Magnusson (s): Jag har en fråga. Kom det indikationer till justitieministern eller regeringen från polisledningen i Västra Götaland, som ju egentligen är den som var operativt ansvarig, om att polisledningen i Västra Götaland inte ansåg sig ha tillräckliga resurser för att klara ordning och säkerhet vid toppmötet i Göteborg?

Justitieminister Thomas Bodström: All den information som jag fick under våren 2001 utmynnade i samma resultat, nämligen att polisen hade kontroll över det här och att man skulle kunna kontrollera säkerheten vid mötet.

Göran Magnusson (s): Hade polisledningen i Västra Götaland tillgång till all den information som RPS och Säpo kunde tänkas ha på sin nivå? Fördes den till polisen i Västra Götaland?

Justitieminister Thomas Bodström: Det är klart att det har varit en dialog mellan Västra Götaland och RPS och även Säkerhetspolisen, men jag vågar inte svara på vad den exakt har inneburit.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Jag vill återvända till det här med beredskapspoliserna. I Rikspolisstyrelsens skrivelse finns det sex stycken. I tre av dem – det är alltså inte bara bilagorna – behandlas just begäran från polisen i Västra Götaland om att inkalla beredskapspolis. Då säger regeringen att man inte kan fatta ett sådant generellt beslut – det gäller den hemställan som Rikspolisstyrelsen har gjort i skrivelsen, alltså den formella delen. Men finns det något konstitutionellt som hade kunnat hindra regeringen att avvisa det generella kravet men fatta ett selektivt beslut om Göteborg?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! I så fall skulle det ha kommit in en begäran om ett specifikt ärende, men nu har det aldrig över huvud taget varit något ärende på regeringens bord, så det är väldigt hypotetiskt. Jag vågar inte svara säkert på den frågan. Det enda som har varit konkret är en hemställan från Rikspolisstyrelsen om att få ta i anspråk beredskapspoliser i den omfattning som erfordras för uppdrag med anledning av Sveriges ordförandeskap i EU, ingenting annat. Det är det enda som har varit föremål för dialogen, men, som jag också har sagt tidigare, man fick alltså information om att det gick bra att återkomma om det uppstod en sådan här situation i ett specifikt ärende. Men detta är svårt eftersom regeringen aldrig har tagit ställning till beredskapspoliser.

Ingvar Svensson (kd): Nu är justitieministern väldigt formell, men när det gäller bakgrunden till Rikspolisstyrelsens krav framgår det inte bara i bilagan

utan i hela skrivelsen att det är just Göteborg som det handlar om, Göteborgsmötet. Det är klart att det vore bra om justitieministern hade vetat om man hade kunnat fattat ett selektivt beslut i en sådan här situation.

Sedan har jag kanske mer en begäran till ordföranden. Tord Pettersson på departementet har diskuterat de här frågeställningarna med Pär Kihlström på RPS. Det är möjligt att det finns tjänstanteckningar från den situationen, och det vore bra om utskottet kunde få tillgång till dem.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Det slumpade sig så att vi, innan justitieministern kom hit, behandlade frågan om TETRA-systemet. Det är ju en mycket svår och långdragen historia. Enligt det intryck vi fick från en forskare som vi hade bjudit in har förseningarna kring hela den här frågan delvis berott på en mycket rörig departementsorganisation. Men vi får ta upp den frågan när Mona Sahlin kommer så småningom.

Polisförbundet talar ju om att de oacceptabla bristerna i radiokommunikationssystemet måste åtgärdas snarast. Det är många som just har sagt att anledningen till att det gick snett i Göteborg till stor del var att det var så besvärligt för poliserna att kommunicera med varandra. Hade man haft bättre kommunikationssystem skulle man kanske inte ha råkat ut för allt det hemska som hände. Jag vill gärna höra en kommentar från justitieministern rörande TETRA-systemet och Polisförbundets krav på att man snarast ska lösa radiokommunikationsfrågan.

Justitieminister Thomas Bodström: Vad gäller den konkreta situationen i Göteborg så är också den här frågan föremål för prövning. Därför vågar jag inte dra några slutsatser varken åt ena eller andra hållet, men det är väldigt viktigt att det här kommer fram. Men oavsett om det har haft någon betydelse med radiokommunikationen är det riktigt som Helena Bargholtz säger att det här måste lösas inom polisen. Den här frågan bereds nu också inom Regeringskansliet, men för polisens del är det lite speciellt därför att man måste lösa den här frågan om radiokommunikationen för södra Sverige före utgången av 2003. Regeringen kommer naturligtvis också att se till att de kraven uppfylls.

Helena Bargholtz (fp): Men är det lyckat att göra en separat lösning för poliserna? Ska man inte hellre försöka få till stånd ett totalt system som fungerar mellan olika instanser, t.ex. Räddningsverket och alla som behöver ha den här typen av utrustning?

Justitieminister Thomas Bodström: Ordförande! Jag vågar inte ha något säkert svar nu eftersom jag inte är insatt i alla olika delar av detta, men det jag vet säkert är att polisen måste ha det här i södra Sverige före utgången av 2003. Den frågan kan inte vänta.

Ordföranden: Tack för detta! Har vi någon ytterligare fråga i denna omgång? Jag börjar stressa oss lite med tanke på att jag vet att justitieministern har en bakre gräns som riksdagen har stipulerat. Jag vill hinna med ett par frågor också i den slutna delen.

Inger René (m): Jag har läst förordningen för den särskilda beredskapspolisen. Och jag kan inte alls hitta något underlag för justitieministerns ställningstagande när det gäller selektiva operationer. Det var en sak. Sedan har jag en fråga som gäller ett svar som justitieministern gav till Maud Ekendahl i en debatt om just de här särskilda beredskapspoliserna. Då sade justitieministern att beredskapspolismännen inte heller har vare sig den utbildning eller den träning som krävs för att klara av sådana situationer som de i Göteborg. Jag undrar vad som menas med det, för det framgår ingen annanstans än just i det svaret. Sedan har jag ytterligare en fråga. Det är bäst att jag ställer den också; annars kanske jag inte får ställa den. Jag skulle vilja höra justitieministerns beskrivning av hur det kom sig att polisen fick nummermärkta hjälmar efter det som hände i Malmö. Vems initiativ var det, och hur gick detta till?

Justitieminister Thomas Bodström: Det finns naturligtvis risk för en viss upprepning här, men det som har varit föremål för en dialog är alltså den allmänna begäran, och den rättsliga bedömning som gjordes av den här tjänstemannen var att man inte kan ha en sådan generell begäran. Det kan alltså inte vara en generell begäran för alla möten under det svenska ordförandeskapet.

När det gäller den fråga som ställdes om ett svar vågar jag inte säga något säkert, om jag bara får de här uppgifterna, men min uppfattning är att beredskapspoliser kanske inte är lämpade för att delta i sådana operativa situationer som sammandrabbningar med demonstranter, utan de är mera anpassade för t.ex. olika vaktuppgifter.

När det gäller hjälmmärkningen tror jag att det kom föreskrifter från Rikspolisstyrelsen, som hade föranletts av en debatt som hade förts ganska länge.

Inger René (m): Kom det inget som helst initiativ från justitieministern när det gäller den frågan? Det har framgått av en del av våra papper.

Justitieminister Thomas Bodström: Inte formellt. Däremot har det förts en debatt där jag har uttryckt att regeringen kommer att ta initiativ till identifiering av polismän. Det skulle ske genom att regeringen fattade beslut om en förordning eller genom ett uppdrag till RPS.

Inger René (m): Genom ett initiativ från justitieministern?

Justitieminister Thomas Bodström: Från regeringen.

Ordföranden: Får jag lägga till en nyfiken fråga och därmed missbruka mitt ordförandeskap? Justitieministern sade för ett ögonblick sedan, och jag har all respekt för detta, att regeringen inte ville lägga sig i den operativa verksamheten. Samtidigt säger justitieministern, till skillnad från Rikspolisstyrelsen, att han anser att den nationella beredskapsstyrkan inte är lämplig att utnyttja i en situation som den i Göteborg. Det är svaret till Maud Ekendahl. Är inte det att göra en bedömning av kvalifikationerna hos en polisstyrka som Rikspolisstyrelsen själv bedömde skulle kunna ha varit till nytta för att förhindra det som nu inträffade?

Justitieminister Thomas Bodström: Herr ordförande! Den information som jag har fått bl.a. från polisen har inneburit just att beredskapspolisen skulle kunna vara lämplig för vissa bevakningsuppdrag men inte när det gäller sammandrabbningar med demonstranter, t.ex. Det är ingen självständig bedömning, utan jag har bara refererat den information jag har fått från annat håll.

Ordföranden: Rikspolisstyrelsen bifogar begäran från polisen i Västra Götaland med upplysningar om den situation som skulle kunna inträffa och som dessvärre inträffade. Justitieministern säger att styrkan enligt hans mening inte är lämpad för detta. Vad är detta om inte en operativ bedömning av hur polisen bör använda sina resurser?

Justitieminister Thomas Bodström: Herr ordförande! Jag har inte gjort någon bedömning av om detta skulle behövas eller inte, och jag har heller inte tagit något initiativ under våren. Vi har meddelat att man om det finns behov kan inkomma med en begäran om beredskapspoliser vid ett speciellt tillfälle. Som svar på frågan kan jag säga att jag däremot har vidarebefordrat den information jag har fått och det jag har lärt mig om beredskapspolisen, nämligen att den är bättre anpassad till bevakningsuppdrag än till självständiga uppgifter. Det är ingen bedömning, utan det är information som jag har fått.

Ordföranden: Tack för detta. Ska vi förklara oss nöjda i den öppna delen?
Med viss oartighet ber jag i så fall alla som inte tillhör utskottet att åtminstone
för en liten stund lämna lokalen.

BILAGA B8

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar onsdagen den 12 april 2002

Hovrättslagman Håkan Lavén, granskningsärende 2001/02:14 Kulturminister Marita Ulvskogs hantering av uppdraget till Radio- och TV-lagsutredningen om skydd för barn mot olämpligt programinnehåll

Ordföranden: Förhandlingarna återupptas. Vi har då att hälsa välkommen hovrättslagmannen Håkan Lavén i det ärende som handlar om kulturminister Marita Ulvskogs försök att tvinga fram lagförslag mot skadliga TV-program för barn.

Gången är sådan, för Håkan Lavéns upplysning – utskottet i övrigt vet det – att vi brukar ge våra gäster möjlighet att om man så vill säga något inledningsvis om ärendet mot bakgrund av de handlingar som vi har skickat ut. Därefter övergår frågandet till utskottets ledamöter i partistorleksordning med undantag för att det parti som har anmält frågan till granskning brukar få börja. Dessutom brukar vi medge att frågeställaren får slutföra sitt delfrågeområde innan vi går vidare till nästa.

Välkommen hit!

Hovrättslagman Håkan Lavén: Tack för det! Den yttre ramen kring det här utredningsuppdraget känner ni väl till. Jag förordnades som särskild utredare i en utredning som kom att kallas för Radio- och TV-lagsutredningen. Utredningen bestod av mig som särskild utredare och ett antal experter. De var åtta stycken, och två av dem kom från Kulturdepartementet. Enligt direktiven för det här utredningsuppdraget var det ett tiotal frågor som vi skulle syna, men en fråga skulle vi komma fram med först i ett delbetänkande, och det gällde frågan om skydd av barn mot olämpligt programinnehåll i TV. Detta delbetänkande skulle läggas fram i oktober 2001. Utredningen lade också fram detta delbetänkande, och det är publicerat i SOU 2001:84.

Det som sedan hände var att jag den 12 november 2001 hos Kulturdepartementet begärde att få bli entledigad från uppdraget. Den här begäran beviljades den 28 november samma år.

Låt mig först säga något kort om utredningens förslag. Den fråga som vi ställde oss inledningsvis var givetvis: Vad innebär det här med skydd av barn mot olämpligt programinnehåll, och hur stort är det här problemet? I den delen kallade vi till en hearing. Vi kallade in programföretagen och de organisationer och myndigheter som sysslade med barnfrågor. Det svar som vi fick av dessa myndigheter och organisationer var att det material med porr och våld som i dag sänds i televisionen inte innebär några påtagliga problem för barnen. Det var det svar som vi fick. Man sade också att det inte finns något behov av att skärpa reglerna på området. Utredningen tog till sig detta. Vi gjorde naturligtvis också en granskning av Granskningsnämndens praxis för att titta på hur många ärenden som fanns och hur många fällande beslut som fanns. Vårt ställningstagande blev att det inte fanns anledning att skärpa eller vidga förbudsområdet i lagstiftningen.

Det utredningen i stället förordade var, kan man säga, en ökad föräldrakontroll. Det finns ju i dag olika tekniska lösningar för att blockera program. Det pågår en utveckling med att vidareutveckla de här olika möjligheterna, och på det området har också Våldsskildringsrådet en uppgift. Vi menade då att man kunde se tiden an något, eftersom problemen inte var större, och låta programföretagen i samråd med Våldsskildringsrådet vidareutveckla de här olika tekniska metoderna så att föräldrar själva i större utsträckning skulle kunna välja bort program om de ville det.

Den handlingslinje som vi intog i det här hänseendet stämde väl överens med en rådsrekommendation som hade antagits inom EU, som just gäller skydd av barn mot olämpligt programinnehåll. Man kan också säga, och det känner utskottets ledamöter förmodligen väl till, att det är tradition på det grundlags-skyddade yttrandefrihetsområdet att man ska vara försiktig med lagstiftning och inte gå fram med sådan om det inte särskilt behövs. Vi stannade alltså för förslag i enlighet med den här riktningen.

Jag går nu in något närmare på kontakterna med Kulturdepartementet. Läget var alltså det att vi skulle publicera det här betänkandet vid utgången av oktober 2001. Under september månad hade utredningen sitt sista sammanträde inför delbetänkandet. Utredningen – jag och experterna – var eniga om hur vi skulle lägga upp det här betänkandet. Sedan skickades det från sekretariatet ut ett utkast till det här för synpunkter någon gång i slutet av september. Den 5 oktober 2001 ringde departementsrådet Kerstin Persdotter mig. Persdotter meddelade mig då att utkastet, som ännu inte var publicerat, hade föredragits för Marita Ulvskog av de två experter inom Kulturdepartementet som var med i utredningen. Enligt Persdotter hade kulturministern då blivit rasande, som hon sade, därför att något lagförslag inte hade lagts fram. Utredningens ställningstagande skulle enligt Persdotter medföra stora problem för Ulvskog.

Jag uppfattade det här samtalet så att Persdotter ringde på Ulvskogs vägnar. Jag uppfattade också samtalet så att Persdotter försökte förmå mig att ändra ståndpunkt i den principiella frågan om lagstiftning eller inte lagstiftning. Jag förklarade att utredningen var enig i den här frågan och att jag inte tänkte ändra uppfattning. Sedan avslutades det samtalet.

Det som var lite nedslående, om jag ska lämna en kommentar till detta samtal, var att det inte riktigt var sakförhållanden som Persdotter ville prata om. Jag fick bilden av att det här var fråga om några sorts politiska skäl, inte sakliga skäl, till att hon ville ha en lagstiftningsprodukt.

Den 30 oktober 2001 meddelade jag i ett nytt samtal med Kerstin Persdotter att jag hade för avsikt att begära mitt entledigande från utredningen. Då angav jag två skäl för det. För det första tyckte jag att det kändes kränkande att höra att en minister blir rasande över ett utredningsförslag som ännu inte är publicerat, utan att ha talat med mig om det. För det andra tyckte jag att det från konstitutionell synpunkt var utomordentligt tveksamt att man från departementets sida skulle försöka styra utredningsarbetet på det sätt som hade skett. Det var ju också så att det fanns ett antal frågor kvar att utreda – det här var ju bara den första frågan – och jag såg framför mig en situation där jag i var och varannan fråga skulle ha departementet på mig på det här sättet.

Jag kan också säga, med anledning av den massmediedebatt som har förekommit och de upplysningar som har kommit fram från Persdotters sida, att ingenting sades om att Persdotter ringde på eget bevåg utan ministrarnas godkännande. Det är någonting som har kommit upp senare.

Sedan har jag haft ytterligare två samtal med rätts- och expeditionschefen Martin Holmgren, ett samtal den 31 oktober och ett samtal den 6 november. Vid båda dessa samtal har vi också pratat om entledigandefrågan, och frågan om ministerstyret var uppe. Inte heller från Martin Holmgren har jag hört att Kerstin Persdotter skulle ha ringt på eget bevåg.

Inger René (m): Tack för din beskrivning av vad som har förevarit. Får jag fråga: Har du vid något tidigare tillfälle haft kontakt med Kerstin Persdotter, eller var det första tillfället den 5 oktober?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det var Kerstin Persdotter som enrollerade mig. Det var hon och Martin Holmgren som jag hade kontakt med när jag tog på mig uppdraget som utredningsordförande.

Inger René (m): Har du haft kontakt med henne eller Martin Holmgren senare under resans gång, alltså under det att utredningen har hållit på, eller var det här det första tillfället under utredningstiden, om jag uttrycker mig så?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Under utredningstiden vill jag minnas att det var vid ett tillfälle som jag pratade med Kerstin Persdotter om några sakfrågor i utredningsuppdraget. De kontakter jag har haft med henne är alltså när jag tog på mig uppdraget, någon gång under uppdraget, och sedan det här samtalet den 5 oktober.

Inger René (m): Det samtal du hade under utredningstiden hade inte samma karaktär som detta sista samtal i oktober? Det var inte ett styrande samtal på något sätt?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Nej, inte alls. Det har bara varit sådana kontakter som man kan ha under ett utredningsuppdrag – inga styrande anvisningar, så att säga.

Inger René (m): Människor med din profession brukar tas i anspråk när det gäller utredningsarbeten. Har du varit med om något utredningsarbete tidigare?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Ja, jag lämnade ifrån mig ett utredningsarbete till Justitiedepartementet i maj månad 2001 som gällde omhändertagande av berusade personer enligt LOB.

Inger René (m): Har du någonsin varit med om ett sådant här försök till styrning – jag tror att du själv sade så – eller hört att någon av dina kolleger har varit med om något liknande under en utredningsprocess?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Nej, för mig var det här första gången.

Barbro Hietala Nordlund (s): En reflexion som jag gör är: Med tanke på den erfarne utredare du är: Hur pass styrande anser du att direktiven för en utredning är? Jag har tittat på direktiven till den här utredningen och sett att uppdraget är att överväga sätt att öka skyddet för barn. Hur pass styrande anser du detta vara?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Regeringens direktiv som fanns för den här utredningen är naturligtvis styrande. Ofta är det ju, som det var i det här utredningsfallet, så att regeringen har en ganska vid beskrivning av problemet.

Utredningen får ganska fria händer att överväga de olika problem som finns. Det som jag uppfattade nu med departementet var just det att man snävade in regeringens direktiv. Regeringen hade sagt att man skulle överväga de här frågorna, men det fanns inget klart direktiv från regeringen att utredningen skulle landa i just lagstiftning. Det var det som jag uppfattade som en inskränkning.

Barbro Hietala Nordlund (s): Jag har också förstått av Kommittéhandboken och av vad som har sagts i övrigt att det är vanligt att departement och utredare har en dialog, och den kan vara ömsesidig eller ske på utredarens initiativ. Tog du några initiativ till en dialog med departementet när du upptäckte att ni var på väg att hamna i ett ställningstagande som inte var utgångspunkten för direktivet?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Jag vill mena att det ställningstagande vi hamnade i låg inom ramen för direktiven.

Barbro Hietala Nordlund (s): Min fråga har sin utgångspunkt i dialogen mellan utredare och departement. Frågan är då: När tar en utredare t.ex. kontakt med departementet? Kan det t.ex. vara när man ser att det kan finnas problem, eller när sker den här dialogen? Tog du någon sådan kontakt?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Den dialogen sker ju inom utredningen på så sätt att vi hade två experter med från Kulturdepartementet. Då utgår man som utredningsordförande från att de så att säga diskuterar tillbaka om de tycker att man behöver det inom departementet. Det var ju så i slutänden med det här betänkandet att hela utredningen, inklusive de här två experterna från Kulturdepartementet, var enig om hur vi skulle gå fram i den här frågan.

Barbro Hietala Nordlund (s): Har jag uppfattat dig rätt då: I de inledande diskussionerna om utredningsuppdraget tvekade du aldrig någonsin att åta dig uppdraget därför att du ändå var medveten om regeringens intention? För mig som riksdagsledamot har det varit tydligt under många år att kulturministern i debatter osv. har visat ett engagemang, och att intentionen med utredningen ändå var att öka och stärka skyddet. Men vid tiden för utredningsuppdraget kände du aldrig någon tveksamhet vad gäller direktivens utformning och din egen intention?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Nej. Jag menar att utredningens förslag syftar till att öka skyddet för barn och att vi har rört oss inom ramen för de direktiv som vi har haft.

Ingvar Svensson (kd): Den 5 oktober när Kerstin Persdotter ringer dig säger hon någonting om att ministern eller Ulvskog är rasande. Kommer du ihåg den exakta ordalydelsen? Du nämnde också stora problem för Ulvskog. Var det något resonemang om vad det var för typ av problem som gällde i sammanhanget?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Nej, jag beklagar: Hur orden föll exakt minns jag inte, men jag tyckte att samtalet var så märkligt att jag gjorde några anteckningar när vi hade avslutat samtalet om vad hon hade sagt. Men exakt hur hon formulerade sig kommer jag inte ihåg. Det var de här orden om att ministern var rasande och att det innebar stora problem. Jag uppfattade det här med stora problem så att kulturministern kanske hade lovat att komma fram med någon lagstiftning eller något på något håll, som hon nu inte kunde uppfylla. Jag vet inte.

Ingvar Svensson (kd): När du begär ditt entledigande skriver du så här – det är en officiell handling: ”Kulturdepartementsledningen har under arbetet med delbetänkandet försökt påverka utredningsarbetet på ett sätt som inte är förenligt med en statlig utrednings självständighet.” Om jag fattar det rätt betyder det att det inte var någon som ifrågasatte den formuleringen under den tid som följde – inte förrän nu när det blivit en KU-anmälan. Jag tänker då på dina samtal med rättschefen om detta. Ministern ringde inte upp dig och sade att du hade missuppfattat situationen eller så? Du fick ingen dementi av att du hade korrekt motiv för din begäran om entledigande?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det är korrekt uppfattat. Jag hade de här samtalerna med både Kerstin Persdotter och Martin Holmgren, och ingen sade vid något tillfälle att det här skulle ha varit någonting som Kerstin Persdotter hade hittat på själv, dvs. att ringa till mig.

Sven Bergström (c): Om det hade varit så att utredningsdirektiven hade varit mer precisa, så att det hade framgått av direktiven att ni faktiskt skulle lägga fram förslag till skärpningar, hade du då varit beredd att ta på dig uppdraget?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Ja, det hade jag varit. Jag arbetar som tjänsteman i sådana här hänseenden. Det var ingen avgörande fråga för mig, utan jag gick in i det här med öppna ögon och utan någon bestämd uppfattning i förväg. Direktiven var utformade på ett sådant sätt att det fanns olika möjligheter att röra sig i den ena eller andra riktningen. Vi valde det här.

Sven Bergström (c): Det var alltså det faktum att departementet, som du uppfattade det, i efterhand försökte precisera direktiven som gjorde att det här inte gick att fullfölja för din del?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Ja, det var ju en uppstramning av regeringens direktiv, om man ville att jag skulle lägga fram ett lagförslag. Så står det ju inte i direktiven. Men det här uppfattade jag väl mera som någon sorts påtryckning från Kerstin Persdotters sida: Man ville från departementet att jag skulle ta den här frågan under övervägande på nytt och ändra uppfattning. Det var så jag uppfattade henne.

Helena Bargholtz (fp): I de här direktiven, som vi har fått med som en bilaga, står det ändå att utredaren ska föreslå de lagändringar som föranleds av övervägandena, men det omfattar inte förslag till grundlagsändringar. Det kan ju ge ett intryck av att syftet ändå är att åstadkomma förslag till lagändringar och att det var det man förväntade sig när man gav dig uppdraget. Då undrar jag: När du märkte att det inte skulle gå att göra lagändringar, var det då någon underhandskontakt mellan dig och departementet om detta, eller var det så att man där gick och väntade och väntade och plötsligt damp det ned en efterlängtnad utredning – och så visade den sig inte alls motsvara de förhoppningar man hade? Var det något skede då du tog kontakt med departementet och sade att det inte gick, eller var det upp till de experter i utredningen som kom från departementet att klargöra att det inte gick att åstadkomma lagändringar?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det anses väl vara praxis i utredningsväsendet att om man har två experter med i utredningen från departementet så behöver inte utredningsordföranden vid sidan av dem ha några kontakter med departementet. Då sker kontakterna med departementet via experterna, och det är det som är ett av syftena med att ha experterna med i utredningen.

Helena Bargholtz (fp): Det är möjligt att de borde ha känt till det, men då har man kanske missat det från experternas sida. Man kanske skulle ha kunnat undvika det här bråket så att säga, om statsrådet hade varit medveten om detta tidigare.

När du såg direktiven, uppfattade du då inte att det stod att utredaren ska föreslå de lagändringar som föranleds av övervägandena? Ska man inte tolka direktiven så, och att man då, redan när man går in i en sådan här utredning, får göra en bedömning av om det är möjligt över huvud taget? Jag tror inte att det är möjligt, ska jag säga, så i sak gör det ingen skillnad. Jag syftar på förfaringsättet: att det är så specifikt utsagt att man ska föreslå de lagändringar som föranleds av övervägandena.

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det står inte, enligt min uppfattning, att det ska föreslås lagändringar utan att det ska föreslås lagändringar *som föranleds av övervägandena*. Vi gjorde inga överväganden som föranledde att det skulle föreslås någon lagstiftning. Det är så vi såg det.

Per Lager: Herr ordförande! Jag vill inte upprepa de frågor som de andra frågeställarna har ställt. Jag har en kort fundering kring något som kanske är svårt att svara på.

Det är svårt att förstå att de experter som sitter i utredningen och som har direktkontakt in i departementet, och som är eniga med dig om övervägandet, såvitt jag förstår, inte kommunicerar detta. Det uppstår då en kommunikation mellan ministern och t.ex. dig: Varför kom ni fram till detta övervägande? Vår tolkning på departementet var ändå att det skulle bli en lagändring. Man kan tänka sig det.

Funderade du själv inte på: Jag undrar om inte ministern egentligen ville ha en lagändring. Men nu har vi kommit fram till något annat, och ingen säger någonting. Hade du inte sådana funderingar? Från hearingen fram till själva betänkandet går det en viss tid. Jag antar att hearingen var avgörande.

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det var en del av utredningsuppdraget. Det var ett stort utredningsuppdrag som rörde åtta–tio frågor. När det gäller den här delen hade vi många experter med inte bara från departementet. Här var experter från de olika myndigheterna på radio- och TV-området. Det var experter från Granskningsnämnden, Radio- och TV-verket, RIKAB och andra områden, Justitiedepartementet och Utrikesdepartementet.

Det var många som hade synpunkter på detta. Det vi kom fram till var att ökad föräldrakontroll var mer angeläget än att just komma med någon lagstiftning som förbjöd någonting. Vi diskuterade detta i utredningen väldigt grundligt, och experterna var med och diskuterade.

Då utgår man från att om det finns andra tongångar inom departementet kommer de fram via experterna. Det gjorde de inte. Jag vet inte om de har läst sin minister dåligt eller vad det beror på. Men uppenbarligen kände de inte till Marita Ulvskogs innersta tankar i detta hänseende.

Inger René (m): Hur har det gått? Vet du om utredningen kommer att fortsätta sitt arbete med de ytterligare punkter som finns kvar på agendan?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Den frågan intresserade även mig häromdagen. Jag tog reda på det. Detta delbetänkande, som enligt min uppfattning är ett bra betänkande som innehåller en hel del kunskap, har ännu inte remitterats från Kulturdepartementet. Någon ny utredningsordförande har man inte heller hittat.

Barbro Hietala Nordlund (s): Jag går tillbaka till samtalet från Persdotter. Det var precis vid tiden då delbetänkandet skulle släppas. I det samtalet fick du en tankeställare. Men du avgick inte omedelbart efter det samtalet, eller som reaktion på samtalet, utan det fördes ytterligare samtal med departementet.

Du sade: Jag fattade beslutet att avgå. Annars riskerade jag att i var och varannan fråga ha departementet på mig. Det angav du nyss som ett skäl till att du inte ville fortsätta utredningsarbetet.

I de efterföljande samtal som du hade innan du fattade beslutet, framgick det på något vis i diskussionen någonting som gjorde att du kände att slutsatsen att de skulle vara efter dig i var och varannan fråga skulle komma att följa om du stannade kvar?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Det är inte så roligt att avgå som utredningsordförande. Det är ingenting som man längtar efter, att komma i bråk med en minister eller med ett departement. Det tar en tid av tänkande innan man bestämmer sig. Men det var ditåt jag tyckte att det bar, så jag gjorde det.

Kenth Högström (s): Jag vill ställa en fråga. Jag var ledamot i Radio- och TV-beredningen under samma tid som du tillsattes. Många av våra frågor lämnade vi över till er. En fråga som vi gärna lämnade över till er var just den fråga som du nu har kommenterat. Kan du beskriva tekniken för föräldrakontroll så att vi får klarhet i vad du egentligen föreslog?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Eftersom detta är ett granskningsärende nämnde jag det helt kort. Det finns längre diskussioner om detta i betänkandet. Men det finns en hel del sätt i dag att med tekniska hjälpmedel välja bort program. Barnlås är en variant. Det finns också någonting som heter ålderskontrollerat barnlås.

Programföretaget kan sända ut en signal. Man kan anmäla till programföretaget att man t.ex. inte vill se filmer som inte är lämpliga för barn under 15 år i televisionen hemma. Då skickar de filmen på kanalen kodad. Den som ska titta på programmet måste kunna "koda upp" det. Det finns olika sådana hjälpmedel för att göra det.

Kenth Högström (s): Det är bra att du sade det. Men gäller det alla programbolag som finns, eller gäller det bara de svenska markbundna TV 4 och SVT?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Såsom i många andra av frågorna finns det för den digitala tekniken. Det finns inte vad gäller analog teknik. Det är där skillnaden går.

Göran Magnusson (s): Jag tänkte uppehålla mig lite grann vid utredningarnas självständighet. Vi har i och för sig ingen skild bedömning i den frågan. Man kan diskutera de sakkunniga som utses från departementen, och det gäller inte bara den här utredningen, utan det är rätt generellt på det sättet.

Hur ser du på deras roll? Vad är deras roll och uppgift, är det att bära budskap fram och tillbaka?

Hovrättslagman Håkan Lavén: I den här utredningen var det, som jag nämnde inledningsvis, åtta experter. Några av dem kom från myndigheterna på radio- och TV-området – Granskningsnämnden, Radio- och TV-verket – och andra kom från departementen. Det är väl oftast så att en expert ska ha expertkunskap på ett visst område. Det är tillgången i utredningen. Men när de tillsätts just från det departement där utredningsdirektiven kommer ifrån utgår man från att de är kanalen in till departementsledningen och att man har möjlighet att via experterna kommunicera med departementet.

Göran Magnusson (s): I båda riktningarna?

Hovrättslagman Håkan Lavén: Ja, i båda riktningarna.

Ordföranden: Därmed är utfrågningen avslutad. Vi tackar för din medverkan. Nu gör vi en paus till kl. 13.00.

BILAGA B9

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar fredagen den 12 april 2002

Verkställande direktör Lars Rådh, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm

Ordföranden: Då har utskottet kommit fram till dagens sista ärende som dessutom bara är ett delärende, nämligen kompletterande frågor i anslutning till granskningen av statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm.

Vi har bett Lars Rådh att komma hit. Välkommen! Han ska inte bli utfrågad i ärendet in toto, utan han ska bara svara på några frågor som väcktes vid den huvudutfrågning som vi hade med borgarrådet Billström för någon vecka sedan.

Artigheten i detta utskott bjuder att om våra gäster vill säga något inledningsvis får de gärna göra det utan att bli utfrågade. Min fråga till dig är om du vill göra det eller om vi ska sätta i gång med frågandet direkt.

Lars Rådh: Nej, jag har inte direkt någonting att säga. Det har ju gått ganska lång tid sedan frågan var aktuell. Min minnesbild är inte helt tydlig. Men jag ska göra vad jag kan för att svara på frågorna så långt jag kan bidra.

Ordföranden: Vi brukar göra så att partierna frågar utifrån storleksordning med undantag för det parti som har anmält frågan. I detta fall är det Moderaterna och Folkpartiet. Sedan brukar vi medge några uppföljande frågor så att varje delfråga får en ordentlig belysning innan vi går vidare.

Helena Bargholtz (fp): Jag tänkte ta fasta på artikeln i Svenska Dagbladet som var införd den 5 oktober förra året där det står att Socialdemokraterna var beredda att tala för Fares stöd och där du och förre arbetsmarknads- och utbildningsborgarrådet citerades.

Som framgår av artikeln var du med och förhandlade för Socialdemokraterna. Då undrar jag vad dessa förhandlingar innebar från början. Hade du någon

tidig kontakt med Per Nuder, som var den som från regeringen lämnade dessa uppgifter om möjligheten att lämna bidrag till Centralbrons nedgrävning?

Lars Rådh: Det som stod i tidningsartikeln var att jag var med och förhandlade för att skapa en koalition i Stadshuset. Såvitt jag vet förekom det inte förhandlingar med någon annan än Stockholmspartiet. Sedan hade vi kontakt med Vänsterpartiet och Miljöpartiet för att försöka att skapa en koalition med dem. Däremot har jag inte deltagit i några förhandlingar med regeringen, vilket du kanske trodde, men så var det inte.

Helena Bargholtz (fp): Du har över huvud taget inte talat med Per Nuder i den här speciella frågan, utan samtalen har skett enbart via Annika Billström?

Lars Rådh: Det som jag berättade för Svenska Dagbladets reporter var att Annika Billström hade talat om för mig att hon hade haft kontakt med en representant för regeringen – vilken kommer jag inte ihåg. Jag tror inte heller att jag brydde mig särskilt mycket om det vid det tillfället. Det var i ett sent skede i förhandlingarna med Stockholmspartiet där de flesta frågor hade handlat om cykelbanor och andra trafikfrågor.

Annika Billström berättade för mig att det här fanns en möjlighet att lösa en viktig trafikpolitisk fråga. Sedan frågade Svenska Dagbladets reporter mig om jag kom ihåg att så hade skett, eftersom Stella Fare påstod att hon aldrig hade fått någon sådan information. Då svarade jag: "Jag vill bestämt minnas att det förekom en sådan information."

Jag var nämligen inte med vid den diskussion som fördes senare. Jag tyckte då att det hade varit märkligt om Annika inte hade talat med Stockholmspartiet om detta.

Helena Bargholtz (fp): Det står i artikeln att du tyckte att det lät "osannolikt att Stella Fare inte skulle ha nåtts av regeringens bud". Sedan säger du också enligt artikeln: "Det är ju en jättebra grej. Det är klart att vi tog upp den frågan. Varför skulle vi ha förtigit det?"

Min fråga är då: Har du talat direkt med Stella Fare om den här saken? Var det i förhandlingarna med Stockholmspartiet och Stella Fare som du tog upp den här frågan?

Lars Rådh: Nej, i det skedet träffade jag aldrig Stella Fare.

Helena Bargholtz (fp): Hur ska man då tolka det som du sade, att det var klart att ni drog upp frågan? Med vem drog ni upp den frågan?

Lars Rådth: Problemet var att hypotesen var att Stella Fare påstod att hon aldrig hade tagit del av någon information som rörde den här frågan. Eftersom jag visste att det var en viktig fråga för hela Stockholm och för Stockholmspartiet sade jag till journalisten att jag inte såg någon anledning att Annika Billström först skulle tala om saken med mig – vi var inne i slutskedet av en eventuell koalitionsförhandling – och sedan inte nämna det för Stella Fare.

Jag har inte pratat med Stella Fare och inte heller med Per Nuder om detta, utan det här har varit en diskussion som vi har haft internt. Mina informationer är alltså andrahandsinformationer.

Inger René (m): Hur vill du beskriva den jättebra grejen?

Lars Rådth: Det handlade ju om trafiksituationen i Stockholm, och vi hade ett antal frågor på dagordningen i diskussionerna med Stockholmspartiet. Det gällde bl.a. Norra länken och nedgrävningen av Centralbron. Som jag minns det berättade Annika att hon hade pratat med någon regeringsrepresentant som hade sagt att det nog skulle gå att lösa frågan på något sätt och att man skulle kunna medverka till en nedgrävning av Centralbron, vilket inte gjorde att jag hoppade jämfota eftersom jag visste att det var en angelägen fråga för alla parter att lösa. Jag utgick ifrån att man hade bedömt frågan och tyckte att detta var någonting som man skulle kunna klara under den kommande mandatperioden om man fick ett bra samarbete med Stockholms stad.

Egentligen tyckte jag inte att det var så sensationellt i det läget, utan jag tyckte att det var en ganska given utveckling. Jag tog inte heller detta som ett löfte från någon. Jag vet ju hur det fungerar och vilket ansvar regeringen har. Den kan föreslå saker, men det krävs naturligtvis en majoritet i riksdagen för att det ska kunna genomföras. Jag utgick ifrån att det var en vilja att medverka till en lösning av en besvärlig situation. Jag tyckte att det var trevligt att vi kunde gå till Stockholmspartiet och säga att regeringen var positiv till att försöka hitta en lösning för att kunna medverka i detta. Sedan slutade min del, och Annika hade fortsatta kontakter med Stockholmspartiet.

Inger René (m): Vad innebär det då mer substantiellt när du säger att det fanns en vilja att hitta en lösning när det gällde Centralbron?

Lars Rådh: Det var ju ingen substantiell sak, annat än att det var en diskussion med en ansvarig regering som vi vid det tillfället tyckte var nödvändig som part för att kunna lösa trafiksituationen i Stockholm. Jag antog att man var beredd att diskutera med Stockholms stad om vilka lösningar som man skulle kunna enas om och att man ville samarbeta för att hitta en lösning på den här frågan.

Inger René (m): För att vara tydlig: Jag antar att du menar att lösningen handlar om pengar.

Lars Rådh: Ja, det är klart att den gör. Det var en oerhört dyr lösning. Tidigare hade man en annan lösning med ett tredje spår över Riddarholmen, men som man av opinionsskäl och annat inte kunde genomföra. Då dök i stället frågan om en nedgrävning upp. Det är klart att vi hoppades att staten skulle kunna ta en del av kostnaderna, eftersom vi bedömde att Stockholms stad själv inte skulle kunna stå för dem.

Inger René (m): Hörde du någonsin i dessa diskussioner någon summa nämnas? Diskuterade du eller hörde du om det fördes diskussioner med något eller några andra partier i samma sak, alltså i regeringsförhandlingarna i Stockholm?

Lars Rådh: Någon summa nämndes aldrig. Jag kommer inte alls ihåg några summor längre, men jag vet ju att vi hade en eller flera kalkyler på vad det hela skulle kunna kosta. Vi hade inte heller någon bestämd uppfattning om i vilken utsträckning eller i vilka procenttal som vi önskade att staten skulle gå in. Vi bara konstaterade att det behövdes en statlig medverkan.

Vi hade den uppfattningen att den här frågan egentligen var ett statligt ansvar totalt sett, eftersom vi anser att Stockholm får bära en alltför stor del av de infrastruktursatsningar som är av riksskaraktär. Någon summa nämndes alltså aldrig.

Den andra frågan får du nog upprepa.

Inger René (m): Hade du eller hörde du talas om att någon annan hade diskussioner med något annat parti i samband med att man skulle bilda en koalitionsregering i Stockholm under regeringsbildningstiden?

Lars Rådh: Jag förstår inte riktigt frågan. Det är klart att den här frågan diskuterades flera gånger med Stockholmspartiet. Vi hade också diskussioner med

Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Alla trafikfrågor var naturligtvis med i de diskussionerna. Men den här frågan kom upp i ett väldigt sent skede, och det var också anledningen till att jag inte var med vid informationsöverföringen.

Vi hade ju en serie av möten, men jag var inte med i något sammanhang när detta diskuterades med Stockholmspartiet. Jag utgick ifrån att det var en så viktig fråga att om det kom fram information eller förslag skulle dessa föras vidare, eftersom vi visste att det var en av de kärnfrågor som Stockholmspartiet hade på sin egen agenda.

Ingvar Svensson (kd): Du säger här, och det sade ju även Annika Billström, att alla vill gräva ned den här bron. Då kan man fråga sig varför det var så viktigt att ge detta besked i just detta skede av förhandlingsspelet och just till Stockholmspartiet. Om nu alla ville gräva ned denna bro, varför var det så viktigt att diskutera med Stockholmspartiet?

Lars Rådh: Alla på lokalplanet ville göra det. Men det är omöjligt om man inte får en statlig finansiering. Det handlade om vad vi kunde samarbeta om på lokalplanet och vad vi trodde att vi skulle kunna klara av att göra tillsammans med staten. Det är klart att det var en viktig fråga.

Ingvar Svensson (kd): Det är väl en viktig fråga oavsett vilken koalition som bildas i Stockholms stad? Tycker inte du det?

Lars Rådh: Ja, självklart.

Ingvar Svensson (kd): Jag ville bara ha detta till protokollet, eftersom ingen annan än Stockholmspartiet fick denna information, enligt uppgift.

Lars Rådh: Som jag sade tidigare känner jag inte till vad som förevarit i övrigt. Jag konstaterar bara att detta är en viktig fråga för Stockholm. Därför är det också självklart att det är en viktig fråga för eventuella koalitionspartner på vilket sätt som man kan lösa frågan.

Ordföranden: Då så, tack för att du kom hit och lämnade dessa kompletterande upplysningar. Därmed är utskottets sammanträde avslutat.

BILAGA B10

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 16 april 2002

Borgarrådet Stella Fare, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm

Ordföranden: Utskottets sammanträde är öppnat. Vi har en lång dags utfrågningar framför oss som inleds med den minsta, om uttrycket tillåts, nämligen den med Stella Fare av kompletterande karaktär. Jag utgår från att Stella Fare är medveten om att det var borgarrådet Billström som var föremålet för utfrågningen men att ett antal återstående frågor behöver klarläggas.

Det handlar alltså om det som i utskottets handlingar heter Statliga bidrag till infrastrukturinvestering i Stockholm. Ordningen i utskottet anger att våra gäster får möjlighet att säga något inledningsvis om de så vill, varefter utskottets ledamöter får ställa frågor. Frågorna kommer i partistorleksordning med undantag för det eller de partier som har begärt ärendet för granskning, i detta fall Moderaterna och Folkpartiet. Vi brukar tillåta ett antal uppföljande frågor från varje ledamot för att klarlägga varje delområde innan vi går vidare till nästa.

Hjärtligt välkommen, Stella Fare.

Stella Fare: Jag vill bara säga att jag är lite ärad att få komma hit.

Ordföranden: Tänk om alla som kom hit inledde på detta vis!

Stella Fare: Som historiker har jag många gånger kommit i kontakt med konstitutionsutskottet. När jag var arkivarie på Stockholms stadsarkiv gjorde jag en gång ett arbete och en utställning om August Blanche, som ju var ledamot av detta utskott. Han kunde många gånger intyga hur uttråkad han var. Det roliga var att han brukade roa sig med att författa aforismer. Han hade en kollega som också var diktare. Dessa två utväxlade aforismer sinsemellan när det blev alltför tråkigt. De brukade författas på röstsedlar som var förtryckta. När jag höll på att forska i August Blanches arkiv hittade jag en aforism. Rimmet kan jag inte minnas, men på baksidan stod det ja. Det var historiens

vingslag. En av dessa röstsedlar hade någon samlare tagit rätt på och den fanns i Stadsarkivet.

Ordföranden: Tack för detta.

Inger René (m): Det vore roligt att få ta del av den aforismen; kanske det uppstår nya här, det vet vi inte än.

För att gå till frågan om att gräva ned Centralbron har du säkert läst tidningsreferaten som kommit för inte så länge sedan av vad som förevar i samband med ”regeringsbildningen” i Stockholms stadshus. Kan du med egna ord säga vad du tänkte och tyckte när du läste dem?

Stella Fare: Jag kan inte bekräfta någonting av det som Annika Billström har sagt. Vi i partiets förhandlingsgrupp var rörande överens om att något erbjudande av storslagen natur aldrig presenterades för mig vid de samtal som jag hade med Annika Billström, utan vi försökte på alla de sätt förhandla kring en lång rad frågor. Slutsatsen var att jag kom rätt så tomhänt till min förhandlingsgrupp när det gällde i vilka frågor Socialdemokraterna var beredda att gå oss till mötes. Denna fråga, Centralbron, berördes aldrig.

Inger René (m): Det var alltså inga erbjudanden av mindre ”storslagen natur”, för att använda dina ord, som kom upp även om man inte hade pratat om 9 miljarder eller andra summor? Det var inte någon diskussion som över huvud taget snuddade vid Centralbron?

Stella Fare: Nej, utan det enda som inträffade har jag också relaterat till journalister. Det var att vid ett av de absolut senaste tillfällena då jag träffade Annika Billström i hennes tjänsterum i Stadshuset satt hon i telefon med en öronsnäcka. Vårt samtal rörde sig om helt andra saker, som cykelbanor och Loudden. Jag hade en lista med mig där jag räknade upp de frågor som var viktiga för oss. Den här diskussionen avbröts hela tiden av att hon talade med någon. Det framgick aldrig om vad. Det var i stilen: Jaha, då ringer jag sedan. Så fortsatte det under en halv timmes tid. Vid något tillfälle gick hon också ut. Jag insåg att här pågår diskussioner, men om vad visste jag inte. Det var inte heller något erbjudande.

Inger René (m): Stod nedgrävningen av Centralbron på den lista över olika objekt som du hade inför förhandlingarna?

Stella Fare: Ja, den var naturligtvis med. Det var en av våra stora frågor.

Inger René (m): Om den var med antar jag att du tog upp den i förhandlingarna. Vilken reaktion fick du i så fall?

Stella Fare: Det var inte på det viset. När det gällde Socialdemokraterna hann vi egentligen aldrig konkretisera diskussionerna. Den enda fråga som jag kunde ta tillbaka till min förhandlingsgrupp som var uppe konkret för diskussion var om det gick att banta planerna på en ny lärarhögskola i Rålambshovsparken. Det var den enda fråga som Bertil Karlberg, som då var stadsbyggnadsborgarr d, tog med sig hem och kollade upp. Han kom tillbaka till oss och sade att det inte gick. Men sedermera gick det.

Helena Bargholtz (fp): I Svenska Dagbladets artikel talas det ganska dramatiskt om detta. På söndag eftermiddag den 4 oktober samlades Stockholmspartiets medlemmar på Parmm targatan. Annika Billström menar att hon inför det har haft samtal med dig per telefon om nedgrävning av Centralbron. Var det något telefonsamtal?

Stella Fare: Nej.

Helena Bargholtz (fp): Hon minns alltså helt fel.

Stella Fare: Jag vill bara bekräfta det du sade om dramatiken. Det var dramatiskt.

Helena Bargholtz (fp): Vad kan ha föranlett Annika Billström att tala om något telefonsamtal? Kanske blandar hon ihop det med det möte ni hade när hon satt med  ronsn ckan?

Stella Fare: Jag vet inte. Det ringdes en hel del under den här perioden, men vi ringde oftast för att boka träff. Jag var väldigt noga internt med att se till att vi hade lika många möten med respektive sida. Det skulle inte kunna sägas att vi inte behandlade de olika blocken jämlikt.

Helena Bargholtz (fp): Har du med tanke på den här dramatiken tagit upp det specifika påståendet om telefonsamtalet med Annika Billström ? Har ni efterröt pratat någonting om det?

Stella Fare: Nej.

Helena Bargholtz (fp): Inte om varför uppgift står mot uppgift?

Stella Fare: Nej.

Göran Magnusson (s): Det är intressanta inblickar man får i ett annat kommunalpolitiskt liv än det jag känner till, men det är så när man ska, som det uttrycktes, "bilda regering" i Stockholms stadshus.

Frågan är alltså: Vilken roll spelade Centralbron i förhandlingarna? Var det en viktig fråga i förhandlingarna med Cederschiöld?

Stella Fare: Man kan säga att det finns två stora portalfrågor som genom åren har spelat en viktig roll för oss, nästan av ideologisk karaktär. Den ena är trängselavgifter, den andra är nedgrävningen av Centralbron. Man kan säga att på min lista, och ni kan se om ni har följt Stockholmspolitiken, var det mycket mindre frågor och inte alls av den dignitet som de sedan kom att fokuseras med, om man kanske undantar frågan om Louddens nedläggning som ju är en ganska stor fråga. Centralbron var egentligen mer av en affischfråga för oss under valrörelsen. Vi kom aldrig in på frågor om finansiering, över huvud taget kan jag inte minnas att vi berörde frågan om Centralbron.

Göran Magnusson (s): Har Centralbron sedan varit aktuell att föra fram till regeringen från den majoritet som skapades genom Stockholmspartiets medverkan?

Stella Fare: Nej, inte på något sätt. Socialdemokraterna har över huvud taget inte talat om denna fråga som skulle ha varit så viktig i samband med förhandlingarna med oss, inte heller företrädare för den andra sidan. Vad som har talats om har varit den nya centraltunneln. Den har överskuggat frågan om Centralbron. Vi har i stället följt den här frågans utveckling i likhet med alla andra. Nu handlar det mera om att skapa möjligheter för tågtrafiken att expandera. Det är det som har dominerat diskussionerna de senaste två åren.

Göran Magnusson (s): När affischerna sedan togs ned efter valet har man inte drivit frågan?

Stella Fare: Möjligheterna att driva frågan har varit begränsade, eftersom diskussionen har tagit en annan riktning. Men för oss i Stockholmspartiet är detta fortfarande en portalfråga.

Göran Magnusson (s): Men inte heller sedan det enligt tidningsuppgifterna påstods att i varje fall Regeringskansliet skulle vara intresserat av att bidra till detta har den nuvarande majoriteten försökt att få pengar till det?

Stella Fare: Dessa uppgifter har kommit väldigt sent, och vi har inte på något sätt kunnat verifiera eller bekräfta att några sådana erbjudanden har givits oss. De har inte heller varit föremål för någon seriös diskussion i den nuvarande koalitionen.

Göran Magnusson (s): Du sade att Annika Billström talade i telefon av och till när du träffade henne. Du visste inte vad hon talade om. Frågan är också vem hon talade med. Vad tror du?

Stella Fare: Jag uppfattade bara att det var högre makter.

Göran Magnusson (s): Finns det telefon till dem?

Ordföranden: Utfrågningen är avslutad. Tack för att du kom hit för att ge nya inblickar i denna fråga.

BILAGA B11Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
tisdagen den 16 april 2002Statsrådet Thomas Östros, granskningsärende
2001/02:10 Utbildningsminister Thomas Östros ansvar
för Centrala studiestödsnämnden

Ordföranden: Vi hälsar Thomas Östros välkommen till oss för att svara på frågor om en gammal kär bekantning, nämligen Centrala studiestödsnämnden. Ordningen är sådan att vi ger våra gäster möjlighet att säga någonting inledningsvis, om man så vill, innan utskottet börjar fråga, och frågas görs det i storleksordningen mellan partierna med undantag för det eller de partier som har begärt frågan till granskning. Vi brukar också ge möjlighet till ett antal följdfrågor så att varje delfråga blir hyggligt uttömd innan vi går vidare.

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande, ledamöter! Som ni alla känner till prioriterar regeringen och riksdagsmajoriteten utbildningspolitiken mycket högt. Den här mandatperioden är unik på många sätt i satsningar på utbildning, i egentligen allt från förskola upp till forskarutbildning. Flera av de satsningarna berör naturligtvis Centrala studiestödsnämndens verksamhet rejält. T.ex. är Kunskapslyftet en av de stora och viktiga reformerna under de senaste åren. 800 000 människor har fått chansen till vuxenutbildning, oftast gymnasieutbildning, med det självförtroende och med de möjligheter det ger att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Högskolan har under den här perioden byggts ut med resurser motsvarande 100 000 platser. Det är 80 % fler studenter på högskolan nu jämfört med början av 90-talet. Det faktum att andelen av ungdomskullarna som går vidare till högskolestudier, som förr i Sverige var ganska låg, inte mer än 20 %, en femtedel, i slutet av 80-talet och början av 90-talet, har nu passerat 40 %. Målet är 50 % av en ungdomskull. Det tillsammans med stora satsningar på nya studiestöd för att rekrytera och attrahera nya grupper till utbildning på alla nivåer har naturligtvis också påverkat CSN:s verksamhet.

Den här mandatperioden har gett människor väldigt tydliga möjligheter, och de har tagit den möjligheten, att studera. Antalet kunder till CSN och utmaningarna för CSN har naturligtvis ökat under perioden.

CSN har tidvis av lite olika skäl haft problem med att ge den fullgoda service som studenterna har rätt att kräva. Jag kan nu urskilja tre huvudsakliga svåra utmaningar för myndigheten. Den första var vid starten av Kunskapslyftet under den förra mandatperioden 1997. Tillströmningen av studenter blev mycket stor. Det fanns ett mycket stort sug efter vuxenutbildning. Inledningsvis hade CSN svårigheter att ge alla den service som de behövde, framför allt på grund av att det var nya grupper och ett nytt stöd, det särskilda utbildningsbidraget, som krävde en ganska stor handläggning. Det lärde CSN sig sedan att hantera, och människor fick sina studiemedel och kunde studera.

Nästa stora utmaning för en myndighet som CSN, som ju har mycket avancerade komplicerade datatekniska lösningar för att ge service och bedöma studiemedelsansökningar, var millennieskiftet. I dag ter det sig som en bagatell, men om vi alla tänker tillbaka på millennieskiftet vet vi att de verksamheter som helt och hållet är beroende av mycket stora datasystem hade en mycket stor utmaning i att hantera detta, en administrativ utmaning som naturligtvis tog mycket kraft. Det klarade man, och man klarade också millennieskiftet bra utan att systemet kraschade.

Sedan den efterlängtnade proposition som riksdagen har varit mycket angelägen om att få, ett nytt förenklat mer generöst studiemedelssystem. Det infördes den 1 juli 2001 med ett stort förberedande arbete och med en omfattande utmaning när det gäller genomförandet av ett nytt studiemedelssystem, ett system som för samman olika typer av studiestöd till ett sammanhållet studiestöd. Men alla vi som är väldigt engagerade i att också individerna ska känna att det är en flexibel övergång, en rättssäker övergång och med bra övergångsregler vet att utmaningen för myndigheten blir stor just vid genomförandet, med parallella system och övergångsregler. Jag är övertygad om att systemet, som ju i grunden är ett mer lättöverskådligt system, kommer att ge myndigheten goda arbetsförhållanden i takt med att man lär sig arbeta med det nya systemet. Vi ser redan tecken på detta.

Vi från regeringens sida är mycket engagerade i att studenterna ska ha den service som de har rätt till. Vi har också reagerat kontinuerligt under mandatperioden med åtgärder, först och främst ökade resurser. Myndighetens resurser har ökat med 245 miljoner kronor sedan 1997. Det är en 50-procentig ökning, en nödvändig ökning med tanke på de nya uppgifterna. En grundläggande uppgift för regeringen och riksdagen är att se till att myndigheten får de resurser den behöver för att kunna ge en fullgod service.

En ny verksledning tillsattes den 1 januari 1999. Det är också en grundläggande uppgift för regeringen att se till att vi har en verksledning som har en god förmåga att hantera utmaningarna. Utbildningsdepartementet omorgani-

serades 1999 för att inrätta en särskild enhet med ett samlat ansvar för hela studiestödsområdet. Det är viktigt för regeringens arbete.

En särskild arbetsgrupp tillsattes år 2000 för att se över finansieringen av CSN, och det är viktigt, vilket också har resulterat i ökade resurser. Det nya studiestödssystemet fick vi den 1 juli 2001 och samma år i maj en överklagandemyndighet som ger studenterna möjlighet att överklaga CSN:s beslut. Det är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt. Det har varit en brist i det tidigare studiemedelssystemet. Sent förra året, i november 2001, tillförde regeringen nya resurser till CSN för att möjliggöra att bygga upp ett nytt kundcenter i Kiruna för att det ska vara möjligt för studenter, kunder, att nå myndigheten. Ett hundratal personer är anställda som ska ta hand om frågor som kommer in till myndigheten i stor omfattning. Det är över en miljon besvarade telefonsamtal förra året. Den investeringen i ökad service börjar nu ge goda resultat. Det är väsentligt lättare att också via telefon nå myndigheten.

Vi kan inte från regeringens sida acceptera dålig service från CSN. Vi har visat inom mandatperioden att vi är beredda att agera både med resurser och med regler och förordningsförändringar för att se till att CSN får en god möjlighet att ge en god service. Jag är övertygad om att det nu finns en grund för att se en positiv utveckling på serviceområdet, i takt med att organisationen lär sig att hantera det nya studiemedelssystemet allt bättre och också kunderna lär sig systemet allt bättre. Det finns gott hopp om att få en positiv utveckling. Regeringen följer frågan mycket noggrant och kontinuerligt.

Margareta Nachmanson (m): Trots det stora engagemang och de stora satsningar och stora prioriteringar som regeringen säger sig ha gjort när det gäller CSN är det kanske inte riktigt den verklighet som Thomas Östros just gav uttryck för.

I regleringsbrevet från Utbildningsdepartementet till CSN i december 2000 krävs att handläggningstiderna ska förkortas. Detta har ännu inte skett. Trots att antalet studenter med studiestöd har minskat under både 2000 och 2001 har handläggningstiderna ökat. Ekvationen blir ännu märkligare med tanke på de pengar som har satts in på att alltför många har anställts – från 857 anställda 1999 till 1 012 år 2000 och 1 132 personer 2001. Är det något fel på CSN, eller är det omöjligt för ett statligt monopolföretag att lösa en sådan uppgift?

Utbildningsminister Thomas Östros: Nej, det är inte alls omöjligt. En väl fungerande och väl finansierad statlig myndighet kan naturligtvis sköta det här uppdraget på ett mycket bra sätt. Jag är alldeles övertygad om att det också kommer att bli så i takt med att det nya studiemedelssystemet – kunskaperna om det och hanteringen kring det – förenklas och förbättras. Jag

menar att de förslag som finns om att i stället ha en privat lösning inte skulle vare sig förenkla och förbättra. En mycket stor del av CSN:s arbete består av myndighetsutövning, och myndighetsutövning bör bedrivas av en offentlig myndighet. Det är en mycket liten del av arbetsbördan som är den rena utbetalningen. Det är inte där tiden går åt, utan det är i myndighetsutövningen.

Jag menar att i takt med att det nya studiemedelssystemet sätter sig bra i organisationen kommer vi också att få se kortare handläggningstider.

Margareta Nachmanson (m): Peter Dahlgren, som är ordförande i Sveriges förenade studentkårer, menade i en inlägga i Svenska Dagbladet den 6 mars i år att det måste vara något fel på CSN som gör att det inte fungerar. Man har satt som mål att en ansökan ska behandlas inom tre veckor. Detta uppfylldes 1999 i 76 % av fallen för att två år senare uppfyllas i bara 62 % av fallen, för att inte tala om studier utomlands. Där har det gått från 56 % till 43 % av ansökningarna.

Då blir min andra fråga: Kan det vara acceptabelt att CSN sköter sin uppgift sämre år efter år? Om statsrådet svarar nej på den frågan, vilket ansvar har då utbildningsministern för att tusentals svenska studenter får sina besked om studiemedel alldeles för sent?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Det är alldeles oacceptabelt med dålig service. Det är regeringens bestämda mening.

Jag menar att vi redan nu börjar se tendenserna till en förbättrad service i takt med att det nya studiemedelssystemet sätter sig ordentligt i organisationen. Det har varit en stor utbildningsuppgift för i första hand de anställda, men det har också varit en stor hanteringsuppgift att finna de ordningar som måste gälla för att hantera det nya systemet. Det nya systemet är i grunden enklare än det gamla, men det har naturligtvis varit en del inkörningsproblem.

Det är inte acceptabelt med dålig service. Regeringen följer frågan mycket noggrant, och regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder om vi skulle bedöma att det behövs – precis som regeringen har gjort under mandatperioden.

Margareta Nachmanson (m): Att komma fram på telefon är svårt, och väntan är lång. I genomsnitt låg 9 000 e-postmeddelanden och väntade på svar under förra året. Antalet vid terminsstarterna var ännu fler.

Sent i höstas sade Thomas Östros att han såg mycket allvarligt på de rapporter som kom från CSN. Det är väl ungefär detsamma som Thomas Östros har gett uttryck för i dag.

I början av mars i år säger SFS att det finns 5 900 ansökningar som inte ens har börjat behandlas, trots att de samtliga är äldre än tre veckor. Dessutom fanns det för en månad sedan 13 500 ansökningar som var äldre än tre veckor och inte färdigbehandlade.

Oavsett vad som sägs förefaller det som om regeringen har pratat mer än formellt agerat. När tänker statsrådet Östros gå från upprördhet till handling?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Margareta Nachman-son börjar med telefontiderna. Det är ett av huvudskälen till varför CSN med regeringens stöd gör en satsning på kundcentret i Kiruna, vilket också ger effekt. I januari hade telefonköen en medeltid på drygt 7 minuter och 51 sekunder. Den har minskat rejält. Vi är nu nere i 1 minut och 47 sekunder i medeltid för svarstiden. Först och främst är det viktigt att komma fram till myndigheten. Mycket av frågorna är sådant som behöver redas ut, nämligen vilka uppgifter myndigheten ska ha in för att kunna göra sin bedömning. Det är också myndighetens bedömning att de ärenden som Margareta Nachman-son beskriver inte har handlagts efter ett antal veckor ofta har att göra med att det fattas uppgifter. Då blir kommunikationen mellan studenten/kunden och myndigheten central och därmed också telefonkommunikationen.

Mats Berglind (s): Thomas Östros har själv sagt att en av anledningarna till väntetiderna är den stora utökningen av antalet platser till universiteten. Du exemplifierade med Kunskapslyftet, som var helt nytt både i regelsystemet och utbildningsmässigt.

Tog myndigheten eller du något initiativ i förväg när det var klart att propositionen skulle läggas fram så att CSN hade möjlighet att förbereda servicen till studenterna?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Det var före min tid som statsråd på Utbildningsdepartementet som Kunskapslyftet lanserades och genomfördes. Jag kan inte riktigt svara på de kontakter som då var mellan departementet och CSN. Men naturligtvis utgår jag från att det var en ordentlig dialog. Det som jag tror låg bakom en del av svårigheterna 1997 var att CSN då missbedömde hur intresset skulle vara. Det visade sig vara ett mycket stort och omedelbart intresse för Kunskapslyftet. Det hade att göra med det nya studiestödssystem som fanns kopplat till Kunskapslyftet, dvs. det sär-

skilda utbildningsbidraget kopplat till a-kassan. Det lyckades CSN hantera i takt med att man fick ökade resurser från regeringen. Sedan kom ytterligare utmaningar i form av millennieskiftet, men Kunskapslyftet lyckades man hantera på ett relativt bra sätt efter den första inledande fasen.

Mats Berglind (s): Du har själv påstått att resurstilldelningen har ökat. Jag har förstått kravet från CSN som att man behöver ytterligare resurser för att få den servicenivå som du själv tycker är rimlig. Varför har man inte fått mer, när det ändå går att se att de resurser som har givits har förbättrat situationen?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Jag vågar säga att regeringen har reagerat rejält varje gång resursdiskussionen har varit uppe. Om vi tittar på en tidsserie av vilka resursökningar myndigheten har fått kan vi se att de vid flera tillfällen har varit rejäla.

Vi har naturligtvis en dialog inför varje budgetår med myndigheten. Det har varierat från år till år vilken bedömning myndigheten själv har gjort av resursläget. Vi har haft en mycket stark resursutveckling från 453 miljoner kronor 1997 till 698, nästan 700, miljoner kronor år 2001. Det har varit en dialog som har resulterat i ökade resurser vid flera tillfällen under dessa år.

Mats Berglind (s): Det har inte räckt i alla fall.

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Jag är inte säker på att det bara blir en resursfråga när det nya studiemedelssystemet ska genomföras. Myndigheten har en speciell arbetssituation i och med att det finns ett par mycket stora koncentrationer av arbetstoppar under året. Att då samtidigt införa ett nytt studiemedelssystem där hela personalen måste utbildas i det nya systemet blir inte självklart en resursfråga i att anställa ännu fler, utan det handlar om att så snabbt som möjligt kunna hantera det nya studiemedelssystemet. Det är min bedömning, och det är också myndighetens bedömning, att med en förbättrad telefonmottagningskapacitet för dialog och med större kunskap, som man nu efterhand har fått, kring arbetet med det nya studiemedelssystemet kommer man väsentligen att förbättra sin service.

Självklart kommer regeringen att fortsätta att föra en budgetdialog med myndigheten för att vid varje budgettillfälle göra en ny bedömning.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Jag vill ta upp frågan om påminnelseavgifterna. De är nu höjda till 120 kr. Vad är det för tidslimit för påminnelseavgifterna? När påförs man påminnelseavgiften? Är det de generella reglerna som gäller, dvs. om man inte betalar inom 10 dagar?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Det är en femdagarsregel som gäller vid påminnelseavgifterna. Påminnelseavgiften är 120 kr. Den höjdes kraftigt 1991 från 50 kr, och den har sedan dess legat stilla på den nivån.

Helena Bargholtz (fp): Tycker statsrådet att det är rimligt att de 5 900 studenter som får vänta på att få sina ansökningar behandlade i tid ska bli påförda påminnelseavgifter om de sedan inte betalar i tid?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Jag vet att det finns ett förslag om att ändra systemet i den meningen att också studenterna ska kunna få en motsvarighet till påminnelseavgift från myndighetens sida. Låt mig påminna om att inget parti i riksdagen har lagt fram förslag om ytterligare resurser till CSN. De förslag som finns handlar snarare om neddragningar, minskade avgifter, lite ökade anslag, men netto sämre resursutveckling för myndigheten. Det skulle inte ge bättre service.

Jag menar att det system vi har för påminnelseavgifter är ett rimligt system. Det är också det som har fått politisk uppbackning.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Det kan bero på att man på många håll inte har särskilt stort förtroende för CSN, och därför tycker man kanske inte att det är värt att ge CSN ytterligare resurser, utan man försöker att se om det går att hitta andra sätt för studenterna att finansiera sina studier.

Som det framgår av en promemoria här är det tydligen så att påminnelseavgifterna behövs för att delfinansiera CSN:s verksamhet. Hur stor roll spelar påminnelseavgifterna?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Jag kan inte svara på frågan om just påminnelseavgiftens andel av den totala avgiftsintäkten. Den totala avgiftsintäkten 2001 är drygt 329 miljoner kronor. Anslaget är 369 miljoner kronor. I avgifterna finns expeditionsavgiften, påminnelseavgiften och uppläggningsavgiften. Jag ber att få återkomma till fördelningen av avgifterna. Jag har dem inte i huvudet.

Helena Bargholtz (fp): Det finns inga tankar på Utbildningsdepartementet att eventuellt ta bort påminnelseavgiften för de studenter som inte får sina ansökningar behandlade i tid?

Utbildningsminister Thomas Östros: Det är två olika frågor. En ansökan som inte behandlas i tid kan bero på flera olika saker. Det kan bero på att myndigheten inte har alla uppgifter som den behöver för att göra en bedömning av t.ex. hur många terminer eller veckor som återstår av de 12 terminer som studenten har till förfogande. En sådan uppgift måste myndigheten ha. Den är inte direkt relaterad till den andra frågan, dvs. om studenten inte betalar sina studiemedelsavgifter och amorteringar i tid. De är inte kopplade till varandra.

Inget parti har föreslagit mer resurser. Snarare är det, precis som Helena Bargholtz nämner, neddragningar av resurser till CSN som har föreslagits. Jag tror inte att det gör att servicen förbättras, utan jag tror att det är precis tvärtom.

Ordföranden: Jag ska fråga ett par saker. Jag vill inledningsvis kontrollera mitt minne.

Regeringen har fått riksdagens accept på förslag från de senaste åren om vad man vill göra med CSN respektive de anslag som har tilldelats. Det är väl en korrekt minnesbild?

Utbildningsminister Thomas Östros: Om ordföranden menar att de förslag som vi har lagt fram för riksdagen har fått majoriteten bakom sig? Ja. Det är inklusive att också avgiftsfrågan inte har mött kritik från riksdagens majoritet.

Ordföranden: Jag vill förvissa mig om att riksdagen inte har intervenerat på ett sätt som skulle göra att riksdagen har en del av ansvaret.

Jag undrar något hur Thomas Östros ser på regeringens ansvar i detta. Det är uppenbart att det finns en massa förklaringar till varför det händer som händer. Thomas Östros har angivit en rad av dem. Det slutar likväl med att Dagens Nyheter i höstas vid den senaste stora omgången av intagningar har rubriken "Jag har inga matpengar". En Maria berättar att hon har väntat fyra månader på ett beslut och att hon nu är ett nervvrak. Det finns en Johan som studerar i USA och som har väntat lång tid, liksom en Per som berättar om sin son. En annan Per skulle kunna berätta om sin son, dvs. jag själv.

I samma artikel meddelar CSN att man inte kan leva upp till regeringens krav. Då inställer sig frågan vilket ansvar Thomas Östros anser att regeringen har för att det faktiskt ser ut som det gör.

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Naturligtvis har regeringen ett ansvar för hur myndigheterna fungerar. Det handlar naturligtvis om finansiering, det handlar om regelverk, det handlar om att utse ledning för myndigheten.

Låt mig ta år 2001 som ett gott exempel. När myndigheten under 2001 till regeringen och departementet föreslår att för att klara utmaningarna framöver behöver man förstärka möjligheterna att ta emot telefonsamtal och därmed omorganisera sig, reagerar regeringen med att tillföra myndigheten 70 miljoner kronor extra under tre år för att kunna bygga upp denna service. Den sätts i gång senare under hösten och kommer att betyda mycket för att kunna ge just den service som är betydelsefull. Regeringen har naturligtvis ett ansvar för att myndigheten har arbetsförhållanden som gör att man kan utföra sina uppgifter. Jag menar att regeringen under flera tillfällen under mandatperioden också har visat att man är beredd att ta detta ansvar – med stöd från riksdagen.

Ordföranden: Vi talade tidigare om förhållandet mellan reformer, nya kunskapslyft, expansion och allt det som har skett inom högskoleområdet under de senaste åren. Vid varje sådant tillfälle förefaller det som om studiestödssystemet inte är med. Vid varje tillfälle inträffar det som tidningarna beskriver och som Thomas Östros verifierar, nämligen att då havererar det hela, man får vänta, det uppstår nya frågor och ursäkter: "Det gick inte så bra."

Hur förbereder regeringen varje reformelement så att det inte finns en räckta studenter som till slut till följd av regeringens reformplaner tvingas meddela tidningarna att de inte har matpengar?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Jag börjar med att påminna om att, jag tror, samtliga partier önskat en studiemedelsreform med ikraftträdande 2001. Det är nog bara Moderaterna som har avstått från att beskriva hur den ska se ut. Övriga partier har legat mycket nära regeringens förslag. Möjligen kan jag konstatera att deras förslag gjorde det hela ytterligare lite krångligare. Det finns en mycket bastant majoritet i riksdagen och ett starkt krav från riksdagen att genomföra en studiestödsreform. Inget parti har i samband med detta sagt att CSN ska ha mer resurser. Om det har funnits andra förslag har det varit för mindre resurser, särskilt från oppositionen.

Självklart måste en studiemedelsreform förberedas i form av beslut i god tid från riksdagens sida och en infasningsperiod som gör det möjligt för myndigheten att klara sin uppgift.

Beslutet om ett nytt studiemedelssystem fattades i god tid. Propositionen lades fram tidigt under mandatperioden. Det fanns tid för förberedelser. Men självklart finns det vissa inkörningsproblem när reformen ska realiseras, framför allt eftersom alla nya studiemedelssystem måste kombineras med infasningsregler. Vi har dessutom många som går kvar i det gamla systemet. Därmed säger jag inte att man ska acceptera att det blir förlängda tider, men det är en möjlig förklaring till att hösten inte blev så bra som vi hade anledning att kräva.

Nu ser vi också att tack vare de nya möjligheterna till telefonkontakt med myndigheten, som väsentligen har förbättrats, och i takt med att personalen i allt större utsträckning har lärt sig det nya systemet, att vi har goda grunder att mena att det kommer att bli bättre framöver. Det är ett starkt krav från regeringens sida. Vi följer detta mycket noggrant. Om vi gör bedömningen att resurserna inte räcker eller att regelverket är felaktigt återkommer vi till riksdagen.

Ordföranden: Som en avslutande kommentar från min sida i denna omgång jämför jag utbildningsministerns uttalanden med de uppgifter som Margareta Nachmansson tidigare citerade från studenterna själva. De tyder snarare på att en eländig situation är på väg att bli ännu eländigare. Vilka mått och steg har Thomas Östros tänkt sig att vidta?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Det Margareta Nachmansson redovisade var det jag talade om, dvs. ett i grunden nytt studiemedelssystem, stött av samtliga partier i riksdagen – möjligen utom Moderaterna som inte har lagt fram något annat förslag än att de vill ha ett nytt studiemedelssystem. Vad det innebär vet ingen av oss – det är säkert marknaden som ska lösa det hela. Det nya systemet har haft inkörningsproblem. Det är de siffrorna Margareta Nachmansson redovisade.

Jag menar att det finns ingen i riksdagen som har föreslagit åtgärder utöver regeringens för att komma till rätta med problemet. Vi har reagerat, senast under förra året, genom att tillföra nya resurser för att förstärka servicen. Självklart följer vi noggrant myndighetens arbete. Myndigheten återkommer under våren med två rapporter till regeringen. En ska gälla arbetsmiljöproblemen inom CSN, där regeringen i budgetpropositionen och i regleringsbrev har begärt att myndigheten ska återkomma till regeringen och beskriva vad man gör för att förbättra arbetsmiljön. Den andra kommer att gälla det fortsatta organisatoriska arbetet. Hur ska myndighetens struktur och organisation förändras för att kunna erbjuda en fortsatt bättre service? De rapporterna kommer under våren till regeringen.

Ordföranden: Thomas Östros menar väl inte med hänvisning till riksdagsmajoriteter att det är någon annan än regeringen som är ansvarig för att CSN sköter sin uppgift?

Utbildningsminister Thomas Östros: Herr ordförande! Nej, absolut inte. Regeringen är ansvarig för sina myndigheter.

Jag har redovisat att regeringen mycket aktivt har arbetat med att se till att tillföra resurser, förändra regelverk osv. och vidta åtgärder för att förstärka myndighetens möjligheter till ett gott arbete. Min bedömning är att med införandet av det nya studiemedelssystemet kommer också myndigheten, i takt med att inkörningsproblemen försvinner, att kunna ge bättre service.

Ordföranden: Tack för detta. I något annat sammanhang ska jag berätta för utbildningsministern vad Moderaterna vill göra åt studiestödssystemet.

Någon ytterligare fråga? I så fall ber jag att få säga tack till Thomas Östros för att han ville komma och svara på utskottets frågor.

BILAGA B12

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 16 april 2002

Statsrådet Anna Lindh, granskningsärende 2001/02:25
Regeringens ansvar i samband med FN-sanktioner,
samt 38 och 40, Avvisning till Egypten

Ordföranden: Hjärtligt välkommen, utrikesminister Anna Lindh, för att svara på utskottets frågor om två ting, dels regeringens ansvar i samband med FN-sanktioner, dels regeringens handläggning av vissa avvisningsärenden.

Båda dessa ärenden kan komma att innehålla – och innehåller med stor sannolikhet – uppgifter som inte är öppna. Därför kommer utskottets utfrågning att tillgå på likartat sätt som vid utfrågningen av Thomas Bodström häromdagen. Vi börjar med den öppna delen och fortsätter tills det visar sig inte vara möjligt att fortsätta – och det kommer med sannolikhet att visa sig.

Vi börjar med frysningsärendet, alltså FN-sanktionerna, och kör det tills det av öppenhetsskäl inte längre är möjligt. Därefter övergår vi till det andra ärendet och betar oss på samma sätt. Sedan övergår utskottet till en sluten utfrågning om båda ärendena. Det är möjligt att detta kommer att uppfattas som lite konstigt, men den andra ordningen skulle bli ännu konstigare. Vi försöker så här.

Än en gång hjärtligt välkommen, Anna Lindh!

Vi har som tradition att våra gäster har möjlighet att säga något inledningsvis innan utskottet börjar fråga. Därefter frågar utskottet i partistorleksordning, med undantag för det parti som har anmält frågan och därför brukar få börja. Dessutom brukar vi tillåta ett antal följdfrågor per delfråga för att gå till botten med varje delfråga innan vi går vidare.

Varsågod – jag misstänker att utrikesministern vill säga någonting till att börja med.

Utrikesminister Anna Lindh: Ja, jag skulle vilja säga några ord och till att börja med ge en lite utförlig inledning, där jag påminner om det politiska

läget hösten 2001 och vad regeringen akut gjorde, vad vi gjorde för att hjälpa de tre individerna och vad vi sedan har gjort när det gäller rättssäkerheten.

Låt mig börja med det politiska läget hösten 2001. Då gällde sedan ett par år tillbaka de internationella sanktionerna mot Afghanistan som FN hade beslutat. Sanktionerna var riktade mot talibanregimen i Afghanistan, mot nätverket al-Qaida och mot Usama bin Ladin. En av de viktigaste delarna i sanktionerna var frysning av tillgångar för att försvåra finansieringen av terrorismen. Detta skedde genom att personer och organisationer som ansågs ha samröre med terroristerna fördes upp på en spärllista.

I EU hade vi valt att genomföra sanktionerna gemensamt i stället för att varje medlemsland gjorde det för sig. Metoden att använda en spärllista med organisationer och personer var en teknik som hade använts flera gånger tidigare, t.ex. i fråga om Jugoslavien och Angola. Varken Sverige eller något annat land hade haft några invändningar mot systemet som sådant.

Detta gällde alltså före terrorattackerna i USA den 11 september. Efter det föreföll det ganska snart stå klart att det var Usama bin Ladin och nätverket al-Qaida som låg bakom attackerna. FN reagerade då snabbt och beslutsamt. Den 28 september antog säkerhetsrådet resolutionen 1373, som förpliktigade alla stater att vidta långtgående åtgärder för att stoppa den internationella terrorismen. Man skulle bl.a. vidta åtgärder för att förhindra finansieringen av terrorismen, t.ex. genom frysning av tillgångar.

FN och EU följde också upp sina egna tidigare sanktioner mot talibanerna genom att föra upp ett stort antal nya organisationer och enskilda personer, som ansågs ha samröre med terroristerna, på den särskilda spärllistan för Afghanistansanktioner.

Vi ska inte heller glömma den rädsla som präglade alla länder vid den här tiden. Risken för nya terroristattacker, lika överraskande och omfattande som den mot World Trade Center, ansågs då påtaglig. I Sverige infördes t.ex. bevakning av kärnkraftverk och nya säkerhetskontroller på flyget, vi letade efter Anthrax i brev osv.

När det gäller de akuta åtgärderna i Regeringskansliet fick vi första gången upplysningar om de svenska namnen natten mellan lördagen den 3 och söndagen den 4 november. Det kom ett fax med en lista på 37 organisationer och 15 individer från det amerikanska finansdepartementet till det svenska finansdepartementet. På denna lista fanns de tre personerna och organisationerna i Sverige. USA meddelade att listan skulle överlämnas till FN:s sanktions-

kommitté den 7 november, och på morgonen den 5 november överlämnades detta fax från Finansdepartementet till UD, Justitiedepartementet och Rikspolisstyrelsen. Den politiska ledningen i samtliga departement informerades samma dag, inklusive jag själv.

FN:s sanktionskommitté följde de vanliga procedurerna när den fick USA:s förslag. Medlemmarna i kommittén fick ta del av förslaget. Om ingen har några invändningar inom 48 timmar anses förslaget antaget. Endast USA kontaktade oss innan beslut fattades. Sanktionskommittén beslutade den 9 november att komplettera spärllistan med de nya namn som USA hade föreslagit. EG-kommissionen införlivade spärllistan tre dagar senare, då den blev gällande i hela EU, och därmed också i Sverige.

I det läget fanns ingen information om vilka misstankar som låg bakom de olika namnen på listan. Vi utgick från att misstankarna gällde anknytning till terroristhandlingar. Dels trodde vi att det kunde handla om inblandning i World Trade Center-attentatet, dels oroade vi oss över aktiviteter i Sverige. Regeringskansliet försökte få fram information från de amerikanska myndigheterna om vad som låg bakom misstankarna för att kunna överlämna informationen till polismyndigheterna. Men det visade sig svårt att få denna information, eftersom den ansågs vara hemlig underrättelseinformation. Vi fick uppgifter i omgångar från de amerikanska myndigheterna, och alla uppgifter gick ut på att det fanns en koppling mellan de svenska namnen, framför allt organisationen al-Barakaat, och finansieringen av Usama bin Ladin och nätverket al-Qaida. Det fanns också vissa uppgifter om individerna.

Uppgifterna överlämnades till polismyndigheterna för fortsatt utredning, och om utskottets ledamöter vill ställa frågor om den informationen måste jag få besvara dem bakom stängda dörrar.

Den 28 november fick vi besked av USA att vi fått all den information som USA kunde lämna ut. Även om det inte är regeringens sak att avgöra skuldfrågan ville vi ändå ha mer information. Veckan efter begärde vi därför svar på ett antal konkreta frågor. Men svaren dröjde.

När jag nu ser tillbaka på det som hände den allra första veckan i november kan jag så här i efterhand önska att vi hade varit ännu mer aktiva för att ta reda på vad som låg bakom det amerikanska förslaget innan besluten i sanktionskommittén fattades. Samtidigt kan jag konstatera att vi varken då eller senare visste hur det förhöll sig med skuldfrågan. Jag är också helt övertygad om att vi inte hade kunnat förhindra att förslaget antogs av sanktionskommittén efter 48 timmar, även om vi hade velat det. Detta kan jag säga mycket

bestämt efter att ha sett hur svårt det har varit att få i gång en diskussion om och förändringar av hur dessa beslut fattas.

Som utskottet väl känner till får regeringen enligt regeringsformen inte handla så att det innebär ingrepp i myndighetsutövningen inom rättskipning eller förvaltning. Regeringen kunde därmed inte heller ta ställning i skuldfrågan. Till detta kom att det också pågick svenska utredningar.

Den 15 november inledde åklagarmyndigheten en förundersökning angående bokföringsbrott. Man visste inte då vad som kunde finnas bakom en titel som bokföringsbrott. Förundersökningen mot en av de berörda organisationerna lades ned den 21 januari, men samtidigt inleddes en ny förundersökning som gällde al-Barakaats svenska organisation. Regeringen bedömde alltså att den inte kunde ta ställning i frågan om svenskarna skulle finnas på spärllistan eller inte. Det måste vara sanktionskommitténs uppgift. Däremot har vi gjort vad som har varit möjligt för att hjälpa svenskarna i deras kontakter med sanktionskommittén och de amerikanska myndigheterna.

Samma dag som vi fick besked om att vi hade fått all information av de amerikanska myndigheterna tog vi kontakt med de tre svenskarna och informerade om möjligheterna att klaga till EG-domstolen och om möjligheterna till rättshjälp och advokat. Så fort vi någon vecka senare fick information om USA – hur man kunde överklaga det amerikanska frysningsbeslutet – redovisade vi det för de tre svenskarnas advokater. Vi informerade också vid flera tillfällen om möjligheterna att via den svenska FN-representationen i New York begära dispens hos sanktionskommittén, alltså dispens för personliga behov. UD erbjöd sig också att bistå advokaterna i de rättsliga kontakterna med de amerikanska myndigheterna och i kontakterna med EG-domstolen. Men det kom inte några önskemål om detta från advokaterna, och svenskarna ville inte begära dispens.

Dessa erbjudanden upprepades flera gånger från UD:s sida, och det ledde senare till en muntlig begäran från de tre svenskarna om att bli avförda från listan. Detta förmedlade UD till kommittén den 15 december. Sanktionskommittén ansåg inte att det räckte med en muntlig begäran för att ta upp saken i kommittén, utan man ville ha en skriftlig framställning från de tre svenskarna. UD erbjöd sig att förmedla en sådan skriftlig framställning, men någon sådan framställning kom inte.

När den nya resolutionen, 1390, hade antagits av FN den 16 januari fick vi nya regler att utgå ifrån. Det talades nu om krav på kriterier för att stå på listan. Därmed kunde regeringen utifrån resolution 1390 i eget namn begära att samtliga namn på spärllistan skulle omprövas med anledning av den nya

resolutionen. Vi gick alltså fortfarande inte in på skuldfrågan vad gällde de tre svenskarna, men vi krävde att alla namn skulle omprövas och prövas ordentligt av sanktionskommittén i stället för att man använder ett schablonförfarande.

Den 25 januari begärde advokaterna till slut skriftligen att de tre svenskarnas placering på listan skulle omprövas. Vi förmedlade denna begäran till sanktionskommittén, som senare avlog den. Vi begärde då med kraft att sanktionskommittén skulle göra en saklig prövning av begäran, men det bifölls inte av kommittén.

Vi har från regeringens sida också medverkat till att de tre svenskarnas advokater har fått träffa företrädare för sanktionskommittén och de amerikanska myndigheterna.

Regeringen har även mycket aktivt arbetat för att förbättra rättssäkerheten. Jag tog första gången upp rättssäkerhetsfrågorna vid ett möte med alla europeiska ambassadörer i slutet av november. Det var ett par veckor efter det att listan hade införts. Då bad jag att de skulle rapportera om våra synpunkter och krav på en förbättrad rättssäkerhet till sina huvudstäder och utrikesdepartement.

Jag tog upp rättssäkerheten med mina utrikesministerkolleger vid i princip varje möte vi hade under slutet av november och december. Vi drev då frågan att EU skulle visa att det går att ha bättre krav och bättre kriterier för hur det går till att uppföra personer på terroristlistor. Det medförde att vi efter ett antal kontakter och väldigt mycket arbete fick andra regler som gäller i EU. Det innebär att beslut ska fattas på grundval av ordentlig information om anklagelser och att man ska ha tydliga kriterier. Det måste finnas dom, beslut eller förundersökning för att man ska föras upp på en lista. Det måste också finnas möjligheter till omprövning av ett beslut. Beslutet ska omprövas var sjätte månad. Man kan få göra undantag för personliga förhållanden, och det ska finnas möjlighet att överklaga.

Jag vill betona att om de krav som vi fick igenom när det gällde EU:s regler hade gällt i FN, hade de tre svenskarna i dag varit strukna från den listan. Det här var alltså ett arbete som då pågick med all kraft i EU.

Samtidigt tog vi upp frågorna i FN. Statsministern tog upp problemen direkt med generalsekreterare Kofi Annan i New York den 5 december. Kofi Annan lovade då att ta upp det här med sanktionskommitténs ordförande. Statsministern och jag tog upp frågan på nytt med Kofi Annan när han besökte

Stockholm den 12 december. Jag tog också upp frågorna direkt med alla ministrar som satt i säkerhetsrådet som vi hade särskilda kontakter med – Norge, Storbritannien, Frankrike, Irland och Bulgarien. Det var väldigt tydligt att ingen av dem hade hört talas om problemen innan vi tog upp dem. Ingen hade förstått hur problematisk rättssäkerheten var.

När sedan Afghanistanresolutionen skulle revideras i mitten av januari i år lämnade Sverige konkreta förslag om hur rättssäkerheten kunde förbättras. Vi pekade då på att de regler vi hade i EU också borde införas i FN-resolutionen. Tyvärr fick vi i väldigt begränsad utsträckning gehör för de förslag vi hade när det gällde säkerhetsrådet. Resultatet blev i alla fall att säkerhetsrådet uppdrog till sanktionskommittén att regelbundet uppdatera den här listan på grundval av relevant information. Man uppdrog till sanktionskommittén att utfärda riktlinjer och kriterier.

Vi har tagit detta till utgångspunkt för att fortsätta att intensivt arbeta för att få samma regler i FN som vi har fått i EU. Vi har presenterat ett paper för hela sanktionskommittén där vi har försökt utveckla och förklara kraven. Vi har begärt att alla namn på spärrlistan ska omprövas och att man ska tillämpa EU:s kriterier. Vi har uppvaktat både kommitténs ordförande och alla enskilda medlemsländer för sig.

Sverige bjöds därför in till ett möte den 11 februari för att diskutera de svenska förslagen. Det var första gången man hade ett sådant möte. Det blev en lång och intensiv debatt. Den är inte avslutad än. Några länder har haft förståelse för de svenska kraven men tyvärr långtifrån alla. Motståndarna har menat att det skulle minska effektiviteten i sanktionerna, fördröja beslutsfattandet och avslöja känslig underrättelseinformation.

Vi har också försökt få ett stöd för att EU ska agera enigt i FN för att genomföra dessa förslag, eftersom vi har varit överens om reglerna i EU. Men det har tyvärr varit svårare att få EU att agera gemensamt för att få FN att förändra reglerna. Vi har t.ex. velat att EU ska skriva gemensamt till FN:s säkerhetsråd. Men t.o.m. en så enkel åtgärd som att skriva ett gemensamt brev om det vi har genomfört gemensamt i EU har väckt motstånd.

Vi har också arbetat bilateralt, framför allt med de amerikanska myndigheterna, eftersom det är USA som har lagt fram förslagen om nya namn på spärrlistan. Jag kommer själv att träffa den amerikanske finansministern nästa vecka för att få möjlighet att diskutera det här med honom och förklara varför vi från svensk sida tycker att det är ett så stort problem.

Jag skulle avslutningsvis bara vilja säga att vi alltså har försökt på alla sätt att agera både för att hjälpa de tre individerna och för att förbättra rättssäkerheten. Det finns bara en gräns vi har haft, och det är att vi inte har kunnat ta ställning till själva skuldfrågan. Vi har då också upptäckt att det finns ett grundproblem när det gäller FN-resolutionen, och det är att den inte förutsätter att det har begåtts ett brott. Det kriterium som gäller är att man har samröre med talibanerna, al-Qaida eller Usama bin Ladin. Det innebär att den personkrets som träffas av sanktionerna kan bli väldigt bred och vid. Det är därför det är så viktigt att vi får begränsande kriterier, begränsande regler, för vilka som kan uppföras på listan.

Vi står inför ett oerhört dilemma. Samtidigt som detta gäller är Sverige som stat folkrättsligt bundet av säkerhetsrådets resolution. Och vi måste respektera säkerhetsrådets resolutioner, vare sig de går oss emot eller rör våra egna medborgare. Det gäller oavsett om man implementerar det här som en EU-förordning eller inte. Hade vi inte varit medlemmar i EU hade vi behövt införa samma lagstiftning själva. Vi har alltid drivit att man ska vara lojal med FN:s resolutioner gentemot andra stater, både stora och små stater, och vi menar att vi måste fortsätta att visa att Sverige är lojalt med FN-systemet.

Samtidigt ser vi det stora dilemmat, därför att det här sanktionssystemet fungerar inte bra, är inte ett rättssäkert system. Det ska inte få gå så här fort. Det ska inte vara så att man inte får veta vad man är misstänkt för. Det måste finnas ordentliga möjligheter till omprövning. Jag kan säga att det här är någonting som regeringen driver väldigt hårt både i EU och i FN. Det finns en väldigt stark medvetenhet om den svenska kritiken. Många har varit rätt upprörda för att vi har drivit de här frågorna så hårt. Det är nog ingen i EU-kretsen och få i FN-kretsen som är omedvetna om att vi har drivit rättssäkerhetsfrågorna. Vi hoppas att vi kommer att få gehör för det även i FN.

Ordföranden: Tack för detta. Det är Vänsterpartiet som har anmält frågan till granskning. Varsågod, Mats Einarsson!

Mats Einarsson (v): Utrikesministerns ganska fylliga redogörelse har i och för sig gett svar på en del av de detaljfrågor jag hade, men jag vill ändå ställa några frågor.

Jag ska börja med frågan om sanktionerna mot dessa tre personer och dessa sanktions eventuella förenlighet med eller stridande mot andra internationella konventioner som Sverige är bundet av och även vår egen svenska grundlag. Jag förutsätter att såväl grundlagen som Europarådskonventionen till skydd för de mänskliga rättigheterna och FN:s internationella konvention om medborgerliga politiska rättigheter, som väl är de mest relevanta dokumenten

i sammanhanget, är kända. Jag ska därför inte citera utförligt, men jag vill peka på några punkter som förefaller problematiska i sammanhanget.

I vår egen regeringsform finns t.ex. retroaktivitetsförbud vid straff. Det finns förbud mot specialdomstol. Det har hävdats att rådet i praktiken här har varit en specialdomstol.

I 10 kap. 5 § finns begränsningar av vilken makt som får överlämnas t.ex. till säkerhetsrådet: "Därvid får ej överlåtas beslutanderätt som avser fråga om stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen eller fråga om begränsning av någon av de fri- och rättigheter som avses i 2 kap." I 2 kap. finns ju dels det som jag nämnde, dels även t.ex. egendomsskyddet.

I Europarådskonventionen finns artikel 6 om rätt till en rättvis rättegång, artikel 7 om inget straff utan lag och artikel 13 om rätt till effektiva rättsmedel.

Motsvarande finns också i FN:s internationella konvention. Det finns i artikel 2 och i artikel 14. I artikel 12, vilket är intressant, står följande: Envar som lagligen befinner sig på en stats område äger rätt att röra sig fritt och fritt välja bosättningsort. Envar äger frihet att lämna vilket land som helst, däribland sitt eget.

Dessa personer är nu försedda med reseförbud.

Jag ska ställa frågan så här, och jag bortser då från den senare frågan om vad vi är bundna att göra: Är frysningen, enligt utrikesministerns uppfattning, och de sanktioner som har vidtagits mot dessa personer förenliga med de medborgerliga och politiska rättigheter som garanteras var och en i vår egen regeringsform, i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och i FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna? Är de här sanktionerna förenliga med det som vi har åtagit oss i dessa konventioner?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag kan erkänna alla de problem som Mats Einarsson pekar på. Även ifall det i och för sig är så att FN-resolutionen går före konventioner – rent folkrättsligt går FN-resolutionen före – menar jag att det är ett politiskt och moraliskt problem att vi inte uppfyller alla de andra, både juridiska och moraliska, förpliktelser vi har när vi har ett så pass rättsosäkert system.

Mats Einarsson (v): Jag ska nu ställa vad som kan avfärdas som en hypotetisk fråga, men jag hoppas att utrikesministern ändå vill försöka besvara den: Är varje åtgärd beslutad t.ex. av en sådan här sanktionskommitté eller av säkerhetsrådet självt bindande för Sverige, alltså även om man tänker sig att säkerhetsrådet eller sanktionskommittén fattar beslut som innebär än mer uppenbara brott mot de mänskliga rättigheter varpå FN-systemet som helhet vilar? Det måste väl finnas en gräns när det inte blir möjligt för Sverige att följa sådana beslut, om vi vill försvara den grund på vilken FN som sådant vilar?

Utrikesminister Anna Lindh: Det vi då måste göra är att förändra FN-systemet och förändra hur systemet fungerar i FN. Vi är bundna att följa alla beslut. Folkrättsligt och juridiskt är vi bundna att följa alla beslut som FN i ett sådant här läge tar.

Mats Einarsson (v): Det är ett mycket långtgående uttalande – låt vara att detta nu är hypotetiskt, men juridiken är delvis hypotetisk, även den internationella. Låt oss säga att säkerhetsrådet ålägger oss att införa dödsstraff, där det är uppenbart i strid med allt vad vi själva har förbundit oss till och andra internationella konventioner. Jag förutsätter att vi inte skulle följa detta. Det måste finnas en gräns, och vi diskuterar nu var den gränsen kan tänkas gå.

Utrikesminister Anna Lindh: Det är fortfarande säkerhetsrådet som avgör gränserna. Exemplet med dödsstraffet är orimligt, därför att det skulle strida mot internationella regler. Det skulle inte säkerhetsrådet besluta om. Men Sverige är bundet av säkerhetsrådets beslut. Sverige är bundet av säkerhetsrådets resolutioner.

Mats Einarsson (v): Den hypotetiska frågan var om säkerhetsrådet fattar beslut som strider mot internationell rätt. Men okej.

Lite mer konkret: När detta blev känt och namnen kom osv., vilka mer konkreta eller systematiska analyser gjordes i Regeringskansliet av de här problemen, som utrikesministern erkänner finns? Vilka åtgärder vidtogs i det läget för att belysa vilka problem som fanns och vad man skulle kunna göra för att undvika att hamna i den här situationen?

Utrikesminister Anna Lindh: Man kan dela upp det i olika tidsperioder. De allra första veckorna ägnades huvudsakligen åt att få fram så mycket information som över huvud taget gick att få om vilken bevisning som fanns och vilken information som fanns. Därefter inleddes i slutet på november ett intensivt arbete för att se vad vi borde och skulle kunna göra när det gällde rättssäkerheten. Oavsett skuldfrågan kunde vi då se att det fanns brister i

rättssäkerheten och brister i hur systemet fungerade. Vid flera av de samtal som vi hade med andra länders representanter, länder som satt i säkerhetsrådet och sanktionskommittén, förstod vi också att det inte hade skett någon ordentlig prövning av namnen utan att det hade varit en s.k. *silent procedure* på 48 timmar.

Vår strategi var då att vi skulle arbeta parallellt inom EU och FN. När EU tog fram sina regler för hur man ställer upp sådana här listor skulle vi försöka införa ett bättre system, och antingen parallellt införa det i FN eller också använda EU:s exempel som en murbräcka gentemot FN. Förslagen till hur det borde se ut och hur ett rättssäkrare system borde se ut, som inkluderar de exempel som jag tog tidigare – rätt att överklaga till domstol, rätt till personliga undantag, rätt till information om vad som hade hänt och tydliga kriterier, dom, beslut eller förundersökning – var vi klara med i början av december. Det låg sedan till grund för vårt agerande gentemot andra länder.

Mats Berglind (s): Jag skulle först vilja uppehålla mig vid vad som hände i början av november. Om jag förstod dig rätt, Anna Lindh, sade du att det var natten mellan den 3 och den 4 november som den här listan kom där de svenska medborgarna fanns med. Sedan uppfattade jag det så att du sade att Sverige hade 48 timmar på sig att reagera innan beslut skulle fattas. Skulle du vilja utveckla vilka möjligheter man har på 48 timmar, när det gäller Sveriges agerande? Om man hade sagt nej, vad skulle då ha hänt?

Utrikesminister Anna Lindh: Sverige hade ingen formell möjlighet att reagera inom 48 timmar. Vi fick kännedom om det här men hade egentligen förslagen under något slags tystnadsplikt. Vi gick omedelbart vidare till polisen, för vi ville få fram information av Säpo om vad som kunde ligga bakom och om vad Säpo visste om detta. Det tog tid. Vi fick helt enkelt inte fram någon sådan information tillräckligt snabbt. Vi fick inte heller under den tiden information från FN-systemet om vad de bakomliggande skälen var. Däremot försäkrade man oss att det fanns en hel del information som vi skulle få men att det var svårt att få snabb tillgång till den, eftersom det var hemlig underrättelseinformation.

Min bedömning är dock att det oavsett vad vi hade gjort under de här dagarna, inklusive den tid som Sverige på något sätt visste om det men inte fick offentliggöra det, hade varit omöjligt att påverka sanktionskommitténs beslut. Det fanns en väldig beslutsamhet när det gällde att det här skulle ske snabbt, att man skulle fatta beslut, att det fanns tillräcklig information om alla namn på listan och att man skulle fatta beslut mot den bakgrunden. Jag tror alltså inte ens med facit i hand, så här i efterhand, att vi hade haft en chans att påverka processen oavsett vad vi hade gjort.

Mats Berglind (s): I det här fallet är det ju USA som har lagt fram underlaget för de här sanktionerna. Vilka andra länder har möjlighet att lägga fram sådana förslag och få dem prövade?

Utrikesminister Anna Lindh: Det kan i princip alla länder göra. De länder, förutom USA, som vi diskuterade med när vi tyckte att proceduren inte var tillräckligt bra var alla länder som satt i sanktionskommittén.

Får jag också tillägga, herr ordförande, att vi efter det här hade en diskussion med Norge. Det var ju bara USA som informerade oss om att det här över huvud taget var aktuellt, men eftersom vi har en nordisk rotationsordning i FN tyckte vi att det var viktigt att vi kunde få ett system så att vi kunde vara garanterade att få tillgång till den här sortens information. Vi var alltså inte ens tillförsäkrade att få den här informationen i förväg.

Mats Berglind (s): Betyder det också att den här sanktionskommittén måste vara enig för att ett sådant beslut ska gå igenom?

Utrikesminister Anna Lindh: Ja, det måste den vara.

Mats Berglind (s): Jag har en sista fråga som du kanske redan har berört, men jag tycker ändå att det är en ganska viktig del i det här. Vad är din bedömning, när det gäller Sveriges roll i FN och politiskt, om vi helt enkelt inte skulle bry oss om det här beslutet?

Utrikesminister Anna Lindh: Det alternativet existerar nästan inte därför att det skulle bli en oerhört kraftig reaktion. FN har satt en ära i att arbeta snabbt och effektivt och drivit det som en av sina huvudfrågor. Det är samma sak när det gäller EU. Det är samma sak när det gäller väldigt många länder. Skulle Sverige bryta mot en av de viktigaste folkrättsliga förpliktelserna skulle vi kunna råka ut för sanktioner juridiskt. Juridiskt kan vi alltså hamna i ett läge som Irak, även ifall det kan tyckas hypotetiskt. Men rent moraliskt och politiskt skulle vi hamna i en omöjlig situation gentemot andra länder. Det finns inget land som har vägrat att följa det som säkerhetsrådet har beslutat om. Det finns inget land som har vägrat att följa de här reglerna. Vi har försökt övertyga andra länder om hur svårt och problematiskt det här är ur rättssäkerhetssynpunkt, och vi har blivit så förvånade över att andra länder inte har upplevt det.

Ingvar Svensson (kd): Jag har ungefär samma frågeställningar som Mats Einarsson hade när det gäller det här med överlämnande av beslutsbefogen-

heter. Utrikesministern säger – och det står också i våra papper – att vi är folkrättsligt bundna, juridiskt bundna. Någonstans någon gång måste det ju ha fattats ett beslut i Sverige som säger att vi är bundna av detta. Jag skulle gärna vilja veta den rättsliga grunden för detta. Skedde det i och med att vi blev medlemmar i FN? Det skedde ju då före nuvarande regeringsform. Vad är den rättsliga grunden för att vi kan ställa upp på resolutionerna 1267, 1333 och 1390?

Utrikesminister Anna Lindh: I och med medlemskapet är vi också bundna av FN-stadgan, och det framgår av FN-stadgan.

Åsa Torstensson (c): Ordförande! Jag skulle vilja fortsätta på samma tema. Jag kan tolka det som att det trots allt finns en konflikt mellan svensk grundlag och de mänskliga rättigheterna och kravet på att följa FN:s sanktionskommitté. Men min direkta fråga blir: Ser ministern detta som en konflikt, eller är det en självklarhet att rättsordningen är på det här sättet? Kan ministern svara på detta?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag tycker att det är en uppenbar konflikt. Inget land har reagerat tidigare över att sanktionslistorna fungerar på det här sättet. Så här i backspegeln kan man ju se att de har fungerat på ett sådant här sätt under många år utan att vi har reagerat. Men nu såg vi då hur rättsosäkert listorna fungerade. Om vi inom FN skulle ha de kriterier som vi har ställt upp inom EU skulle vi ha ett betydligt bättre system. Så det är definitivt ingen självklarhet. Vi skulle vilja att man i FN-systemet använde samma kriterier, samma modell, som man gör i EU-systemet, för att undvika och komma ifrån den här konflikten.

Helena Bargholtz (fp): Det är lite svårt att förstå det här. Utrikesministern talar om att EU-systemet är bättre än FN-systemet, men vi är ju medlemmar i EU på ett annat sätt än vi är medlemmar i FN. Varför kan vi då inte säga att det är EU-systemet som ska gälla? Tar FN-systemet alltid över därför att det representerar hela världen medan EU bara representerar Europa? Varför är vi inte starkare bundna av EU-systemet, som uppenbarligen också är bättre för oss?

Utrikesminister Anna Lindh: Det handlar om två listor. Det är de listor som man beslutar gemensamt i FN, som bygger på FN-resolutionen och som sedan beslutas av FN, i sanktionskommittén. FN har också sagt att parallellt med att FN tar fram listor bör alla länder arbeta med att ta fram egna listor över terrorister. Det gör vi ju inte själva i Sverige, utan det gör vi gemensamt inom EU. Så parallellt med att det har tagits fram sådana listor inom FN har också EU upprättat egna terroristlistor. När man då sätter upp namn eller organisationer

på EU-listorna tillämpas de här andra kriterierna, som jag talar om. Därför skulle vi vilja att samma regler gällde när man upprättade FN-listor.

Helena Bargholtz (fp): Herr ordförande! Är det helt olika personer som står på FN- respektive EU-listan, eller kan samma personer komma att stå på bägge listorna? Kan man stå på dubbla listor?

Utrikesminister Anna Lindh: EU måste ju på något sätt fatta beslut om alla de namn som finns på FN:s listor. Man kan säga att EU därutöver sedan kan ta med extra namn, andra namn och fler namn än dem som FN har tagit med.

Helena Bargholtz (fp): Så det är en utökad lista som EU kan anta...

Utrikesminister Anna Lindh: Men EU måste alltid anta också FN-listan.

Helena Bargholtz (fp): Då vill jag ställa min andra fråga. Det här är ju ett arbete som det nu är väldigt viktigt att driva vidare. Vilka allianser arbetar utrikesministern med när det gäller att få med sig andra länder? Det är ju lite konstigt att höra att det bara är Sverige som har den här oron när det gäller rättssäkerheten för de här personerna. Åtminstone de nordiska länderna borde väl vara intresserade av att hävda samma rättssäkerhetsprinciper. Bildas det någon typ av allianser mellan länder, t.ex. i EU, för att få till stånd förändringar också i FN så småningom?

Utrikesminister Anna Lindh: När vi drev det här arbetet inom EU kunde vi se att vi t.ex. hade stöd av de nordiska länderna, men av de nordiska länderna är det bara Norge som sitter i säkerhetsrådet. Det kanske också bidrog att det var en alldeles ny norsk regering och en ny norsk utrikesminister när det här inträffade. Han hade väldigt stor förståelse för de svenska argumenten – han var här i början av december – men han sade spontant att han själv aldrig hade hört talas om eller tänkt på att det kunde finnas rättssäkerhetsproblem. Men vi har t.ex. arbetat med de EU-länder som sitter i säkerhetsrådet. Vi har arbetat gemensamt med Irland och Frankrike. Vi har också försökt övertyga övriga medlemmar av säkerhetsrådet, för det är framför allt säkerhetsrådets medlemmar som vi måste övertyga. Vi har försökt bygga upp allianser med olika länder, men vi tror också att den direkta kontakten med USA i det här fallet är väldigt viktig.

Helena Bargholtz (fp): Ser utrikesministern det som möjligt att det kommer att gå att ändra den här senaste resolutionen, 1390, som diskuteras så mycket?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag kan svara att vi trodde att det skulle gå lättare. Även om man inte införde det som vi ville se från början när man antog resolution 1390, så tog vi detta för givet då i mitten av januari. Nu hade FN ändå infört en ny resolution. Man hade sagt att det skulle antas kriterier för vilka som skulle stå på listan, så att det inte skulle kunna bli en sådan här vid krets längre. I och med att vi då hade fattat beslut om EU-regler som var mycket stramare trodde vi att det skulle vara ganska enkelt att liksom flytta över EU-reglerna till FN. När vi hade diskussioner om detta både med Colin Powell och med de EU-länder som satt i säkerhetsrådet var alla positivt inställda till det här, men det har i praktiken visat sig oerhört mycket svårare att verkligen göra detta. Vi har t.o.m. haft svårigheter med en sådan enkel sak som att gemensamt i ett brev, från EU till FN, beskriva vilka regler vi har i EU och kräva att de införs i FN. Jag tror dock att det kommer att gå att få en förbättring. Vi kommer kanske inte att kunna få lika bra regler som i EU men ändå bättre regler, och jag tror att den närmaste månaden kan bli ganska avgörande, för här är också USA:s uppfattning väldigt viktig. Jag hoppas att det blir förbättringar, men jag vet ju inte.

Ordföranden: Jag vill inte kupera nödvändiga granskningsfrågor, bara påminna om att vi har ytterligare ett ärende som är minst lika komplicerat, som vi också ska fråga om.

Per Lager (mp): Herr ordförande! Vi är nog alla överens om att det gick förfärligt fort för sanktionskommittén att upprätta den här listan, och det saknades faktiskt en noggrann folkrättslig genomgång av den. Vi är säkert också överens om att det är en krock mellan bundenheten, som vi har som medlemsstat, till säkerhetsrådets beslut och FN:s stadgar som garanterar varje medlemsland nationell suveränitet, i synnerhet över den egna lagstiftningen och lagstiftandeprocessen.

För att inte upprepa en del frågor som redan har ställts skulle jag vilja hitta några vinklar som jag undrar över. Vad jag vet finns det inte en allmän accepterad definition av begreppet terrorism. Jag skulle vilja höra utrikesministerns kommentar till det. Nu har vi hört utrikesministern berätta hur Sverige tänker agera för att ändra på det här i FN-systemet med hjälp av EU osv. Är abolitionsrätten någonting att ta till som den sista utvägen just i det här fallet?

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, det finns ingen allmän definition av terrorismen. Vi har ju inom EU fått en bestämmelse när det gäller att definiera terrorismen, men det finns inte någon internationellt gällande regel om terrorismdefinition. Däremot pågår nu arbetet med att försöka samordna alla de internationella konventioner mot terrorism som finns till en gemensam konvention. Där räknar vi med och hoppas att man ska kunna få en överens-

kommelse om en definition av terrorismen. Med eller utan definition kan man säga att det är en grannlaga uppgift att avgöra om olika namn och organisationer ska föras upp på de här olika listorna.

När det gäller abolition har vi menat att det ger just det här folkrättsliga brottet. Vi kan inte bryta mot FN:s regler på det sättet.

Per Lager (mp): Vi har hört vad problemet är när det gäller både vår egen regeringsform och de olika konventioner som vi i övrigt har skrivit under.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern om just sanktionskommittén, som består av 15 politiker och diplomater, inte jurister, och som fattar enhälliga beslut. Jag har förstått och fått uppgift om att de tre svenskarna med somaliskt ursprung begärde en omprövning av sin plats på listan. 12 av 15 diplomater eller politiker var för detta, men tre var det inte. Därmed utnyttjades vetorätten, och så blev det ingenting. Är det så det ska se ut i framtiden också, enligt utrikesministern?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag kan inte bekräfta några siffror när det gäller omröstningar eller diskussioner inom sanktionskommittén. Jag tror att det är viktigt att det bygger på ett enhälligt förfarande, men det är viktigt att det också är tydligare regler, så att man känner att det verkligen finns ordentligt fastlagda regler för vad man gör i sanktionskommittén.

Ordföranden: Åsa Torstensson vill ställa en kompletterande fråga. Jag ber att få påminna om att tiden går.

Åsa Torstensson (c): Jag är mycket medveten om detta, herr ordförande. Jag vill bara ställa en rak fråga till ministern: Ser ministern att det här beslutet står i strid med eller är i enlighet med svensk grundlag?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag kan inte säga att det står i strid med svensk grundlag. Däremot tycker jag att det står i strid med mycket av det som vi upplever som självklara principer när det gäller rättssäkerhet och mänskliga rättigheter.

Mats Einarsson (v): Jag har en kort fråga, möjligtvis om en detalj men kanske en illustrativ sådan.

En av de personer som vi nu talar om skulle ju kunna väljas in i Sveriges riksdag den 15 september. Låt oss säga att han då fortfarande står på listan

och att riksdagsförvaltningen beslutar att ge honom arvode, i värsta fall kontant. Vem i riksdagen kommer då att lagföras för detta, och på vilken juridisk grund kommer man att ställa denna person inför domstol? Jag förutsätter att detta måste lagföras. Detta är ju i så fall ett brott mot FN:s sanktionskommittés beslut.

Utrikesminister Anna Lindh: Ja, vi har ju också tagit upp i FN vikten av att man ska göra de personliga undantagen. Det här är en hypotetisk fråga. Man kan också säga att det är en fråga för rättstillämpningen. Självklart är det en väldigt otillfredsställande situation, och utan att det på något sätt ska öka rättssäkerheten att man är riksdagskandidat har vi också använt det här som ett exempel inför medlemmarna av sanktionskommittén och i EU för att peka på vilken orimlig situation vi hamnar i. Men samtidigt är det viktigt att alla får samma behandling vare sig de är riksdagskandidater eller inte. Man ska inte vara mer garanterad rättssäkerhet för att man är riksdagskandidat, men vi har anfört samma exempel inför andra länder.

Ordföranden: Får jag bara ställa en kompletterande fråga för att klargöra det som egentligen är kärnan i granskningen, nämligen vad regeringen har gjort och inte har gjort. Frågorna nu har klarlagt väl vad som gäller i regelsystemet och vilka önskingar man kan ha hit eller dit när det gäller hur detta borde vara utformat. Men låt oss gå tillbaka till händelseförloppet, såsom det såg ut. Jag förstår det som att det ett, två, tre cirkulerar en lista med namn på ett antal personer, på vilken tre svenska medborgare står med. Vad gör regeringen då?

Utrikesminister Anna Lindh: Då försöker regeringen omedelbart få fram information om varför de tre namnen står på listan, både av det internationella systemet och via den svenska polisen.

Ordföranden: När är den kunskapen framme?

Utrikesminister Anna Lindh: Den kunskapen var inte framme förrän flera veckor efter det att listan redan var beslutad i sanktionskommittén.

Ordföranden: Motsatte sig regeringen under den här tiden att de här tre personerna sattes upp på listan?

Utrikesminister Anna Lindh: Regeringen fick aldrig möjlighet att ta ställning till att de tre personerna stod med på listan, eftersom regeringen inte var officiellt tillfrågad. Officiellt hade man egentligen inte ens kännedom om det, och man sitter inte heller i sanktionskommittén. Som jag sade tidigare borde vi kanske, med facit i hand och tittande i backspegeln, ha motsatt oss att tre

svenskar kom upp på listan när vi inte hade ett mer rättssäkert system, men det var vi inte riktigt medvetna om vid den tidpunkten.

Ordföranden: Kräver regeringen nu att de ska avföras från listan?

Utrikesminister Anna Lindh: Regeringen har krävt att man ska tillämpa EU-kriterierna, och det är det som vi kommer att fortsätta att kräva, och det är det som vi kommer att ta upp med den amerikanska finansministern nästa vecka. Regeringen har däremot inte tagit ställning i skuldfrågan. Vi har menat att det är polisens och rättsmyndigheternas sak att ta ställning i själva skuldfrågan.

Ordföranden: Ja, för tillämpandet av EU-kriterierna leder väl inte till att de tre avförs från listan, om jag förstod de tidigare svaren rätt.

Utrikesminister Anna Lindh: Tidigare skulle det inte göra det, för då har det pågått förundersökningar. Men i dag skulle ett tillämpande av EU-kriterierna leda till att svenskarna avfördes från listan.

Ordföranden: Jag har då en sista fråga som är grannlaga när det gäller frågeställningen om huruvida man bedömer eller inte bedömer skuldfrågan. Man skulle hypotetiskt kunna säga att regeringen, med backspegeln i handen, som utrikesministern påpekar, skulle ha krävt att de inte skulle sättas upp på listan. Skulle man då inte i realiteten ha tvingats att närma sig frågan om huruvida de hade skuld eller inte?

Utrikesminister Anna Lindh: Det regeringen hade kunnat göra, om jag förstår frågan rätt, var att från början säga att det här systemet är för rättsosäkert och att vi därför ska ha ett mer rättssäkert system innan vi påför individer på listan. Men vi hade inte haft någon möjlighet att påverka utgången. Det är jag helt övertygad om.

Ordföranden: Då skulle vi i rimlighetens namn säga att vi inte skulle ha några listor alls, om det är denna grundläggande, fundamentala invändning som ligger till grund för att man skulle ha sagt att de tre inte skulle stå där.

Utrikesminister Anna Lindh: Det hade tagit längre tid för FN att fatta beslut om listorna, och jag tror fortfarande att det hade varit bra ifall det hade tagit längre tid innan man fattade beslut om listorna. Med det sagt vill jag säga att jag ändå tror att det är väldigt viktigt att man på det här viset försöker frysa tillgångar för terroristnätverket, och jag är övertygad om att alla de insatser –

denna och mycket mer – som FN gjorde de här veckorna var viktiga för att undvika nya terroristattacker.

Ordföranden: Jag ifrågasätter ingalunda med mina frågor den slutsatsen utan försöker belysa den konflikt som ligger i att personer över huvud taget hamnar på listan samtidigt som regeringen avstår från att ha någon uppfattning i skuldfrågan.

Detta lär vi inte lösa nu. Om inga ytterligare frågor finns föreslår jag att vi går vidare till nästa ärende. Per Lager har visst någonting som gäller det gamla ärendet.

Per Lager (mp): Jag skulle bara vilja ställa en fråga till utrikesministern. Hon sade att Sverige inte formellt hade någon rättighet att agera inom de 48 timmarna, bl.a. för att meddelandet inte var officiellt. Vem kan reagera inom de 48 timmarna om inte medlemsländerna kan göra det?

Utrikesminister Anna Lindh: Sanktionskommitténs medlemmar.

Ordföranden: Då går vi vidare till nästa ärende.

Utrikesminister Anna Lindh: Då skulle jag vilja ta upp bakgrunden till beslutet att den 18 december 2001 avvisa de två egyptiska medborgarna till Egypten. Vi är då tillbaka i resolution 1373 som beslutades efter terroristattackerna den 11 september.

Säkerhetsrådet uppmanar i resolutionen alla länder att vara observanta på att terrorister eller personer som planerar terroristbrott kan söka sig en plattform eller fristad i skydd av en asylansökan och att försäkra sig om att rätten till asyl inte missbrukas. Resolutionen åsidosätter inte staternas ansvar enligt internationella instrument som Genèvekonventionen och FN:s konvention mot tortyr m.m.

De två personer som det handlar om ansökte om asyl hos Migrationsverket. De fick tillgång till advokater som förde deras talan. Migrationsverket gjorde noggranna intervjuer där förutom männen även deras advokater var närvarande. Migrationsverket hörde även Säkerhetspolisen, som avstyrkte bifall till asylansökningarna.

Regeringen beslutade den 18 december att de två männen skulle avvisas till Egypten. Att deras ansökningar om asyl inte kunde bifallas hade en mycket

tydlig förklaring i de båda männens verksamhet i terroristorganisationer och den hänsyn till rikets säkerhet som det är regeringens absoluta skyldighet att ta. De två männen hade haft ledande ställningar i en terroristorganisation och kunde betraktas som ansvariga för organisationens verksamhet. Därutöver fanns det också uppgifter om att männen även bedrev verksamhet här i Sverige som rörde planering av terroristhandlingar. Det var skälen för regeringens beslut.

Regeringen var väl medveten om att det kan riktas kritik mot Egypten i flera avseenden när det gäller situationen för de mänskliga rättigheterna. Bilden är emellertid inte enbart negativ. Egypten är mån om sitt internationella anseende som en stat som respekterar mänskliga rättigheter. Ändå var det en förutsättning för regeringens beslut att det förelåg ett åtagande från Egyptens sida att leva upp till vissa garantier vad gäller de två männens rättigheter. Sådana garantier utfärdades också av en hög företrädare för den egyptiska regeringen när Gun-Britt Andersson besökte Kairo den 12–13 december 2001.

Garantierna gavs i skriftlig form. De innebar i huvudsak att de aktuella personerna skulle ges en rättvis och rättssäker rättegång, *a fair trial*, som det uttrycks i originaltexten, och att de båda inte av någon egyptisk myndighet skulle utsättas för omänsklig behandling eller bestraffning vid ett återvändande till Egypten. Vidare innebar garantierna att de inte skulle dömas till döden eller att domen, om det fanns en dom innebärande dödsstraff, inte skulle verkställas. Sverige skulle därmed inte riskera att handla i strid med sina folkrättsliga förpliktelser om de avvisades till Egypten. Regeringen bedömer garantierna som trovärdiga. De hade utfärdats på högsta nivå, och den egyptiska regeringen var väl medveten om betydelsen av att garantierna efterlevs för möjligheterna att beivra terroristbrott.

Regeringen meddelade sitt beslut den 18 december 2001. Besluten expedierades samma dag. Båda männen omhändertogs samma dag. Delgivning av besluten skedde med arabisk tolk, och männen hade förstått beslutets innehåll. Flygtransporten till Egypten skedde från Bromma flygplats. Regeringen har efter besluten den 18 december kontinuerligt följt upp situationen för de båda männen efter att de återvänt till Egypten. Att männen är fängslade i Egypten är följden av att de är anklagade för grova brott i hemlandet som de har dömts för i sin utevaro. Sveriges ambassad har instruerats att regelbundet träffa männen.

Sedan avvisningsbesluten har verkställts har den svenska ambassaden i Kairo också fått försäkringar från Egypten om att landet fullt ut har levt upp till sina åtaganden. Ambassaden har regelbundet besökt männen, och vi har fått löfte

från den egyptiska regeringen om att ambassaden också ges möjlighet att följa kommande rättegångar. Tack!

Ordföranden: Tack för detta! Frågan är anmäld av två partier, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Varsågod Mats Einarsson!

Mats Einarsson (v): Det är många delar i det här ärendet, så det är inte helt självklart var man ska börja någonstans. Men vi får börja med att klargöra att de folkrättsliga förpliktelser som resolution 1373 i det här fallet inte befriade oss från bl.a. innebär att vi är förhindrade att utvisa någon om han eller hon riskerar t.ex. tortyr.

Då kommer jag till den s.k. garantin. Jag påstår att det är ett papper där en företrädare för den egyptiska regeringen, dock icke någon minister utan en tjänsteman, säger att man har förstått Sveriges krav och att de här båda männen kommer att åtalas och eventuellt dömas i enlighet med egyptisk lag. Därutöver säger det papperet egentligen ingenting. Frågan är om ordet ”garanti” egentligen är relevant i det här sammanhanget.

Utrikesminister Anna Lindh: Vi menar att det var en garanti. Det var en överenskommelse med en statssekreterare. Det var klart allt det som ingick som krav från svensk sida, att de skulle behandlas väl, att de inte fick riskera dödsstraff, att de inte fick torteras och att de skulle få en rättssäker rättegång som vi också erbjöds att följa. Egypten har också själv ett intresse av att visa att den garantin, som vi båda ser som en garanti, uppfylls.

Mats Einarsson (v): Jag vet att ministern har tillgång till en rapport, en redogörelse, som en av de utvisades mor har avgett till FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna. Den är från ett besök som modern gjorde hos sin son i fängelset, omedelbart innan den svenska ambassadören kom på besök.

Jag ska naturligtvis inte citera allt detta utan bara redogöra för några korta utdrag. Hon citerar i sin tur sonen som enligt rapporten säger:

När man förde ut mig ur planet – alltså från Sverige – gick de mot en byggnad som verkade tillhöra statens säkerhetstjänst. Jag satt där i cirka en månad. Under hela tiden hade jag bindel för ögonen, 24 timmar om dygnet. Under tiden använde man de modernaste tortyrredskapen mot mig, sådana jag aldrig hade hört talas om och aldrig ens sett på skräckfilmer. På statens säkerhetstjänst sade man till mig: För att vi ska kunna få dig utlämnad från Sverige har vi sagt att du har utfört många terroristdåd.

Vidare: Därefter flyttades jag till ett annat fängelse där man placerade mig i en cell tre trappor under marken. Där torterades jag på ett otänkbart sätt, och jag fick smaka på alla slags tortyrmeter och tortyrredskap.

Jag har naturligtvis inget krav på utrikesministern att ta ställning till sanningsenligheten i denna redogörelse. Men min fråga blir: Har den här redogörelsen gett regeringen anledning att fundera över om det var klokt att acceptera garantin såsom varande en garanti?

Utrikesminister Anna Lindh: Vi har fått ta del av det här brevet via KU. Vi hade alltså inte fått det själva, men vi tittade naturligtvis genast på uppgifterna. Jag tror att vi ganska snart kommer in på sådant där vi behöver ha lyckta dörrar.

Jag kan bara säga så mycket att den svenska ambassadören inklusive tolk plus ytterligare en person från ambassaden besökte de två egyptierna samma dag som modern hade varit där. Han t.o.m. skakade hand med föräldrarna när de lämnade egyptiern.

Jag har ingen anledning att ifrågasätta den rapport som jag har fått från vår ambassadrepresentant, och det är en diametralt annorlunda beskrivning som han gör.

Ordföranden: Jag tar utrikesministern på orden, att vi raskt närmar oss gränsen. Jag vill fråga Mats Einarsson: Kan vi ge Per Lager, den andre anmälaren, möjlighet att ställa ett par frågor, om han lyckas att hålla sig på rätt sida om gränsen? Annars har vi kommit till den punkt då vi helt enkelt bryter den öppna utfrågningen.

Per Lager: Jag tänkte fortsätta med frågan om modern och fängelset. Ambassadören gjorde ett besök. Vi vet att man har dödsstraff och tortyr i Egypten. Ambassadören gjorde sitt besök tillsammans med tjänstemän och fick svar av dessa personer, speciellt av en av dem. Vad har ambassadören för kompetens när det gäller att bedöma personers hälsotillstånd? Man kan utgå ifrån att de befinner sig under stor press. Det finns tjänstemän runtomkring som har anledning att försvara sitt system. Svenska tjänstemän tog upp frågan om hur de behandlades under resan från Bromma till Kairo. Det måste också kännas märkligt att svara på frågan hur de mårde i det sammanhanget.

Utrikesminister Anna Lindh: Tjänstemännen var närvarande också vid mammas besök. Det förefaller lite märkligt, om han hade utsatts för den behand-

ling som han uppger, att de egyptiska tjänstemännen skulle ha stått bredvid och accepterat att all denna information överlämnades till föräldrarna.

När det gäller att bedöma hälsotillstånd är det så uppenbara exempel på tortyr som beskrivs i brevet att det tror jag att en icke medicinskt utbildad person skulle ha kunnat se.

Per Lager: Med dagens tortyrmetoder behöver det inte alls synas.

Utrikesminister Anna Lindh: Men mamman säger ju att det syns.

Per Lager: Det var väl också genom den beskrivning som sonen gjorde, antar jag. Nu vet inte jag om de förde samtalet på ett annat språk eller om det var ett begripligt språk för tjänstemännen runtomkring. Det sägs ingenting om det.

Problemet är att en diplomat bedöms att ha kompetens att avgöra hur de mår. Det borde krävas betydligt mer försiktighet här.

Vad säger då utrikesministern om resan från Bromma till Kairo? Där har det framförts en stark kritik, enligt de uppgifter som vi har fått från diplomaten.

Utrikesminister Anna Lindh: Min hantering av ärendet upphörde i och med att vi fattade beslutet. Sedan har jag inte haft någon vidare befattnings med det. Det är svårt att ha en uppfattning om vad som skedde senare. Polisen menar att det inte har förekommit någon typ av våldsam behandling, men det kan jag inte ha någon uppfattning om. Så fort regeringens beslut var fattat hade jag inte längre någon befattnings med ärendet.

Per Lager: Till sist: Varför kunde man inte ha kvar de här männen i Sverige? Varför var det så bråttom med att skicka i väg dem? Varför gjorde man inte en utredning?

Utrikesminister Anna Lindh: Då är det dags för lyckta dörrar.

Inger René: Det här med garantier är en stor fråga i sammanhanget. Jag har en mer generell fråga. Om man är fundersam över beståndsdelarna i en garanti, händer det då att UD tar kontakt med andra länder som har varit i samma situation som Sverige var den 18 december för att få verifierat att den information som man har fått är att lita på?

Utrikesminister Anna Lindh: Det är viktigt att ha kontakt med andra länder för att se om ett land kan uppfylla den här typen av åtaganden och garantier. I det här fallet hade Gun-Britt Andersson vid sitt besök i Kairo kontakt med flera andra ambassader, med de brittiska, tyska och amerikanska ambassaderna.

Ordföranden: Då säger vi adjö till alla utom till utskottet och statsrådet.

BILAGA B13

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 16 april 2002

Statsrådet Björn von Sydow, granskningsärende 2001/02:12 Upphandlingen av helikopter NH90

Ordföranden: Konstitutionsutskottets sammanträde är härmed återupptaget. Försvarsminister Björn von Sydow hälsas välkommen till oss. Det gäller granskningsärende 12 om Björn von Sydows upphandling av helikopter NH90.

Ordningen är att våra gäster gärna får inleda med något som de själva vill säga utan frågor. Därefter får partierna i storleksordning ställa frågor, med det anmälade partiet först. I detta fall är det Miljöpartiet som har anmält ärendet, så Per Lager inleder så småningom frågedelen.

Varsågod, försvarsministern, och välkommen!

Försvarsminister Björn von Sydow: Tack, herr ordförande och ärade konstitutionsutskott!

Jag har fått ett papper från kansliet den 29 januari med fyra frågor, och jag vill göra en introduktion i anslutning till de frågorna.

Den första frågan handlar om upphandlingen – hur ärendet har beretts, vilka underlag regeringen haft och vilka regeringsbeslut som fattats i upphandlingsärendet. Det har varit en lång process. Det har anmälts flera gånger, bl.a. i budgetpropositioner och så, att det pågick ett samnordiskt upphandlingsarbete. Det var också så att det var de nordiska länderna som bestämde att det här ärendet skulle avgöras i september. Det hade bl.a. att göra med när dispositionerna av investeringsmedel fanns tillgängliga i enlighet med riksdagsbesluten i de olika länderna.

Jag går inte in på alla de processer som låg före. Men den 7 september rekommenderade Styrkommittén en viss helikoptertyp, nämligen NH90. Den svenska styrföreträdaren lämnade samma sak den 10 september. Genom två skrivelser den 12 och den 13 september förespråkade Försvarsmakten att man skulle köpa det här.

Jag vill understryka det som har kommit fram i material som har lämnats in till utskottet, att det fanns en konkurrens som myndigheterna ansåg meningsfull ända in i det sista. Anledningen till att man gjorde två skrivelser, den 12 respektive den 13, var att man hade lyckats ytterligare förbättra statens situation genom att till givet pris få in ytterligare en helikopter det sista dygnet. Skillnaden mellan dem som Försvarsmakten ansåg vara huvudkonkurrenterna på slutet – det är enligt en rapport den 13 september – var att Sikorsky erbjöd 16 helikoptrar för 5 018 000 000 kronor, medan NH erbjöd 18 helikoptrar för 4 966 000 000 svenska kronor.

Detta vill jag lägga fram för att visa att det enligt myndigheterna fanns en meningsfull och relevant konkurrens hela vägen.

Den andra punkten från utskottskansliet gällde en förklaring till att köpet fullföljdes utan hinder och misstankar om oegentligheter och pågående förundersökning. Myndigheterna, både Försvarsmakten och Försvarets materielverk, ansåg att det förhållandet att det pågick en förundersökning inte skulle hindra myndigheterna att gå vidare med förhandlingsarbetet.

Jag vill omedelbart gå över till nästa punkt, ett besked om i vilken mån och när försvarsministern tagit del av den hemliga MUST-rapporten. Då är det på det sättet att MUST, dvs. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten inom Försvarsmakten, avgav en tjänsteskrivelse till förundersökningsledaren, en åklagare, den 11 september där man lade fram åsikter och bedömningar om att upphandlingsprocessen kunde ha drabbats av men.

Den här skrivelsen kände jag icke till. Det visade sig också, när den här saken hade dragits fram genom ett TV-inslag den 14 september i TV 4, att inte heller övriga delar av Försvarsmaktens högkvarter som ägnade sig åt helikopterupphandlingen kände till det här. Det gäller också överbefälhavaren, hans ställföreträdare, chefen och medarbetarna på strategiavdelningen och på krigsmaterielledningen. Det var alltså en nyhet för dem att MUST, som naturligtvis är en del i Försvarsmakten, hade avgivit den här skrivelsen. Det framkommer sedan i det material som har delgivits utskottet hur vi förfor när vi hade sett på det här.

Vi lät göra en undersökning. Expeditions- och rättschefen genomförde en genomgång med medarbetare på de olika delarna i högkvarteret, och resultatet av det var att när en sammanvägning hade skett för första gången med de övriga delarna var Försvarsmaktens ställningstagande att det icke har skett ett sådant men, och förslagen från de föregående dagarna bör vi gå vidare med. Jag kände alltså, det vill jag understryka, icke till denna MUST-rapport. Inte

heller gjorde de övriga delarna av högkvarteret det, och inte heller överbefälhavaren.

Sista frågan – kommentar till vad som anförts i granskningsanmälan inklusive frågan om hur information till allmänheten har hanterats: Jag antar att det syftar på att vi i det här ärendet använde en konstitutionell praxis som är reglerad i den s.k. gula boken som vi har som underlag för vårt arbete i Regeringskansliet. Vi använde oss av förfaringssättet att ärendet var utom listan.

Jag har sagt i ett frågesvar i kammaren att jag trodde att KU hade uttalat sig om detta, men det är kanske fel. Jag visste emellertid att det fanns en angivelse för hur man ska förfara. Det är uppenbart att den s.k. gula boken är det som jag antagligen tänkte på.

Anledningen till att vi hade det utom listan var att vi skulle Vi hade uppe det på regeringssammanträdet kl. 9 och förklarade att det ligger utom listan. Därefter gjorde jag en ordentlig genomdragning på den efterföljande allmänna beredningen, och vi bestämde då att det skulle utarbetas ett par promemorior som belyste olika delar i situationen. En var varför Danmark med några korta dagars varsel hade gått in för en tredje typ, en som fanns med under upphandlingsprocessen. En annan var hur det här var inrymt inom de bemyndiganderamar m.m., finansieringsramar, som finns för upphandling av försvarsmateriel. En tredje var s.k. offsetfrågor.

Det togs fram promemorior kring detta. De är också delgivna utskottet. Vi hade en ny allmän beredning på måndagen, och då var det okej från mina kolleger på att det här var en tillfredsställande PM. Vi konstaterade då att om ingenting ytterligare hände i frågan om det som hade påståtts från MUST var ärendet färdigt och kunde, som vi säger, lyftas in på listan. Det skedde dagen efter, tisdag eftermiddag.

Jag kan väl avrunda med två saker. Den ena är att det inte är alldeles lätt att formulera sig kring vilket konstitutionellt skick ett ärende har som befinner sig, som man säger, utom listan. Man har på ett sätt inte beslutat om det. Hade det t.ex. varit så på måndagen att jag hade konstaterat att mina kolleger tyckte att promemoriorna inte var tillfredsställande eller att expeditions- och rättschefen och juristerna i Försvarsmakten och Materielverket hade funnit att det var någon juridisk komplikation, då hade jag inte, som man säger, lyft in ärendet på listan.

Det betyder att det är en realitet. Det är öppet i den meningen. Å andra sidan: Det koncept som förelåg på torsdag morgon var det som sedan blev inlyft av

mig efter det att jag konstaterat att inga invändningar fanns. Det är inte lätt att formulera sig om detta. Har regeringen beslutat eller har regeringen inte beslutat? Man får väl säga att det bästa vore att ha sagt att regeringen överväger ett beslut i frågan. Vid en presskonferens har jag sagt att regeringen inte har beslutat. Det var inte en bra formulering. Jag borde ha sagt: Regeringen överväger ett beslut.

Slutligen, herr ordförande och ärade utskott, vill jag säga att det som har drivit mig i den här frågan har varit möjligheten att genomföra en samnordisk upphandling. Jag har hela tiden prioriterat det nordiska. Om ni tillåter mig kan jag säga att det för mig inte har varit någon avgörande frågeställning vilken helikoptertyp det har handlat om. Det skulle vara en bra ekonomi, man skulle uppfylla specifikationerna osv. Men jag såg det som en stor möjlighet, en positiv möjlighet, att genomföra detta samnordiskt. Nu blev det tre av fyra länder, och jag kan säga att jag står för att det, enligt min åsikt, har varit en riktig och betydelsefull manifestation och realitet av nordiskt, försvarsrelaterat samarbete. Tack, herr ordförande!

Ordföranden: Tack för detta! Per Lager har ordet.

Per Lager (mp): Tack, herr ordförande. Det var bra att försvarsministern gjorde den här förklaringen av vad som ligger utanför och innanför listan och av vad som borde ha sagts vid det här tillfället den 13 september. Den här upphandlingsprocessen började redan 1999 med ett dussintal leverantörer, eller anbudsgivare. Detta antal sjönk sedan under 2001 ned till tre, två och alldeles i slutet en.

Vad jag har uppgifter om är att Försvarsdepartementet hade information under våren 2001 om att uppgifter hade lämnats från någon inom Försvarsmakten vidare, via en konsult, till en av anbudsgivarna. Försvarsministern säger att det var först den 14 september som försvarsministern blev varse det här. Jag vill höra om det där är fel, om det alltså inte fanns någon sådan information under våren.

Ordföranden: Innan försvarsministern svarar vill jag backa tillbaka bandet. Jag skulle ha sagt det här tidigare. Det här ärendet innehåller delvis sekretessbelagt material. Jag påpekar inte detta beroende på Per Lagers fråga utan jag skulle ha sagt det inledningsvis. Försvarsministern är den som närmast har att böja undan frågor där sekretessbelagt material möjligen kan aktualiseras. Om så krävs fortsätter vi utfrågningen bakom lykta dörrar. Jag vill bara att detta ska vara sagt. Vi får med andra ord iakta viss försiktighet.

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Jag ska be att få förtydliga mig. Jag blev orienterad på våren om att en förundersökning hade satts i gång mot två personer. Det är riktigt. Det kom till offentligheten också. En person greps och blev så småningom släppt, och det inleddes en förundersökning. Förundersökningen pågår fortfarande. Jag såg i tidningen för någon dag sedan att åklagaren tänker sig att komma fram till hur han ska göra i maj. Så jag visste att det fanns en sådan undersökning.

Däremot fick våra jurister klart för sig att det inte fanns någonting i detta, som de bedömde det, som gjorde att upphandlingen borde avbrytas. Det jag inte fick reda på var att Försvarsmakten, en del av Försvarsmakten, MUST, utan en enligt min åsikt korrekt förvaltningsmässig process i ett enrådighetsverk avgav en skrivelse där enheten på Försvarsmaktens vägnar gjorde den här s.k. menbedömningen. Det vill jag förtydliga.

Per Lager(mp): Tack för det. Den här menbedömningen bygger ju bl.a. på de uppgifter som läckte ut till en av anbudsgivarna, och som vi i utskottet också har fått ta del av, 44 olika rapporter varav tio kan sägas innehålla det man kallar för kommersiell sekretess. Detta bygger den här menbedömningen på, och den ger också en bedömning av vad detta kan innebära både ekonomiskt och för Sverige över huvud taget, för Sveriges anseende i världen osv.

Den här menbedömningen blev sedan dementerad av Försvarsmakten på punkt efter punkt. Då kan man ju undra: Vad har denna MUST för status, så att säga? Jag trodde kanske att man hade en ganska viktig position som förmedlare av uppgifter till regeringen.

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Det är riktigt att det står i regleringsbrevet att chefen för Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten ska samråda med chefen för Försvarsdepartementet i vissa frågor. Men det gäller inriktningen av underrättelseverksamheten och i viss mån även samma orientering som chefen för MUST ger till Försvarets underrättelsenämnd. Det är alltså den operativa inriktningen, och det gäller även att vi är orienterade om budgetfrågor i hemliga hänseenden.

Däremot har det inte förekommit någon kontakt med mig eller med medarbetarna i Försvarsdepartementet när det gäller den här frågan. Det här har gjorts precis på det sätt som sedermera framgår av det som finns med i huvudskrivelsen från Försvarsdepartementet till utskottet och i olika dokument. När vi fick se TV-programmet på fredag talade vi med vår expeditions- och rättschef. Redan under helgen hade han kontakter.

Han träffade chefsjuristerna och företrädarna för de andra ledningarna inom Försvarsmakten, och de konstaterade för det första att de inte hade varit med i en intern process i högkvarteret för att göra den här skrivelsen. De tar, som ni har sett i handlingarna och som du också säger, på punkt efter punkt avstånd från både skrivelsen och menbedömningen. Resultatet av detta var att expeditionss- och rättschefen rådde mig att som man säger lyfta in ärendet på listan, dvs. ge det rättslig kraft.

Sedan har det ju förtydligats ytterligare i skrivelse från Försvarsmakten till Regeringskansliet. Där kan man se hur de olika cheferna gör avvikande bedömningar. Slutligen har vi inför det här, en granskning i konstitutionsutskottet, bett att få en slutlig skrivelse från Försvarsmakten. Den finns med, och där fattar överbefälhavaren beslut.

Jag vill fästa konstitutionsutskottets uppmärksamhet på att Försvarsmakten i princip är ett enrådighetsverk. Överbefälhavaren fattar beslut, eller den som ÖB uppdrar att göra det fattar beslut. Det här sista beslutet har ÖB fattat själv men i närvaro av samtliga ledningschefer inklusive chefen för MUST, generallöjtnant Syrén. Ingen har reserverat sig mot skrivelsen, och det gör att min tolkning, men det är självklart utskottet som har att ta ställning, är att jag anser att Försvarsmakten därmed har lagt MUST-skrivelsen åt sidan. Den är inte ett relevant uttryck för Försvarsmaktens bedömning.

Per Lager (mp): Den 13/9, när det här beslutet utanför listan fattades på regeringssammanträdet, var det också en allmän beredning efteråt, där man diskuterade finansiering, operativa krav, motköp, det danska helikoptersystemet osv. Här måste väl ändå, eftersom beslutet sedan lyftes in först den 18/9, också den här menbedömningen ha diskuterats? Nu var ju varken juristavdelningen eller strategiledningen inblandad i den, utan det var MUST. Men den måste väl ändå ha legat till grund för någon slags bedömning eller något övervägande från regeringens sida?

Här talas det ju om att det här skulle vara upp till en miljard dyrare för skattebetalarna. Nu är det officiella siffror. Sedan, efteråt, har regeringen sagt att förhandlingarna egentligen innebar att man nådde mer och mer framgång. Man fick t.o.m. en extra helikopter i slutet till samma pris. För mig är det här den springande punkten: Om det pågår en polisutredning om en sådan här sak, är det då inte så att man måste avvakta en sådan polisutredning? Man visste ju ändå inte hur allvarligt det här kunde vara. Eller visste man det?

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! På torsdagen har vi underlag och förslag till beslut om 18 helikoptrar, NH. Det som kommer upp på allmän beredning är för det första frågan: Varför har Danmark inte gått

med? För det andra är det bemyndigandefrågorna med finansdepartementala utgångspunkter. För det tredje är det offset. Ändå är inriktningen, det kan jag säga, att vi ska klara att fatta det här beslutet.

Sedan arbetas det. På fredag kväll tittar vi på TV 4, kanske 18.30, jag tror det, de tidiga nyheterna. Det är då som den här frågan kommer upp. Jag visste då inte om att MUST den elfte, det är väl kanske tisdagen då, har avgivit den här skrivelsen. Det var nytt. Det kände jag inte till. Och det visar sig alltså under helgen och måndagen att ingen annan del av högkvarteret heller visste om det. Vi fick chansen att pröva den rättsliga frågan för att vi av andra skäl höll ärendet utom listan. Hade vi tagit ärendet slutligt på torsdag morgon, ärendet inlyft på listan, då hade vi ju inte kunnat göra annat än häva beslutet.

Nu kommer fredagen, och vi startar. Vi jobbar lördag, söndag, måndag i rättsfrågan. Så det här kom till – jag vill understryka det. Att det fanns en förundersökning visste vi, men vi hade från Materielverket alldeles tydligt fått bedömningen att detta i och för sig inte ger någon grund att avbryta eller stoppa upphandlingsprocessen.

Margareta Nachmanson (m): Det är ju över huvud något anmärkningsvärt när Militärens underrättelse- och säkerhetstjänst taget gör rapporter som man inte får vetskap om och inte känner till. Den här frågan har i stort sett cirkulerat kring var, när och hur. Den trettonde fattades alltså beslut enligt den här gula boken. Jag har fått lära mig tidigare i dag av finansministern att det tydligen är den slags ärenden som är preliminära.

Den fjortonde kommer den här rapporten i TV. Den sextonde, vi har fortfarande inte kommit till det definitiva beslutet, skriver Förvarsdepartementets rättschef att det man nu diskuterar är om det i upphandlingen förekommit något som kunde tyda på att något av de fyra företagen skaffat sig en konkurrensfördel genom att otillbörligen få del av kommersiellt hemliga uppgifter.

Förvarsministern kände ju till att det faktiskt har funnits en läcka. Då är det lite anmärkningsvärt, tycker jag, när man skriver i den här rapporten från departementet att svaret på den frågan enligt FMV är nej. Sedan säger man att en konkurrenssituation hela tiden har kunnat upprätthållas mellan i varje fall två anbudsgivare. Det innebär att det är två anbudsgivare som ligger utanför detta nu.

Jag skulle vilja veta en sak. Hur kan departementet åstadkomma detta inför beslutet? Man påstår att det franska företaget i princip inte har känt till detta.

Försvarsministern har ju sagt att man kände till att översten har läckt uppgiften.

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Frågeställningen vi har att göra med är: Skulle sådana eventuella läckor ha gjort att det här företaget upplevde att man skulle få en order och därmed inte vara villigt att tillgodose statens intressen på rätt helikopter – kvalitetsmässigt och kvantitetsmässigt – till ett pris som vi är beredda att betala? Det är den bedömningen som Försvarets materielverk har gjort. De har bedömt att det inte var så utan att det var en meningsfull konkurrens fr.o.m. försommaren, när man hade slutförhandlingar med minst två företag som ledde till att den ekonomiska situationen successivt förbättrades. Så sent, som sagt, som i slutfasen var det uppenbart att det företag som så småningom fick detta inte kände att saken var klar utan kände att de var tvungna tillmötesgå Försvarsmaktens förhandlingskrav.

Jag kan också nämna att det från början fanns i alla fall fyra företag. De presenterades ibland under rubriken A, B, C och D. Det var väldigt bra. Jag hade aldrig något intresse av att ta reda på vad som stod bakom dessa bokstäver. Ju färre som visste det desto bättre. Det gör att jag anser att det var en rimlig bedömning som Materielverket gjorde. Man hade, åtminstone mellan det som visade sig vara NH helikoptrar och Sikorsky, en meningsfull konkurrens som ledde till att staten fick ett bra affärsmässigt avslut.

Margareta Nachmansson (m): Om jag fortsätter med min kronologiska ordning fattas alltså beslutet och lyfts in på listan 17.20 den 18 september. Sex dagar senare – det här är en tidigare hemligstämplad rapport men den sägs nu inte vara hemlig, så står det på den – skriver Claes Lundin, som är kommandörkapten och som har deltagit i hela det här upphandlingsarbetet, precis tvärtom. Han skriver att det är troligen så att NH Industries har haft vissa konkurrensfördelar. Det är hans slutsats.

Sedan skriver han att det visserligen har varit svårt att förhandla med det här företaget, och att prissättningen många gånger har varit orimlig. Sedan har man, i och med att man har varit klar över det här och känt till det, kunnat vända det till något positivt. Man har vänt det till något positivt att det inom försvaret har läckts uppgifter till ett av företagen. Då har man så att säga kunnat förhandla till sig fördelar.

Då vill jag ställa två frågor med anledning av detta. I vårt fall ledde det tydligen till resultat när det gäller priset, som från början var för 17 helikoptrar. Jag tyckte att försvarsministern sade någonting om 4 miljarder, men det handlar väl om 5,9 miljarder. Från början omfattade det 17 helikoptrar men så fick

man en extra helikopter för samma pris. Då måste jag fråga: Fick även de andra länderna, Finland och Norge, detta? Fick de del av samma bra villkor?

Men framför allt vill jag höra om de ytterligare två företag som hamnade utanför detta. Finns risken att det kan komma något efterspel utifrån att det nu står helt klart att Försvarsmakten har helt klart för sig att det företag som fick ordern faktiskt hade konkurrensfördelar? Därefter har jag inga fler frågor.

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Jag har också frågat – det har ju gått flera månader – hur situationen ter sig, och jag har fått den uppfattningen från myndigheterna att de fortfarande anser att det som skedde, det som blev slutresultatet av förhandlingarna, är ett mycket försvarbart resultat både rättsligt och ekonomiskt vägt i förhållande till innehållet. Det har inte kommit någon uppgift till Försvarsdepartementet där man från myndigheterna menar att man funnit att det fanns något bestående som hade varit felaktigt.

Jag känner inte till vilken informationsbild andra företag har haft. Det råder ju i princip kommersiell sekretess i ett sådant här förfarande. Jag vet inte vilken information de har haft, men som sagt: Slutresultatet här i mitten av september var ju, får man säga, en rätt kraftig ekonomisk fördel med att gå på NH jämfört med att gå på den slutliga konkurrenten Sikorsky. Det är de siffror som jag nämnde.

När det gäller Finland och Norge var det så att på slutet skötte vart och ett av länderna sina ekonomiska slutförhandlingar själva. Man kom fram till att man skulle gå in, Norge, Finland och Sverige, för samma grundhelikoptertyp. Men slutförhandlingarna för att nå ett avtal gjordes med varsin nationell förhandlingsprocess. Jag har ingen orientering om vilka priser de nådde och om de är nöjda eller inte. Men som ni ser av dokumentet, som gällde den danska upphandlingen, ansåg våra myndigheter att det inte fanns någonting som talade emot att NH-upphandlingen skulle bli bra för Sverige.

Helena Bargholtz (fp): Jag har egentligen samma fråga som Margareta Nachmanson tog upp, nämligen risken för att de företag som inte fick den här upphandlingen skulle kunna överklaga detta beslut. Kan det i så fall påverkas av den här personen, som nu är föremål för polisundersökning, om det blir ett domstolsförfarande och personen, den här översten, fälls? Det gäller alltså risken för överklagande.

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Där är det ju på det sättet att jag inte kan, och enligt regeringsformen inte får, ha någon ståndpunkt kring hur myndigheter tillämpar lag som gäller enskild eller kommun.

Det betyder att jag inte kan göra något uttalande om förundersökningsprocessen eller om vad som kan komma ut av den. Jag kan följaktligen bara säga att det måste vara upp till våra förvaltningsmyndigheter och även våra domstolar att göra en bedömning av hur förundersökning och eventuellt åtalsbeslut kan komma att påverka. Jag får hålla mig väldigt noga till att inte uttrycka någon ståndpunkt om sådant som ligger i rättsprocessen.

Per Lager (mp): Herr ordförande! Jag skulle vilja återvända och hålla mig till det principiella, då. Vi får kanske inte gå in på själva upphandlingsförfarandet. När det gäller de här läckagen och de 44 breven är ett brev daterat den 14 februari 2001. Där meddelas NH Industries via den här konsulten dels något om den svenska mentaliteten, dels något som jag tror kan vara viktigt i det här fallet.

Man har öppna kriterier i en upphandlingsprocess. Sedan har man också av förhandlingstaktiska skäl sådana kriterier som man kanske inte går ut med, utan vill använda i förhandlingsprocessen på något sätt. Det kan t.ex. vara precis det som avslöjas i det här brevet: Kom ihåg att det gäller offset! Det är en väldigt viktig sak för svenskarna. Men det handlar också om att det gäller att kunna ha ett leasingssystem för att träna de här helikopterförarna tidigt, direkt efter beslutet, så att man kan komma i gång 2005 enligt den plan man har. Det är alltså fråga om att känna till just att detta med att leasa är en väldigt viktig sak för de svenska förhandlarna, men de går inte ut och säger det.

Då kan man ju undra om inte detta är en konkurrensfördel som är avgörande på något sätt. Det är väl där lite av knuten ligger när det gäller hur man ska bedöma det här. Nu har jag förstått att man efteråt inte vill lyfta det här som något viktigt, men vad tycker försvarsministern om den saken?

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Anledningarna till att det råder sekretess kring ett sådant här upphandlingsförfarande är i grunden oftast två. Det ena är försvarspolitisk sekretess eller försvarssekretess. Vi har specifikationer som vi inte vill avslöja för att de betyder mycket för den militära förmågan i systemet. Det andra är den kommersiella sekretessen. Vi vill ha rätt produkt men till så låga kostnader som möjligt.

Jag beklagar att det har pågått en verksamhet av det här slaget, men det är ju domstolar som får avgöra om den är brottslig eller förenlig med vår rättsordning. Jag kan inte bedöma det.

Jag vill ändå understryka att Försvarsdepartementet gång på gång ställde frågor efter det att den här förundersökningen hade kommit fram: Påverkar

detta konkurrensfrågorna, det meningsfulla i att slutföra förhandlingen? Det är det som myndigheterna har rapporterat till oss gång på gång: Nej! Som bevis har de lyft fram att i fråga om de två helikoptertyper som stod varandra närmast när det gäller att tillgodose alla kravspecifikationer blev det en väldigt stor prisskillnad. Det var ju nästan två miljarder kronor som skilde, eller också kan man säga att det var samma pris men fler helikoptrar.

Jag har tagit fasta på detta, och som jag sade till Margareta Nachmanson kan jag inte veta om de andra företagen, Sikorsky och två andra, har haft någon annan bild av hur Sverige fungerar när det gäller den här upphandlingen. Det vet inte jag, och jag är helt förbjuden att bedriva någon efterforskning om detta, självklart.

Slutsatsen för min del är att jag anser att det var rätt av regeringen att lyfta in ärendet, för det hade förevarit en meningsfull konkurrens som hade varit till fördel för Statsverket och det hade visat sig att den s.k. menbedömning som hade gjorts i en del av högkvarteret inte var den som hela Försvarmaktens ledning stod bakom när de väl ställdes inför frågan.

Per Lager (mp): Då skulle jag vilja ställa en sista fråga. Den menbedömningen, som försvarsministern nu tog upp, blev ju föremål för en muntlig information den 17/9. Men först den 5 februari i år fick Försvarsdepartementet den skriftligt. Är detta en riktig ordning?

Försvarsminister Björn von Sydow (s): Herr ordförande! Expeditions- och rättschefen Åkesson gjorde en skriftlig uppteckning omedelbart, och den var avstämd med Försvarmaktens företrädare. Det gjorde att vi hade ett dokument till vårt förfogande som var den samlade bedömningen av alla som var ansvariga i den här processen.

Senare under hösten, nu har jag inte datumet framför mig, gjordes det ju en genomgång med Försvarmaktens ledningschefer i den här frågan. Sedan tyckte jag att jag ville ha ett absolut klart dokument ytterligare av Försvarmakten som utskottet kunde få. Då blev det detta, som ju entydigt klargör: Försvarsministern har blivit anmäld till konstitutionsutskottet. Försvarsministern och Försvarsdepartementet ska lämna in alla relevanta handlingar.

När vi får ert underlag från utskottets kansli går vi också till Försvarmakten och ber att få ett dokument som tydligt gör klart för utskottet, och naturligtvis för mig också, vad Försvarmaktens ståndpunkt är. Den är alltså att beslutet i ärendet är fattat av överbefälhavaren, i närvaro av alla ledningschefer utan att någon har reserverat sig mot det.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa några frågor och börja med utgångspunkten för granskningen så att fokus är klart, nämligen: Var det rimligt eller orimligt att fullfölja beslutet medan det pågår en förundersökning om misstänkt industrispionage? Det är det som är granskningsfrågan.

Jag vill börja med att flytta uppmärksamheten från den s.k. översten till den som ändå förefaller vara den centrala informatören till NH Industries, nämligen Christopher Jarnvall.

Min första fråga är: Vet försvarsministern att Christopher Jarnvall inte har haft också andra informationskällor än den överste som är föremål för förundersökning?

Försvarsminister Björn von Sydow: Jag visste faktiskt egentligen ingenting enligt följande. Mina medarbetare säger att Jarnvall har intervjuat mig i mediasammanhang för flera år sedan. Det har jag inget minne av egentligen. Men jag bestrider det inte. Jag har inget minne av hans ansikte. Jag fick reda på den här typen av information och vad det var i detalj först i och med att materialet frisläpptes för ett par veckor sedan. Annars har jag inte sett någonting om vilken typ av information som han har haft och hur han har förmedlat den till NH.

Ordföranden: Då förefaller försvarsministern vara sämre informerad än nästan hela svenska folket, därför att detta har ju varit offentliga uppgifter vid det här laget i praktiskt taget ett år och varit föremål för betydande medierapportering och åtminstone bland ledamöter i detta utskott väckt åtskilliga frågor. Vad gjorde försvarsministern när den här uppgiften om att ett misstänkt industrispionage faktiskt hade utövats blev offentlig?

Försvarsminister Björn von Sydow: Jag visste ju om att det var en s.k. konsult som var föremål för förundersökning. Men jag ansåg att det är alldeles tydligt att jag inte får orientera mig om innehållet i förundersökningen. Jag kände inte till namnet, jag har inte efterforskat namnet på personen, och jag minns inte om han nämndes med namn när det kom fram i medierna vid den tiden. Och utdragen ur hans mejl eller hur det nu är har jag inte sett förrän nu när det har offentliggjorts.

Ordföranden: Får jag då dra slutsatsen att Försvarsdepartementet inte gjorde någonting när det offentliggjordes att det var ett misstänkt industrispionage i fråga om denna upphandling?

Försvarsminister Björn von Sydow: Försvarsdepartementet tog kontakt med Försvarets materielverk och Försvarsmakten och efterhörde: Finns det någon-

ting som gör att ni vill förändra upphandlingen eller avbryta upphandlingen? I så fall bör ni ta ett initiativ. Men det är myndigheterna som har att göra det.

Ordföranden: Jag ska då övergå till att titta något på MUST-rapporten och fråga ett par saker. I den är en utgångspunkt för analyserna att industrispionaget eller det möjliga industrispionaget ledde till en forcerad upphandling. Försvarsministern sade tidigare, eller antydde tidigare, för att vara något försiktigare i frågan, att beslutet skulle fattas vid den här tidpunkten i alla fall. Är det sant?

Försvarsminister Björn von Sydow: Det är riktigt att de nordiska ministrarna och de nordiska företrädarna hade bestämt sig för att försöka sträva efter att september var den sista punkten, eller den lämpliga punkten. Det hade att göra med att det bemyndigande som Finlands riksdag hade gett till Finlands regering att använda pengar gick ut den 1 oktober, vill jag minnas.

Det fanns även ett stort intresse från norsk sida att klara den här frågan. De ska ju förse sina fregattfartyg med ett helikoptersystem. Och från den svenska sidan var vi inte i samma precisa akuta behov. Men det tar ju många år att genomföra en förändring av helikoptersystem. Så vi hade ett allmänt önskemål om att komma till avslut. Men det var framför allt Finlands behov som var vägledande.

Ordföranden: Jag ska ställa frågan lite mer preciserat. Är det sant eller falskt när MUST säger att detta ledde till en forcerad upphandling?

Försvarsminister Björn von Sydow: Jag har inte haft den detaljinsynen i upphandlingsprocessen. Men de ansvariga ämbetsmännen har inte på något sätt sagt till Försvarsdepartementet att det var en för hastig förhandlingsprocess som skedde. Det har inte på något sätt framförts från Materielverkets eller Försvarsmaktens företrädare.

Ordföranden: Nu var det inte det som jag frågade om. Jag frågade: Var den forcerad eller inte?

Försvarsminister Björn von Sydow: Enligt min åsikt nej.

Ordföranden: MUST har alltså fel på den punkten?

Försvarsminister Björn von Sydow: Ja, det är min bedömning.

Ordföranden: Då går vi vidare till nästa uppgift, nämligen att MUST uppger att detta har lett till en fördyring på 600 miljoner kronor. Då är min fråga: Varifrån tror försvarsministern att MUST har fått den uppgiften?

Försvarsminister Björn von Sydow: Den bild som jag har fått är att man har bedömt det. Men man har, såvitt jag förstår, inte haft insikt i de siffror som gällde i slutet av förhandlingarna.

Ordföranden: Har MUST egen kompetens att bedöma sådant utan kontakt med förhandlarna?

Försvarsminister Björn von Sydow: Enligt min åsikt nej. Och jag har den åsikten att det också är överbefälhavarens bedömning.

Ordföranden: Är det då inte sannolikt att MUST hade kontakt med förhandlarna?

Försvarsminister Björn von Sydow: Den bild som jag har fått, vilken framkommer tydligt, är att det icke fanns kontakter vare sig med överbefälhavaren, ställföreträdande överbefälhavaren, som också fungerar som chef för Högkvarteret, strategiledningens chef general Kihl, krigsmaterielledningens chef general Rehnström eller rättsavdelningen på Försvarsmakten.

Ordföranden: Återigen var det inte detta som jag frågade om, utan jag frågade om det inte är sannolikt att MUST hade kontakt med förhandlarna. Och då talar jag om dem som finns i Försvarets materielverk.

Försvarsminister Björn von Sydow: Jag har icke fått någon uppgift om detta.

Ordföranden: Om det skulle vara så att den militära säkerhetstjänsten dels har fel om att detta ledde till en forcering, dels har fel om kostnaden för den så förefaller det mig inte vara mycket till säkerhetstjänst att hurra för som Sverige håller sig med.

Försvarsminister Björn von Sydow: Det är en konklusion som herr ordföranden får stå för.

Ordföranden: Men låter det inte egendomligt att på de två centrala punkterna i en menbedömning som man har arbetat med i två och en halv månad har den militära säkerhetstjänsten fundamentalt fel?

Försvarsminister Björn von Sydow: Herr ordförande! Jag kan uttrycka det på det sätt som jag tycker att jag vill göra, och det är att det vid överläggningen den 17 september konstaterades att den s.k. menbedömningen hade skett i en liten krets av personer som inte hade insikt i...

Jag hittar inte det papper där detta står.

Ordföranden: Vi kanske kan hoppa över det. Uppgiften finns i våra handlingar.

Försvarsminister Björn von Sydow: Kärnpunkten här var att med de måttfulla ord som finns här i texten, och som kansliet säkert hittar, kom man fram till att ärendet icke var korrekt bedömt av MUST i dessa centrala hänseenden, bl.a. därför att man icke hade haft en förvaltningsmässigt korrekt och relevant samordning med andra delar i Högkvarteret.

Ordföranden: Jag förstår möjligen det byråkratiska argumentet från byråkratiska utgångspunkter, att man måste samråda med alla tänkbara för att få rätt stämplat vid leverans. Vad jag är mer intresserad av är att göra bedömningen om Sverige tappade pengar på det sätt på vilket det hanterades.

Det för mig över till den sista frågan, nämligen: Hur vet försvarsministern att en långvarig informationsförsörjning av en av konkurrenterna inte ledde till en sådan överinformation hos denne konkurrent att prisbilden förändrades? Då understryker jag långvarig, inte om det blev en extra helikopter den sista natten.

Försvarsminister Björn von Sydow: På den slutliga frågeställningen från ordföranden kan jag svara att myndigheterna menade att fr.o.m. att de verkliga nationella prisförhandlingarna inleddes var det hela tiden meningsfulla förhandlingar där staten förbättrade sin position. Och man förhandlade meningsfullt med minst två konkurrenter. Det handlade om flera månader. Och det var det som gjorde att myndigheterna under tiden som förfrågningar kom ändå förklarade att det inte fanns någon anledning att avbryta processen därför att det föreligger en förundersökning.

Ordföranden: Men är det inte så att konsulter har försett NH Industries med informationer under lång tid och inte bara under ett par månader på slutet?

Försvarsminister Björn von Sydow: Det är möjligt. Men när det verkligen handlade om det avgörande var det under de sista månaderna. Och där kunde

myndigheterna hela tiden bedriva en korrekt konkurrensupphandling och flyttade fram statens positioner punkt efter punkt.

Ordföranden: Det utesluter jag inte. Men det är inte svar på frågan om på vilken punkt man började.

Försvarsminister Björn von Sydow: Förhandlingsuppläggningsen var sådan att vi skulle försöka ensa specifikationerna så långt som möjligt för att därigenom kunna nå en gemensam helikoptertyp. Och det nådde tre länder av fyra. Men slutvarvet var nationella prisförhandlingar som också hade sin grund i att det på några punkter – låt oss säga 10–15 % – handlade om nationella särkrav för de tre länderna. Och det gjorde att myndigheterna ansåg att den första fasen, som var ganska lång med ensning, var meningsfull. Och det var definitivt meningsfullt under de sista månaderna.

Per Lager: Jag har en liten fråga som handlar om priset. Vi har fått information om att dessa 18 helikoptrar kostade 5 975 000 000. Men försvarsministern nämnde här i början att de kostade 4 966 000 000. Det är faktiskt en skillnad på en miljard. Jag vill bara fråga vart den har tagit vägen.

Försvarsminister Björn von Sydow: Jag kan inte ge ett omedelbart svar på det. Det underlag som jag har redovisat är hur situationen var den 13 september 2001. Om det därefter t.ex. genom prisomräkningar eller indexeringar föreligger ett annat belopp är jag inte orienterad om. Regeringsbeslutet ska vara utformat som att det ska genomföras inom en total kostnadsram om 5 975 000 000 i 2001 års prisläge. Det är möjligt att den siffra som jag refererade här var ett annat prisläge. Men realiteten är den som jag har redovisat.

Ordföranden: Jag ber att få tacka försvarsministern för svaren på våra frågor. Vi tar 18 minuters paus.

BILAGA B14

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 16 april 2002

Statsrådet Björn Rosengren, granskningsärende
2001/02:5 Näringsminister Björn Rosengrens
handläggning av SAS kartellsamarbete med Maersk,
granskningsärende 11 Näringsminister Björn
Rosengrens utfästelser om statlig garanti till flygbolag
samt granskningsärende 31 Näringsdepartementets
hantering av uppgifter i ärendet om statens förvärv av
aktier i Assi Domän

Ordföranden: Utskottet återupptar sitt sammanträde och ber att få hälsa näringsminister Björn Rosengren välkommen tillbaka till utskottet, denna gång för att svara på frågor i tre ärenden. Dels frågan om handläggningen av SAS kartellsamarbete med Maersk, dels granskning av utfästelser om statlig garanti till flygbolag, dels frågan om hanteringen av statens förvärv av aktier i Assi Domän AB samt sekretessbeläggning av handlingar, och det är väl framför allt det senare som är ärendets tyngdpunkt.

Jag föreslår att vi tar dem ett och ett, annars blir det alldeles oöverskådligt. Som näringsministern vet är det möjligt att lämna inledande kommentarer före frågorna. Frågorna sker i partistorleksordning, men med det anmälade partiets företrädare först. Sedan brukar vi låta utskottets ledamöter fullfölja sina frågeställningar genom ett lämpligt antal följdfrågor.

Då börjar vi med kartellsamarbetet med Maersk. Vill näringsministern inledningsvis säga någonting om det?

Näringsminister Björn Rosengren: Herr ordförande! Om det är möjligt hade jag tänkt att kort göra en föredragning i alla tre ärendena.

Ordföranden: Då kan vi väl göra så att vi tar föredragningen om allt, och sedan delar vi på frågorna.

Näringsminister Björn Rosengren: Herr ordförande och ledamöter av KU! Jag vill börja med att tacka för möjligheten att komma till utskottet och redovisa Regeringskansliets bild av sakförhållandena i de tre ärenden som KU har tagit upp. Låt mig börja med en kort inledning varefter jag står till förfogande för alla era frågor.

Först till frågan om de statliga flyggarantierna. Bakgrunden till att den svenska regeringen och regeringar i Norden, EU och över hela världen hade att hantera detta ärende var ju de skakande händelserna i USA den 11 september förra året.

Den situation som då uppstod, inte minst för flygbranschen, var extraordinär. Med en veckas uppsägningstid sades försäkringarna avseende terrorist- och krigsrisker upp. Hela denna marknad försvann, och branschen riskerade att få ställa sina flygplan på backen om inte någon lösning gick att finna. Detta skulle naturligtvis fått stora konsekvenser för konsumenterna, flygbranschen, transportväsendet och ekonomin i stort.

Den efterföljande hanteringen av frågan i Regeringskansliet och i riksdagen kom naturligen att präglas av en mycket stor skyndsamhet. Samtidigt är det naturligtvis alltid nödvändigt för regering och riksdag att skaffa sig ett fullgott beslutsunderlag. Omständigheterna var alltså exceptionella. Det fanns naturligtvis ett grundläggande nationellt intresse av att flygförbindelserna både inrikes och med utlandet kunde upprätthållas. Det fanns en påtaglig risk för tvärstopp i trafiken om inte staten trädde in.

Det första regeringsbeslutet om statliga försäkringsgarantier för flygbranschen fattades den 27 september efter det att riksdagen samma dag hade beordrat regeringen att fatta ett sådant beslut. Saken anhängiggjordes hos regeringen genom ett telefax från SAS som inkom till Näringsdepartementet sent på fredagen den 21 september. Överläggningar skedde mellan Regeringskansliet och berört utskott. Därefter tog riksdagen ett initiativ för att få upp frågan till behandling, och besluten kunde meddelas den 27 september.

I hela detta ärende har det varit nödvändigt för regeringen att noggrant väga de viktiga intressena för konsumenterna och den nationella flygtrafikförsörjningen mot regeringens hela tiden uttalade vilja att de statliga åtagandena ska avvecklas så snart som möjligt för att skapa incitament för marknaden att återställas och minimera de ekonomiska riskerna för staten.

Därutöver har denna fråga givetvis också en EU-aspekt. Regeringen har, bl.a. från ett konkurrensperspektiv, strävat efter en gemensam EU-lösning och

dessutom, med tanke på det gemensamma skandinaviska ägandet av SAS, en lösning som liknar den i Norge och Danmark. Denna uppfattning har också delats av riksdagen.

I EU-arbetet har Sverige därför försökt verka för en avveckling av de statliga garantierna, men merparten av medlemsländerna har förordat en förlängning i olika omgångar. Länderna har därigenom, av lätt insedda skäl, haft en i stort sett liknande hantering av frågan, även om konstitutionella skillnader gör att beslutsprocessen som bekant varierat från land till land.

Inför de svenska besluten om en förlängning av försäkringsgarantierna har regeringen haft att beakta dels det faktum att ett tidigt offentliggörande av regeringens intentioner om en förlängning kan ha en återhållande effekt på marknaden att återinträda, dels att det har varit nödvändigt att i rimlig tid gemensambereada besluten enligt gällande ordning inom Regeringskansliet.

I sammanhanget vill jag också anmärka att de garantier som Riksgäldskontoret ställer ut dels har minskat såvitt avser högsta försäkringsbelopp, dels efterfrågas av allt färre operatörer.

Herr ordförande! Jag vill sammanfattningsvis betona att regeringens hantering av denna fråga till stor del kom att präglas av dess mycket exceptionella art med händelserna den 11 september som bakgrund. Av detta följer att de första nödvändiga regeringsbesluten fattades med stor skyndsamhet. Hanteringen präglades också av att regeringen så långt det var möjligt ville undvika sådana signaler som kunde ge marknaden anledning att undvika att söka marknadslösningar samtidigt som en ansvarsfull regering och riksdag inte kan låta flygtrafiken upphöra och konsumenterna bli lidande.

Jag har förstått att det i utskottet skulle funnits tveksamheter kring hur detta ärende beretts inom regeringen. Finansministern har nyligen i utskottet svarat på frågor gällande detta. Jag utgår därför ifrån att det inte finns några sådana tveksamheter. För egen del kan jag försäkra att den ordning som gäller för beredning av regeringsbeslut följs även i detta fall.

Men låt mig göra några korta kommentarer om den beredning som ägde rum inom Regeringskansliet måndagen den 22 oktober, eftersom KU särskilt intresserat sig för detta. Bakgrunden är att Riksgälden fredagen den 19 oktober beslutat att garantierna skulle upphöra på måndagen kl. 17.00, dvs. drygt två dygn innan dessa enligt regeringens då gällande beslut ändå skulle upphöra att gälla. Detta skapade naturligen en stor oro inom flygbranschen. Det framställdes hot om att flygtrafiken skulle upphöra på måndagen kl. 17.00.

Redan den 18 oktober hade regeringen fattat ett preliminärt beslut om en proposition till riksdagen om en förlängning från den 25 oktober. Alla detaljer i det förslaget var dock ännu inte klara och hade på måndagen den 22 oktober ännu inte lagts på riksdagens bord. Beslutet den 18 oktober var preliminärt också av det skälet att regeringen ville avvakta att det slutligen skulle stå klart om det fanns försäkringslösningar eller inte.

Efter att detta beretts kom finansministern och jag på måndagseftermiddagen överens om att föreslå regeringen att garantin skulle förlängas från måndagen kl. 17.00 till den 24 oktober kl. 24.00. Överenskommelsen var vidare att Finansdepartementet skulle underrätta Riksgälden om detta och att Näringsdepartementet skulle informera flygbolagen före kl. 17.00. Även medierna informerades om överenskommelsen.

Jag har för att underlätta för alla intresserade sammanställt en dagbok över hur denna beredning har skett inom Regeringskansliet, och den finns här tillgänglig för intresserade ledamöter. Regeringskansliet har också efterfrågat och fått en dagbok från SAS ledning över processen ur deras perspektiv. Den finns naturligtvis tillgänglig för KU. Den är en offentlig handling för alla som vill förstå bakgrunden och hanteringen av detta ärende.

Jag noterar att det av SAS dagbok tydligt framgår att branschen skulle ställa sina flygplan på backen om regeringen inte fann en lösning på situationen och fattade nödvändiga beslut efter att beredning skett. Låt mig få läsa ur SAS dagbok: Det var av största vikt för SAS och för samtliga övriga flygbolag med svenskregistrerade flygplan att få besked om förlängning av de statliga garantierna efter kl. 17 den 22 oktober. Om sådana utfästelser ej hade erhållits hade det ej varit möjligt för SAS att bedriva trafik med svenskregistrerade flygplan efter den tidpunkten. SAS hade under dagen den 22 oktober vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att ställa sin svenskregistrerade flotta på marken om det hade blivit nödvändigt.

Också denna dagbok finns tillgänglig här.

I övrigt framgår det utomordentligt allvarliga läget för flygtrafiken av de brev, likaså fullt offentliga, som skickades från flygbolagen till regeringen under denna tidsperiod.

Jag ska också kort beröra de två övriga ärendena.

Vad gäller min och regeringens handläggning av SAS otillåtna kartellsamarbete med Maersk och eventuella övriga konkurrensbegränsande åtgärder som kan ha förekommit vill jag klart deklarera följande.

Regeringen ser ytterst allvarligt på det brott mot EG:s konkurrenslagstiftning som SAS gjort sig skyldigt till genom samarbetet med Maersk. Den svenska staten har, i sin egenskap av ägare till del av SAS, därför reagerat starkt på EU:s dom om det olagliga samarbetet. I anslutning till att EU:s beslut offentliggjordes har den svenska staten också varit sammanhållande i den grupp av stora aktieägare som tillsammans tog fram utredningsdirektiv och förslag på en särskild utredare för att på djupet analysera och utreda frågan.

I samband med att utredningen presenterades och SAS dåvarande styrelse valde att avgå agerade Näringsdepartementet som sammankallande i den grupp av stora aktieägare i SAS som utgjorde nomineringskommitté inför det val av ny styrelse som skedde den 6 november 2001.

I detta sammanhang vill jag också påminna om att SAS är ett noterat bolag. Enligt noteringsavtalet med Stockholmsbörsen AB får information som i inte oväsentlig grad är ägnad åt att påverka värderingen av bolagets noterade fondpapper inte annat än i särskilda fall lämnas på annat sätt än genom offentliggörande. Denna punkt är en av grundstenarna i avtalet och finns till för att alla intressenter på aktiemarknaden ska ges tillfälle att handla på lika villkor.

Någon enskild icke offentlig information om samarbetet mellan SAS och Maersk har inte lämnats från SAS till Näringsdepartementet eller till mig vare sig före eller efter den s.k. gryningsråden. Den kunskap som regeringen och jag haft i dessa frågor innefattar således den allmänt tillgängliga informationen i frågan. Att döma av den noggranna granskning som gjorts gäller detta även för SAS representantskap.

SAS konsortiums dåvarande struktur, med tidigare tre nationella dotterbolag som delägare, gjorde det nödvändigt att ha ett representantskap som var högsta beslutande organ för det direkta ägarinflyandet. Detta särskilda organ fanns fram till sommaren 2001. Uppgiften var att besluta om och godkänna den ekonomiska redovisningen för konsortiet samt bevilja styrelsen och ledamöterna ansvarsfrihet.

Under den aktuella perioden, då det olagliga samarbetet med Maersk ingicks, hade den svenska staten utsett Bo Lundgren, Gösta Gunnarsson, Georg Andersson, Annika Christiansson samt Bosse Wallin att vara ledamöter i representantskapet.

Herr ordförande! Till sist har vi ärendet som rör hur Näringsdepartementet hanterat informationen till riksdagen och tillämpat bestämmelserna i sekretesslagen i fallet Assi Domän.

Frågeställningen avser specifikt hanteringen av en akt som utgjorde underlag för ett förslag från regeringen till riksdagen i fråga om en transaktion på börser. Under våren 2001 bereddes i departementet frågan om ett eventuellt förvärv av de aktier i Assi Domän som staten inte ägde. Beredningen ledde till det förslag som regeringen lade till riksdagen i proposition 2001/02:39 *Förvärv av aktier i Assi Domän AB*.

Som en förberedelse till förslaget krävdes olika ställningstaganden avseende förvaltningen av statens aktier i Assi Domän AB. Den akt som upprättades i ärendet innehöll därför uppgifter av olika slag som alla har mer eller mindre anknytning till det förslag som regeringen senare förelade riksdagen. Med hänsyn till att inga uppgifter som kunde röja regeringens planer fick komma till allmän kännedom, bl.a. med anledning av att Assi Domän var ett börsnoterat företag, behandlades samtliga uppgifter med sekretess.

När ärendet senare handlades av näringsutskottet fick utskottet tillgång till hela akten. Detta skedde efter kontakter och överenskommelser på tjänstemannanivå. Det skedde med viss mindre fördröjning, vilket i och för sig kan beklagas, men det berodde på osäkerhet om vilket material utskottet önskade ta del av. Jag vill dock än en gång understryka att utskottet vid sin behandling av ärendet hade tillgång till hela akten.

Herr ordförande! Nu står jag till utskottets förfogande.

Ordföranden: Tack för detta. Då tar vi det i den ordning som ärendena finns uppsatta på listan. Då är det ärende 5, kartellsamarbetet mellan Maersk och SAS som står först.

Nils Fredrik Aurelius (m): Staten är ju, som näringsministern påpekade, en stor ägare i SAS. Är det riktigt att säga att staten är och vill vara en s.k. aktiv ägare som håller sig väl informerad och kan ingripa, och inte då på ett sätt som innebär något slag av insideinformation utan på annat sätt?

Jag passar på och tar en fråga till. Vilka kontakter har näringsministern normalt med ledningen för ett företag som SAS?

Näringsminister Björn Rosengren: Regeringen är en aktiv ägare i alla våra bolag, så även i SAS. Men min poäng i det här fallet är helt enkelt att varken styrelsen, representantskapet eller vd:n kände till denna affär, dvs. detta s.k. sidoavtal. Det är det jag har försökt att redogöra för.

Nils Fredrik Aurelius (m): När fick näringsministern först veta att det ingått ett sådant här hemligt tilläggsavtal med en s.k. sidolöpare?

Näringsminister Björn Rosengren: Det fick jag veta när alla andra fick veta det, dvs. efter det att det blivit offentligt och efter att det hade redogjorts från EU-kommissionen.

Nils Fredrik Aurelius (m): Till bakgrunden här hör ju att SAS fr.o.m. 1996 hade fått konkurrens på de skandinaviska linjerna från ett antal olika bolag och själv också börjat konkurrera. Sedan kommer då ganska snart, 1998, ett samarbetsavtal mellan SAS och Maersk. Det träder sedan i kraft 1999. Två dagar innan det här samarbetsavtalet träder i kraft lägger Maersk ned några flyglinjer, bl.a. linjen Köpenhamn–Stockholm. Det var ju detta som EU-kommissionen så småningom tyckte var lite märkligt och fann anledning att intressera sig för. Hur mycket kände näringsministern och Näringsdepartementet till om detta? Fanns det inte anledning att åtminstone ha en vag misstanke om att det kunde tänkas bli något samarbete i den här nya situationen som hade uppstått inom flyget i Skandinavien? Gjorde näringsministern och Näringsdepartementet någonting för att informera sig i de här konkurrensfrågorna?

Näringsminister Björn Rosengren: Herr ordförande! Jag kan inte erinra mig om vi gjorde det. Men jag vill ändå konstatera att ingenting av det som SAS gjorde fick oss att misstänka att det skulle föreligga en olaglig kartellbildning. Liksom varken styrelsen, vd:n eller representantskapet kände till detta så kände inte heller vi till det.

Nils Fredrik Aurelius (m): Ser näringsministern annorlunda på den här typen av frågor efter det som hände med EU-kommissionens ingripande? Hur kommer detta att bevakas i fortsättningen från Näringsdepartementet?

Näringsminister Björn Rosengren: Vi bevakar våra bolag på alla områden. Men den här typen av händelser är ju väldigt svårt att förbereda sig för när det gäller ett enskilt bolag. Däremot har regeringen vidtagit en hel del åtgärder när det gäller kartellfrågor. Vi har dels lagt fram en proposition som handlar om detta, dels föreslagit andra generella åtgärder som handlar om att förstärka konkurrensen.

När det gäller inrikesflyget har jag t.ex. låtit Luftfartsverket utreda konkurrensen. Jag har fått in olika förslag, och de är ute på remiss. Den frågan bereds nu i Regeringskansliet. Sedan har ju regeringen, som är känt av ledamöterna, lagt fram en proposition om konkurrensfrågorna och om att förhindra kartellbildningar inom olika branscher, såväl flygbranschen som alla andra branscher.

Barbro Hietala Nordlund (s): Herr ordförande! Näringsministern sade i sitt inledningsanförande att han inte har haft någon vetskap om samarbetet mellan SAS och Maersk före den s.k. gryningsräden. I ett svar till Nils Fredrik Aurelius sade också Björn Rosengren att han fick veta på samma sätt som alla andra. Det var alltså den allmänt tillgängliga informationen. Jag skulle vilja ha ett förtydligande. Vi har också fått det svaret på den skriftliga frågan tidigare. Jag skulle vilja veta när, var och hur du fick tillgång till den allmänt tillgängliga informationen, den som vi alla hade tillgång till. Kan du redogöra för på vilket sätt du fick veta det? När och vid vilket tillfälle gavs den här informationen? Är det medierna som avses?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag fick veta det efter att man offentliggjorde att man hade gjort denna räd både hos SAS och hos Maersk, och då var det ju offentligt för alla. Då fick jag veta detta. Då vidtog vi också de åtgärder som jag här har redogjort för.

Barbro Hietala Nordlund (s): Om det är möjligt skulle jag ändå vilja veta om den informationen gavs internt på departementet av en medarbetare, kom det via något fax eller läste ministern det i en tidning. Hur gavs den informationen?

Näringsminister Björn Rosengren: Den gavs via EU-kommissionen som presenterade sin anklagelse mot SAS och Maersk om olagligt samarbete. Det meddelade man den 2 februari 2001. De gick ut med ett pressmeddelande. Då fick jag veta detta.

Ordföranden: Jag skulle egentligen bara vilja fråga om en sidoordnad historia. Det faktum att styrelsen så småningom byttes ut tolkades ju av många så att styrelsen ändå borde ha förstått vad det var som hade inträffat. Har näringsministern någon kommentar till detta?

Näringsminister Björn Rosengren: Det är sant som ordföranden säger här, men det ska också tilläggas att utredarna, de höga juristerna från de tre olika

länderna, har klarlagt att den inte kände till detta. Sedan kan man ju alltid ha olika synpunkter på om styrelsen borde ha känt till det eller inte.

Ordföranden: Det är uppenbarligen ingen större skillnad på statliga och privata bolag i det här sammanhanget.

Näringsminister Björn Rosengren: Styrelsen tog ett eget initiativ att avgå. Det gjorde den därför att den ansåg att den inte hade ett förtroende att leda verksamheten vidare. Om det helt grundar sig på denna utredning och de bedömningar den gjorde kan jag inte bedöma. Men det är ju klarlagt att styrelsen inte kände till detta.

Ordföranden: Vad tyckte staten som ägare?

Näringsminister Björn Rosengren: Vi som ägare tyckte att styrelsen hade förlorat sitt förtroende med tanke på marknaden och med tanke på alla de anställda. Det här var vi överens om i de nordiska länderna. Vi var även överens med den privata ägaren om att den borde bytas ut. Nu behövde vi aldrig ta ställning till det, eftersom styrelsen själv meddelade att den avgick.

Ordföranden: Ligger det inte däri åtminstone ett halvt erkännande av att styrelsen just borde ha förstått?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag vill inte ge mig in på detta. Den bedömning som utredarna gjorde var ju att den inte kände till detta. Sedan finns det en allmän skrivning att den kanske borde kunna ha känt till det. Nu var väl frågan lite komplicerad i den meningen att inte ens verkställande direktören kände till det. Det framhöll han i alla fall. Det var en enskild person som hade träffat detta avtal.

Ordföranden: Är det någon som har något mer i detta ärende? Om inte, går vi vidare till nästa, nämligen granskningsärende 11. Det är frågan om flygggarantierna.

Margareta Nachmanson (m): Näringsministern inledde sitt anförande med att bl.a. konstatera att situationen för flygbolagen var mycket extraordinär efter de händelser som inträffade i USA den 11 september. Därmed råder det inga delade meningar.

Den 27 september fattades det första beslutet. Sedan redovisar näringsministern att den 19 oktober, två dygn innan detta skulle träda i kraft, hade

Riksgäldskontoret avsikten att upphöra med försäkringarna. Sedan säger näringsministern att regeringen ville avvakta måndagen den 22 tills man var överens. Jag antar att det är den överenskommelse som Thomas Franzén redogjorde för, nämligen att Bosse Ringholm skulle fixa detta. Riksgäldskontoret hade ju redan den 3 oktober börjar flagga för att det började finnas lösningar på marknaden. Den 19 oktober hade ju bolagen ändå haft flera veckor på sig.

Nu vill jag ställa en fråga. Om det nu finns ett beslut den 18 oktober att man ska förlänga tiden, hade det då inte varit lämpligt att Näringsdepartementet informerade Riksgäldskontoret? Detta var ju dagen innan. Hade man inte kunnat informera dem om att regeringen förberedde ett beslut om att förlänga de här garantierna, även om det var ett preliminärt beslut? På Riksgäldskontoret var man ju förvånad över att man inte fick några besked. Det är min första fråga.

Näringsminister Björn Rosengren: Herr ordförande! Det här är två frågor. Man blandar kanske ihop dem. På fredagen den 19 anmälde Riksgäldskontoret att de ville upphöra med garantin därför att de menade att det fanns privata försäkringslösningar. Man meddelade att kl. 17 den 22, på måndagen, skulle detta upphöra. Därmed ville Riksgälden få bolagen att skaffa försäkringar på marknaden.

Den proposition som vi antog på torsdagen den 18 handlade om att förlänga fr.o.m. den 24. Vi hade alltså gett möjligheter för flygbolagen att teckna de här försäkringarna med Riksgälden fram till den 24. Sedan var det borta. Då gällde det att få kontinuitet i detta och ha en proposition klar om vad som skulle hända efter den 24.

Riksgälden gjorde detta med stöd av regeringsbeslutet att det skulle gälla såvida det inte fanns privata lösningar. De tolkade beslutet så, och nu fanns det privata försäkringar, och då meddelade man flygbolagen att detta skulle upphöra fr.o.m. kl. 17.

Jag kan bara konstatera att utifrån de bedömningar som vi i de nordiska länderna gjorde, de bedömningar som flygbolagen gjorde och de bedömningar som flygbolagen i Europa i övrigt gjorde samt enligt EU-kommissionen fanns det inga lösningar. Det fanns en privat lösning, men den lösningen var ingen marknadslösning. Den hade följande problem: dels var det en väldigt hög avgift, dels var det låga ersättningsnivåer, dels var man tvingad att teckna ettårsavtal. Det blev alltså ingen marknadspress, utan det blev ett bolag med någon form av monopol där man band sig för ett år. Vi gjorde bedömningen att detta inte var rimligt. Men det viktiga svaret här är helt enkelt att det är två olika frågor vi talar om.

Margareta Nachmanson (m): Jag är inte riktigt säker på att det är två olika frågor.

Näringsminister Björn Rosengren: Låt mig klara ut detta, herr ordförande! Riksgälden ansåg med utgångspunkt i det regeringsbeslut som var fattat om den garanti som skulle gälla till den 24 att nu fanns det privata avtal. Därför meddelade man då operatörerna att nu gäller inte det här längre – med stöd i regeringens beslut, för en sådan formulering finns i beslutet. Den proposition som vi antog den 18, på torsdagen, behandlar frågan vad som ska gälla efter den 24. Beslutet gällde ju bara fram till den 24.

Margareta Nachmanson (m): Jag är väldigt klar över det. Vad jag menar är att om Näringsdepartementet hade informerat Riksgäldskontoret den 18 om att man förberedde en förlängning av garantin, och dessutom om bakgrunden med det nordiska samarbetet osv., är det väl tveksamt om Riksgäldskontoret hade behövt låta flygbolagen vara utan garanti ett helt dygn, som de nu blev på grund av den här konstigheten.

Näringsminister Björn Rosengren: Jag har all respekt för Riksgäldskontoret. De gjorde sin bedömning, och som myndighet ska de göra den fristående från regeringen. Den har jag all respekt för. Sedan gjorde vi en annan bedömning i frågan om vad som skulle gälla efter den 22 fram till den 24. Det var där vi gjorde olika bedömningar.

Margareta Nachmanson (m): Det blir ju ett retroaktivt beslut som fattas den 23.

Jag vill dessutom ställa ytterligare en fråga. I den promemoria som upprättats på Näringsdepartementet säger man att regeringens inställning hela tiden har varit och fortfarande är att de statliga åtagandena bör avvecklas så snart som möjligt och att marknaden således bör uppmuntras att återinträda. Då funderar jag: Är det ett sätt att uppmuntra marknaden att man från näringsministerns sida tar kontakt med SAS innan man kontakter Riksgäldskontoret, som har utfärdat garantin?

Näringsminister Björn Rosengren: Låt mig först svara på detta med retroaktiviteten. Riksgälden menade alltså att nu gäller inga garantier längre utan nu ska ni teckna avtal på marknaden. Strikt formellt gällde då inga garantier. De upphörde kl. 17 på måndagen den 22. Jag bedömde – och det gjorde Bosse Ringholm och jag tillsammans – att det inte fanns några försäkringslösningar på marknaden. Den bedömningen gjorde också de nordiska länderna, som jag

sade tidigare, och även EU överlag och kommissionen. Då kom vi överens om att vi skulle förelägga regeringen ett retroaktivt beslut. Detta meddelade jag flygbolagen, såsom jag redogjorde för. Om ni tittar på dagboksanteckningar, både SAS och dem jag har upprättat för mig själv angående departementets hantering, framgår detta tydligt.

När det gäller den andra frågan om Riksgäldskontoret fick Näringsdepartementet i uppdrag att meddela flygbolagen, medan finanssen skulle meddela Riksgäldskontoret detta.

Britt-Marie Lindkvist (s): Jag tror att jag fick svar på den fråga jag tänkt ställa inledningsvis, men jag kunde kanske få ett förtydligande. Räknade regeringen med att det skulle finnas marknadslösningar inom 30 dagar, eftersom det första beslutet bara omfattade den tiden?

Näringsminister Björn Rosengren: Vi hade då i EU kommit överens om att det skulle gälla högst 30 dagar. Den ryckighet som jag förstår att riksdagen kände – vi tog ett beslut, kom tillbaka osv. – grundar sig mycket på att vi i transportministerrådet, och även i Ekofin, var överens om att detta bara skulle gälla i 30 dagar. Det var också kommissionens rekommendation, och syftet var ju att försöka tvinga fram en marknadslösning. Vi kan bara konstatera att vi inte lyckades med det.

Britt-Marie Lindkvist (s): När det gäller marknadslösningarna fick vi när Thomas Franzén var här på utfrågning veta att det fanns mer än ett alternativ. Det fanns minst två alternativ, sade han, och skillnaden på garantin och försäkringarna utgjorde endast 40 cent per passagerare. De låg alltså väldigt nära varandra prismässigt. Vad har du för kommentar till det?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag kan bara konstatera att vi inte gjorde den bedömningen, och det gjorde inget annat land heller – och inte kommissionen heller.

Mats Einarsson (v): Det sista här gällde om det förelåg någon marknadslösning eller inte. Om jag kommer ihåg rätt fick vi den bilden att det, om vi nu bortser från EU, fanns åtminstone något hundratal flygbolag internationellt som tecknat den lösning som Riksgälden ansåg fanns. Kommenter till det?

Hur ska man tolka villkoret att en marknadslösning ska finnas? Riksgäldskontoret och – tror jag, men nu kanske jag säger för mycket – riksdagen tolkade det som att det skulle vara möjligt att köpa en försäkring. Man ställde inget särskilt krav på att en bra konkurrens skulle finnas eller att priset skulle vara

rimligt i någon mening, men det skulle finnas en lösning. Riksgäldskontoret konstaterade också att det fanns en lösning, och därför beslutade man på det här sättet. Men om jag förstår ministern rätt var det här snarast en bedömning av huruvida konkurrensen var tillräcklig för att priset skulle bli acceptabelt. Det är ju en annan definition på att det finns en marknadslösning.

Näringsminister Björn Rosengren: Först vill jag säga att de flesta av de flygbolag som har tecknat dessa försäkringar mig veterligt finns utanför EU. Här handlar det hela tiden om att få en konkurrensneutralitet. Problemet är också att av SAS flotta är 30–40 plan registrerade i Sverige, de flesta i Norge och en mindre del i Danmark. Vi hade ju hamnat i en väldigt konstig situation om danskarna och norrmännen hade tagit en statlig garanti och vi hade försökt tvinga fram en privat garanti som mig veterligt inte fanns, därtill i konkurrensneutralitet med andra flygbolag i Europa. Därför var vi i transportministerrådet och i Ekofin överens om att förlänga detta 30 dagar i stöten och att det gällde att finna marknadslösningar. Men det skulle då vara marknadslösningar. Det är väl det svar jag kan ge på detta.

Mats Einarsson (v): Det här går naturligtvis att ta reda på, men jag ställer ändå frågan direkt: Fanns det något hänsynstagande till konkurrensneutraliteten mellan flygbolagen? Fanns det något sådant villkor förutsett i det ursprungliga beslutet om garantin, dvs. att det för en överlåtelse av detta till marknaden var förutsatt att det gjordes gemensamt av samtliga EU-länder?

Näringsminister Björn Rosengren: Ja, det var det arbetssätt som jag och regeringen arbetade efter, dvs. att det skulle finnas en konkurrensneutralitet. Alla de här besluten föregicks av diskussioner mellan ansvariga ministrar och finansministrar, dvs. i Ekofin och i transportministerrådet, där vi klargjorde vad som skulle gälla i medlemsländerna.

Mats Einarsson (v): Det här skedde ju med stor skyndsamhet, har ministern sagt. Det stämmer utom på en punkt, i ett skede, och det är beslutet från den 18 oktober. Där dröjde det till den 25 oktober innan propositionen lades på riksdagens bord. I den promemoria vi har fått hänvisar man till att texten inte var granskad och avstämd i alla detaljer. Dessutom skulle propositionen tryckas, vilket i och för sig är brukligt. Muntligt sade ministern också att man ville avvakta om det möjligtvis skulle kunna uppstå någon marknadslösning. Är detta en fullständig redogörelse för varför det tog så pass lång tid?

Näringsminister Björn Rosengren: Vi talar nu om den proposition som vi förberedde och tog utom listan, som man säger, den 18. Den skulle då gälla efter den 24. Det är den vi talar om. Där fanns det, som det alltid gör i den här typen av frågor, massor av detaljer kvar där vi behövde föra en diskussion

inom Regeringskansliet. Den tog den tid den tog. Därtill fanns det självklart också en ambition hos regeringen att syna om det fanns marknadslösningar, i synnerhet när det hade påtalats från Riksgäldskontoret. Därför tog det den här tiden.

Ingvar Svensson (kd): Om jag fattar det hela rätt gav riksdagen ett bemyndigande till regeringen som sedan delegerade befogenheten till Riksgäldskontoret i fråga om dessa garantier. Riksgäldskontoret var alltså den ansvariga myndigheten när det gäller utfärdande och hanterande av garantier. Är det en riktig uppfattning?

Näringsminister Björn Rosengren: Om jag nu uppfattar frågan rätt är det ju så att regeringen är bemyndigad av riksdagen, och sedan överför regeringen detta till en myndighet som har att hantera det. I detta fall var det Riksgäldskontoret.

Ingvar Svensson (kd): Just det. Det betyder alltså att Riksgäldskontoret hade det formella myndighetsansvaret fram till den 23 oktober, när regeringen fattade ett annat beslut. Är det en riktig uppfattning?

Näringsminister Björn Rosengren: Det beror på hur man beskriver det, herr ordförande. Man kan säga så här: Regeringen fann att det inte fanns några lösningar annat än att ha kvar de här garantierna. Detta framgår också av den redogörelse jag gjort och av de dagboksanteckningar som finns här. Hade vi inte fattat det beslutet hade flygplanen stått på marken.

Ingvar Svensson (kd): Nu talar jag inte om verkligheten utan om de formella reglerna. Riksgäldskontoret hade alltså myndighetsansvaret fram till den 23 oktober, när regeringen fattade ett annat beslut. Nu säger Thomas Franzén att han den 22 efter kl. 17 talade med dig och fick beskedet att det fanns ett avtal, en överenskommelse om garantin. Är det riktigt?

Näringsminister Björn Rosengren: Låt mig få redogöra för det telefonsamtalet. Jag har gått igenom vad generaldirektören har sagt här. Det stämmer att jag på uppmaning av Finansdepartementet ringde generaldirektören eftersom denne hade meddelat att han tyckte väldigt illa om att detta hade kommit ut i medierna. Då ringde jag honom och förklarade att jag var ledsen över detta. Men själva hanteringen var sådan att vi var tvingade att fatta ett beslut och meddela flygbolagen detta före kl. 17; i annat fall hade flygbolagen ställt sina flygmaskiner. Både Bosse Ringholm och jag gjorde då bedömningen att detta kan vi inte acceptera, utan vi måste meddela att vi kommer att förelägga

regeringen ett förslag dagen efter och att detta ska gälla retroaktivt, dvs. från kl. 17 fram t.o.m. den 24.

Ingvar Svensson (kd): Men formellt ägnar du dig åt ministerstyre under måndagen den 22 oktober, eller hur?

Näringsminister Björn Rosengren: Det bestrider jag fullständigt att jag gjorde. Det var faktiskt så att jag ringde generaldirektören och talade om för honom vad vi tänkte göra och bad om ursäkt för att det hade läckt till medierna. Så långt från ministerstyre som jag var då har jag svårt att tänka mig att jag varit förut.

Ingvar Svensson (kd): Ett avtal eller en överenskommelse med SAS på ett område där regeringen inte har myndighetsstatus är väl ändå ett ministerstyre?

Näringsminister Björn Rosengren: Vi hade aldrig någon överenskommelse med SAS eller något annat flygbolag. Vi beredde frågan i Regeringskansliet, och Regeringskansliet med två ministrar – näringsministern och finansministern – kom överens om att förelägga regeringen ett förslag, vilket jag förankrade i övriga regeringen, och att detta förslag skulle vara retroaktivt. Det är förstås också så att en myndighets beslut från regeringen gäller så länge regeringen inte säger annat.

Åsa Torstensson (c): Jag skulle vilja höra från statsrådet om det förekom ytterligare samtal med Riksgäldskontoret från den 19 till den 22 än det samtal som Ingvar Svensson tog upp samt om det förekom något samtal med Riksgäldskontoret med anledning av huruvida det fanns marknadslösningar att tillgå eller inte.

Näringsminister Björn Rosengren: Inte från Näringsdepartementet och inte från min sida, herr ordförande.

Åsa Torstensson (c): Förekom det inga andra samtal med Riksgäldskontoret än det som refereras med anledning av måndagen den 22?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag kan bara svara för de samtal jag hade. Jag hade ett samtal, och det har både generaldirektören och jag redogjort för – eller två samtal, det ska erkännas så att det nu blir korrekt, i den meningen att jag först pratade in på mobilen och sedan ringde generaldirektören upp mig.

Per Lager (mp): Jag skulle vilja fråga Björn Rosengren om det inte kan anses väldigt anmärkningsvärt att regeringen och Riksgäldskontoret har så olika tolkning vad gäller marknadslösningbegreppet i regeringsbeslutet. Innebär det att Riksgäldskontoret inte är informerat om behovet av gemensamma lösningar i Norden och inom EU? Hur kan det komma sig att man har en sådan diametralt motsatt inställning till frågan?

Näringsminister Björn Rosengren: Riksgälden gör sin bedömning och gör den fristående från regeringen, med utgångspunkt från det beslut som regeringen har fattat. Det har jag all respekt för, som jag sagt tidigare. Men här hade jag plötsligt ett ansvar. Här meddelas, och jag får det också bekräftat, att flygplansflottan kommer att ställas på marken efter kl. 17. Där har jag ett stort ansvar. Då för jag en diskussion med finansministern om detta, och vi kommer överens om att fatta detta beslut. Det var en bedömning som vi gjorde, och den bedömningen har gjorts i alla andra länder. Den har gjorts i alla andra flygbolag.

Per Lager (mp): Men det är väl ändå anmärkningsvärt att inte Riksgäldskontoret och Thomas Franzén utgår från ungefär samma förutsättningar i sin bedömning som regeringen gör. Det verkar vara en brist på kontakt någons om man har så olika bedömningsgrunder. Riksgäldskontoret menade att det fanns en försäkringslösning, en marknadslösning. Man hänvisade till hundratals bolag – visserligen kanske mest utanför EU, men ändå – som hade denna lösning och tyckte att det fick anses vara en marknadslösning. Man gjorde ingen bedömning av de uppgifter som Björn Rosengren nämnde, dvs. att det var ett års bindningstid, att priset kunde tyckas vara högt osv., utan marknadslösningen fanns. Man sade inte ett ord om att en sådan marknadslösning var kopplad till gemensamma beslut i Norden och i EU.

Näringsminister Björn Rosengren: Bara för att verifiera vad jag sagt, herr ordförande, kan jag berätta att det finns en *ad hoc*-grupp inom EU med företrädare för alla länder och experter på det här området. Där finns bl.a. Regeringskansliet med. Denna grupp har gjort den tydliga bedömningen, liksom kommissionen, att det inte finns någon marknadslösning. Likaledes har flygbolagen gjort den bedömningen. Dessa gick så långt som till att säga att om de inte hade fått detta löst på det sätt som vi nu löste det på skulle de ha ställt flygplanen. Det är väl det svar jag kan ge. Det är inte min sak att informera eller försöka styra Riksgäldskontoret. Det skulle ha varit synnerligen olämpligt om jag hade gjort det.

Ordföranden: Tack! Låt mig ställa några frågor med utgångspunkt i den kronologiska beskrivning som Riksgälden har givit av vad som inträffade.

Först vill jag bara rekapitulera: Torsdagen den 18 fattar alltså regeringen vad finansministern kallar ett preliminärt beslut om att förlänga flygggarantierna ytterligare en månad. Dagen därpå bestämmer sig Riksgälden för att garantin ska upphöra de sista dagarna i den då pågående perioden. Under eftermiddagen, skriver Riksgälden, hade vi stämt av med Näringsdepartementet och Finansdepartementet. Man hade alltså stämt av och uppenbarligen fått accept för att avbryta garantierna två dagar innan de gick ut, trots att regeringen säger sig ha fattat beslut en dag tidigare om att förlänga garantierna icke bara två dagar utan en månad. På måndagen, säger Riksgälden, hade vi flera diskussioner med Finansdepartementets budgetavdelning under förmiddagen rörande den formella hanteringen – mitt tillägg: av hur man skulle avbryta garantierna den påföljande eftermiddagen.

Detta ger för den oinvidde intrycket att regering och Riksgäld är överens i varje fall fredag, lördag, söndag och måndag om att flygggarantierna nu ska upphöra. Kan jag få en kommentar till det intrycket?

Näringsminister Björn Rosengren: Riksgäldens beslut kom ju på fredagen. Jag kände inte till vilket beslut man skulle fatta. Det är det första jag vill säga. Jag var inte alls informerad om det. När det sedan gäller frågan om de diskussioner som fördes hade man stämt av men ej fått accept. Man hade inte fått accept från vår sida för att hantera frågan på detta sätt.

Ordföranden: Man hade inte fått accept, i varje fall inte från Näringsdepartementet, under fredagen?

Näringsminister Björn Rosengren: Nu talar jag om måndagen.

Ordföranden: Nej, nu talar jag om fredagen. Under eftermiddagen på fredagen hade vi stämt av med Näringsdepartementet och Finansdepartementet, står det här. Det är alltså den dag som Riksgälden fattade beslut om att flygggarantierna skulle upphöra.

Näringsminister Björn Rosengren: Jag kan bara säga att jag inte hade kontakt med någon från Riksgälden på fredagen, så icke heller mina medarbetare.

Ordföranden: Man undrar vem Riksgälden i så fall talade med när de stämde av.

Näringsminister Björn Rosengren: Jag vill också säga att Riksgälden ju är Finansdepartementets myndighet.

Ordföranden: Jo, jag vet. Men jag väljer för stunden att lita på de anteckningar som Riksgälden har lämnat över, nämligen att de har stämt av med såväl Närings- som Finansdepartementet. Det får utskottet kontrollera. I utskottets mening är naturligtvis departementet lika med regeringen.

Näringsminister Björn Rosengren: Det vi kan säga från vår sida för att klarlägga detta är att de stämde av på måndagen, som jag sade. Och de fick ingen accept.

Ordföranden: Det återstår väl som sagt att klarlägga vad som har hänt, även i fråga om det förhållandet att budgetavdelningen på Finansdepartementet uppenbarligen fortsatte konversationen under måndagen rörande den formella handläggningen av att garantierna då skulle upphöra. Vi lär inte komma så mycket längre där.

Min resterande fråga handlar om den problemställning som ligger fördold i retroaktiviteten. Riksdagen har nu i detta ärende tre gånger tvingats att fatta beslut med retroaktiv verkan. Det är ingen lämplig ordning. Min fråga är varför detta enligt regeringens uppfattning har nödvändiggjorts, trots att garantin inte har karaktären av en utfärdad garanti från riksdagen utan bara är en möjlighet för regeringen att utfärda garantier om den så vill. Varför ska det fattas beslut om denna möjlighet med retroaktiv verkan?

Näringsminister Björn Rosengren: Från början hade vi ju inte den möjligheten. Då fattade vi beslut 30 dagar i stöten, och vi ville försöka få bolagen att söka olika marknadslösningar. Sedan fick vi bemyndigande från riksdagen att förlänga besluten utan att gå tillbaka till riksdagen. Den förändringen gjorde ju riksdagen. Det tycker jag var hanterligt och bra.

Ordföranden: Ja, det var väl klokt, eftersom vi då inte behövde gå tillbaka ärendet två gånger till med retroaktiv verkan.

Näringsminister Björn Rosengren: Ja. Den enda förklaring jag har till detta är att vi har beslutat var 30:e dag. Vi har följt de regler som gällt och det vi kommit överens om med de andra länderna för att få en konkurrensneutralitet där inte någon gör någonting annat utan vi behandlar våra flygbolag lika. Detta är speciellt komplicerat när det gäller SAS, eftersom de har sin flotta i tre olika länder. Sedan har det dessvärre hamnat i det läget att vi har fått ta retroaktiva beslut.

När det gäller Riksgälden var det ju de som fattade ett beslut på fredagen som jag inte var informerad om. Tanken var, om jag förstått det rätt, att Riksgäldens beslut skulle gälla fr.o.m. fredagen. Men sedan insåg man att det här går inte, utan vi skjuter det till måndagen. Då skulle det upphöra på måndagen kl. 17. Då kom jag in i denna fråga och började föra en diskussion med Finansdepartementet. Det är bakgrunden till detta. Hade inte Riksgälden ställt detta krav hade aldrig denna retroaktivitet uppkommit på det här sättet.

Ordföranden: Denna retroaktivitet bekymrar mig dock inte i den här frågeställningen, utan det gäller det krav på retroaktiv lagstiftning som regeringen tre gånger i rad ställt riksdagen inför. Min fråga till näringsministern är: Även om olika europeiska regeringar har behandlat sina flygbolag lika, har näringsministern någon känsla av att man också har behandlat sina riksdagar lika?

Näringsminister Björn Rosengren: Det kan ju låta bestickande. Nu är ju, som jag också sade i mitt inledningsanförande här, de konstitutionella situationerna helt olika. I Sverige har vi den konstitutionella situationen att vi förde en diskussion med trafikutskottet så att det fick ta ett initiativ, och riksdagen tog också ett initiativ. I annat fall skulle det ta för lång tid. I andra nordiska länder har man en ordning där man hanterar detta mycket snabbt. Vi har inte den ordningen här. Vi följer den ordning som föreligger – därav detta. Sedan beklagar jag verkligen att vi har hamnat i den situationen att vi fått fatta sådana här retroaktiva beslut. Jag kan förstå riksdagens missnöje med detta.

Ordföranden: Tack för detta. Då har vi den sista frågan, nämligen Assi Domén. Mer preciserat gäller det den frågeställning som hänger samman med tillgången till nödigt underlag för riksdagens behandling av den frågan.

Nils Fredrik Aurelius (m): I Sverige råder det ju stor enighet om värdet av öppenhet i relationerna mellan myndigheterna och medborgarna och om offentlighetsprincipen. Jag tror att näringsministern delar den inställningen. Mot den bakgrunden kan man undra varför hemligstämpeln användes så urskillningslöst i detta fall. Varför var så mycket hemligt? Det var visserligen inte hemligt för näringsutskottet, som ju hade tillgång till hela akten, men för allmänheten.

Näringsminister Björn Rosengren: Herr ordförande! Jag vill hemställa om att Lars Johan Cederlund, som har handlagt denna fråga som tjänsteman på departementet, får svara.

Ordföranden: Jag vill minnas att vi redan förra året slog in på en generös attityd till näringsministern. Vi fortsätter väl med det.

Näringsminister Björn Rosengren: Jag har alltid upplevt utskottet som väldigt generöst.

Lars Johan Cederlund: Det finns inte särskilt mycket att tillägga utöver den skriftliga redovisning vi har lämnat. Men det kan ändå finnas skäl att något redovisa situationen i det här ärendet under våren och hösten förra året.

Under våren bereddes frågan huruvida staten skulle förvärva de aktier man inte innehade i Assi Domän. Det fanns skäl att bereda det ärendet under stor sekretess eftersom Assi Domän var börsnoterat. De handlingar som tillfördes akten hemligstämplades. Jag vill dock understryka att det inte gjordes någon sekretessprövning. Det fanns ingen begäran om att lämna ut handlingarna i det skedet.

Sedan lades Sveaskogs bud i början på oktober. I anslutning till det kom regeringens proposition till riksdagen. Budet låg i marknaden fram till den 13 december. Under den tiden kom det in en begäran från enskild person om att få ta del av akten. Den sekretessprövning som då gjordes präglades likväl av uppfattningen att eftersom det låg ett bud i aktiemarknaden fanns det skäl att vara restriktiv med att lämna ut handlingar som skulle kunna ge en enskild person en annan information om budet än den som var tillgänglig på marknaden. Sveaskog AB, som var budgivare, hade lämnat ett mycket omfattande material till marknaden om budets innebörd.

Nils Fredrik Aurelius (m): Budet var alltså lagt, och det fanns ett prospekt om förvärvet av alla de privatägda aktierna i Assi Domän AB. Måste då inte allt väsentligt finnas i detta prospekt? Fanns inte all väsentlig information redan i prospektet? Vad fanns det att dölja?

Lars Johan Cederlund: Utöver den information som fanns i det prospekt som upprättades av Sveaskog fanns underlag i fråga om de alternativ som Regeringskansliet hade prövat innan ärendet så att säga var framme vid en budsituation och innan propositionen lades fram. Det fanns en hel del alternativa kalkyler – sådant som handlar om budets konstruktion, finansiering osv. I den praxis som gäller på aktiemarknaden är de olika alternativa överväganden som görs inför ett bud budgivarens prerogativ. Budgivaren behåller det för sig själv, och marknaden tar del av den slutliga utformningen av budet.

Nils Fredrik Aurelius (m): Men all väsentlig information om budet för de privata ägarna måste ju ha funnits i prospektet. Det är vi tydligen eniga om. Om det fanns annan information om bedömningar som har gjorts eller meto-

der som konsulter har använt osv. fanns det väl möjlighet att utlämna just de bitarna. Varför hemligstämplades allting?

Lars Johan Cederlund: Det beslut om utlämnande av handlingar som fattades i slutet av november bereddes gemensamt i Regeringskansliet mellan de olika departementen på sedvanligt sätt. Då kom man fram till att de handlingar som lämnades ut kunde lämnas ut. De övriga var sekretessbelagda. Någon närmare granskning av delar av handlingar förekom inte i det sammanhanget.

Nils Fredrik Aurelius (m): Det som förvånar lite är att uppgifter som från sekretessynpunkt kan förefalla väldigt oskyldiga, såsom kartor, overheadbilder, taxeringsvärden och bakgrundsbeskrivningar m.m. också hemligstämplades. Varför var det nödvändigt att hemligstämpla också detta material?

Näringsminister Björn Rosengren: Frågan besvaras av Dag Ekman, som är expeditionschef på departementet.

Dag Ekman: Jag kan bara säga att i beredningen av det här ärendet togs det in synpunkter från jurister i Regeringskansliet. Vid avvägningen mellan offentlighet och sekretess kom man fram till att de bestämmelser som är aktuella var tillämpliga. De handlingar som inte lämnades ut omfattades av sekretessbestämmelser.

Nils Fredrik Aurelius (m): Overheadbilderna och kartorna osv. bedömdes alltså också som så hemliga att de inte kunde lämnas ut.

Dag Ekman: Jag kan inte redovisa hur man gjorde bedömningarna i enskildheter. Man ansåg att de handlingar som inte lämnades ut i sitt sammanhang inte kunde lämnas ut med hänvisning till de bestämmelser som man mycket noggrant redovisade i beslutet.

Nils Fredrik Aurelius (m): I grunden handlar detta om en bestämmelse i tryckfrihetsförordningen 2 kap. 12 §. Där heter det att om en handling är delvis hemlig ska de delar av handlingen som inte är hemliga tillhandahållas i avskrift eller kopia. I kommentaren till sekretesslagen av Regner m.fl. pekar man just på detta. Man kan genom att t.ex. ha luckor i materialet eller på annat sätt utesluta vissa delar men lämna ut annat, för att leva upp till offentlighetsprincipen så långt som det går.

Dag Ekman: Det var vi medvetna om. Likväl kom det att bli på detta sätt. Det är naturligtvis ytterst en bedömningsfråga var gränsen går.

Nils Fredrik Aurelius (m): En sista fråga. Om man alltid skulle hantera ärenden med den här bristen på öppenhet, hur skulle det då gå med offentlighetsprincipen och med den anda av öppenhet från myndigheternas sida som vi ju vill ha?

Dag Ekman: Jag vill påpeka att det här var ett mycket speciellt ärende. Om man alltid undanhöll handlingar som begärdes utlämnade skulle det gå dåligt med offentlighetsprincipen. Men i den här speciella situationen kom man fram till detta vid den rättsliga prövning som gjordes av ett stort antal jurister i Regeringskansliet.

Helena Bargholtz (fp): Jag vill bara bygga på det som Nils Fredrik Aurelius tog upp. Är det här ett så exceptionellt ärende att det kräver en så omfattande hemligstämpling, eller finns det andra, liknande ärenden som hemligstämplas så generöst? Finns det inte en risk för att man tycker att det är enklare att hemligstämpla allt – även innehållet i en hel akt – än att pröva de olika dokumenten var för sig?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag tycker att vi är väldigt öppna. Det finns ingen ambition att undanhålla något. Men nu var det här ett väldigt speciellt fall. Det är ett börsnoterat företag. Alla vet att om man inte hanterar detta rätt stör man faktiskt kapitalmarknaden. Det var det som låg bakom detta.

När näringsutskottet behandlade den här frågan hade det hela akten till sitt förfogande. Man försökte inte undanhålla någonting från riksdagens bedömning och näringsutskottets bedömning. Det har vi aldrig gjort.

Man kan diskutera om vi skulle ha kunnat dra ut någon overheadbild, någon karta och sagt att alla skulle få del av dem. Man gjorde en helhetsbedömning. Det fanns en akt, och den akten tilldelades näringsutskottet. Näringsutskottet hade den. I den här hanteringen ville vi inte störa kapitalmarknaden. Det handlar om en mycket stor affär som kunde ha kostat staten väldigt mycket om vi inte hanterat det rätt.

Ordföranden: Jag vill med anledning av det sista svaret ställa en fråga. Per Westerberg, som alltså är anmälare och som ju knappast kan beskyllas för att inte vara förfaren när det gäller den här typen av affärer, påpekar att det man fick ut var ungefär halva akten. Efter ytterligare en förfrågan återlämnades den återstående delen av akten samma dag som motionstiden gick ut.

I det här utskottet brukar vi hylla riksdagsledamöternas möjligheter att skriva motioner med fullständig kunskap som utgångspunkt. Jag vill fråga näringsministern: Är det verkligen försvarligt att med de argument som näringsmi-

nistern nyss använde förvägra riksdagens ledamöter möjligheten att väcka motioner med fullt kunskapsunderlag?

Näringsminister Björn Rosengren: Jag ska svara, men jag vill först att Lars Johan Cederlund ska få redogöra för hur det gick till, så att vi är överens om det.

Lars Johan Cederlund: Först fick vi en skriftlig förfrågan från näringsutskottets kansli om att ta del av akten. Efter kontakter – medvetna om att akten innehöll dokument av olika karaktär – överlämnades den dokumentation som var direkt anknuten till den proposition som låg på utskottets bord. Efter ytterligare ett par dagar kom utskottets kansli tillbaka och sade att det fanns önskemål om att ta del även av övriga handlingar. De överlämnades samma dag.

Det tog ett par dagar innan man gick igenom akten, men som jag ser det skedde det med den skyndsamhet som man kan begära i det här ärendet.

Ordföranden: Det är uppenbarligen inte den bedömning som näringsutskottets ledamöter gör. Jag misstänker att man hade utgått från att allt material skulle komma redan i första omgången så att det därigenom skulle kunna utgöra underlag för ställningstaganden i utskottet och bland riksdagens ledamöter.

Eftersom det inte finns fler frågor ber vi att få tacka för i dag.

BILAGA B15

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar torsdagen den 18 april 2002

Kommunsekreterare Dag Larsson, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm

Ordföranden: Sammanträdet är återupptaget och övergången i en offentlig form, för medier och andra intressenter. Jag beklagar att det blir lite stökigare att bevaka sammanträdet i den här lokalen, men vi bedömde att längden och omfattningen av denna utfrågning är sådan att vi inte behöver flytta oss ned till Skandiasalen.

Hjärtligt välkommen, Dag Larsson, för att egentligen bara svara på några kompletterande frågor till en utfrågning som vi sedan en tid tillbaka har haft med borgarrådet Annika Billström. Det gäller frågan om statliga bidrag till infrastrukturinvestering i Stockholm. För din information är traditionen att våra gäster gärna får säga några ord inledningsvis om de vill innan frågorna ställs. Därefter ställs frågorna av partierna i storleksordning, med det parti som har anmält frågan till granskning först. Sedan brukar vi medge några uppföljande frågor, så att man uttömmer varje delområde innan man går vidare med nästa parti. Varsågod, om du vill säga någonting först!

Dag Larsson: Tack så mycket! Det är en fantastisk sal att ha möte i, även om den kanske är lite opraktisk.

Jag ska säga något om min funktion i det hela. Jag är ansvarig för Socialdemokraternas organisation i Stockholm. Jag var också inblandad i de diskussioner som Socialdemokraterna förde med bl.a. Stockholmspartiet för att försöka hitta en majoritet i Stockholms stadshus. Men mitt huvudsakliga fokus ligger på partiorganisationen.

Vi förde diskussioner med Stockholmspartiet under hösten 1998. Min värdering var att de diskussionerna egentligen var ganska utsiktslösa från början, eftersom jag gjorde bedömningen att Stockholmspartiet kände mer frändskap med andra partier än med Socialdemokraterna. Mitt fokus handlade vid den tidpunkten mest om att fundera över vilka åtgärder som skulle vidtas i parti-

organisationen för att undvika en valkatastrof i mitt parti av den magnitud som vi hade 1998.

I slutsvepet på de här diskussionerna, då jag redan hade givit upp alla förhoppningar om att det skulle lyckas, kom Annika Billström och berättade att hon hade haft kontakt med regeringen om någon lösning på Centralbrofrågan eller alternativt getingmidje frågan. Hon hade positiva signaler, och hon skulle vidarebefordra dem till Stockholmspartiet. Jag tänkte inte så mycket på det, utan jag tänkte att det här är väl ändå kört – förrän jag för något år, eller ett halvår, sedan blev uppringd av Svenska Dagbladet. Tidningen frågade om regeringen hade ställt ut några löften. Då drog jag vissa slutsatser utifrån den andrahandsinformation som jag hade fått i en mycket tidspressad situation 1998.

Jag har ingen anledning att betvivla Annika Billströms version. Hon var ju den som hade förstahandskontakterna. Jag hade en sidokommentar i en korridor som min faktabakgrund i denna fråga. Det är ungefär det som är min bakgrund. Jag tror att Billström återger det faktiska sakförhållandet.

Ordföranden: Tack ska du ha för detta. Det är Folkpartiet och Moderaterna som har anmält frågorna till granskning.

Helena Bargholtz (fp): Detta har handlat mycket om vem som har sagt vad i de här förhandlingarna. Egentligen är det ju inte det som vår granskning ska omfatta, utan den handlar mer om regeringens ansvar för detta.

Vi har hört att Pär Nuder har haft kontakter med Annika Billström. Jag vill bara fråga: Har det varit några kontakter mellan dig och Pär Nuder i de här frågorna?

Dag Larsson: Nej.

Helena Bargholtz (fp): Hur har då Annika Billström återgivit det här för dig? Har hon bara sagt hur det faktiska läget är, eller har ni fört resonemang om detta?

Dag Larsson: Hösten 1998, i slutsvepet av förhandlingarna, berättade Billström för mig att hon hade haft kontakter med folk från regeringskretsar för att efterhöra om det fanns något intresse för att hitta på någon bra lösning rörande Centralbron och getingmidjan. Detta är ju en gammal fråga i Stock-

holm. Hon skulle försöka skicka en positiv signal till Stella Fare. Det är ungefär allt som jag hörde kring detta.

Helena Bargholtz (fp): Hur kommer det sig att man inte har följt upp den här frågan, t.ex. från din sida, eftersom det är en väldigt viktig fråga att lösa? Varför var det bara precis i samband med valet som den här frågan kom upp? Varför har ni inte fortsatt att försöka få loss pengar för detta?

Dag Larsson: Det tycker jag faktiskt att vi har gjort, bl.a. via Storstockholmsberedningen. Vi för, precis som alla andra politiska parter, interna partidiskussioner om vilka frågor som är viktiga. Vi och Socialdemokraterna i regionen har till vår partiledning framfört uppfattningen att dessa frågor måste lösas. Jag tycker också att det finns ett ansvar på centralt håll sedan 1996, då Stockholms kommunfullmäktige antog den detaljplan som innebar en olycklig lösning sett ur Centralbrosynvinkel. Den avvisades av regeringen, och sedan dess tycker jag att det åvilar regeringen ett ansvar centralt. Internt i partiet har vi fört fram krav på att detta måste lösas.

Sedan vet ju inte jag vad Stockholms stadshus och Stockholms stads politiska ledning har vidtagit för åtgärder. Jag tycker att det kanske finns skäl att ställa frågan kring detta.

Helena Bargholtz (fp): Jag har bara en slutlig fråga: Har du i de fortsatta diskussionerna haft kontakt med personer från Regeringskansliet, t.ex. Pär Nuder?

Dag Larsson: Nej, inte med regeringen. Jag har pratat med partiledningen.

Helena Bargholtz (fp): Tack!

Inger René (m): Jag antar att du måste ha blivit jätteglad när det kom en sådan här pusselbit in i frågan om att bygga upp en ny majoritet i Stockholm. Vilka gick du och pratade med om den här frågan efteråt, när du hade fått reda på detta?

Dag Larsson: Min uppfattning var att förhandlingen för Stockholmspartiets del mest handlade om att höja priset för de andra borgerliga partierna. Jag utgick därför redan från början från att förhandlingen var ganska hopplös, även om jag tyckte att det var värt att försöka.

Sedan, när jag redan hade gett upp *alla* förhoppningar och dessutom verkligen förstått att det var helt utsiktslöst, så kommer Billström två minuter i tolv och säger att hon har tagit en sista kontakt med Stella Fare. Sedan har jag inte pratat med någon om det här. Det var ju redan klart att detta var avklarat och avslutat. Då ägnade jag mig i stället åt att fundera på nästa valrörelse i Stockholm.

Inger René (m): Det låter som ett konstruktivt beteende. Du sade: När Annika Billström tog den *sista* kontakten med Stella Fare osv. Din uppfattning är alltså att hon hade fortlöpande kontakter med Stella Fare angående nedgrävningen av Centralbron. Är det rätt uppfattat?

Dag Larsson: Jag deltog i de officiella förhandlingarna när vi som parti förhandlade med Stockholmspartiet. Centralbrofrågan i den biten var inte någon stor fråga, utan vi pratade om helt andra saker då. Jag kommer inte ens ihåg om den var uppe, utan den slängdes in i sista minuten i de här diskussionerna. Vi pratade mer kring Lärarygskolans utformning exempelvis, och hurvida man skulle bevara några träd där. Jag tror att vi förde långa diskussioner om cykelbanor och andra spännande teman också, men jag vill inte minnas att Centralbron var något direkt tema som var uppe.

Inger René (m): Det låter inte direkt förvånande i våra öron. Jag skulle vilja höra en sak till. Det har talats om pengasummor i de här sammanhangen. Hörde du någonsin talas om hur mycket detta erbjudande var värt i kronor räknat?

Dag Larsson: Jag vet inte om det fanns något erbjudande i pengar över huvud taget. Det nämnde Billström aldrig till mig. Första gången jag fick läsa om siffror och pengar var när jag läste artikeln i tidningen, där journalisten fastslog att det rörde sig om pengar. Jag hörde aldrig några belopp eller siffror över huvud taget.

Inger René (m): Detta är ju en ganska stor fråga eftersom den är så problematisk och eftersom den är på tapeten i Stockholm, utöver cykelbanorna och annat. Stämmer det verkligen att du inte har diskuterat denna fråga över huvud taget sedan valrörelsen 1998?

Dag Larsson: Jag har diskuterat infrastrukturfrågorna internt i partiet. Det har jag gjort, och där har jag tryckt på om att jag tycker att denna fråga måste få en lösning. Men jag har inte diskuterat förhandlingarna med Stockholmspartiet över huvud taget sedan 1998 eftersom jag har tyckt att det är historia.

Ordföranden: Tack för detta! Om ingen annan har någon fråga så får vi tacka för att du ville komma hit. Utfrågningen är avslutad.

BILAGA B16

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 23 april 2002

Statsrådet Marita Ulvskog, granskningsärende
2001/02:14 Kulturminister Marita Ulvskogs hantering
av uppdraget till Radio- och TV-lagsutredningen om
skydd för barn mot olämpligt programinnehåll, samt
24 Kulturminister Marita Ulvskogs utövande av
ägandet i bolaget Teracom AB

Ordföranden: Sammanträdet är öppnat. Vi har kommit fram till två offentliga utfrågningar med kulturminister Marita Ulvskog respektive statsminister Göran Persson. Välkommen, Marita Ulvskog, som vi har bett att komma hit av två skäl, nämligen granskningsärende 14 om kulturministerns försök att tvinga fram lagförslag mot skadliga TV-program för barn respektive granskningsärende 24 om kulturministerns utövande av ägandet i bolaget Teracom AB.

Får jag redan nu säga om det senare att det ligger i farans riktning att utfrågningen kan komma att inkludera material som är sekretessbelagt. Det innebär att jag utgår från att den utfrågningen delvis kommer att behöva ske inför lykta dörrar. Om frågor ställs som behandlar material som är sekretessbelagt ligger det på kulturministern själv att säga att hon inte kan besvara dem i en öppen utfrågning. I så fall hänskjuter vi sådana frågor till senare delen och tar upp eventuella övriga frågor som kan klaras i en öppen del innan vi stänger dörrarna. Vi har gjort så tidigare, och det har fungerat utmärkt.

Detta som allmänna riktlinjer. Vi brukar göra så att vår gäst får säga något inledningsvis om han eller hon så vill innan utskottet börjar utfrågningen. Vi tar ärendena ett och ett. Vill kulturministern säga något om skadliga TV-program?

Kulturminister Marita Ulvskog: Herr ordförande! Jag tänker ransonera min röst och svara på frågor direkt.

Ordföranden: Tack för det. Frågorna ställs i partistorleksordningen med undantag för det parti som har väckt granskningsärendet, i det här fallet Moderaterna.

Inger René (m): Jag skulle vilja börja med att fråga om kulturministern gillar titeln, att kulturministern försökte tvinga fram ett lagförslag mot skadliga TV-program för barn.

Kulturminister Marita Ulvskog: Det är klart att jag inte tycker att det är en så bra titel, men jag får väl leva med den.

Inger René (m): Min fråga var närmast: Stämmer det? Är det så att kulturministern försökte tvinga fram ett lagförslag om skadliga TV-program?

Kulturminister Marita Ulvskog: Svaret är nej.

Inger René (m): Det finns ingenting i utredningens direktiv som anger att slutet på utredningen skulle vara ett lagförslag med denna innebörd?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det fanns formuleringar i direktiven som gav utredaren möjlighet att följa överväganden med ett lagförslag. Men det fanns ingenting som sade att han absolut måste lägga fram ett lagförslag.

Inger René (m): Vad är det som ligger bakom telefonsamtalet med Kerstin Persdotter? Enligt henne skulle kulturministern ha blivit rasande därför att något lagförslag inte lades fram. Vad är det som ligger bakom detta raseri?

Kulturminister Marita Ulvskog: Den frågan har jag lite svårt att besvara. Jag är inte Kerstin Persdotter och kan bara svara för egen del. Jag har inte varit rasande, jag har inte gett någon av mina medarbetare i uppdrag att ringa till Håkan Lavén och utöva påtryckningar.

Inger René (m): Det är lite märkligt att detta inte har dementerats vare sig av Kerstin Persdotter eller av andra på departementet som Håkan Lavén har talat med om denna ordalydelse.

Kulturminister Marita Ulvskog: Det har dementerats av framför allt vår rättschef Martin Holmgren, som i en särskild kontakt med Håkan Lavén har framfört att det inte har förekommit några beställningar av några påtryckningar, att jag icke har engagerat någon medarbetare för att göra något sådant, att vi

fortfarande hade förtroende för honom som utredare och ville att han fullföljde utredningen. Om Håkan Lavén kände behov av det förklarade rättschefen att han kunde ordna ett sammanträffande mellan mig och Håkan Lavén. Han bad att få fundera på erbjudandet, men han valde att senare ändå komma med en skriftlig begäran om entledigande.

Inger René (m): Det är bara att konstatera att det i det här fallet finns två motsatta uppfattningar.

Det var två experter från Kulturdepartementet som satt med i utredningen. Hur var kontakterna med dessa? Var de frekventa? Fick kulturministern ständigt en uppdatering av vad som hände under utredningens gång?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det finns ingen möjlighet att fungera på det viset i förhållande till de utredningar som varje departement har. Vi brukar ha rätt många utredningar. Däremot följer vi strikt kommittéhandboken. Departementets experter ska naturligtvis vara en kontakt mellan departementet och utredaren och vice versa, mellan utredaren och departementet. Några alltför många genomgångar av utredningens arbete förekom inte. Det kan ha varit vid ett tillfälle eller möjligen två och då väldigt kort i samband med de veckoberedningar som vi har på departementet.

Inger René (m): Utredningen har lagt fram ett delbetänkande. När kommer resultatet av detta delbetänkande?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vi bereder ett antal frågor, och när vi kommit en bit längre kommer vi möjligen att ha ett antal konkreta förslag, och då kommer även detta delbetänkande att remitteras i anslutning till dessa förslag.

Barbro Hietala Nordlund (s): I det delbetänkande som presenterades säger Lavén att alla, inklusive utredningens åtta experter och de två som var departementets experter, var helt överens om det förslag som presenterades. Min fråga är då: Fick ni på departementet underhand också information av de egna experterna om att utredningen nu skulle lägga fram ett helt enigt förslag, även om det kanske inte var det väntade förslaget som kom att bli utredningens?

Kulturminister Marita Ulvskog: Inte heller på den punkten tror jag att departementets experters version sammanfaller med Håkan Lavéns beskrivning av händelseförloppet. Den 7 september 2001 hade man för första gången ett sammanträde om överväganden och förslag som skulle delges i detta delbetänkande. Då fördes en diskussion om att rekommendera självreglering, som det också blev i detta betänkande. Man beslutade också om att man skulle ha

en alternativ lösning i form av ett lagförslag. Den 24 september 2001 kom för första gången texter som experterna, även departementets experter, kunde lämna synpunkter på. Då fanns självregleringstexten med och också ett lagförslag som en alternativ lösning. Departementets experter lämnade den 2 oktober synpunkter till Håkan Lavén där de bejakade den alternativa lösningen, alltså lagförslaget, och där de också framförde synpunkten att betänkandet borde rymma överväganden när det gällde möjligheten att lagstifta eller på annat sätt åstadkomma porrfria abonnemang eftersom det fanns med som ett exempel i direktiven. När sedan betänkandet kom var inte lagförslaget och inte heller den här synpunkten tillgodosedd. Kvar fanns bara självregleringsförslaget.

Experterna från Kulturdepartementet utgick från direktiven och framförde sina synpunkter, men utredaren beslutar självfallet självständigt vad hon eller han vill lägga fram. Där var inte experterna heller eniga på varje punkt. Det fanns ett antal andra förslag och synpunkter som inte tillgodosågs. Det är utredarens rätt att handla så.

Ingvar Svensson (kd): Håkan Lavén ansåg att han var utsatt för otillbörlig påtryckning. När fick ni besked om att han avsåg att lämna sitt uppdrag? Jag vet att det kom in en formell skrivelse, men oftast sker det i underhandskontakter. När fick du kännedom om hans avsikter på denna punkt?

Kulturminister Marita Ulvskog: Med alla reservationer för att jag inte har exakta uppgifter, någon gång kanske i slutet av oktober.

Åsa Torstensson (c): Hur tydligt och när framgick det att Håkan Lavén kände en påtryckning från departementets sida?

Kulturminister Marita Ulvskog: Personligen, med reservation för datum, fick jag veta det via chefen för vår medieenhet, Kerstin Persdotter, under oktober. Vår rättschef Martin Holmgren har också efter en kontakt med Håkan Lavén den 31 oktober sagt att Lavén redovisade en annan syn på experternas roll än den som vi levde efter i enlighet med kommittéhandboken. Det framgick också av medieuppgifter i början av november att han inte hade den kunskap om experternas roll som finns redovisad i kommittéhandboken. Det var vid dessa tillfällen som jag fick klart för mig att han upplevde påtryckningar av olika slag.

Åsa Torstensson (c): Vad gjorde statsrådet då?

Kulturminister Marita Ulvskog: Rättschefen Martin Holmgren kontaktade honom den 31 oktober för att bestämt dementera uppgifterna om, eller den tro som han själv hade, att han på mitt uppdrag varit apostroferad för att jag skulle vilja ändra något i betänkandet eller utöva någon påverkan på honom och också för att säga att vi var angelägna om att han skulle fortsätta sitt utredningsarbete, att vi fortfarande hade förtroende för honom och att om det var någonting han önskade kunde rättschefen ordna ett sammanträffande mellan honom och mig för att han skulle kunna arbeta vidare. Han funderade på det i sex dagar, återkom och sade att han inte ville det. Så formulerade han sitt skriftliga entledigande som han då gjorde, trots samtalet med rättschefen.

Helena Bargholtz (fp): Vilka kontakter har statsrådet haft med Håkan Lavén före utredningen? Kände ni varandra?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag har aldrig träffat honom, aldrig talat med honom.

Helena Bargholtz (fp): Hur kom det sig att han utsågs för det här uppdraget?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vår rättschef tyckte att det var en person som kunde klara uppdraget. Det var en komplicerad utredning, med väldigt många inslag utöver det som handlade om skyddet av barn och minderåriga.

Helena Bargholtz (fp): Ni hade ingen kontakt före, ingen diskussion med honom innan han satte i gång med utredningsarbetet?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, det var direktiven, det var på tjänstemannanivån som kontakterna fanns, chefen för medieenheten och experterna på departementet.

Helena Bargholtz (fp): Hade han tidigare gjort någon liknande utredning? Vad var det som gjorde honom kvalificerad för detta svåra uppdrag?

Kulturminister Marita Ulvskog: Han har gjort utredningar och arbetat hos justitiekanslern. Det var för oss viktiga kvalifikationer eftersom det handlade om medieområdet.

Per Lager (mp): Var det så att intentionerna egentligen inte var så preciserade som de skulle vara i direktiven? Vad jag minns hade du efter bl.a. Shocking Truth gått ut och sagt att vi måste ha några åtgärder mot det, något slags

lagstiftning. Min fråga är: Skulle man ha löst detta genom att ha skrivit klara direktiv?

Kulturminister Marita Ulvskog: Efter Shocking Truth-debatten genomförde vi ganska snart en förändring av censorernas förordnandetider. Vi tillsatte andra utredningar. Den utredning som Håkan Lavén hade rymde allt från frågan om jurisdiktion till detta med barn och ungdomar. Det ingick i ett större arbete. Vi tyckte att direktiven var bra. Men säkert kunde man ha gjort dem ännu tydligare. Uppenbarligen tolkade Lavén i ett tidigare skede direktiven så att självregleringsförslaget borde följas av ett alternativt förslag om lagstiftning. Jag fick i början av oktober veta att det skulle finnas ett lagförslag med. Att det inte fanns med kom långt senare.

Per Lager (mp): Innebär det att regeringen och ditt departement måste arbeta fram ett förslag där lagförslagsidén presenteras i alla fall?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vi håller på med ett internt beredningsarbete där vi går igenom vad vi själva kan göra, vad som krävs i form av en ny utredning, parallellt med att vi söker en ny utredningsman eller -kvinna.

Per Lager (mp): I det här sammanhanget skulle jag vilja ta upp frågan om att separera dessa porrkanaler från andra kanaler. Det är en idé som vi föreslår från Miljöpartiet. Vad tänker du om det? Kommer det att kunna vara ett utredningsuppdrag?

Kulturminister Marita Ulvskog: Frågan om att försöka styra detta på något sätt genom lagstiftning eller på annat vis är en fråga som finns med i det interna beredningsarbetet.

Ordföranden: Tack för detta. Vi har ytterligare ett stort ärende. Om någon vill ställa en fråga ber jag om snabba frågor.

Inger René (m): Departementets experter har väl lagt ett särskilt yttrande till utredningen eftersom de inte var nöjda med utredningens förslag. Om ni har det med skulle det vara intressant att få ta del av det särskilda yttrandet.

Kulturminister Marita Ulvskog: Våra experter fick tyvärr aldrig se betänkan- det, så de fick aldrig tillfälle att lämna ett särskilt yttrande.

Ordföranden: Eftersom det uppenbarligen finns två diametralt motsatta verk- lighetsbilder vore det bra om Kulturdepartementet kunde förse utskottet med

den dokumentation som är möjlig för att visa hur händelseförloppet såg ut, t.ex. de synpunkter eller de förslag som experterna lade fram till utredaren i slutet av oktober det aktuella året. Varje kunskap i den delen skulle underlätta utskottets fortsatta process.

Tack för detta. Jag ber om ursäkt för att jag skyndade på med tanke på nästa ärende. Det är alltså fråga om Teracom. Vill kulturministern säga något inledningsvis?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag fortsätter att spara på min röst. Jag kommer att diskutera detta i en interpellationsdebatt med Ola Karlsson senare i dag och vill ha kvar lite av rösten till dess.

Ordföranden: Det är en händelse som ser ut som en tanke att den första frågeställaren är Ola Karlsson.

Ola Karlsson (m): När fick departementet första gången information om bolagets kraftigt växande kapitalbehov?

Kulturminister Marita Ulvskog: Att bolaget önskade ett kapitaltillskott för att genomföra det investeringsprogram och de framtidsvisioner som man hade för perioden 2001–2010 redovisades i början av april förra året. Däremot dröjde det till augusti månad 2001 innan företaget kom tillbaka och redovisade att man bedömde ett kapitaltillskott som nödvändigt för att klara mer näraliggande åtaganden. Samtidigt vill jag tillägga att fortfarande då kopplades de näraliggande behoven samman med det långsiktiga investeringsprogrammet.

Ola Karlsson (m): Teracom skickade våren 2000, alltså ett år tidigare än vad statsrådet sade, ett PM till departementet som var instämplat den 5 maj och där man skrev: ”Med nuvarande soliditet är expansionsutrymmet i princip obefintligt. Nuvarande finansiella ställning tillåter inte en expansion enbart genom utökade krediter eller lån. Den enda framkomliga vägen torde vara att öka det egna kapitalet, och därigenom soliditeten i Teracom. För att genomföra de önskade satsningarna gör Teracom bedömningen att ett kapitaltillskott på i storleksordningen 500–800 miljoner torde vara nödvändigt.”

Det här kom till departementet våren 2000. På vilket sätt föreslog departementet att kapitalbehovet skulle lösas?

Kulturminister Marita Ulvskog: Som framgår av det citat som Ola Karlsson läste upp handlade det om ett investeringsbehov på telecomsidan och när det gäller radio- och TV-distribution. Det var vad det handlade om. Där var beskedet från departementet, för att sammanfatta det väldigt kort, att det icke fanns något kapitaltillskott att vänta. Senare kom Teracom att i stället avyttra den del de ägde i Nordiska satellitbolaget, inte dotterbolaget utan det intressebolag som man hade. De pengarna användes till de här investeringarna.

Ola Karlsson (m): Gjordes försäljningen av andelarna i NSAB i samråd med departementet?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vi har ordningen att om man säljer statliga företag krävs ett godkännande från regeringen, eftersom vi har den ordningen att de pengar som man får loss ska användas till att betala av på statsskulden. Är det ett dotterbolag och framför allt ett intressebolag är situationen något annorlunda. Det är något som förekommer i ett antal statliga företag. Det förekom alltså en viss diskussion om detta för säkerhets skull. Det handlade inte om försäljning av ett statligt företag.

Ola Karlsson (m): Försäljningen av NSAB-aktierna gjorde att det egna kapitalet kunde ökas med 300 miljoner, vilket medgav en upplåning av ytterligare 700 miljoner, dvs. en expansion med ungefär 1 miljard kronor. Teracom har anmält ett antal prioriterade områden. Angav departementet några direktiv om prioritering mellan områdena, att något av dessa prioriterade områden skulle avstås?

Kulturminister Marita Ulvskog: Svaret är väl egentligen nej. Det de hade att utgå ifrån var som vanligt bolagsordningen. Det är väldigt tydligt att det är radio- och TV-distributionen och verksamheter som kan stödja den som är kärnuppgiften. Nu har vi, som bekant, genom ytterligare kompletterande ägardirektiv gjort det tydligt att man ska koncentrera sig på kärnuppgiften. Man måste dra ned på kringverksamheter och inte ge sig in på affärer som rymmer stora risker. Av bolagsordningen framgick redan då ganska tydligt vilka ramar som gällde.

Ola Karlsson (m): När insåg departementet att miljardrullningen i Teracom gått så långt att läget var så akut att åtgärder skulle bli nödvändiga?

Kulturminister Marita Ulvskog: Efter förra sommaren, alltså i augusti, kom företaget tillbaka och talade inte bara om det önskvärda i ett kapitaltillskott för att kunna göra långsiktiga strategiska investeringar under en tioårsperiod, utan man redovisade också mer akuta problem som visserligen fortfarande var

kopplade till de långsiktiga investeringarna men var mer näraliggande. Då agerade vi omedelbart genom att upphandla en konsult och genom att inleda ett nära samarbete med framför allt Finansdepartementet och i viss mån Näringsdepartementet för att hantera frågan om Teracom och noggrant analysera företaget och företags behov och problem.

Kenth Högström (s): Den här granskningen som igångsatts av Ola Karlsson syftar ju till något slags kontroll av hur departementet och departementschefen har utövat ägarmakten över detta bolag. Vi har också fått till oss rätt mycket material som kan belysa detta.

Låt mig börja med en liten reflexion. Du har ju ärvt den här frågan av din företrädare Margot Wallström som i sin tur fick en hel regering och stora delar av riksdagen bakom sig i den här satsningen. Den här satsningen har nu beskrivits av många utomstående, i varje fall av dem som gärna ifrågasätter den här satsningen, som ett sorts fiasko eller som en kalkon som aldrig blir flygfärdig. Har du någon gång under de här åren tvivlat på projektet? Det är min allmänna fundering först och främst. Om detta tvivel har infunnit sig, vad har då alternativen möjligen kunnat vara?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nu är du inne på filosofiska frågor. Låt mig börja med historien. Det var ju så att det digitala marksända projektet inleddes med en partiöverenskommelse mellan Folkpartiet, Centerpartiet och Socialdemokraterna i riksdagen. Det ledde sedan till att vi i olika budgetpropositioner återkom i frågan och gjorde det möjligt för Teracom att börja introducera den digitala marksända televisionen. Från början var det hårda restriktioner att man inte fick ägna sig åt denna introduktion annat än i vissa geografiska områden. I budgetpropositionen år 2000 hävde vi det förbudet och sade att Teracom fick bygga ut också i andra delar av landet. Men vi angav inga exakta områden eller hur långt man skulle nå ut, därför att Digital-TV-kommittén helt enkelt inte var färdig med sitt arbete. Det har vi att ta ställning till senare i år.

Det var bakgrunden. Under den här tiden hade det skett förändringar i det politiska stödet, dvs. Folkpartiet hade hoppat av projektet. Nu hade i stället ett antal andra partier kommit till. Det är fem partier i riksdagen som står bakom det här teknikskiftet från analog sändningsteknik till digital sändningsteknik. Jag har aldrig tvivlat på projektet. Sedan är det svårt, därför att det finns en stor konkurrens. Ett av skälen till att vi vill ha det marksända digitala nätet är att det inte ska vara privata monopol när det gäller en så viktig demokrati-fråga som distributionen av radio och television.

Jag tror att vi var ganska beredda på att det kunde bli en och annan konflikt på det här området. Jag hoppas att vi så småningom ska kunna närma oss den finska ordningen där det är en moderat kulturminister som driver frågan om det digitala marknätet och där det finns en uppslutning i hela deras regnbågsregering för detta. De har ju dessutom fastställt ett datum för när de analoga sändningarna bör kunna släckas ned. De har satt det redan till 2006.

Kenth Högström (s): Jag hoppas kanske inte att Marita Ulvskogs profetia att vi får en moderat kulturminister även här slår in. Det var väl bara en jämförelse med det finska exemplet, och det är väl illustrativt.

Jag antar att de frågor vi har ställt till Teracoms ledning delvis är hemligstämplade. En fråga handlar om när Teracom anmälde kapitalbehov till departementet, och den frågan har Ola Karlsson redan varit inne på. Låt mig läsa vad den verkställande direktören svarar. Han skriver så här: "Vidare gjordes prognoser längre fram i tiden som också vägde in effekten av en analog avveckling, vilken medförde starka påfrestningar på Teracoms ekonomi. Dessa nya beräkningar presenterades för Kulturdepartementet med början den 5 april 2001. Därefter har en mängd möten hållits med anledning av dessa frågor."

Kan man tolka deras möte med er den 5 april som den larmklocka som sätter i gång hela processen eller är det egentligen ett möte där man redogör för en offensiv investeringsstrategi och vill ha pengar av det skälet?

Kulturminister Marita Ulvskog: Som jag sade tidigare var det här mötet, som ägde rum den 5 april, på tjänstemannanivå. Jag var inte närvarande vid det mötet. Det var en genomgång av deras framtidsvision, dvs. investeringsplaner från 2001 till 2010. Där fanns det önskemål om kapitaltillskott, men det fanns inte några hårda konkreta framställningar om att det var nödvändigt. I den här satsningen tio år framåt, som rymde andra delar av telecommarknaden, ingick också frågor kring kapitaltillskott. Men det var inte någon alarmsignal, utan det var en ganska visionär presentation. Som jag sade tidigare var läget anorlunda i augusti när jag träffade Teracoms ledning.

Kenth Högström (s): Så den mängd möten som har hållits efter den 5 april, och som uppenbarligen bekräftades av kulturministern i svar på en tidigare fråga, var bara en del i att följa upp en investeringsstrategi eller en vision snarare än en följd av det akuta läget. Är det så jag ska tolka det?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag har försökt att gå igenom min almanacka för förra året. Jag tror att jag träffade Teracoms ledning vid två tillfällen under

2001. Det ena var i maj, och då var det en allmän diskussion om framtidsstrategier år 2010. När jag träffade dem vid det andra tillfället i augusti var det en annan typ av diskussion där man argumenterade för att det var nödvändigt med kapitaltillskott. Samtidigt var de nödvändiga kapitaltillskotten inte bara kopplade till den akuta situationen utan också till det de ansåg vara nödvändiga framtidsinvesteringar.

Det föranledde att vi genast började ha en annan typ av möten än de här lite mer seminariebetonade. Som jag redogjorde för var det flera departement i Regeringskansliet som arbetade med analysen. Vi kopplade in KPMG, och det blev en extra bolagsstämma lite senare på hösten där Kulturdepartementet gav klara besked om att kärnuppgiften skulle sättas i centrum och att man skulle omstrukturera sin verksamhet. Vi bekräftade också det besked som hade getts hela tiden att det inte skulle bli något kapitaltillskott genom att i stället redovisa att vi skulle lägga ett förslag till riksdagen om en statlig kreditgaranti.

Kenth Högström (s): Jag har en avslutande fråga i första frågeomgången. När kulturministern och regeringen, eller departementet i alla fall, bestämde sig för att via ägarmakten tillsätta KPMG Corporate Finance som finansiella granskare eller analytiker av bolagets ekonomiska status kan man naturligtvis föreställa sig att den verkställande ledningen kände sig så otroligt ifrågasatt att den t.o.m. övervägde sin avgång. När meddelade ni att ni avsåg att tillsätta KPMG som en finansiell analytiker och hur upplevde företagets ledning denna insats?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vi gör ett eget analysarbete i Regeringskansliet, men det är alltid bra att ha olika ögonpar som granskar så att man verkligen får en så rättvisande bild som möjligt. Jag upplevde det inte som något som inte var accepterat av Teracoms ledning.

Kenneth Kvist (v): Jag har en allmän fråga till att börja med. Du talade om den svåra konkurrenssituationen när det gällde att införa marksänd digital-TV. I en rad länder har man infört denna. Vilka är erfarenheterna från de andra länderna? Det är ju ändå stora länder som Storbritannien, Spanien osv. Till den här konkurrenssituationen hör ju t.ex. luftburen digital-TV via satelliter osv. där kabelbolagen ofta erbjuder många fler kanaler i sina digitala lösningar än vad det digitala marknätet gör. Vilka erfarenheter finns det från andra länder? Har de också liknande finansiella problem eller problem med konkurrenssituationen som vi upplever i Sverige?

Kulturminister Marita Ulvskog: Teknikskiften är inte lätta, särskilt inte när det handlar om så stora teknikskiften. Alla länder som är inne i detta teknik-

skifte har problem. Det är ett mycket vanligt samtalsämne när kulturministrarna och medieministrarna samlas till ministerrådsmöten t.ex.

Vi vet ju hur det har gått i Storbritannien, men där handlar det inte så mycket om själva marknätet, utan där har man, för att ge ett exklusivt innehåll till detta, valt att köpa upp rättigheter till ligafotbollen. Och det har gjort att de hamnat i en besvärlig situation. Det handlar 173 miljoner pund som man har satsat på inköp av rättigheter. Det har gjort att de befinner sig i en väldigt svår situation. Vi har signaler om att den brittiska regeringen kommer att ta nya tag. Vi får väl se hur det blir.

I Frankrike har man gjort stora satsningar för att etablera och introducera det digitala marknätet. Man har problem, men det går fortfarande åt rätt håll. I Tyskland är man på väg att gå vidare. I Finland har man ett mål, och där är man rätt överens. De har inte så många sändningar i gång än. I Norge förbereder man sig också för digitala marksändningar.

Det har inte så mycket att göra med att det blir väldigt många fler kanaler, utan det som gör det digitala marksända nätet intressant är att det till rimlig kostnad kan nå i princip alla hushåll. Det är spridningen som är det viktiga med den digitala marksända televisionen.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Kan man uppfatta budgetpropositionen och det efterföljande riksdagsbeslutet år 2000 som ett principbeslut att bygga ut digital mark-TV i hela landet?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag försöker hitta den formulering som vi hade. Det är inte någon målsättning, utan vi redovisar bara att de får bygga ut. Vi redovisar också vad Teracom själva tror. Det är inte så att vi i budgetpropositionen, som sedan beslutas av riksdagen, har en målsättning för hur snabbt utbyggnaden ska gå och hur långt den ska nå. Men man får bygga ut i hela landet. Vi lyfter restriktionen att det bara ska vara de här geografiska områdena. Det var Skåne, Mittnorrland och ytterligare någon del av landet.

Ingvar Svensson (kd): Det är alltså ett principbeslut? Det finns inga detaljer?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, det har ju legat i den särskilda Digital-TV-kommitténs uppdrag, och deras slutsatser har ju, som bekant, varit ute på remiss och vi arbetar nu vidare med detta.

Ingvar Svensson (kd): Det digitala marknätet är ju en infrastruktur, och när man bygger ut en sådan infrastruktur brukar det kosta pengar. Då undrar jag varför man inte skickar pengar med en sådan inriktning att man har möjlighet att bygga ut i hela landet.

Kulturminister Marita Ulvskog: Det är också någonting som ligger i beredningen av Digital-TV-kommitténs betänkande. Det är alltså något som regeringen och riksdagen ska ta ställning till när vi har gjort en proposition på grundval av Digital-TV-kommitténs förslag. Vi är inte riktigt där än, men självklart är detta någonting som riksdagen måste få ta ställning till. Efter riksdagens tillkännagivande kommer vi naturligtvis också att redovisa hur Teracoms finansiella situation ser ut.

Helena Bargholtz (fp): Vi har ställt vissa frågor till vd:n Jan Danielsson. Som svar på en av de frågorna säger han någonting som jag skulle vilja ha en kommentar från kulturministern till. Han säger så här: "Riksdagen är Teracom AB:s yttersta ägare och därmed får riksdagens ledamöter en roll som ägarrepresentanter. Med tanke på att Teracom befinner sig på en konkurrensutsatt marknad är det av vikt att alla de som i någon form representerar ägaren anlägger ett ägarperspektiv i sina kommentarer, dvs. att de i den politiska debatten tänker på att inte skada företaget."

Är det någonting som kulturministern vill skicka med oss riksdagsledamöter, att vi inte ska debattera de här frågorna därför att vi kan skada företaget?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag tycker att det Jan Danielsson skriver till konstitutionsutskottet är något som han meddelar er. Vi har inte någon förhandsinformation om vad han tänker skriva. Hur ni reagerar på det är självfallet upp till er riksdagsledamöter.

Helena Bargholtz (fp): Jag tycker att det skulle vara lite intressant att höra hur kulturministern skulle reagera på detta.

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag vet inte hur utfrågningen av honom i kulturutskottet i början av januari gick. Det är väl förmodligen det han återkopplar till. Jag vill inte ge mig in i någon värdering av det han skriver och absolut inte i någon värdering av hur riksdagens ledamöter agerar.

Per Lager (mp): Herr ordförande! I konstitutionsutskottet granskar vi ju det som har skett, men den här frågan är ju i högsta grad levande. Och i ljuset av det levande kan man kanske förstå det som har skett tidigare. Jag skulle vilja ställa en fråga om hur statsrådet tänker lösa den akuta situationen som Te-

racom befinner sig i. Det är tydligen så, vad jag har förstått, att man inte har råd att utnyttja den här kreditgarantin. Då är frågan: Tänker regeringen på något sätt öka sitt ägarinflytande och kommer den att göra det före valet? Teracom blöder ju.

Kulturminister Marita Ulvskog: Teracom blöder nog inte om man ska utgå från det pressmeddelande som Teracom skickade ut för någon vecka sedan inför den bolagsstämma som äger rum i mitten av maj. Däremot har man problem med Boxer. Det vi gjorde så tydligt i de kompletterande ägardirektiven var att vi krävde en koncentration på kärnuppdraget. Vi krävde en omstrukturering som i högsta grad också berörde Boxer och Senda. Företaget har arbetat mycket intensivt i enlighet med dessa kompletterande ägardirektiv. De befinner sig i en betydligt bättre situation.

För att inte säga någonting som gör att vi redovisar sekretessbelagt material ska jag bara läsa upp vad Jan Danielsson sade i Dagens Nyheter den 16 april. Han säger att han inte räknar med att behöva begära några pengar från staten utan att företaget kommer att klara detta självt. Beslutar man att släcka det analoga nätet före 2007 behövs det dock definitivt mer pengar, säger Danielsson i den här artikeln i Dagens Nyheter.

Jämfört med många andra företag som har varit verksamma inom telecombranschen är situationen inte särskilt uppseendeväckande för Teracom. De har haft problem. De har vidtagit åtgärder. Vi har agerat snabbt och tydligt för att företaget ska kunna koncentrera sig på de viktigaste uppgifterna. Resultaten har varit goda så här långt. Samtidigt är det naturligtvis viktigt som ägare att fortsätta att följa företaget. Sedan ska vi komma med förslag på grundval av Digital-TV-kommitténs förslag och remissutfallet på det.

Per Lager (mp): Du överväger alltså inte något ökat ägarinflytande nu i alla fall?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, det finns inga signaler från Teracom om att de skulle behöva något stöd från staten. De hanterar situationen själva just nu.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa några frågor och hoppas på mycket tydliga besked. Jag koncentrerar mig då på den del av Teracoms verksamhet som avser digital-TV. Eftersom Teracom sysslar med många andra högst legitima ting som att sända ut radio- och TV-signaler av konventionellt slag, begränsar jag mina frågor uteslutande till digital-TV-satsningen.

Min första fråga är: Hur mycket har digital-TV-satsningen hittills kostat?

Kulturminister Marita Ulvskog: Teracom har inte fått något tillskott från staten.

Ordföranden: Jag frågade hur mycket det kostat. Hur mycket har vi lagt ut på digital-TV-projektet?

Kulturminister Marita Ulvskog: Som skattebetalare eller?

Ordföranden: Ja, det ligger ju nära till hands.

Kulturminister Marita Ulvskog: Då har vi faktiskt inte lagt ut en enda krona så här långt.

Ordföranden: Har vi fått alltihop gratis?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, det är så att Teracom har, som vi var inne på tidigare, valt att avyttra ett intressebolag och säkerligen använt de pengarna till investeringar i bl.a. det digitala marksända nätet.

Ordföranden: Det får väl ändå betraktas som statlig egendom som man har avyttrat.

Kulturminister Marita Ulvskog: Det blir ju indirekt så. Däremot handlar det inte om att man har sålt moderbolaget eller något dotterbolag. Man har valt, som statliga företag ofta gör, att renodla inriktningen och då göra sig av med t.ex. ett ägande i ett intressebolag som ligger utanför kärnverksamheten.

Ordföranden: Nu är det nog så att kulturministern försöker komma undan frågan. Jag är intresserad av hur mycket staten genom skattebetalarnas pengar eller genom att avyttra statlig egendom genom av staten ägda bolag har lagt ut för att bygga upp digital-TV-systemet så här långt.

Kulturminister Marita Ulvskog: Med reguljära definitioner har vi inte lagt ut en enda krona.

Ordföranden: Svara nu på frågan, kulturministern! Någon har betalat detta. Antingen har vi betalat genom skattemedel eller också har ett statlig bolag

betalat genom annan egendom som detta statliga bolag besitter. Min fråga är: Vad har det kostat? Jag köper inte svaret att det inte har kostat någonting.

Kulturminister Marita Ulvskog: Låt mig då citera ur konstitutionsutskottets egen granskning av den här satsningen år 2000. Då gjorde utskottet följande bedömning: "Utskottets granskning ger vid handen att uthyrningen av avkodningsboxar är baserad på rent affärsmässiga överväganden med utgångspunkt i att kostnaderna kommer återbetala sig inom rimlig tid. Det kan därför enligt utskottets mening inte anses vara fråga om någon subvention av avkodarna genom statliga medel. Utskottets granskning föranleder inte något ytterligare uttalande från utskottets sida."

Ordföranden: Jag är väl förtrogen med utskottets uttalanden

Kulturminister Marita Ulvskog: Utskottet bedömde detta som en affärsmässig ...

Ordföranden: Det är fortfarande inte det jag frågar om. Det gäller den totala kostnaden som än så länge är nedplöjd på digital-TV-utbyggnaden.

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag kan bara svara för statens pengar, och staten har inte plöjt ned en enda krona. Teracom har valt att avyttra intressen som man hade i ett annat bolag.

Ordföranden: Är vi överens om att detta var statliga intressen?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det var ett intressebolag, och det förekommer ofta när det gäller bolagsförsäljningar. Det handlade inte om ett dotterföretag. Det handlade inte om ett statligt företag. Det var många mellanled och ett mycket indirekt ägande.

Ordföranden: Då går vi vidare till nästa fråga och noterar att kulturministern inte vill svara på den uppenbara frågan om hur mycket pengar som hittills har satsats på digital-TV.

När bedömer kulturministern att den digital-TV-satsning som vi nu talar om blir lönsam?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det kommer konstitutionsutskottets ordförande att få klart för sig när regeringen presenterar en proposition om digital-TV:s fortsatta utbyggnad.

Ordföranden: Men utskottet granskar frågan nu. Har kulturministern något svar på när lönsamhet kommer att nås?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, jag kan inte svara på den frågan i dag.

Ordföranden: Då faller också mina nästa frågor, nämligen hur mycket pengar som kulturministern bedömer har förbrukats fram till dess att lönsamhet har uppnåtts. Jag misstänker att jag inte får något svar på det heller.

Kulturminister Marita Ulvskog: En av anledningarna till att det digitala mark-sända nätet är samhällsägt är att det är viktigt för oss att ha en mångfald i distributionen av radio och television. Det är inte bra med privata monopol. Då är detta ett samhällsintresse och ett demokratiskt intresse. Det är därför som samhället är engagerat i denna sak. Det är inte i första hand affärsmässigheten som gör att staten är engagerad i detta.

Ordföranden: Har riksdagen fått en redovisning av kostnaden för detta demokratiska projekt?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det kommer naturligtvis att finnas mängder av faktauppgifter i den proposition som så småningom läggs fram på riksdagens bord, men det finns ju en hel del uppgifter också i Digital-TV-kommitténs betänkande. Det handlar om underlag som remissinstanserna har kunnat bedöma och kommentera.

Ordföranden: Kan utskottet nu få del av regeringens bedömningar av kostnaden för ett projekt som enligt tidningsuppgifter redan har dragit i väg med mångmiljardbelopp – det har ännu inte redovisats för riksdagen – och vars prognos är ytterligare mångmiljardbelopp? Kan kulturministern dementera eller bekräfta de uppgifter som finns i medierna?

Kulturminister Marita Ulvskog: Jag kan bara säga att medierna ofta blandar samman många olika saker, precis som Ola Karlsson gör i en del av sina påståenden. Det resulterar i oriktiga siffror.

Ordföranden: Kan man tänka sig att kulturministern inför utskottets granskning redovisar, gärna sekretessbelagt, vilka siffror i den massmediala presentationen av kostnaderna för Teracoms digital-TV-utbyggnad som är felaktiga?

Kulturminister Marita Ulvskog: Då får konstitutionsutskottet be mig att återkomma. Jag har inte tillgång till dessa siffror nu.

Ordföranden: Gärna det. Jag vill bara att utskottet ska få en klar redovisning av de ekonomiska konsekvenserna av projektet innan utskottet gör sitt ställningstagande. Jag är nöjd med dessa frågor.

Kenth Högström (s): Jag vill understryka att anmälan är till för att granska hur kulturminister Marita Ulvskog har utövat statens ägande i bolaget Teracom. Det är alltså inte någon riksrevision av det slag vi nyss hörde frågor om. Det är Riksrevisionen och riksdagens revisorer som ska granska den typen av frågor.

Jag vill erinra ordföranden om att begreppet ”kostnad” i företagsekonomisk mening innebär en kostnad på resultaträkningen. Frågan var ”vilken kostnad?” – inte ”hur mycket pengar?”. Såvitt jag förstår är det mesta av detta på balansräkningen är en tillgång inom respektive bolag. Först när det avskrivs blir det en kostnad. Detta säger jag bara för att korrigera vad ordföranden sade.

Ordföranden: Jag är djupt tacksam.

Kenth Högström(s): Icke desto mindre är granskningen intressant. Frågan är var gränsen går för en ministers ägarengagemang. Vi har här konstaterat att ministrarnas ägarengagemang ökade i takt med att ministern blev varse att ekonomin såg sämre ut än vad man från början sade. Därför tillsatte man KPMG. Det kom en gedigen rapport. Jag antar att den rapporten har legat till grund för de överväganden och de målskärpningar som gjordes vid den extra bolagsstämman.

Har ni tillsatt några fler konsulter? Har ni gett några fler direktiv till den verkställande ledningen som inte är offentliggjorda i protokollen?

Kulturminister Marita Ulvskog: Nej, det har vi inte gjort. Som jag redogjorde för tidigare var KPMG-rapporten viktig för att få en *second opinion*. Vi höll ju på med ett eget arbete inom Regeringskansliet där framför allt Kulturdepartementet och Finansdepartementet – i viss mån också Näringsdepartementet – arbetade tillsammans. Det är det underlag som vi har haft. Sedan har det varit mycket kontakter på tjänstemannanivå i den här frågan.

Jag har inte träffat ledningen för företaget särskilt många gånger, men det är klart att jag noga har följt utvecklingen – särskilt efter sommaren, då företaget menade att man inte bara befann sig i strategiska diskussioner om framtida satsningar utan i en mer akut situation.

Vi har arbetat snabbt, och vi har varit tydliga. Den extra bolagsstämman ägde rum ganska snart efter det att vi hade fått tillgång till allt material.

När det gäller frågan om kostnader och sifferexercis vill jag säga att riksdagen har tillkännagivit att en redovisning ska göras av det långsiktiga finansiella behovet för Teracom. Det kommer naturligtvis en sådan redovisning i samband med digital-TV-propositionen.

Kenth Högström (s): Jag noterade också att regeringen eller departementet via sitt ägarinflytande tillsatte en ny styrelseordförande och delvis nya styrelseledamöter i samband med den extra bolagsstämman. Ska man tolka det som ett tecken på ökat ägarengagemang för att få bolaget på fötter, eller vad är det ett tecken på?

Kulturminister Marita Ulvskog: Vi tillsatte en ny styrelseordförande och ett antal nya ledamöter i samband med den ordinarie bolagsstämman förra året – inte i samband med den extra bolagsstämman i höstas. Man kan säga att det som skedde under 2001 var att den tidigare ordföranden avgick på grund av sjukdom. Då fick vi med ganska kort varsel skaffa en ny ordförande. I och med den ordinarie bolagsstämman tillkom ytterligare några styrelseledamöter. Det har varit skifte på ordförandeposten och på vd-posten i företaget under en period som har varit mycket intensiv för Teracom och andra telecomföretag.

Kenth Högström (s): En avslutande fråga. Ni säger i målformuleringen till den extra bolagsstämman att bolaget ska koncentrera sig på kärnverksamheten. Såvitt jag begriper är kärnverksamheten att sända analog och digital radio och TV till hela landet via de master och stationer som bolaget äger och som man apporterade från det gamla Televerket. Likväl förekommer uppgifter i massmedierna om att man för att finansiera verksamheten ska sälja Kaknästornet, som är något av en symbol för detta enorma stationsnät. Kan ministern kommentera dessa uppgifter?

Kulturminister Marita Ulvskog: Det som har diskuterats av styrelsen för Teracom är att genomföra en *sale-lease back*-affär när det gäller Kaknästornet. Redan i dag hyr man ut betydande delar av tornet till restaurang- och turistverksamhet. Man har funderingar på att genomföra en sådan affär, och det är inget som står i strid med ägardirektiven.

Man behöver inte äga fastigheter för att bedriva denna verksamhet. Det är likadant för andra statliga företag. Den här typen av affärer har genomförts

vid olika tillfällen i andra statliga företag. Om man genomför den här affären kommer man att fastställa återköpsvillkor och ett återköpsdatum, om tornet säljs.

Ola Karlsson (m): Det finns ju många hemligstämplar i materialet. Redan från början hemligstämplades dagordningen. Enligt det material vi har fått hemligstämplades den för att bolaget annars kunde skadas. En av punkterna gällde styrelsens redovisning av Teracoms alternativa affärsstrategi samt åtgärder för resultatförbättring. Jag skulle vilja fråga: Vilken skada bedömde departementet att Teracom skulle åsamkas om detta blev offentligt?

Kulturminister Marita Ulvskog: Beslutet att sekretessbelägga detta fattades på tjänstemannanivå. Två dagar senare, när uppgifterna hade läckt ut, fattade man på tjänstemannanivå beslutet att släppa uppgifterna eftersom de nu var allmännyttiga. Bedömningen gjordes på tjänstemannanivå. Jag eller någon annan från den politiska ledningen var inte involverad. Beslutet hade att göra med uppgifter som fanns i materialet från Teracom.

Ola Karlsson (m): Det innebär att det alltså skulle kunna vara till skada för företaget om det blev känt att man skulle redovisa affärsstrategier och ett åtgärds paket.

Kulturminister Marita Ulvskog: Det var uppgifter som företaget tidigare hade begärt att få sekretessbelägga eftersom man menade att företaget kunde skadas i förhållande till sina konkurrenter.

Ordföranden: Tack för det. Då ber jag att få tacka alla åhörare för visat intresse.

BILAGA B17

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar tisdagen den 23 april 2002

Statsminister Göran Persson, granskningsärende
2001/02:18 Statsrådet Britta Lejons offentliggörande
av aktieförsäljning samt 26 Interregnum på
skolministerposten och 34 Regeringens
utnämningsspolitik

Ordföranden: Välkomna hit. Sammanträdet är återupptaget från det just avbrutna i utskottets egen sessionssal. Hjärtligt välkommen, statsministern. Statsministern ska svara på utskottets frågor som den siste av dem som utskottet har frågat i årets granskning.

Det som utskottet i lite olika konstellationer vill ställa frågor om är tre spörsmål. Det är dels frågan om Britta Lejons offentliggörande av aktieförsäljning, där vi tidigare har frågat Britta Lejon själv, dels en fråga som betitlas Interregnum på skolministerposten, vilket handlar om de två veckor som förflöt i skiftet mellan Wärnersson och Östros, dels ärende 34 om regeringens utnämningsspolitik.

Som statsministern vet ger vi möjlighet för våra gäster att säga någonting själva i varje ärende om de så vill. Därefter frågar utskottets ledamöter i partistorleksordning med undantag för det parti som har anmält ärendet till granskning. I de två första fallen är det kd och i det senare fallet är det Moderaterna.

Vill Göran Persson säga någonting inledningsvis om något av ärendena? Varsågod.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Jag tackar för välkomsthälsningen. Hur mycket tid har vi till förfogande?

Ordföranden: Utskottet har satt av upp till en och en halv timma, vilket vi inte tror behövs.

Statsminister Göran Persson: Då är det bättre att vi använder tiden till frågor.

Ordföranden: Då går vi rakt på frågorna.

Ingvar Svensson (kd): Tack, herr ordförande! Det heter Kristdemokraterna, inte kd!

Ordföranden: Jag ber om ursäkt!

Ingvar Svensson (kd): När det gäller aktieinnehav och aktieförvaltning sade Socialdemokraterna 1993 – i opposition – att statsråden över huvud inte borde ägna sig åt aktieförvaltning. Hur ser statsministern på det i dag?

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Om jag inte missminner mig hade man en kvalificering, särskilt näringsministern och handelsministern skulle vara försiktiga. Jag har samma uppfattning i dag. Man ska vara försiktig. Det har hänt mycket sedan 1993 fram till dagens situation med aktier som sparform. Det är nästintill en normal sparform för alla i dag. Det är en annan situation. Dock får man som statsråd vara försiktig så att man inte kommer för nära ett läge där ens motiv kan ifrågasättas.

Det ska inte vara någon egen hantering av aktier. När det är marginellt av det slag Britta Lejon hade var det ingenting som inkräktade på hennes verksamhet som statsråd, men en större omfattning av aktieinnehavet bör lämnas bort för förvaltning.

Det innehav man har är offentligt. Också där är vi måna om att vi inte ska hamna i lägen där vi kan misstänkas för jäv.

För att sammanfatta svaret: Det ska finnas kvar en varningsflagg, att vara försiktig. Det finns stor anledning för ett statsråd att undvika den sparformen. Om man ändå väljer den sparformen ska det vara fråga om öppenhet och såvida det är ett mer omfattande innehav undvika egen förvaltning.

Ingvar Svensson (kd): Jag får korrigera statsministern på punkten om 1993. Det var visserligen mycket diskussioner om näringsministern och andra, men den generella slutsatsen var att aktieäggande statsråd bör överlämna sina aktier till en oberoende extern förvaltning. Det var inga restriktioner på vilken typ av statsråd det var fråga om – detta för protokollet.

Tycker statsministern att det är lämpligt att olika statsråd, sedan de uttalat sig om att vissa företag uppför sig bra och andra dåligt, går ut och talar om för allmänheten via pressmeddelande på respektive departement att de har omdisponerat sina aktier därför att de ogillar den eller den eller att de gillar det eller det företaget? Är det bra?

Statsminister Göran Persson: Det är nödvändigt för statsråd att kunna delta i en allmän debatt. Vi har haft en allmän debatt om optioner, bonusar och olika chefers förmåner. För en demokratiminister som Britta Lejon är det helt nödvändigt att kunna delta i en sådan debatt. Att hon sedan ger uttryck för sin uppfattning och ser till att den blir korrekt återgiven genom att skriva ett pressmeddelande tycker jag ligger väl i linje med hennes arbetsuppgift. Att hon samtidigt meddelar att det lilla innehav hon har har avyttrats – det är ett offentligt dokument som ändå är känt – är inte konstigt.

Vi ska undvika att hamna i ett läge då statsråd inte kan delta i en debatt som också är kritisk gentemot våra storföretagsledares förmåner.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Betyder detta att det är fritt fram för olika statsråd att delge allmänheten sina aktiedispositioner med anledning av att de gillar eller ogillar ett företags agerande? Det är den rimliga slutsatsen av statsministerns svar.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Aktiedispositionerna delges – oavsett vad de tycker eller inte tycker – i en offentlig handling. Att statsråden sedan deltar i debatten tycker jag är helt rimligt och riktigt. Att dessa saker ibland sammanfaller gör det inte principiellt svårare.

Ingvar Svensson (kd): Det är ingen som har ifrågasatt statsrådets yttranden, även om de i vissa sammanhang enligt KU:s betänkanden ska vara försiktiga.

Menar statsministern att det inte på något sätt påverkar aktiemarknaden om statsrådet talar om sina aktiedispositioner för allmänheten, via pressmeddelanden?

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Vi ska passa oss för att överdriva betydelsen av försäljningen av 75 Ericssonaktier. Jag tror att 100 miljoner Ericssonaktier byter ägare. Det är ett ohyggligt stort antal. Om den typen av minimalt aktieinnehav ska göra att man inte kan delta i en debatt, tror jag att man har gått så långt i en annan riktning att det från ett konstitutionellt perspektiv uppstår en ny fara.

Ingvar Svensson (kd): Men i principfrågan?

Statsminister Göran Persson: Statsråd ska naturligtvis vägledas av gott omdöme, men det goda omdömet innebär självklart inte att man är tyst. I det fall vi nu diskuterar är det fråga om avyttrandet av en aktiepost om 75 aktier, som ändå har varit en offentlig handling. Det har gjorts innan uttalanden har fällt. I det fallet är det inget jag har svårt med.

Sedan kan det finnas andra situationer där det går åt ett annat håll. I det fall som nu granskas är det inte något problem.

Nils Fredrik Aurelius (m): Pressmeddelandet som Britta Lejon skickade ut har en väldigt officiell karaktär. Det är lilla riksvapnet i hörnet. Det står Regeringskansliet under och därefter Justitiedepartementet. Sedan betonas att det är "demokrati- och konsumentminister Britta Lejon som i dag har sålt" etc.

Man skulle ha kunnat tänka sig att statsrådet i fråga hade skickat ut ett pressmeddelande av en annan typ med någon annan symbol längst upp till vänster, t.ex. en stiliserad ros. Det lär förekomma.

Är det lämpligt att ett statsråd som presenterar sig som demokrati- och konsumentminister går ut på det officiella sättet i en sådan här fråga? Därmed talar hon som regeringsledamot för regeringen.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Man kan alltid diskutera för och emot. Jag tycker att det är lämpligt. Hon är demokratiminister. Om det är något som har upprört känslorna i det svenska samhället de senaste åren är det de växande klyftorna. En grupp människor berikar sig på ett sätt som jag många gånger finner stötande. Om vi som politiker, särskilt en demokratiminister, inte kan delta i den debatten och ge en synpunkt till känna på det egna departementets papper har det gått långt i att inskränka rätten att delta i debatt. Då skulle grupper skyddas som i det här sammanhanget knappast behöver något skydd.

Nils Fredrik Aurelius (m): Man kan säga att demokratiministern har handlat i tjänsten?

Statsminister Göran Persson: Hon uttalar sig alltid som statsråd.

Helena Bargholtz (fp): Tack så mycket, herr ordförande! Hur hade det varit om Britta Lejon i stället hade behållit sina aktier och i demokratisk anda hade

gått på aktieägarstämman och där framhållit sina betänkligheter mot bonusförfarandet? Menar statsministern att hon hade kunnat göra det som ett led i att delta i debatten i frågorna? Faller det utanför ramen som statsråd?

Statsminister Göran Persson: Jag har inte ens provat tanken om man kan delta i en bolagsstämma som aktieägare och statsråd. Där ska man vara försiktig innan man avger ett bestämt svar.

Att hon däremot i ett pressmeddelande talar om vad hon redan har gjort och dessutom någonting som ändock är offentligt och blir känt är något annat. Men att ett statsråd ska gå på en bolagsstämma känns lite märkligt.

Helena Bargholtz (fp): Är inte bolagsstämmor också en form av demokrati?

Statsminister Göran Persson: Jo, det är de. Därför är jag inte bestämd i mitt svar. Det krävs lite analys och tanke innan man är definitivt säker på hur man ska svara.

Eftersom vi båda utgår från och värnar den demokratiska aspekten kan vi vara överens om att den minimala åtgärden att ge uttryck för sin uppfattning i form av ett pressmeddelande ändå tycks vara okej.

Helena Bargholtz (fp): Vi har tidigare haft flera ärenden som har handlat om uttalanden från statsråd, och vi har konstaterat att man är fri att göra uttalanden.

Statsminister Göran Persson: Ja, just det.

Per Lager (mp): Tack, herr ordförande! Vi är nog överens om att ministrarna ska delta i samhällsdebatten, och man ska tänka på att inte överdriva betydelsen av de 75 aktierna. Men, principiellt är det här en intressant fråga. Säg att hon ägde 20 000 eller 50 000 aktier i bolaget. Vad hade hänt då om hon hade sagt att hon nu säljer rubbet på grund av de och de orsakerna? Vad jag är ute efter är styreffekterna. Har det någon betydelse att det var 75 aktier? Har mängden avgörande betydelse?

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! När man talar om 20 000 och 50 000 aktier är det inte fråga om en verksamhet som kan betraktas som en fritidsaktivitet. Då bör man ha lämnat ifrån sig det hela till en förvaltare som fattar besluten för ens egen räkning. Då har det hela en annan karaktär. Då kommer vi in på det andra resonemanget, nämligen hur stort ett innehav kan

vara. Det är en lämplighetsfråga. Är innehavet av en sådan omfattning bör det ligga hos en förvaltare.

Per Lager (mp): Jag funderade på detta ur principiell synpunkt. Om jag som minister äger en aktie i ett företag och jag säger att jag på grund av att företaget beter sig på det och det viset säljer min aktie får det en sådan symbolisk kraft. Det är styreffekten på marknaden man kan säga att detta hade. Jag vet inte om den direkta effekten är uträknad, men någon effekt måste det ha haft.

Statsminister Göran Persson: Men hon redovisar någonting som hon faktiskt redan har gjort och som är offentligt. Vi har skyldighet att registrera förändrat innehav hos rättschefen i Statsrådsberedningen. Om en sådan sak som redan är gjord inte skulle kunna sägas i en pågående angelägen allmänpolitisk debatt tror jag att vi är på väg att inskränka yttrandefriheten på ett sådant sätt att vi tar många kliv tillbaka. Visst är marknaden viktig, men marknaden lever icke i ett lufttömt rum. Marknaden är en del av ett samhälle där överst faktiskt står de demokratiskt valda organen, lagstiftare, opinionsbildare. Vi får se upp att vi inte hamnar i ett läge där vi tror att det är det omvända, nämligen att det är marknadens regler som ska styra den politiska debatten. Det vore farligt. Samtidigt ska statsråden naturligtvis iakta försiktighet så att de inte begår misstag.

Ordföranden: Tack för detta. Då har vi därmed uttömt frågorna i detta ämne. Det förefaller vara så. Då går vi omedelbart över till granskningsärendet 26, Interregnum på skolministerposten. Också där är det Ingvar Svensson som inleder. Varsågod.

Ingvar Svensson (kd): Tack, herr ordförande! Ingegerd Wärnersson aviserade den 15 januari att hon skulle avgå som skolminister. Den 16 januari aviserades att Östros skulle överta ansvaret från den 1 februari.

Den 18 januari skulle Ingegerd Wärnersson ha besvarat fyra interpellationer, och ytterligare två fanns i *pipeline*. Alla skulle hinna besvaras före den 1 februari. Då vägrar hon att besvara interpellationerna, och hon anför att det finns synnerliga skäl eftersom hon ska sluta som statsråd.

Tycker inte statsministern att statsråd och alla övriga ska sköta sina jobb fram till det att de lämnar dem?

Statsminister Göran Persson: Det tycker jag att man ska göra.

Ingvar Svensson (kd): Statsministern har väl ett visst ansvar för frågan som chef för regeringen, dvs. att statsråden utför de åligganden som de har åtagit sig.

Statsminister Göran Persson: Självklart i den meningen att jag tillsammans med statsråden svarar för allt. Jag tror att hon själv gick till riksdagen med ett besked att hon inte ville svara på grund av synnerliga skäl. Hon tolkade in i detta synnerliga skäl att hon skulle avgå. Det var så jag tror att resonemanget såg ut. Det var någonting som jag fick kännedom om först när frågan blev KU-anmald.

Ingvar Svensson (kd): Hon anförde just att det synnerliga skälet var att hon skulle avgå 14 dagar senare. Hon säger att eftersom hon vet att hon ska sluta sitt jobb om 14 dagar tänker hon inte sköta det under de 14 dagarna i det avseendet. Det är inte någon bra policy.

Statsminister Göran Persson: Det är hårt uttryckt, Ingvar Svensson. Hon tolkade det så här – och det kan vara bra att få vägledning av KU om vad som gäller – nämligen att interpellationerna handlade om den framtida skolpolitiken. Om jag inte missminner mig var frågeställningarna alltifrån utomhuspedagogikens utveckling till barnens situation och Ekeskolans framtid, dvs. den framtida skolpolitiken. Hon gjorde väl tolkningen att i stället för att hon skulle svara nu och sedan försvinna nästa vecka är det bättre att den som kommer efter henne svarar. Det var så jag tror att hon resonerade. Å ena sidan var det på sätt vis logiskt, å andra sidan går det att hävda det Ingvar Svensson hävdar.

Ingvar Svensson (kd): Då har statsministern speciellt ansvar för att riksdagens kontrollmakt ska fungera, nämligen att i samma ögonblick som hon aviserar att hon ska avgå borde en ny skolminister ha tillsatts med omedelbar verkan. Eller hur?

Statsminister Göran Persson: Mot den bakgrunden borde hon ha svarat på interpellationen. Det tycker jag också. Men hon tolkade det så, och hon har redovisat det så. Jag kan förstå hur hon resonerade. Jag kan försäkra att nästa gång som det inträffar en situation av motsvarande slag kommer man att svara på interpellationen, såvida inte KU finner att detta är ett synnerligt skäl. Jag förstår att synnerligt skäl inte har utvecklats – såvida det inte är svår sjukdom.

Denna tolkning gjorde hon. Det finns naturligtvis ett visst fog för en sådan tolkning, samtidigt som man mycket väl kan uppfatta detta på det sätt Ingvar Svensson beskriver det.

Lars Hjertén (m): Herr ordförande! Det är bra att statsministern och KU är överens om att man ska svara på interpellationer i tid. Vi hade denna fråga uppe hösten 2001, och vi skrev i ett betänkande att det har varit si och så med den saken. ”Utskottet kan konstatera att bestämmelserna om att man ska svara inom två veckor åsidosätts i fråga om mer än hälften av alla interpellationer. Utskottet anser att detta är anmärkningsvärt samt att regeringen inte kan undgå kritik för detta.” Att ett statsråd som ska avgå några månader senare säger att hon inte kommer att svara på några interpellationer trots att hon är tjänst i ytterligare 14 dagar är inte bra – för att uttrycka sig lite milt. Delar statsministern den uppfattningen?

Statsminister Göran Persson: Jag har svarat på frågan om Ingegerd Wärnerssons hantering av den aktuella situationen. Jag har inte mycket mer att tillägga där.

Vad gäller det allmänna att vi svarar på interpellationer sent har det funnits fog för en sådan kritik. Det framgår av statistiken att vi har väsentligt förbättrat rutinerna. Det är vår strävan. Dock är det inte alltid enbart statsrådet som har problem med att hitta tid för att svara på en interpellation. Den som ska ta emot svaret har ibland svårt att hitta en tid inom givna gränser. Vi har ett gemensamt intresse av det. Vi har ingen anledning att försvaga interpellationsinstitutet. Jag tycker att det är ett bra sätt att utöva kontroll. Det är också ett bra sätt att driva aktuell politisk debatt. Det ligger i såväl regeringens som riksdagens intresse.

Lars Hjertén (m): Jag har en naturlig följdfråga att ställa. Att svara på interpellationer i riksdagen är att delta i den kontrollmakt som vi har. Det krävs att någon är där och svarar. Statsministern har sagt att det är en viktig uppgift för ett statsråd att svara i tid på interpellationer. Har jag uppfattat det rätt?

Statsminister Göran Persson: Det är riktigt. Det är vad vi strävar efter. Interpellationernas antal är många, som Lars Hjertén känner till. Tittar du på statistiken ser du att det har blivit en väsentlig förbättring av när interpellationer besvaras. Det är väsentligt fler som besvaras inom rätt tid. Vi strävar efter att bli ännu bättre. Vi får hjälpas åt. Sedan är frågan vad synnerliga skäl är i dessa sammanhang. Det är väl bra om KU klarar ut det.

Helena Bargholtz (fp): Jag vet inte om jag uppfattade statsministern rätt. Fick statsministern reda på med en gång att Ingegerd Wärnersson inte avsåg att besvara interpellationerna?

Statsminister Göran Persson: Min minnesbild är att detta har jag i stort sett fått klart för mig i samband med att det blir en KU-utfrågning i ärendet, inte dessförinnan.

Helena Bargholtz (fp): Det var väl tråkigt att Ingegerd Wærnersson inte kände ett sådant förtroende för statsministern att hon gick till sin chef och berättade detta. Då hade statsministern möjligheter att förordna enligt regeringsformen att någon annan tog hand om frågorna under tiden tills de kom in i reguljär basis igen. Det är beklagligt att Ingegerd Wærnersson inte underrättade statsministern om detta. Då hade man sluppit detta.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Jag tror att hon hade de bästa avsikter. Hon skulle sluta, och hon tyckte att det var lämpligare att den som kom efter svarade. Det är inte mer komplicerat än så. Sedan kan man diskutera om det var lämpligt och vad som avses med synnerliga skäl. Hennes förtroende för mig vill jag inte uttala mig om. Mitt förtroende för henne är obrutet.

Ordföranden: Någon ytterligare? Om inte går vi vidare till det tredje ärendet. Det handlar om regeringens utnämningsspolitik, anmält av Moderaterna. Inger René inleder.

Inger René (m): Senast för två år sedan diskuterade vi samma fråga – de politiska utnämningarna och de partipolitiska utnämningarna. Statsministern uttryckte då en viss oro över vart utvecklingen var på väg. Jag undrar om statsministern är lugnare på den punkten i dag och ser att de partipolitiska och politiska utnämningarna har ”dämpats” sedan dess.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Jag har gått igenom helheten av utnämningsspolitiken inför utfrågningen. Sedan jag senast var här har 69 utnämningar gjorts. Det är i stort sett den vanliga balansen. En fjärdedel har en bakgrund i olika typer av politiska befattningar eller befattningar som politiska tjänstemän. Tre fjärdedelar hämtas från andra sektorer i samhället.

Resultatet av vår utnämningsspolitik om man ser till verksamheten i våra verk och myndigheter är sådant att det finns få exempel på chefer som inte har klarat sin arbetsuppgift. Då ska vi veta att vi genomför rekryteringen med egen personal. Det är inte externa konsulter, *head-hunters*, som gör det. Rekryteringen görs med hjälp av den personalenhet vi har på Justitiedepartementet.

Sett i backspegeln över dessa år är det ytterst få av dem vi utnämner som inte klarar sin arbetsuppgift. Det är bra. Det är inte alltid så i den privata sektorn. Där används andra metoder som ibland anses överlägsna dem vi har, men deras resultat är inte alla gånger uppmuntrande.

Vi är noggranna med det här. Det är en oerhört viktig del av regeringsarbetet, och det är viktigt för den typ av förvaltning vi har valt – små departement och fristående myndigheter – att vi har myndighetschefer som också förstår kulturerna inte bara inom sin egen verksamhet i myndigheten utan också förstår den politiska miljö som departement och riksdag utgör. Jag tycker att det har fungerat väl.

Inger René (m): Det finns de, inte minst statsvetare, som anser att i och med att de politiska utnämningarna när det gäller myndigheterna på lite längre sikt har blivit betydligt fler så inträffar det också en sorts förändring av statsskicket från oberoende myndigheter till mer beroende myndigheter. Vad anser statsministern om det?

Statsminister Göran Persson (s): Jag delar inte den uppfattningen. Jag tycker att det är en felaktig beskrivning. Jag har heller inte bilden av att antalet utnämningar där personen har en politisk bakgrund ökar. Den är relativt konstant. Dessutom varierar det partipolitiskt från tid till annan vilken bakgrund man har. Vi har den situationen, vilket vi också ska komma ihåg, att vi nu har haft en längre period av socialdemokratiskt regeringsinnehav. Vi har en grupp tjänstemän och chefer som vi är angelägna om att behålla i statsförvaltningen, och det är våra statssekreterare, som ju efter ett visst antal år går ur den karriären och då ofta går in som myndighetschefer. Det har visat sig vara en utmärkt lösning. Men åsätter man varje sådan statssekreterare partibeteckningen (s) därför att de har jobbat för en socialdemokratisk regering hamnar man naturligtvis i dessa statistiska kolumner i en balans som inte riktigt motsvarar den som vi har i opinionsmätningar eller allmänna val.

Inger René (m): Men statsministern kan väl ändå inte mena att statssekreterare som arbetar under den socialdemokratiska regeringen inte är av modell s? Det tror inte jag.

Min fråga rörde egentligen i början de politiska tillsättningarna, inte de partipolitiska tillsättningarna och den eventuella omvandling som sker i myndighetssverige, men jag förstår att statsministern är nöjd. Och jag går gärna över till de partipolitiska tillsättningarna.

Det är alltså fortfarande så att det är oproportionerligt fler socialdemokrater som har denna förtjänst och skicklighet, som det står i regeringsformen, än personer med bakgrund i andra politiska partier.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Låt mig komma tillbaka till Inger Renés något förhastade slutsats om statssekreterarna. Visst, de har jobbat för en socialdemokratisk regering, men väldigt många av dem har inte någon partipolitisk bakgrund. De är hämtade från departement och myndigheter. De kanske sympatiserar med socialdemokratiska ideal, men det ska ju inte hindra dem från att fortsätta en karriär inom den statliga verksamheten. Det vore utomordentligt allvarligt om det blev fallet. Vi har goda statssekreterare, från såväl borgerlig tid som socialdemokratisk tid, som gör utmärkta insatser som chefer. Får vi regera under en åttaårsperiod så blir det några stycken som avgår under en sådan period, och det är klart att vi vill ta dem till vara. Omvänt: Många av de statssekreterare som fick lämna sina poster efter perioden 1991–1994 och som inte hittade annan sysselsättning i privat sektor blev ju också chefer i våra myndigheter.

Mot den bakgrunden tycker jag inte att det där är konstigt. Jag tycker heller inte att vi har fått en förändrad balans vad gäller politiska utnämningar, och jag tycker inte att det är en överdriven representation av socialdemokrater.

Jag sade redan förra gången att det finns ytterligare en faktor som påverkar utfallet. I regel är det så att för centerpartister och för socialdemokrater är inte den privata sektorn öppen. De ägnar sig i regel åt den offentliga sektorn, och har gjort så långt innan de kom in som chefer i statsförvaltningen. Däremot går många begåvningar på den moderata kanten till näringslivet redan tidigt – de kanske inte ens kommer in i politiken. Där finns också någonting som man nog ska ha i bakhuvudet när man ser på balansen.

Inger René (m): Jag förstår att statsministern relaterar till det som brukar kallas för Lex Ingvar Carlsson, en seglivad lag, om vi ska kalla det så.

60 % av myndighetscheferna och ambassadörerna, om vi pratar om det officiella Sverige, är socialdemokrater. Statsministern är alltså nöjd med den fördelningen. Det finns många, inte bara statsvetare som jag relaterade till tidigare, som menar att det här politiska tillsättandet av högre tjänster – på sikt sade man tidigare; i dag säger man för närvarande – undergräver förtroendet för det politiska systemet. Det är ju det som är det allvarliga i det här sammanhanget. Kan statsministern kommentera detta?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande, jag har gjort det. Jag kan upprepa det igen. Först: Det är en felaktig uppgift som Inger René har när hon påstår att 60 % skulle ha en socialdemokratisk bakgrund. Kom ihåg vad jag sade: Vi har 300 myndighetschefer. Av dem är det ungefär 75 % som har en bakgrund i profession. Det är jurister eller människor med en annan typ av nödvändig professionell bakgrund. 25 % har en bakgrund som handlar om att man har sin karriär i statsförvaltning eller i politik. Av dem som har sin karriär i stats- eller kommunförvaltning kan ju en del faktiskt också ha haft politiska sympatier, men det är i huvudsak naturligtvis därför att de har en framgångsrik yrkesverksamhet bakom sig som de blir utnämnda till chefspersoner.

Om man lägger till det jag sade förut om statssekreterarnas vikt i sammanhanget förstår man att siffran 60 % är fel. Vi har gjort 69 utnämningar sedan jag var här senast. Tio av dem har en politisk bakgrund. Av de tio är långt ifrån alla socialdemokrater. Så ser det ut.

Inger René (m): Jag hade lite väl bråttom: Det är alltså 60 % av de politiska tillsättningarna som är socialdemokrater enligt uppgift.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande, jag vänder mig mot begreppet politiska tillsättningar, därför att det är också godtyckligt. När blir man en politisk tillsättning? När blir en duktig jurist, som är statssekreterare, en politisk tillsättning? Man måste tänka sig lite för, så att vi inte hamnar i lägen där vi drar i väg med definitionerna så att det blir meningslöst att jämföra.

Jag hävdar att många av dem som är statssekreterare och många av dem som har en framskjuten post i kommunal eller statlig förvaltning har gjort en utomordentligt lång och professionell karriär. Sedan kanske de dessutom har sympatier av det slaget att de valde att göra sin livsinsats i offentlig sektor, och då är de inte sällan socialdemokrater. Det ligger dem inte till last att de har valt offentlig sektor. De ska bedömas på förtjänst och skicklighet de också – ingenting annat.

Ingvar Svensson (kd): Statsministern sade att det är förtjänst och skicklighet som ska vara utslagsgivande när det gäller utnämningarna av chefsbefattningarna. Statsministern talade också om balans. Nu påstår medierna att t.ex. Kristdemokraterna är kraftigt underrepresenterade i de här utnämningarna. Är det en tillfällighet, eller beror det på en systematisk brist på förtjänst och skicklighet hos kristdemokraterna?

Statsminister Göran Persson (s): Jag kan väl, eftersom det är KU som frågar och eftersom det här ju är så att säga i öppenhetens intresse, säga att vi faktiskt har frågat Kristdemokraterna, t.ex. i anslutning till landshövdingeutnämningar, och också diskuterat vissa landshövdingeposter, men inte fått kandidater. Det är så det ligger till. Jag förutsätter att vi också i Kristdemokraternas skara kommer att hitta människor som är lämpade som chefspersoner. Vi har nu någon i något sammanhang som har en kristdemokratisk bakgrund – två stycken är det. Jag har inget emot att det blir fler.

Det är så här, och det är viktigt att säga: Människor som har kandiderat för val, som har gått igenom en nomineringsprocess, som har granskats, som har gått ut på gator och torg för att kommunicera ett budskap och lyckats bli valda är i regel också goda chefer, därför att mycket av chefskapet handlar om att kunna kommunicera, både internt och externt, att förstå de processer vari chefskapet så att säga är en del av den politiska processen. Det är därför vi ser så få misslyckanden bland de chefer som vi rekryterar med en politiskt bakgrund, och jag är helt övertygad om att vi hittar utmärkta personer också bland kristdemokraterna. Men hjälp oss gärna med detta. Vi är öppna för förslag.

Helena Bargholtz (fp): Statsministern talar om att de här personerna är utmärkta ledare och klarar sina arbetsuppgifter väldigt bra. Det gör de säkert, men vad som kan uppfattas som bekymmersamt är att de i allmänhet sitter väldigt kort tid. Jag fick förra året fram statistik på att generaldirektörer ofta inte sitter hela sin förordnandetid, utan kan sitta 3–4 år, t.o.m. något kortare för de kvinnliga generaldirektörerna. Jag vill höra statsministerns uppfattning om detta. Är det kopplat till utnämningsspolitiken, eller är det så att man så att säga vandrar runt på olika generaldirektörsposter? Om det senare är fallet, borde man inte då i stället försöka få in nytt blod och hitta andra personer än de som redan suttit som generaldirektörer på olika poster?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande, jag kan inte säga om det som Helena Bargholtz nu säger är en korrekt uppgift, men jag håller den inte för otrolig. Låt mig i så fall resonera om vad jag tror att det kan bero på. Vi har ju i regel den ordningen att vi förordnar sex plus tre år – i en andra omgång är det tre år – eller i enstaka fall sex plus sex, och det är för att vi vill att folk ska röra på sig. Man ska inte fastna för länge på en chefspost. I andra sammanhang ser vi ju gärna att mandaten förlängs, men det är ju någonting annat! I det här fallet vill vi gärna ha rotation.

Jag tycker inte att det är bra om man i förtid bryter ett förordnande, såvida det inte är på det viset att en person har visat speciellt god kompetens och gott kunnande och får en större arbetsuppgift i staten. De 300 myndigheter vi har

är högst varierande i storlek. Några har ända upp till – ja, räknar man Försvaret som en myndighet så är det ju imponerande i storlek. Riksförsäkringsverket och Riksskatteverket har 10 000–15 000 anställda, och någon myndighet har bara en eller två anställda, så det finns en väldig spännvidd. Där hittar vi av och till människor som kanske ansvarar för en myndighet med 50 personer. Den här kvinnan kan vi säga är utomordentligt duktig. Vi har en annan myndighet som saknar en bra chef, så vi ger henne ett erbjudande att flytta. Den typen av karriärgång vill vi ju gärna medverka till, och då skapar det kanske en känsla av att man rör sig lite för snabbt och att det är för stor rörlighet. Men jag ser hellre en rörlighet, om det handlar om mellan tre och fem år, än att man sitter fast i en stel struktur.

Helena Bargholtz (fp): Men möjligheten att få in nya människor utifrån då? Är det inte risk för att det här utnämningssystemet konserveras och sedan blir en modell, dvs. att det är i stort sett samma människor som får jobb och sedan roterar? Vi har i andra sammanhang, t.ex. när vi talat om utnämningar av högre domare i en utredning jag har ingått i, diskuterat möjligheten att ha någon typ av ett mera öppet ansökningsförfarande för att ge också dem som inte har den här politiska bakgrunden eller de här känningarna möjligheten att få den här typen av jobb. Är det någonting som statsministern kunde tänka sig?

Statsminister Göran Persson (s): Av de 69 som vi har tillsatt sedan jag var här senast tror jag att 48 har en bakgrund inom professionen, t.ex. högskolektorer, jurister etc. Tio har en bakgrund i det vi nu talar om som politiska tillsättningar. Sju har en bakgrund i kommunal förvaltning och fyra i näringslivet. Så tror jag sammansättningen är.

Vi har diskuterat den här frågan, och vi har kommit till slutsatsen att om vi skulle välja den modellen så tror vi att vi kanske skulle få en del fördelar, men vi skulle också få nackdelar. Det är svårt att se att folk, med de krav på offentlighet vi har i statliga sammanhang, skulle vilja söka ett jobb som man sedan inte får, särskilt om man har en ställning redan nu. Det skulle på så sätt, tror vi, begränsa urvalet. Där är vi inte annorlunda i vår rekrytering av höga chefer än exempelvis den privata sektorn. Ingen i den privata sektorn skulle komma på tanken att så att säga vika ut hela sin chefsrekrytering för offentligheten, trots att man ju där lägger ohyggliga belopp på att rekrytera chefer.

Per Lager (mp): Jag skulle vilja ta upp jämställdhetsaspekten i utnämningsspolitiken. 1990 var 3 % av myndighetscheferna kvinnor. 1999 var det 25 %. Nu, bland de 69 som statsministern nämner, är 22 kvinnor. Det är 2001, och det utgör 32 %. 1995 står ett uttalat mål i budgetpropositionen att det ska vara 50 %. Vad är statsministerns kommentar till denna långsamma process?

Statsminister Göran Persson (s): Den första kommentaren är ju att det går för sakta. Det går visserligen åt rätt håll, men det går för sakta. Vi arbetar med det här och anstränger oss verkligen. Det är en långsiktig försörjning av ledarpersonal i hela den offentliga sektorn det handlar om för att man så småningom ska kunna vaska fram de 300 som är våra myndighetschefer. Vid varje tillsättning försöker vi sträva efter att ha både en man och en kvinna att välja mellan i slutänden. Det gör att det successivt går åt rätt håll, men det går för sakta.

Per Lager (mp): Ja, det går nog för sakta. Det har gått sju år sedan målsättningen på 50 % sattes. Min följdfråga är självklart: När når vi dessa 50 %?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande, jag kan inte svara på det. Jag vågar inte. Men om bara den nuvarande regeringen får fortsätta så tror jag nog att vi kommer att komma en bra bit på väg också nästa mandatperiod. Jag törs inte säga när vi kommer dit, men vi vill dit!

Ordföranden: Tack för detta! Skulle jag kunna få gå tillbaka till frågan om de politiska utnämningarna? Men först vill jag ta upp en annan fråga, bl.a. mot bakgrund av den inte minst i den statsvetenskapliga demokratidebatten förhärskande idén om att demokratin främjas genom öppenhet. Jag vill fråga statsministern: Hur går det typiskt till när regeringen tillsätter en generaldirektör?

Statsminister Göran Persson (s): Typiskt går det till så att det är en lång process av sökande som börjar i fackdepartementet, där man inventerar de kandidater som finns. Man tar hjälp av den personalenhet som finns på Justitiedepartementet, och man diskuterar så småningom tvärs igenom Regeringskansliet, där också Statsrådsberedningen är med. Sedan finns det kandidater. Man prövar namn, går igenom meritförteckningar och för så småningom fram ett fåtal namn till en mer så att säga slutlig bedömning med departementschef och med regeringskretsen i övrigt.

Ordföranden: Utan att i denna fråga omedelbart ifrågasätta statsministerns uppgift om hur många det är som utnämns på icke-politiska meriter: Listorna ger ändå ett intryck av det Ingvar Svensson var ute efter tidigare, nämligen att det där med förtjänst och skicklighet definieras på ett alldeles speciellt sätt. Hur gör ni för att säkerställa att ni har ett tillräckligt stort antal kandidater från världen utanför, om jag får uttrycka det så, med på listorna? Sker det några särskilda sökprocesser? Säkerställer ni att det finns ett inflöde av kandidater som ni inte så att säga har i den omedelbara närheten, och i så fall hur?

Statsminister Göran Persson (s): Det sker naturligtvis genom att de som ansvarar för rekryteringen har en kompetens beträffande vad som krävs i form av skicklighet och förtjänst för den som ska leda uppgiften. Sedan skannar man naturligtvis av den sektor som är aktuell. Det är klart att man kan missa något där, men vi har hittills inte haft brist på bra kandidater. Vi har dessutom goda erfarenheter av dem vi har tillsatt.

Ordföranden: Vänder ni er systematiskt till institutioner utanför Regeringskansliet för att få kandidater?

Statsminister Göran Persson (s): Jag kan inte exakt säga hur varje departement gör, men det bygger naturligtvis på kunskap om sektorn. Jag tror inte att man vänder sig till institutioner formellt med en förfrågan, utan man använder snarare kunskap om person och kunskap om prestation av dem som finns i och omkring sektorn.

Ordföranden: Låt mig mot den här bakgrunden titta något på den statistik som vi har över hur det faktiskt ser ut. Det finns ju vetenskapliga studier om vad som har hänt över relativt lång tid. Det ser ut som en tanke att dessa händelser redovisades i en vetenskaplig skrift i går. Inom ramen för Studieförbundet Näringsliv och Samhälle presenterades en skrift under rubriken *Vem styr*. Där finns två i och för sig äldre undersökningar, men de är intressanta nog, och jag tänkte bara relatera dem som hastigast.

Det finns en som mäter vad som har hänt mellan 1971 och 1990, alltså en relativt historisk sak, där det visar sig att ju högre upp i systemet man kommer, desto större är anknytningen till vad man där definierar som partimedlemskap. Jag är medveten om svagheten i definitionen. Andelen generaldirektörer med partimedlemskap av de hundra ökar från 30 till 49 mellan 1971 och 1990. För departementsråden från samma period ökar siffran från 22 till 36.

Ser man sedan på en något aktuellare undersökning som Statskontoret redovisade 1999 så definierar man det något annorlunda. Då räknar man andelen verkschefer som haft något politiskt uppdrag – det är alltså mera distinkt. 1982 hade 20 % en sådan bakgrund, och 1998 hade siffran stigit till 37 %. Av de verkschefer som tillsattes 1998 hade 50 % politisk bakgrund. Bland de 20 viktigaste myndigheterna var andelen chefer med politisk bakgrund 64 %. Detta var 1990.

Då drar SNS slutsatsen att det inte råder något som helst tvivel om tendensen till ökad rekrytering av personer med politisk bakgrund till chefsposter. Sedan

gör man i och för sig den lite kuriösa jämförelsen med att andelen partianslutna minskat dramatiskt. För de partianslutna är det alltså lättare att komma fram numera.

Jag frågar mig: Ser inte statsministern ett problem i detta? Nu talar jag inte i partipolitisk mening, t.ex. om socialdemokrater eller moderater, utan problemet skulle finnas i skenet av den svenska förvaltningskulturen, som bygger på en helt annan idé än politiska rekryteringar inne i myndigheterna.

Statsminister Göran Persson (s): Om 1990 års läge fortfarande gäller törs jag inte uttala mig om. Det är inte min bild. Jag har deltagit i ganska många utnämningar eftersom jag har suttit i regeringen i lite mer än tio år: först perioden 1989–1991 och nu sedan 1994. Det har hela tiden varit en strävan mot att nå förtjänst och skicklighet. Det är klart att bland dem som är med i urvalet finns naturligtvis många gånger människor som har ett starkt intresse för offentlig verksamhet, och det är inte sällan kombinerat med ett starkt intresse för politik, vilket parti det än gäller – det har ingen betydelse. Det är inte sällan så. Och jag menar att de som har ett starkt engagemang politiskt och ändå lyckas genomföra en karriär civilt inte ska behöva vara belastade av detta. Jag upplever inte att vi har hamnat i ett läge då vi har bytt modell eller gjort avsteg från kraven på förtjänst och skicklighet.

Ordföranden: Men den oro, som i den statsvetenskapliga debatten i dag ventileras ofta, över att de här tendenserna, som ju enligt Statskontorets redovisning i varje fall fortsatte långt in på 90-talet och enligt en frihandsbedömning inte är avslutad ännu, är ett förvaltningspolitiskt problem: Ser statsministern ingenting av detta?

Statsminister Göran Persson (s): Man ska naturligtvis också vara observant, men det är inte min bild, och jag är rätt säker på att om vi skulle gå igenom det här fram till dags dato tror jag inte att vi har belägg för den beskrivning som gällde fram till 1990. Sedan vill jag inte uttala mig om kvaliteten på den undersökningen. Det är Statskontoret som har gjort undersökningen. Jag har inte sett den förut, och jag har inte tagit del av skriften. Jag har gått igenom de utnämningar som jag har medverkat till sedan jag var här senast, och de talar ett annat språk.

Ordföranden: Som Inger René påpekade: Av de politiska utnämningarna – så gott man nu kan utläsa – utkommer en förkrossande majoritet ändå från det socialdemokratiska partiet. Det är heller inget problem?

Statsminister Göran Persson (s): Jag har sagt förut att vi gärna rekryterar människor med olika bakgrund, självklart, som lever upp till kraven på förtjänst och skicklighet. I ett fall har vi strävat efter att väldigt noga väga in den partipolitiska bakgrunden, och det är landshövdingeutnämningarna. Det känner ni till. Men i övriga sammanhang är det faktiskt så att vi går vid sidan om ett sådant kvotresonemang och söker väldigt fritt utifrån förtjänst och skicklighet. Det gör att det är omöjligt och inte ens önskvärt att upprätthålla något slags fördelning av de här utnämningarna beroende på vilket riksdagsvalsresultat vi har haft eller något sådant. Det blir fel. Det måste vara förtjänst och skicklighet som styr.

Sedan kan det från tid till annan kanske vara fler moderater eller centerpartister, som ju uppenbarligen är överrepresenterade i de här urvalen. Men det kan bero på det som Inger René förut talade om, dvs. det som Ingvar Carlsson har utvecklat i – Lex Carlsson kanske är för hårt – Carlssonteoremet, kan vi säga, nämligen att det från början finns en tendens att begåvningarna, som Ingvar Carlsson uttryckte det, på framför allt den högra sidan i politiken söker sig mot näringslivet. Jag vet inte om det är sant, men det kan vara en förklaring. Det andra är också det som jag talade om förut: Vi är angelägna om att ta till vara statssekreterarna, och de får partibeteckningen s när de blir statssekreterare. Det är ibland oegentligt, därför att de har ingen partipolitisk bakgrund.

Vi diskuterar nu en utnämning av en person som har en bakgrund från en borgerlig regering, men som ju inte har, vad jag förstår, en partipolitisk aktivitet egentligen. Det finns de som betraktas som socialdemokratiska som inte har det heller. Det måste vi vara försiktiga med.

Ordföranden: Nu låg inte i min fråga ett antagande om att tingens ordning skulle bli bättre bara därför att man utnämnde fler centerpartister, kristdemokrater eller moderater, utan min tes var snarast att pröva hypotesen att vi har ett problem med många politiker som blir verkschefer, och att problemet snarast förstärks av att det dessutom visar sig att dessa verkschefer i allt väsentligt är socialdemokrater. Ser inte statsministern en koppling?

Statsminister Göran Persson (s): Jag tror att man ska argumentera på det andra sättet. Eftersom du frågar kan man resonera om svaret. Det här kräver lite analys.

Förtjänst och skicklighet styr. Varför blir det då fler socialdemokrater, om det nu är så, än exempelvis moderater? Ja, då kan det vara det som Ingvar Carlsson åberopade en gång i tiden, nämligen att vi har en, ska vi säga, självselektion. Det är en rimlig eller möjlig förklaring. Om den är riktig vet jag inte, men det är en förklaring. Det är ju inte partibeteckningen som avgör när man

rekryterar en chefsperson; det är förtjänst och skicklighet. Sedan blir det på det här viset.

Ordföranden: Får jag till slut bara fråga: En statsvetare sade i medier för inte så länge sedan följande om den här problemställningen: Vi vet att det här är förödande för förtroendet, särskilt bland dem som har ett mycket starkt missnöende mot politiker. Här finns en mycket stark föreställning om att det bland politiker finns ett maktens brödraskap som tar väldigt väl hand om varandra. Har denna statsvetare alldeles fel?

Statsminister Göran Persson (s): Ja, det tycker jag att Tommy Möller har, för det var väl han som sade det. Det är inte alls på det viset. Det är utomordentligt höga krav på den som går in i en statlig chefsbefattning. Det är utomordentligt hård granskning, och det är dessutom, när väl ett misslyckande är på plats, en hantering av vederbörande som är ljusår från de förmåner som exempelvis beviljas näringslivets chefer, trots att man många gånger förfogar över och har ansvar för organisationer som är minst lika stora. Det där uttalandet är slarvigt och inkorrekt och saknar, menar jag, vetenskaplig grund.

Ordföranden: Tack! Det finns inga ytterligare frågor. Vi ber att få tacka statsministern för den här gången. Från mera snäva utgångspunkter hoppas jag inte att få glädjen att hälsa statsministern tillbaka igen!

Statsminister Göran Persson (s): I det fallet är jag mer för kontinuitet!

BILAGA B18

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar torsdagen den 25 april 2002

Statssekreteraren Pär Nuder, granskningsärende 2001/02:8 respektive 9, Statliga bidrag till infrastrukturinvesteringar i Stockholm

Ordföranden: Välkommen, Pär Nuder, för att svara på några kompletterande frågor i ett ärende där vi har haft många och kära besökare allaredan. Det gäller vad som egentligen hände för nästan fyra år sedan i kontakten mellan en möjlig Stockholmsmajoritet och regeringen. Alla är väl insatta i vad ärendet rör. Vi har frågat ut borgarrådet Billström tidigare, som huvudutfrågad. Vi har nu bara några kompletterande frågor.

Vi brukar låta våra gäster säga något inledningsvis. Därefter frågar utskottet i partistorleksordning med undantag av det parti som har ställt granskningsfrågan och som brukar få inleda. I detta fall är det Folkpartiet och Moderaterna.

Vill du säga något innan vi börjar?

Pär Nuder: Nej, tack. Jag är redo att svara på era frågor.

Helena Bargholtz (fp): Den här frågan har varit mycket intressant för oss, för här står uppgift mot uppgift. Som du känner till har detta diskuterats med Annika Billström och Stella Fare. Båda har ju varit här. De har gett sina versioner av händelseförloppet, och de stämmer inte riktigt överens. Jag vill höra din uppfattning om de diskussioner som har förevarit i det här ärendet.

Pär Nuder: Jag är ledsen, men jag kan inte kasta något ljus över utskottets granskning av Stockholmspolitiken och dess olika turer. Jag kan möjligtvis bidra med min roll i sammanhanget.

Helena Bargholtz (fp): Okej, det är ju det det handlar om – regeringens agerande i den här frågan.

Pär Nuder: Jag har ingenting att tillägga utöver det som vi skriftligen har överlämnat till utskottet.

Inger René (m): Eftersom vi har fått motsägelsefulla uppgifter i den här frågan skulle jag ändå vilja fråga dig: Vem tog kontakt med vem när det gäller Annika Billström och dig själv?

Pär Nuder: Som framgår av utskottets utfrågning av Annika Billström var det hon som kontaktade mig.

Inger René (m): Hur många gånger talades ni vid om den här frågan?

Pär Nuder: Jag tror det var vid två tillfällen.

Inger René (m): Vad innebär det att man talar om en lösning när det gäller frågan om Centralbron?

Pär Nuder: Ytterst handlar det om att regering och riksdag gemensamt ska samla sig kring att finansiera projektet tillsammans med den berörda kommunen och regionen. Det handlar också om en rad olika andra frågor av planmässig karaktär, inbillar jag mig.

Inger René (m): Det finns de som har uppfattat det som att det i de här förhandlingarna – om jag får kalla det så – fanns summor inblandade, att det i alla fall talades om den finansiella sidan när det gäller nedgrävningen av Centralbron. Är det din minnesbild också?

Pär Nuder: Inte i samtalet mellan mig och Annika Billström. Det var ytterst kort och koncist. Hon bad om min bedömning, och jag gav den.

Inger René (m): Men hon talade om lösningen när det gäller frågan om Centralbron. Du sade alldeles nyss att det handlade om finansiella frågor. Stämmer det?

Pär Nuder: Naturligtvis. Självklart. Som framgår av Statsrådsberedningens skriftliga inlägga till utskottet handlar det ytterst om staten som medfinansierar av det här projektet. Staten är ju i det här sammanhanget regering och riksdag.

Inger René (m): Annika Billström sade att det inte finns någon annan fråga än denna, där alla partier i Stadshuset varit så överens. Hon avsåg att återkomma

med frågan till Stadshuset efter att regeringsbildningen – om jag får kalla det så – i Stadshuset var avslutad. Hon gjorde inte det. Har du initierat den här frågan? Om man nu var överens totalt – har regeringen i din skepnad initierat den här frågan vid något senare tillfälle?

Pär Nuder: Regeringen i min skepnad har inte gjort någonting i övrigt.

Helena Bargholtz (fp): Jag har ytterligare en fråga. Du nämnde att du hade haft två eller tre samtal med Annika Billström om det här. När var det ungefär, vid vilka tillfällen?

Pär Nuder: Jag sade att jag hade haft två samtal med henne. Det måste ha varit någon gång i oktober 1998.

Helena Bargholtz (fp): Du kommer inte ihåg närmare?

Pär Nuder: Nej, det gör jag dessvärre inte. Jag lade inte de här samtalen på minnet särskilt mycket. Jag blev påmind om dem för något halvår sedan.

Ordföranden: Tack för det. Är det någon annan som vill ha ordet? Om inte ber vi att få säga tack.